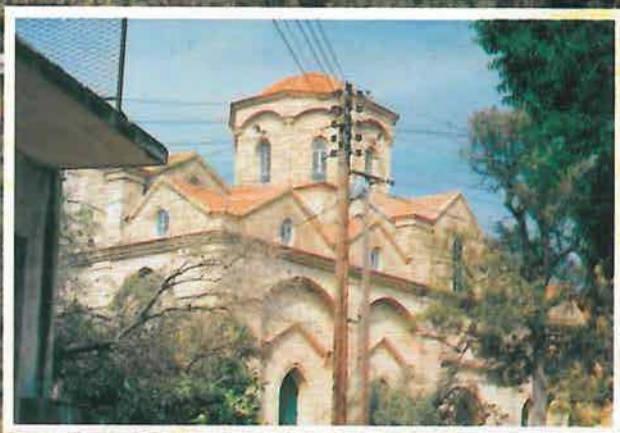
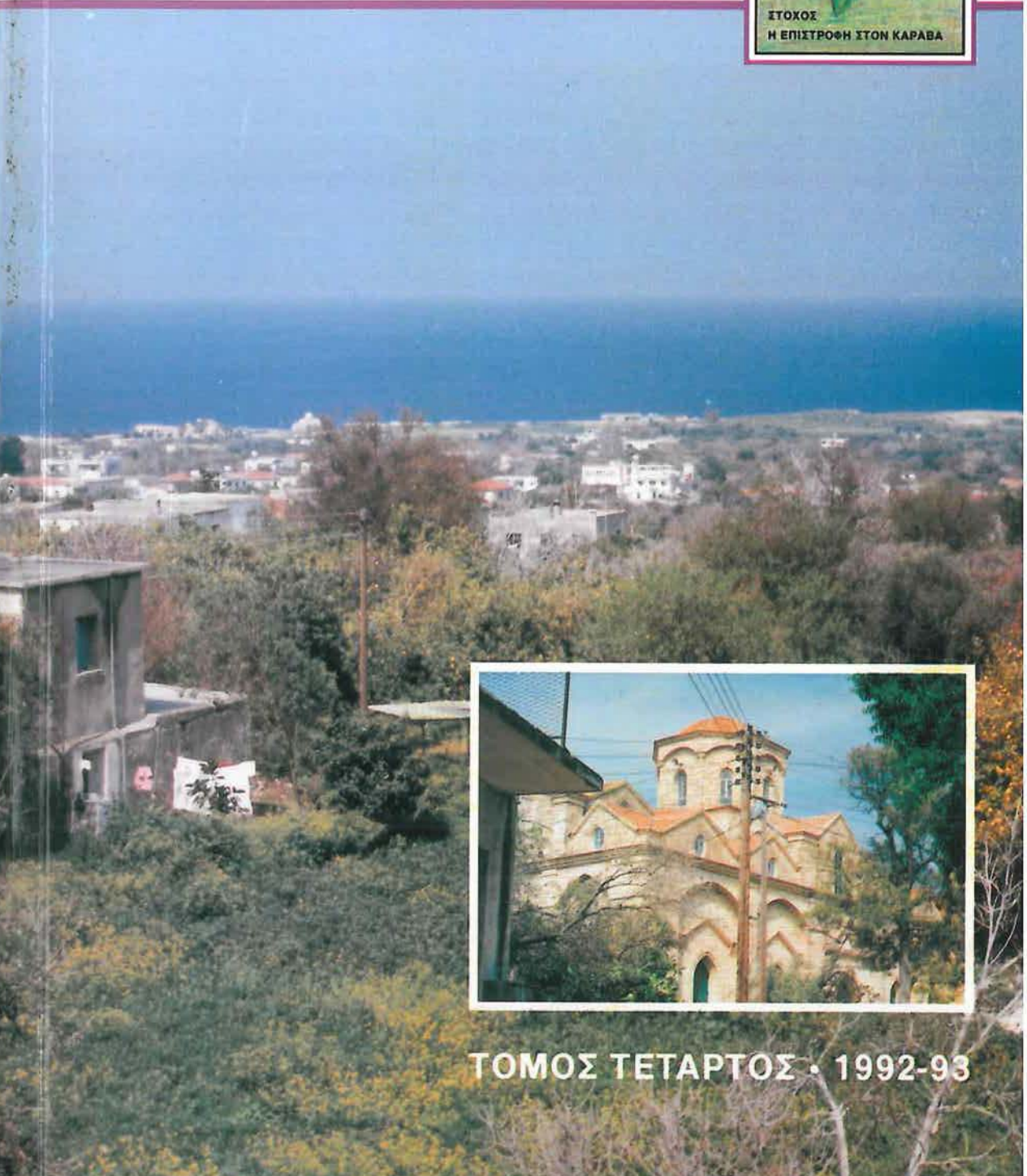

ΚΑΡΑΒΑΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ - 1992-93

© Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»
ISBN 9963-7714-3-2

Λευκωσία - Σεπτέμβριος 1993

ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»

ΚΑΡΑΒΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ 1992-93

Εξώφυλλο: Γενική άποψη του Καραβά
Στην ένθετη φωτογραφία, η εκκλησία της Ευαγγελίστριας

Με την οικονομική χορηγία του
Δήμου Καραβά.

Υπεύθυνος Ιδιοκτήτης	:	Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»
Συντονιστής Έκδοσης	:	Γιάννης Παπαϊωάννου
Επιτροπή Εκδόσεως	:	Γιάννης Παπαϊωάννου Πίτσα Χαρμαντά Πρωτοπαπά Χρυστάλλα Χατζηλούκα Χαραλάμπους Γιώργος Κυριακίδης
Διορθωτές ύλης	:	Πίτσα Χαρμαντά Πρωτοπαπά Χρυστάλλα Χατζηλούκα Χαραλάμπους
Επιμέλεια εξωφύλλου/ φωτογραφιών	:	Γιάννης Παπαϊωάννου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

Χαιρετισμός - Πρόλογος	Διοικητικό Συμβούλιο	9
Εισαγωγικό Σημείωμα	Επιτροπή Εκδόσεως	11
Χαιρετισμός	Δημοτικό Συμβούλιο	13
Θύμησες	Χρ. Κτωρίδης	14
<u>Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΜΑΣ</u>	<i>N. Χατζηστεφάνου</i>	16
<u>ΙΣΤΟΡΙΑ</u>		
Σελίδες από την Ιστορία του Καραβά	<i>Κ. Κοκκινόφτα</i>	
A. Η παιδεία στον Καραβά κατά το 19ο αιώνα		30
B. Η εθνική προσφορά του Καραβά		38
κατά τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1821		
Γ. Η συμμετοχή του Καραβά στην απελευθέρωση		44
της Ελληνικής Μακεδονίας		48
Δ. Μια επιστολή από το Μακεδονικό μέτωπο	<i>Π. Πρωτοπαπά</i>	50
Μιχαήλ Τριφούρτζης (Ιστορικό σημείωμα)	<i>Σ. Κοιλαρά</i>	54
Ένα οικογενειακό φυλαχτό		
Επαναπατρισμός της εικόνας του Αγίου Ιωάννη	<i>Γ. Παπαϊωάννου</i>	58
του Προδρόμου		
<u>ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΣΗ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ</u>		
Τοπωνύμια του Καραβά	<i>Ι. Κοιλαρά</i>	62
Στις πηγές του Καραβά	<i>Α. Βλάχος</i>	78
<u>ΘΥΜΗΣΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ</u>		
Πάσχα στον Καραβά	<i>Δ. Κοζάκος</i>	90
Ο πεύκος μας	<i>Γ. Καραβίας</i>	94
Από το ημερολόγιο του δασκάλου	<i>Β. Χριστοδουλίδου</i>	100
<u>ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΜΗΣΕΣ</u>		
Φωτογραφίες πριν την εισβολή		104
<u>ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ</u>	<i>Α. Τσιάλης</i>	110
<u>Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ 1974</u>		
Αφιέρωμα στους νεκρούς και αγνοούμενούς μας	<i>Γ. Παπαϊωάννου</i>	112
Αφιέρωμα στον Αντώνη Παυλίδη	<i>Κ. Παυλίδης</i>	122
Μια συγκλονιστική μαρτυρία	<i>Γ. Καριολής</i>	124

Ο ΚΑΡΑΒΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

Επίσκεψη στον τουρκοκρατούμενο Καραβά	<i>Λ. Βασιλοπούλου</i>	136
Λίγες ώρες στον Καραβά	<i>Δ. Καρέττη</i>	143
Μια αναπάντεχη γνωριμία	<i>Σ. Πογιατζής</i>	146

ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗ Σ' ΕΝΑΝ ΑΛΛΟ ΚΑΡΑΒΑ

<i>Α. Κοζάκου</i>	149
-------------------	-----

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Το κλειδί	<i>Κ. Πισιαλή</i>	153
Θύμησες	<i>Λ. Αντωνέλλου</i>	156
Μια Κυριακή	<i>Α. Βιολάρη</i>	158
Το ζεστό ψωμί	<i>Β. Χαραλάμπους</i>	160

ΠΟΙΗΣΗ:

Κυπριώτικοι παλμοί	<i>Ι. Χαρμαντά</i>	162
Ανάληψη (Δ. Κοζάκου)	<i>Μ. Σεβέρη</i>	164
Κι αν	<i>Ε. Χριστοφίδου</i>	168
Ενότητα από έξι ποιήματα	<i>Β. Χαραλάμπους</i>	169
Άτιτλο	<i>Κ. Δέλτας</i>	172
Πορτοκαλιά του Καραβά	<i>Β. Χαπέσιης</i>	173

ΝΕΑΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Για μια ελεύθερη πατρίδα	<i>Χρ. Χατζηστεφάνου</i>	174
Προσμένοντας	<i>Π. Πρωτοπαπάς</i>	178
Το κατεχόμενο χωριό μου	<i>Α. Φιλίππου</i>	180

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ

Ιστορικό Σωματείου Λάμπουσα	<i>Α. Δημητρίου</i>	182
Τιμή σε απόδημο Καραβιώτη	<i>Γ. Παπαϊωάννου</i>	190
Σύνδεσμος Λαπήθου - Καραβά Μεγ. Βρετανίας	<i>Γ. Καραμανός</i>	194
Οι Καραβιώτες στην Αυστραλία	<i>Μ. Ιωάννου</i>	198
Η ζωή των αποδήμων μας μέσα από ένα θεατρικό έργο	<i>Γ. Παπαϊωάννου</i>	204
Μια ζωντανή μνήμη	<i>Δ. Κοζάκος</i>	206
Ο πόθος της επιστροφής	<i>Γ. Παπαϊωάννου</i>	208

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ

Το χωριό μου που δε γνώρισα	<i>Σ. Χριστοδούλου</i>	209
Γράμμα από την Αυστραλία	<i>Η. Αναστασίου</i>	210
Στους νεκρούς μας	<i>Μ. Γεμέττα</i>	211
Κυπριακά Ελευθέρια	<i>Α. Χατζηστεφάνου</i>	212
Γραφικοί χαρακτήρες	<i>Γ. Ευθυμίου</i>	214
Ο Καραβάς είναι μέσα στην καρδιά μας	<i>Ε. Λάμπρου</i>	216

Το λιμανάκι του Καραβά με τις ψαρόδαρκες (φωτ. Α. Στυλιανού)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η συντήρηση και διατήρηση της μνήμης της κατεχόμενης κωμόπολής μας συνεχίζεται μέσα από την πολύ αξιόλογη δουλειά που περιέχει ο 4ος τόμος της έκδοσης του σωματείου μας.

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε όλους όσους δούλεψαν αθόρυβα, συστηματικά και με ζήλο για να ολοκληρωθεί ο τέταρτος τόμος. Βασική επιδίωξη του σωματείου μας είναι ο θεσμός αυτός να συνεχιστεί με την ίδια επιτυχία. Αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι συνεργασίες για τις εκδόσεις μας είναι ευπρόσδεκτες από όλα τα μέλη του σωματείου μας και φίλους του Καραβά.

Η τέταρτη έκδοση αφιερώνεται στους απόδημους Καραβιώτες, οι οποίοι όπου και να βρίσκονται δεν ξεχνούν την κατεχόμενη κωμόπολή μας και εργάζονται μεθοδικά με τις εκδηλώσεις τους, για να ενισχύσουν τον κοινό σκοπό για επιστροφή και δικαίωση. Οργανωμένα σωματεία απόδημων Καραβιωτών υπάρχουν στην Αμερική, στην Αγγλία και στην Αυστραλία. Αρκετοί άλλοι Καραβιώτες απόδημοι βρίσκονται στην Ελλάδα, την Αφρική και σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Η επαφή του σωματείου μας μαζί τους είναι συγκινητική. Κάθε χρόνο έχουμε καθιερώσει τη διοργάνωση ειδικής εκδήλωσης μέσα στο μήνα Αύγουστο, η οποία είναι αποκλειστικά αφιερωμένη στους απόδημους μας. Νιώθουμε πραγματικά περήφανοι γιατί Καραβιώτες απόδημοι τιμούν στις χώρες που διαμένουν τον Καραβά με τη δράση και την προσφορά τους.

Τέτοιες περιπτώσεις έχουμε πάρα πολλές να αναφέρουμε· αρκετές από αυτές συμπεριλαμβάνονται στην παρούσα έκδοσή μας.

Το σωματείο μας θα συνεχίσει με αμείωτο ζήλο την προσφορά του για προβολή και συντήρηση της μνήμης του αξέχαστου Καραβά μας με ακλόνητη την πίστη ότι η προσφορά μας αυτή θα δικαιωθεί με την επιστροφή στην αγαπημένη μας κωμόπολη.

*ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ
«Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»*

**Η τέταρτη μας έκδοση αφιερώνεται στους
απόδημους Καραβιώτες οι οποίοι με τη δράση
και την προσφορά τους τιμούν τον Καραβά
στο εξωτερικό.**

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η ολοκλήρωση του τέταρτου τόμου της έκδοσης «ΚΑΡΑΒΑΣ» μας δίνει ιδιαίτερη χαρά και ικανοποίηση.

Νιώθουμε ότι με τη νέα δουλειά συνεχίζεται η προσπάθεια που είχαμε αρχίσει για διατήρηση και συντήρηση της μνήμης για την κατεχόμενη κωμόπολή μας.

Στον τέταρτο τόμο περιλαμβάνονται μελέτες για την εθνική προσφορά του Καραβά στην περίοδο του 1821 και στο Μακεδονικό πόλεμο και δίνονται επίσης πληροφορίες για την παιδεία του Καραβά, τα τοπωνύμια και τις πηγές του Καραβά. Δίνονται επίσης κείμενα γραμμένα από Καραβιώτες σχετικά με έθιμα, αναμνήσεις, και εμπειρίες της προσφυγιάς και της εισβολής. Δύο συγχωριανές μας είχαν την ευκαιρία να επισκεφτούν πρόσφατα τον Καραβά και κατέγραψαν τις εμπειρίες τους από την επαφή τους με την πατρική τους γη. Επίσης μια αλλιώτικη εμπειρία είχε μια συγχωριανή μας με επίσκεψη της σ' έναν άλλο Καραβά στην Πελοπόννησο. Είναι πραγματικά μια ξεχωριστή επίσκεψη και πιστεύουμε θα συγκινήσει όλους τους Καραβιώτες.

Ο τέταρτος τόμος των εκδόσεών μας περιλαμβάνει επίσης και νεανικές συνεργασίες, πεζογραφία και ποίηση.

Ένα σημαντικό γεγονός για το οποίο νιώθουμε πολύ ικανοποιημένοι είναι η δημοσίευση συνεργασιών που πήραμε από μη Καραβιώτες. Με χαρά δημοσιεύουμε τις συνεργασίες αυτές και αναμένουμε ότι το παράδειγμά τους θα ακολουθήσουν και άλλοι.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες επιθυμούμε να εκφράσουμε στον κ. Ανδρέα Στυλιανού, ο οποίος μας παρεχώρησε ένα μεγάλο αριθμό φωτογραφιών του Καραβά, τις περισσότερες από τις οποίες τις δημοσιεύουμε στην παρούσα έκδοσή.

Ειδικό αφιέρωμα της έκδοσής μας είναι η αναφορά μας στους αποδήμους, οι οποίοι με την προσφορά τους και τη δράση τους τιμούν τον Καραβά στο εξωτερικό.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται σ' όλους όσοι απέστειλαν συνεργασίες ή βοήθησαν με οποιοδήποτε τρόπο στην παρουσίαση της τέταρτης έκδοσης του σωματείου μας. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στους πιο κάτω, οι οποίοι μας παραχώρησαν φωτογραφικό υλικό.

Ανδρέα και Judith Στυλιανού, Κυπριακό Μουσείο, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Δέσπω Ευτυχίου, Γιώργο Κυριακίδη, Φώτη Μοτίτη, Παναγιώτη Μαυρομμάτη, Στέλιο Παναγίδη, Γιάννη Παπαϊωάννου, Νίκο Παπαπέτρου, Σάββα Σαββίδη, Σωτηρούλα Κοιλαρά, Κώστα Δημητρίου, Πανίκο Στυλιανού, Ερατώ Μάγου, Ηρούλα Λαχανάρη, Πέτρο Πηγασίου, Κώστα Τσέντα, Αριστείδη Δημητρίου, Μάρω Γεμέττα, Ελευθερία Λαούτα, Γιώργο Καράμανο, Λένια Σάββα.

Θερμή παράκληση σε όσους έχουν φωτογραφικό υλικό κατάλληλο για να δημοσιευτεί στις εκδόσεις μας, να επικοινωνήσουν με οποιοδήποτε μέλος της επιτροπής εκδόσεως, για να συμπεριλάβουμε το υλικό αυτό σε μελλοντικές μας εκδόσεις.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

Αγαπητοί φίλοι Καραβιώτες, Καραβιώτισσες,

Είναι με ιδιαίτερη χαρά που επικοινωνούμε μαζί σας για να σας απευθύνουμε τους εγκάρδιους χαιρετισμούς μας με την ευκαιρία της έκδοσης και κυκλοφορίας του 4ου τόμου του βιβλίου του προσφυγικού Σωματείου "Ο Καραβάς".

Μέσα σε αντίξοες και σκληρές συνθήκες ο Κυπριακός Ελληνισμός αγωνίζεται τα τελευταία δεκαεννέα χρόνια για την απελευθέρωση των κατεχομένων εδαφών μας από τον Τούρκο κατακτητή για την επανένωση του νησιού μας και την επικράτηση του διεθνούς δικαίου για το μαρτυρικό λαό μας.

Είμαστε περήφανοι γιατί ο εκτοπισμένος κόσμος του Καραβά βρίσκεται πάντοτε στην πρωτοπορία αυτού του αγώνα τόσο στην Κύπρο όσο και στις χώρες του εξωτερικού που υπάρχουν απόδημοι Καραβιώτες και δίνει δυναμικά το παρόν του σε πάμπολλες εκδηλώσεις και χρήσιμες διαφωτιστικές επαφές με στόχο την προώθηση των δικαίων και δικαιωμάτων μας.

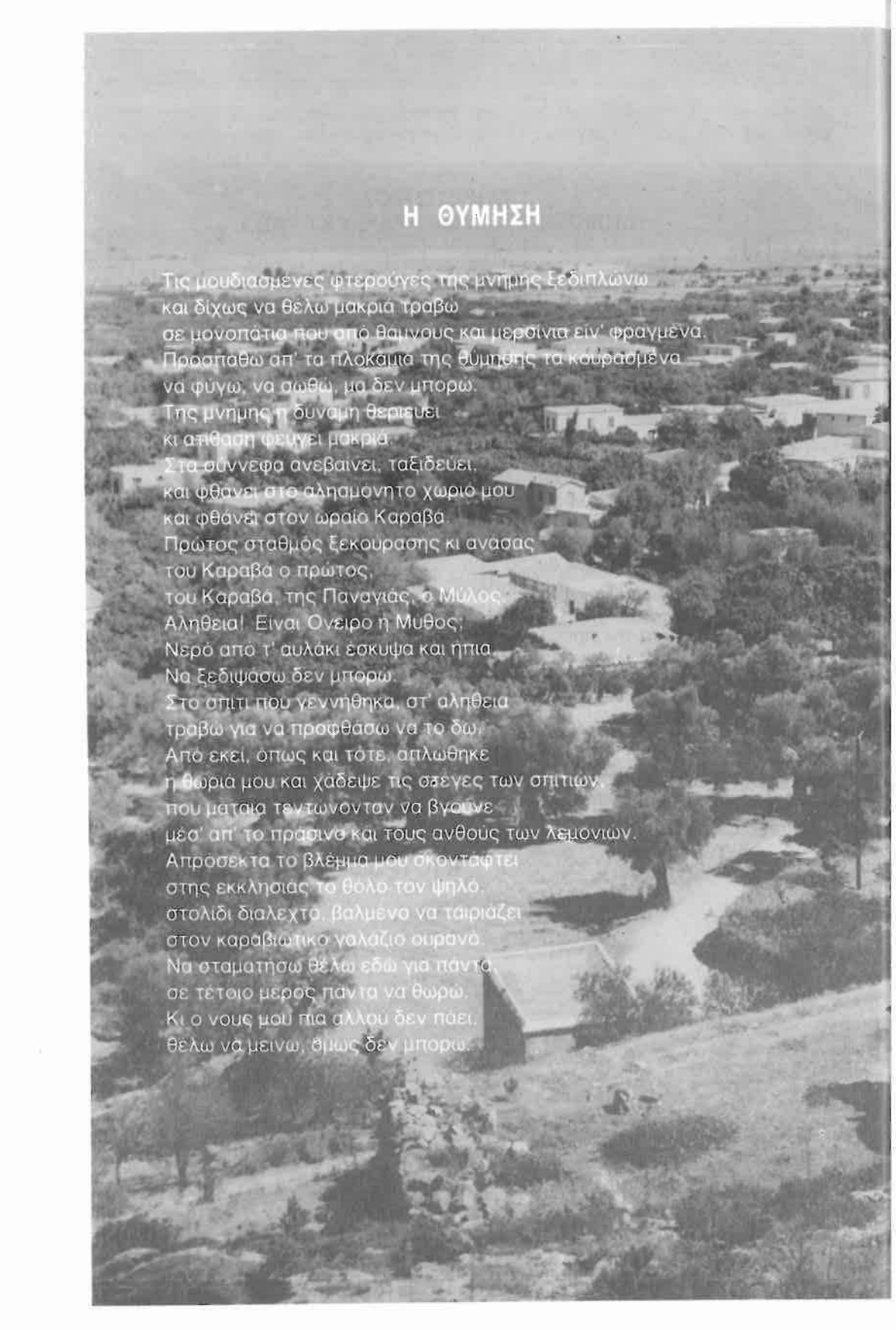
Η νέα έκδοση του βιβλίου από το προσφυγικό μας Σωματείο είναι ακόμη μια τρανή απόδειξη της αγάπης των Καραβιωτών για την κατεχόμενη κωμόπολή μας και αντανakλά τον άσβεστο πόθο όλων μας για επιστροφή στις πατρογονικές μας εστίες και για συνέχιση του αγώνα μέχρι την πλήρη δικαίωση.

Το Δημοτικό Συμβούλιο Καραβά εκφράζει θερμά συγχαρητήρια σε όσους εργάστηκαν με ζήλο και αγάπη για την ολοκλήρωση και κυκλοφορία του τέταρτου τόμου του βιβλίου "Καραβάς".

ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΡΑΒΑ

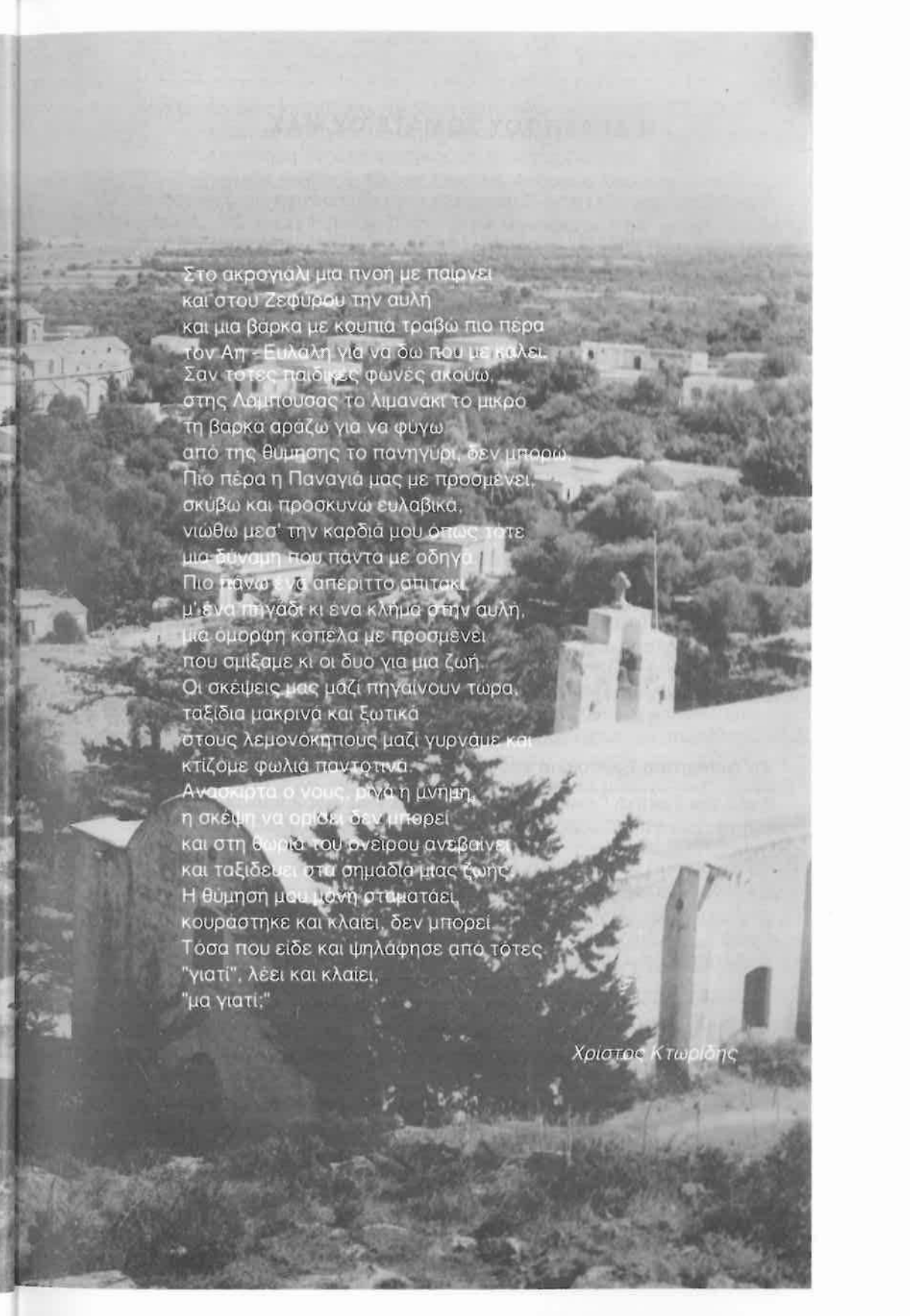
Πανίκος Τσέντας

Δήμαρχος Καραβά

Η ΟΥΜΗΣΗ

Τις μουδιασμένες φτερούγες της μνήμης ξεδιπλώνω
και δίχως να θελώ μακριά τραβώ
σε μονοπάτια που από θαινώους και μερσίνα είν' φράγμένα.
Προσπαθώ απ' τα πλοκάμια της θύμησης τα κούρασμένα
να φύγω, να σωθώ, μα δεν μπορώ.
Της μνήμης η δύναμη θεραπεύει
κι απίθανη φεύγει μακριά.
Στα σύννεφα ανεβαίνει, ταξιδεύει,
και φθάνει στο αλημονητο χωριό μου
και φθάνει στον ωραίο Καραβά.
Πρώτος σταθμός ξεκουράσης κι ανασας
του Καραβά ο πρώτος,
του Καραβά, της Παναγιάς, ο Μύλος.
Αληθεία! Είναι Όνειρο ή Μύθος;
Νερό από τ' αυλάκι έσκυψα και ήπια.
Να ξεδιψάσω δεν μπορώ.
Στο σπίτι που γεννηθήκα, στ' αληθεία
τραβώ για να προσφθάσω να το δω.
Από εκεί, όπως και τότε, απλωθηκε
η θωρία μου και χάδεψε τις σπείρες των σπιτιών,
που ματαία τεντωνόνταν να βγούνε
μέσ' απ' το πράσινο και τους ανθούς των λεμονιών.
Απρόσεκτα το βλέμμα μου σκοντάφτει
στις εκκλησιές το θόλο ταν ψηλό,
στολιδί διαλεχτό, βαλμένο να ταιριάζει
στον καραβιώτικο γαλάζιο ουρανό.
Να σταματήσω θέλω εδώ για πάντα
σε τέτοιο μέρος πάντα να θωρώ.
Κι ο νους μου πια αλλού δεν πάει,
θέλω να μείνω, όμως δεν μπορώ.

A black and white photograph of a coastal town, likely in Greece, viewed from a hillside. In the foreground, there are some trees and a stone wall. In the middle ground, a church with a bell tower is visible, surrounded by other buildings. The background shows a body of water and a distant shoreline. The text is overlaid on the left side of the image.

Στο ακρογιάλι μια πνοή με παίρνει
και στου Ζεφυρού την αυλή
και μια βάρκα με κουπιά τραβώ πιο πέρα
τον Αη - Ευλαλή για να δώ που με καλεί.
Σαν τότες παιδικές φωνές ακούω,
στης Λομπουσας το λιμανάκι το μικρό
τη βάρκα αραζώ για να φύγω
από της θύμησης το πανηγύρι, δεν μπορώ.
Πιο πέρα η Παναγιά μας με προσμένει,
σκύβω και προσκυνώ ευλαβικά,
νιώθω μεσ' την καρδιά μου όπως τότε
μία δύναμη που πάντα με οδηγεί.
Πιο πάνω ένα απείριττο σπιτάκι
μ' ένα πηγάδι κι ένα κλήμα στην αυλή,
μια όμορφη κοπέλα με προσμένει
που σμίξαμε κι οι δυο για μια ζωή.
Οι σκέψεις μας μαζί πηγαίνουν τώρα,
ταξίδια μακρινά και ξωτικά
στους λεμονόκηπους μαζί γυρνάμε και
κτίζομε φωλιά παντοτινά.
Ανασκήρτα ο νους, ραγιά η μνήμη,
η σκέψη να ορίσει δεν μπορεί
και στη θωριά του ονείρου ανεβαίνει
και ταξιδεύει στα σημάδια μιας ζωής.
Η θύμησή μου μόνη σταματάει,
κουράστηκε και κλαίει, δεν μπορεί
Τόσα που είδε και ψηλάφησε από τότες
"γιατί", λέει και κλαίει,
"μα γιατί;"

Χρίστος Κτωρίδης

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΜΑΣ

Λογοδοσία του Γενικού Γραμματέα του Προσφυγικού Σωματείου "Ο ΚΑΡΑΒΑΣ" Νίκου Χατζηστεφάνου κατά την Τακτική Γενική Συνέλευση του Σωματείου την 28η Μαρτίου 1993 στην Αίθουσα Τελετών της Σχολής Τυφλών, στη Λευκωσία.

Κύριε Δήμαρχε,

Αιδεσιμότατε,

Αγαπητοί συγχωριανοί Καραβιώτες και Καραβιώτισσες,

Αγαπητοί φίλοι του Σωματείου μας.

Δεκαεννιά σχεδόν χρόνια από την κατάληψη της κωμόπολής μας η απροσκύνητη ψυχή του κάθε Καραβιώτη και της κάθε Καραβιώτισσας παραμένει ολόρθη στις επάλξεις του αγώνα για επιστροφή, δικαίωση και ελευθερία. Τις επάλξεις αυτές του αγώνα, τους προμαχώνες των Καραβιωτών, έστησε και τους διατηρεί απόρρητους το Προσφυγικό Σωματείο "Ο ΚΑΡΑΒΑΣ".

Την Εθνική, Πολιτιστική και Κοινωνική προσφορά του Σωματείου μας θα προσπαθήσω να σας παρουσιάσω όσο πιο σύντομα μπορώ. Θα περιγράψω ταυτόχρονα και τη δράση του απερχόμενου Διοικητικού Συμβουλίου, το οποίο προγραμματίσει και κατεύθυνε τη δράση του Σωματείου.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου.

Κατά την Τακτική Γενική Συνέλευση που έγινε στις 2 Ιουνίου 1991 εξελέγη το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου που καταρτίστηκε σε Σώμα ως εξής:

Πρόεδρος: Τηλέμαχος Κληρίδης

Α' Αντιπρόεδρος: Γιάννης Παπαιωάννου

Β' Αντιπρόεδρος: Χρυσόστομος Γεμέττας

Γενικός Γραμματέας: Νίκος Χατζηστεφάνου

Β. Γ. Γραμματέας: Αντρούλα Ασιώτου

Οργανωτικός Γραμματέας: Στέλιος Παναγίδης

Β. Οργ. Γραμματέας: Σωτήρης Στυλιανού, ο οποίος απεχώρησε για προσωπικούς λόγους και στη θέση του διορίστηκε η κα. Δέσπω Ευτυχίου

Ταμίας: Σωτήρα Ποταμίτου

Β. Ταμίας: Κώστας Δημητρίου.

Μέλη: Λουκής Ιακωβίδης, Νικόλας Κατσιόλας, Δημήτρης Κοζάκος, Χρίστος Κοζάκος, Σωτήρης Κονομής, Σωτηρούλα Κύρου, Ηρούλα Λαχανάρη, Νούλα Φραγκούδη, Κώστας Πατέρας, Ηλίας Πατσαλοσαββής, Ελένη Σιακόλα, Ανδρέας Χαραλάμπους, Φρ. Χ" Φραγκέσκου, Βασιλική Χριστοδουλίδου, Ελένη Χριστοφίδου.

Σύμφωνα με το καταστατικό, την Εκτελεστική Γραμματεία του Σωματείου αποτελούν τα πρώτα εννιά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Τα άλλα μέλη στελέχωσαν τις Επιτροπές του Σωματείου που ήταν οι εξής:

Αποδήμων, Νεολαίας, Εκδόσεως και Διαφώτισης, Ευημερίας και Κοινωνικών Υπηρεσιών, Οικήματος, Γυναικείο Τμήμα, Οργανωτικό, Οικονομικών και Προγραμματισμού.

Αρκετές Επιτροπές στελεχώθηκαν κατά καιρούς από Καραβιώτες και Καραβιώτισσες που δεν είναι μέλη του Συμβουλίου. Με τον τρόπο αυτό το Συμβούλιο ενισχύθηκε στο έργο του από δραστήριους χωριανούς και χωριανές μας και όλοι μαζί δραστηριοποιήθηκαν για να προσφέρουν ό,τι μπορούσαν στους υπόλοιπους Καραβιώτες.

Μερικά από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου παραιτήθηκαν πριν την ολοκλήρωση της θητείας τους. Οι παραιτήσεις έγιναν για προσωπικούς και μόνο λόγους. Για μια από τις θέσεις ζητήσαμε τις υπηρεσίες του κ. Δημητράκη Ασπρή. Άλλες θέσεις δεν πληρώθηκαν λόγω της σύντομης διεξαγωγής των εκλογών από την υποβολή των παραιτήσεων.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου μας εκφράζει όλες, ή σχεδόν όλες, τις τάσεις των Καραβιωτών τόσο τις ιδεολογικές, όσο και τις πολιτικές. Προσπαθήσαμε να τηρήσουμε μιαν υπερκομματικότητα ή - καλύτερα - μια διακομματικότητα στο Συμβούλιο και στο σημείο αυτό ίσως να αποτελέσαμε ως σήμερα το πρότυπο συμβούλιο, παράδειγμα για όλους γύρω μας. Όλοι οι Καραβιώτες μπορούν να αισθάνονται ότι εκφράζονται μέσα από το Σωματείο τους.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η εξισορρόπηση όλων των τάσεων σε ένα Συμβούλιο δεν είναι εύκολο έργο. Δεν κρυβόμαστε με το να σας πούμε ότι δεν είχαμε διαφορές. Μικρές ή μεγάλες, έντονες ή ελαφρές διαφορές υπήρχαν. Όμως αυτή είναι η έννοια της πολυφωνίας, της πολυκομματικότητας, της Δημοκρατίας σε τελική ανάλυση. Η ουσία είναι ότι είχαμε τη θέληση να διατηρήσουμε τη διακομματική σύνθεσή μας, για να συμβάλουμε όλοι μαζί στην πρόοδο του Σωματείου μας.

Για την ανάλυση της πολύπλευρης δράσης του Σωματείου θα ακολουθήσω ως συνήθως τις τρεις βασικές κατευθύνσεις: Τη δράση του Σωματείου στο Εθνικό θέμα, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και την Κοινωνική Προσφορά του Σωματείου.

Τελειώνοντας την αναφορά μου για το απερχόμενο Διοικητικό Συμβούλιο επιτρέψτε μου, κυρίες και κύριοι, να εκφράσω εκ μέρους όλων των συναδέλφων την εκτίμησή μας για την προσφορά των μελών του Συμβουλίου που απο-

χωρούν και δε θα συμμετέχουν στο νέο Συμβούλιο του Σωματείου.

Α. ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΜΑ

Το προσφυγικό Σωματείο "Ο ΚΑΡΑΒΑΣ" έχει υπέρτατο σκοπό ύπαρξης το Εθνικό μας θέμα. Όλη η δράση του Σωματείου, όλη η προσφορά του, όλες οι εκδηλώσεις του, κι αυτές ακόμα που χαρακτηρίζονται ως πολιτιστικές ή καλλιτεχνικές, έχουν εθνικό προσανατολισμό. Στόχος μας αναλλοίωτος είναι η επιστροφή όλων μας στον Καραβά και, βέβαια, η επιστροφή όλων των προσφύγων στα σπίτια και τη γη μας σε συνθήκες ελευθερίας.

Σε καμιά περίπτωση το Διοικητικό Συμβούλιο δεν απέκλινε από αυτόν τον προσανατολισμό, από αυτόν το σκοπό. Ξεκάθαρα, κρυστάλλινα αλλά προ πάντων ομόφωνα το Συμβούλιο διακήρυξε ότι "η λύση που επιδιώκουμε πρέπει να στηρίζεται σε αρχές, οι οποίες να κατοχυρώνουν όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες όλων των κατοίκων της Κύπρου". Πάντοτε τονίζαμε και τονίζουμε πως "δε θα δεχτούμε λύση που δε θα βασίζεται στις αρχές αυτές". Πάντοτε καλούσαμε και καλούμε την ηγεσία μας "να αρθεί στο ύψος των κρίσιμων περιστάσεων. Να διαπραγματεύεται με επιμονή στις θέσεις μας και με πίστη στα δίκαιά μας, χωρίς ηττοπάθεια". Τους καλούμε να μη δεχτούν ποτέ λύση που να ξεπουλά τη γη μας και δηλώσαμε απερίφραστα ότι "οποιαδήποτε λύση που δε θα επιτρέπει την επιστροφή μας στον Καραβά απρόσκοπτα, μόνιμα και ασφαλισμένα, θα μας βρει δυναμικά αντίθετους".

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου μας είχε σωρεία επαφών με κυβερνητικούς αξιωματούχους, βουλευτές, Σωματεία, Κόμματα, οργανώσεις, τους πάντες. Ιδιαίτερα από το 1991 έγιναν επαφές του Σωματείου με όλους τους αρχηγούς των κομμάτων, στους οποίους θέσαμε το πρόβλημά μας και είχαμε ευρεία ανταλλαγή απόψεων.

Σε κάθε επικοινωνία, σε κάθε επαφή, με κάθε αφορμή, κάθε στιγμή, δε σταματήσαμε να απαιτούμε μια σωστή και δίκαιη λύση του κυπριακού προβλήματος. Επαναλάβαμε χιλιάδες φορές - και δε θα κουραστούμε να επαναλαμβάνουμε - ότι για μας τους Καραβιώτες δεν υπάρχει άλλη λύση από την επιστροφή μας στον Καραβά.

Πρόσφατα, με αφορμή τις Προεδρικές εκλογές, το Διοικητικό Συμβούλιο του Προσφυγικού Σωματείου προσκάλεσε τους τρεις υποψηφίους για την Προεδρία, οι οποίοι ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση είτε προσωπικά είτε με αντιπρόσωπό τους. Στις συναντήσεις αυτές, στις οποίες παρευρέθηκαν αποκλειστικά τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Σωματείου και του Δημοτικού Συμβουλίου Καραβά, οι Πολιτικοί ενημερώθηκαν για τις θέσεις και τους σκοπούς του Σωματείου, ανέπτυξαν το πρόγραμμά τους και εξέφρασαν τις απόψεις τους για τη λύση του Κυπριακού. Τέλος, οι προσκεκλημένοι απάντησαν στις ερωτήσεις των παρευρισκομένων και έδωσαν διευκρινήσεις για τις θέσεις τους.

Σε όλους τους φιλοξενούμενους τονίστηκε ότι βασικός σκοπός του Σωματείου είναι η συνένωση όλων των Καραβιωτών ανεξάρτητα από την

κομματική ή ιδεολογική τοποθέτησή τους και η διατήρηση μεταξύ τους άσβεστης της επιθυμίας τους για επιστροφή στον Καραβά. Με ιδιαίτερη έμφαση τονίστηκε ότι αμετάθετος στόχος και κύριος σκοπός του Σωματείου είναι η ανεπιφύλακτη και με κάθε μέσο ενίσχυση του αγώνα και των δικαιών του κυπριακού λαού για τον τερματισμό της τουρκικής κατοχής και η ασφαλής επιστροφή των Καραβιωτών και όλων των προσφύγων στα σπίτια και τη γη τους, κάτω από συνθήκες ελευθερίας, μονιμότητας, ασφάλειας και αξιοπρέπειας.

Τονίστηκε σε όλους ότι οι Καραβιώτες αναμένουν από οποιοδήποτε από τους τρεις υποψηφίους που θα εκλεγεί Πρόεδρος της Δημοκρατίας να έχει υπόψη τις θέσεις του Σωματείου και δηλώσαμε ότι θα υποστηρίξουμε με όλα τα μέσα που διαθέτουμε τις προσπάθειές του για επιστροφή όλων των προσφύγων με κατοχυρωμένα τα ανθρώπινα δικαιώματά τους.

Ταυτόχρονα προειδοποιήσαμε ξανά ότι, αν παρ' ελπίδα ο Πρόεδρος αποδεχτεί λύση που θα θυματοποιεί τον Καραβά ή οποιαδήποτε άλλη περιοχή της Κύπρου, θα μας βρει δυναμικά αντιμέτωπους.

Αντιπροσωπεία του Δ.Σ. μαζί με μέλη του σωματείου μας μετά την κατάθεση στεφάνου στο μνημείο των ηρώων του Λιοπετρίου (Ιούνιος 1992)

Με γνώμονα τον κοινό αγώνα για επιστροφή συνεργαστήκαμε κατά τη διάρκεια της θητείας μας πρώτα απ' όλα με τους γείτονές μας τους Λαπθηιώτες. Μαζί με το Προσφυγικό Σωματείο της αδελφής κωμόπολης οργανώσαμε το καλοκαίρι του 1991 τριήμερες εκδηλώσεις μνήμης και τιμής με αφορμή την αποφράδα μέρα της κατάληψης των κωμοπόλεων μας από τους Τούρκους εισβολείς. Τελέσαμε μνημόσυνο των πεσόντων κατά την εισβολή, οργανώσαμε εθελοντική αιμοδοσία, στείλαμε ανακοίνωση στις εφημερίδες, δημοσιεύσαμε άρθρα, ποιήματα, συνεντεύξεις. Αποκορύφωμα των εκδηλώσεων ήταν η μεγαλειώδης συγκέντρωση στην πλατεία Ελευθερίας το βράδυ της 6ης Αυγούστου. Όταν η Λευκωσία παρούσιαζε όψη νεκρής πολιτείας λόγω των διακοπών, εμείς οι Καραβιώτες, Λαπθηιώτες, Κερυνειώτες, φίλοι και συναγωνιστές, γεμίσαμε την ιστορική πλατεία, κάναμε έκθεση φωτογραφίας, διανέμαμε φυλλάδια, στείλαμε ψηφίσματα και διατρανώσαμε την απόφασή μας για επιστροφή και δικαίωση.

Στις 7 Αυγούστου 1992 οργανώσαμε αντικατοχική εκδήλωση στο θέατρο της ΠΑΣΥΔΥ σε συνεργασία με το Δήμο του Καραβά. Μόνοι μας σηκώσαμε το βάρος της εκδήλωσης και οι χωριανοί αυθόρμητα γέμισαν το αμφιθέατρο. Η ομοψυχία των Καραβιωτών θριάμβευσε. Στην εκδήλωσή μας τιμήσαμε όλους τους υπερασπιστές του Καραβά, τους νεκρούς και τους αγνοούμενούς μας, που η θυσία και η προσφορά τους μας καθοδηγούν στο δύσκολο δρόμο της προσφυγιάς. Δώσαμε σ' αυτούς την υπόσχεση ότι θα συνεχίσουμε τη δική μας προσφορά μέχρι την τελική δικαίωση.

Για την προώθηση του εθνικού μας θέματος ενώνουμε τις δυνάμεις μας με τους άλλους συνεπαρχιώτες μέσω της Συντονιστικής Επιτροπής Δήμων, Σωματείων και οργανώσεων της Επαρχίας Κερύνειας. Πρωτοπορήσαμε και εργαστήκαμε για τη δημιουργία και ύπαρξη του κοινού αυτού φορέα που συντονίζει τη δράση όλης της Επαρχίας. Σκοπός μας ήταν και είναι να ενώσουμε όλες τις δυνάμεις της Επαρχίας και, αν είναι ακόμα δυνατόν, όλου του προσφυγικού κόσμου, ώστε όλοι μαζί να συντονίσουμε το δίκαιο, κοινό, αγώνα μας. Ελπίζουμε πως όλοι θα αντιληφθούν τη σημασία της ενίσχυσης της Συντονιστικής και θα εργαστούν προς την κατεύθυνση της συνένωσης παραμερίζοντας τις αντιδράσεις που υπάρχουν από μερικούς κύκλους.

Κατά τη διεξαγωγή του αγώνα μας δέν παραμελούμε τις σχέσεις με τους αποδήμους μας, στις οποίες θα αναφερθώ εκτενέστερα πιο κάτω.

Β. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις του Προσφυγικού Σωματείου "Ο ΚΑΡΑΒΑΣ" έχουν πια καθιερωθεί στη σκέψη κάθε Καραβιώτη και Καραβιώτισσας. Ήδη όλοι μας περιμένουμε κάθε χρόνο το Χορό του Λεμονιού, τις χριστουγεννιάτικες παιδικές εκδηλώσεις, τη συγκέντρωση της Δευτέρας του Πάσχα, τη συνεστίαση προς τιμή των αποδήμων μας και όλες γενικά τις εκδηλώσεις του Σωματείου μας. Όπως είπα και προηγουμένως, οι εκδηλώσεις αυτές είναι μεν πολιτιστικές, αλλά έχουν όλες τους εθνικό προσανατολισμό, γιατί μας φέρνουν μαζί, μας ενώνουν, μας θυμίζουν το σκλαβωμένο Καραβά, ενδυναμώνουν τη θέλησή μας για αγώνα, για επιστροφή, για δικαίωση.

Από τις εκδηλώσεις προς τιμή των αποφοίτων μας. Άνω οι απόφοιτοι 1991 και κάτω οι απόφοιτοι μας το 1992

Σε πολλές από τις εκδηλώσεις, το Σωματείο μας έχει καθιερώσει πλήρη συνεργασία με το Δημοτικό Συμβούλιο του Καραβά. Θεωρούμε ότι με τον τρόπο αυτό δίνουμε οντότητα στο Δημαρχείο μας και εξυψώνουμε έτσι την υπόστασή της κωμόπολής μας.

Οι εκδηλώσεις που οργανώθηκαν ήταν οι εξής:

1. Ο χορός του Λεμονιού.

Διοργανώθηκε το 1991 και το 1992 για πέμπτη και έκτη συνεχή χρονιά στην προσφυγιά η πιο χαρακτηριστική εκδήλωση του Καραβά, Ο χορός του Λεμονιού. Και οι δύο διοργανώσεις έγιναν στο "Χίλτον" στη Λευκωσία. Η συμμετοχή όπως πάντα ήταν εξαιρετικά μεγάλη. Καραβιώτες από κάθε γωνιά της Κύπρου, ακόμα και από το εξωτερικό, φρόντισαν να παρευρεθούν στον πατροπαράδοτο χορό μας. Η ασφυκτικά γεμάτη αίθουσα του "Χίλτον" ήταν η μόνη που μπορούσε να ανταποκριθεί στην αθρόα προσέλευση.

Πέρσι ο χορός ξεκίνησε με μια ωραία έκπληξη για τους παρόντες: Την εμφάνιση χορευτικού συγκροτήματος του Σωματείου. Οι νεαρές Καραβιωτοπούλες που αποτελούσαν το συγκρότημα κατέπληξαν με την άρτια οργάνωση και παρουσία τους και, τελειώνοντας, παρέσυραν όλους στο χορό με το τραγούδι "Πορτοκαλιά του Καραβά". Για κάποιες συγκυρίες το συγκρότημα αδράνησε, αλλά θέλησή μας είναι να το δραστηριοποιήσουμε ξανά.

Τιμήθηκε στη συνέχεια ο πρώην Πρόεδρος του Σωματείου κ. Α. Χατζηπαναγής, ο οποίος με την πραότητα του και την ήρεμη προσωπικότητά

Οι νικητές του διαγωνισμού του χορού του λεμονιού (1992) σε μια αναμνηστική φωτογραφία

του συνέβαλε αποφασιστικά στη δημιουργία και την οργάνωση του υπερκομματικού Σωματείου των Καραβιωτών.

Και στους δύο χορούς διαβάστηκαν μηνύματα που πήραμε από τα αδελφά Σωματεία των Απόδημων Καραβιωτών και τονίσαμε ιδιαίτερα τη διοργάνωση του Χορού στην Αγγλία, την Αμερική και τη μακρινή Αυστραλία.

Το καλωσόρισμα του Διοικητικού Συμβουλίου δια του Προέδρου του Σωματείου κ. Τ. Κληρίδη κατέληγε με την ευχή "Του χρόνου στον Καραβά".

Ο παραδοσιακός χορός με το λεμόνι στο μέτωπο άρχισε να γίνεται γνωστός και στην ελεύθερη περιοχή της Κύπρου. Εδώ και 3 χρόνια καταργήσαμε την εκλογή της "Mis Λεμόνι". Θεωρήσαμε το διαγωνισμό αυτόν, που κάποτε ήταν πρωτοποριακός, σαν αναχρονιστικό θεσμό και υποτιμητικό για τη γυναίκα. Αντί γι' αυτόν, ανακηρύξαμε όλες τις Καραβιώτισσες "Mis Λεμόνι" και διατηρήσαμε μόνο το χορό με το λεμόνι στο μέτωπο. Είμαστε σίγουροι ότι συμφωνείτε.

2. Εκδηλώσεις για τους Απόδημους Καραβιώτες.

Οι εκδηλώσεις προς τιμή των αποδήμων Καραβιωτών πραγματοποιήθηκαν στις 26 Αυγούστου τόσο το 1991 όσο και το 1992. Το 1991 η εκδήλωση διοργανώθηκε στο κέντρο Family Nest στη Λευκωσία, το δε 1992 στο οίκημα του Σωματείου μας.

Με τις εκδηλώσεις αυτές στοχεύουμε στο να τιμήσουμε τα απόδημα τέκνα της Κωμόπολής μας, να αναμοχλεύσουμε παλιές γνωριμίες και φιλίες και να προσφέρουμε λίγες ώρες χαράς και θύμησης του αγαπημένου Καραβά.

Η ανταπόκριση που είχαμε από τους αποδήμους μας ήταν και στις δύο περιπτώσεις πράγματι συγκινητική. Όσοι από αυτούς βρίσκονται στην Κύπρο έχουν την ευκαιρία να παρευρεθούν στην εκδήλωση. Μεταξύ αυτών συναντήσαμε τον πρώην πρόεδρο της Παγκύπριας Ομοσπονδίας Αμερικής κ. Κλεάνθη Κωνσταντίνου, τον Πρόεδρο της "Λάμπουσας" Αμερικής κ. Κωστάκη Τσέντα, αντιπροσώπους και απόδημους μας από την Ελλάδα, Αγγλία, Αμερική και Αυστραλία.

Η συγκέντρωση δίνει την ευκαιρία σε μας τους Καραβιώτες να επαναλάβουμε την απόφασή μας ότι οπουδήποτε κι αν βρισκόμαστε δε θα πάψουμε να αγωνιζόμαστε παρά μόνο όταν βρεθούμε ξανά όλοι μαζί στον ελεύθερο Καραβά. Η σημασία της εκδήλωσης είναι τεράστια για όλους μας. Το Διοικητικό Συμβούλιο έχει ενώπιόν του εισηγήσεις για αναβάθμισή της.

Θα ήταν παράλειψη αν δεν ανέφερα στο σημείο αυτό ότι το Συμβούλιο μας αντιπροσωπεύτηκε, ύστερα από πρόσκληση, στην εκδήλωση που οργάνωσε η Παγκύπρια Ομοσπονδία Αμερικής για να τιμήσει το χωριανό μας κ. Κλεάνθη Κωνσταντίνου. Αντιπρόσωποί μας ήταν ο Πρόεδρος κ. Τ. Κληρίδη και ο Α' Αντιπρόεδρος κ. Γ. Παπαϊωάννου, που πήγαν για το σκοπό αυτό στο New Jersey με έξοδα του Σωματείου.

Στις σχέσεις μας με τους αποδήμους μας θέλω να αναφέρω και τη φιλοξενία της Θεατρικής Ομάδας του Sunshine Μελβούρνης, που ήρθε και

παρουσίασε έργο της χωριανής μας Μάρως Σπαθιά-Γεμέττα. Η διοργάνωση παράστασης από εμάς έδωσε μεγάλη χαρά και ικανοποίηση σε όλη τη θεατρική ομάδα.

3. Χριστουγεννιάτικες Γιορτές.

Οι χριστουγεννιάτικες γιορτές, που είναι αφιερωμένες στα παιδιά μας, διοργανώθηκαν και τις δύο χρονιές τόσο στη Λευκωσία όσο και στη Λεμεσό.

Οι εκδηλώσεις στη Λευκωσία έγιναν στις 28 Δεκεμβρίου 1991 στο Ίδρυμα Χρ. Στ. Ιωάννου και στις 20 Δεκεμβρίου 1992 στη Σχολή Τυφλών. Στη Λεμεσό έγιναν στις 5 Ιανουαρίου και στις 27 Δεκεμβρίου 1992 στον Ν.Ο. Κερύνειας.

Όπως πάντα παρουσιάστηκε παιδικό χριστουγεννιάτικο πρόγραμμα. Τα παιδιά μας πήραν μέρος σε διαγωνισμούς και στο τέλος διανεμήθηκαν δώρα από το Σωματείο στα Καραβιωτόπουλα.

Θα συνεχίσουμε να αγκαλιάζουμε με αγάπη τα παιδιά μας και να τα διδάσκουμε για μια κωμόπολη που τα περιμένει, για έναν τόπο μυρωδάτο, μέσ' το πράσινο χωσμένο, για τον Καραβά. Την κωμόπολή μας που ανήκει σ' εμάς και στα παιδιά μας. Σε κανέναν άλλο.

4. Εκδηλώσεις προς τιμή των αποφοίτων παιδιών μας.

Η φροντίδα του Σωματείου για τα Καραβιωτόπουλα δεν περιορίζεται μόνο στις χριστουγεννιάτικες γιορτές. Εδώ και 3 χρόνια το Σωματείο έχει

Στιγμιότυπο από τη Χριστουγεννιάτικη εκδήλωση που οργανώνει κάθε χρόνο το σωματείο μας (Δεκ. 1993)

καθιερώσει εκδήλωση προς τιμή των παιδιών μας που αποφοιτούν από το Λύκειο. Η εκδήλωση γίνεται το μήνα Ιούλιο και έχει σκοπό να καλωσορίσει τους νέους Καραβιώτες και Καραβιώτισσες στον αγώνα της ζωής που μπαίνουν, να τους δείξει τη συμπαράσταση των άλλων Καραβιωτών και να τους στρατεύσει στον κοινό αγώνα για επιστροφή στον Καραβά.

5. Άλλες Εκδηλώσεις.

Ο κατάλογος των εκδηλώσεων που διοργάνωσε το Σωματείο μας είναι μεγάλος. Θα ήθελα, τελειώνοντας την αναφορά μου σ' αυτές, να αναφερθώ σε συντομία και στις εξής:

α) Εκδηλώσεις της Δευτέρας του Πάσχα.

Διοργανώθηκαν σε ανάμνηση των εθίμων της Λαμπρής που είχαμε στον Καραβά. Η προσέλευση των Καραβιωτών είναι πάντα αυθόρμητη και μεγάλη, γι' αυτό και θα συνεχίσουμε τη διοργάνωση της εκδήλωσης αυτής.

β) Κατακλυσμός

Διοργανώθηκε σε συνεργασία με τα άλλα Σωματεία της Επαρχίας και με πρωταγωνιστικό ρόλο των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου που μένουν στη Λεμεσό. Είναι εκδήλωση που εμείς καθιερώσαμε και ενώνει όλη την Επαρχία. Θα τη συνεχίσουμε και θα τη διαφυλάξουμε.

γ) Τιμητικές διακρίσεις Καραβιωτών.

Στα πλαίσια άλλων εκδηλώσεων τιμήσαμε τους χωριανούς μας Χρίστο Μαύρο και Γιάννη Κίτσιο.

Τον κ. Χρίστο Μαύρο τιμήσαμε κατά την Ετήσια Γενική Συνέλευση του Σωματείου, που έγινε την 1η Μαρτίου 1992 στο Κέντρο Santa Barbara, στη Λεμεσό. Στο πρόσωπο του αγνού αγωνιστή της ΕΟΚΑ Χρίστου Μαύρου, που ήταν καταζητούμενος, αποδώσαμε φόρο τιμής σε όλους τους χωριανούς μας που αγωνίστηκαν στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59.

Τον κ. Γιάννη Κίτσιο τιμήσαμε κατά την αντικατοχική εκδήλωση "Ετούτη η γη η δική μας", που έγινε στις 7 Αυγούστου στο αμφιθέατρο της ΠΑΣΥΔΥ. Στο πρόσωπο του μαχητή Κίτσιου τιμήσαμε όλους τους υπερασπιστές του Καραβά κατά την τουρκική εισβολή, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε άλλη ιδιότητά τους.

Κατά την ίδια εκδήλωση τιμήσαμε επίσης και τον κ. Μιχάλη Ευαγγέλου, τραυματία κατά το 1974, ως εκπρόσωπο όλων όσων πολέμησαν και τραυματίστηκαν στις μάχες του Καραβά.

Δημοσιότητα.

Το προσφυγικό Σωματείο "Ο ΚΑΡΑΒΑΣ" έχει καταφέρει να εμφανίζεται συχνά στον τύπο και στ' άλλα μέσα ενημέρωσης προβάλλοντας έτσι τη σκλαβωμένη κωμόπολή μας. Ανακοινωθέντα του Σωματείου, διηγήματα, ποιήματα που αναφέρονται στον Καραβά, χρονογραφήματα, επιστολές, άρθρα και σχόλια διανέμονται στις εφημερίδες πάρα πολύ συχνά. Με την ελεύθερη ραδιοφωνία η δημοσιότητα στα θέματα που αφορούν την κωμόπολή μας ήταν

Ετήσια γενική συνέλευση 1992. Τιμήθηκε ο Χρίστος Μαύρος στο πρόσωπο του οποίου αποδόθηκε φόρος τιμής σε όλους τους Καραβιώτες που αγωνίστηκαν στον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ 1955 - 1959

Ο κ. Γιάννης Κίτσιος παραλαμβάνει τιμητική πλακέττα από το Δήμαρχο Καραβά κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης στις 7 Αυγούστου 1992

φέτος πολύ μεγάλη. Πραγματικά δεν είναι εύκολο να απαριθμήσει κανένας πόσες εκπομπές αναφέρθηκαν στον Καραβά ούτε σε πόσες εκδόσεις εφημερίδων παρουσιάστηκε το Σωματείο και η κωμωπολή μας. Εύχομαι ότι η δημοσιότητα αυτή θα συνεχιστεί και στο μέλλον.

Ένα επίτευγμα στον τομέα της δημοσιότητας, για το οποίο το Σωματείο μας έχει κάθε δικαίωμα να υπερηφανεύεται, είναι οι Εκδόσεις των τόμων "ΚΑΡΑΒΑΣ". Ο 3ος τόμος κυκλοφόρησε πέρσι, ο δε τέταρτος τόμος ετοιμάζεται. Πρόκειται για τη συλλογική προσπάθεια πολλών Καραβιωτών και Καραβιωτισσών, που καταφέρνουν σχεδόν κάθε χρόνο να μας χαρίσουν το ολοκληρωμένο αυτό έργο που αναφέρεται στον Καραβά μας. Θεωρώ καθήκον μου να εκφράσω εκ μέρους του Δ.Σ. προς όλους αυτούς τους επώνυμους και ανώνυμους συγχωριανούς και συγχωριανές μας τις θερμές μας ευχαριστίες και την εκτίμησή μας για το έργο τους.

Γ'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Όπως και προηγούμενα, έτσι και στα δυο χρόνια που πέρασαν το Προσφυγικό Σωματείο "Ο ΚΑΡΑΒΑΣ" ανέπτυξε αξιόλογη κοινωνική προσφορά. Πολλοί είναι οι δυσπραγούντες συγχωριανοί μας, οι οποίοι, αφού επισημάνθηκαν, πήραν οικονομική ενίσχυση. Σε πολλές περιπτώσεις το Σωματείο μας ήρθε αρωγό στον πόνο χωριανών μας που δεν είχαν τα μέσα για εγχειρήσεις ή άλλες επεμβάσεις στο εξωτερικό. Κάναμε την προσφορά μας εκ μέρους όλων των Καραβιωτών, έστω και από το υστέρημά μας.

Σημαντική είναι και η ηθική προσφορά του Σωματείου μας τόσο σε μεμονωμένα άτομα, όσο και σε ομάδες Καραβιωτών. Μέσα στα πλαίσια αυτά οργανώθηκαν από κοινού με το Δήμο Καραβά εκδηλώσεις προς τιμή των συνταξιούχων Καραβιωτών.

Οι εκδηλώσεις έγιναν στις 30 Ιουνίου 1991 και στις 31 Μαΐου 1992. Η ανταπόκριση των Καραβιωτών της τρίτης ηλικίας ήταν συγκινητική. Και στις δύο περιπτώσεις οι εκδηλώσεις περιλάμβαναν εκκλησιασμό σε ένα μοναστήρι. Κατά τη θεία λειτουργία έγιναν δεήσεις για ανεύρεση των αγνοουμένων μας και μνημόσυνο για όλους τους Καραβιώτες που πέθαναν στην προσφυγιά. Ακολούθως ο Δήμος και το Σωματείο παρέθεσαν γεύμα προς τιμή των συνταξιούχων με πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα.

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος το 1991 δόθηκαν αναμνηστικά δώρα σε 3 συνταξιούχους που διετέλεσαν δήμαρχοι του Καραβά πριν την τούρκικη εισβολή, τους κ.κ. Ιωάννη Χαρμαντά, Παναγιώτη Καλαβά και Φιλόθεο Χ"Δαμιανού, καθώς επίσης σε όλους τους συνταξιούχους που διετέλεσαν κοινοτάρχες στον Καραβά και τα περίχωρά του Μόπηδες, Παλιόσοφο, Φτέρυχα και Ελιά. Αναμνηστικά δώρα δόθηκαν επίσης στον εκπρόσωπο του Μητροπολίτη Κερύνειας και στους ιερείς του Καραβά. Το 1992 τιμήθηκαν όλοι οι Καραβιώτες συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί. Ενθύμια και δώρα δόθηκαν επίσης σε όλους τους παρευρισκόμενους συνταξιούχους.

Κοινωνική ή εθνική προσφορά είναι η φιλοξενία 17 παιδιών από τη Βόρειο Ήπειρο; Σωματείο και Δήμος παραθέσαμε γεύμα στο οίκημά μας. Τα

Από την εκδήλωση προς τιμή των συνταξιούχων Καραβιωτών (1991) όπου τιμήθηκαν οι δήμαρχοι και οι κοινοτάρχες του Καραβά πριν το 1974

Από την εκδήλωση προς τιμή των συνταξιούχων Καραβιωτών (Ιούνιος 1992) όπου τιμήθηκαν οι Καραβιώτες συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί

περιποιηθήκαμε, τους δώσαμε δώρο ένα χρηματικό ποσό, τα φιλοξενήσαμε όσο μπορούσαμε. Κι αυτά με τη σειρά τους μας πρόσφεραν χαρά και συγκίνηση απερίγραπτη. Γέμισαν το στενό χώρο, Ελλάδα. Ένωσαν τη Βόρεια Ήπειρο με την Κύπρο. Προσωπικά ένιωσα για μια ακόμα φορά υπερήφανος για τούτο το Σωματείο.

Προσφορά στο σύνολο των εκτοπισμένων Καραβιωτών είναι και το οίκημα του Σωματείου μας, το οποίο λειτουργεί από τον Απρίλη του 1991 στην οδό Σπετσών αρ. 3 στη Λευκωσία. Θα κάνουμε ό,τι μπορούμε να το κρατήσουμε και να διατηρήσουμε τιμές λογικές και περιβάλλον καραβιώτικο. Σας προσκαλούμε κι εσάς θερμά να κάνετε ό,τι μπορείτε για να ενισχύσετε την προσπάθειά μας. Σας προτρέπουμε να πηγαίνετε συχνά στο οίκημα και να παίρνετε και φίλους για να το γνωρίσουν. Η περιποίηση από το χωριανό μας Παύλο Τσιουρούτη είναι εξαιρετική.

Μέσα στα σχέδια του Σωματείου είναι και η ανέγερση ιδιόκτητου οικήματος. Όπως είναι γνωστό, μας έχει παραχωρηθεί χαλίτικο και σύντομα θ' αρχίσουμε ενέργειες για μια πιο μόνιμη - αλλά πάντως πάλι προσωρινή - στέγασή μας. Ας ευχηθούμε να τελειώσει σύντομα η περιπλάνησή μας και να βρεθούμε ξανά στο καραβιώτικο περιβάλλον που ξέρουμε και που ανήκουμε, στον καταπράσινο Καραβά.

Αγαπητοί συγχωριανοί,

Αυτή είναι η δράση του Διοικητικού Συμβουλίου του Σωματείου μας. Σαν Καραβιώτης αισθάνομαι υπερήφανος γι' αυτή τη δράση, όσο μικρή κι αν θεωρείται, όσα μειονεκτήματα κι αν-τυχόν-παρουσιάζει. Μην ξεχνάτε πως όλα όσα έγιναν και γίνονται, τα μέλη του Συμβουλίου τα διεκπεραιώνουν στον ελεύθερό τους χρόνο.

Καλούμε κι εσάς να ενισχύσετε την προσπάθεια του Διοικητικού Συμβουλίου που σε λίγο θα εκλεγεί. Όλοι οι Καραβιώτες έχουμε καθήκον να ενδυναμώσουμε το Σωματείο μας και να ισχυροποιήσουμε τη φωνή του τόσο μέσα στην Κύπρο, όσο και στο εξωτερικό.

Είμαι σίγουρος ότι εκφράζω τα αισθήματα όλων των συναδέλφων στο απερχόμενο Διοικητικό Συμβούλιο, αλλά και όλων των Καραβιωτών, λέγοντας ότι δε θα πάψουμε ποτέ να αγωνιζόμαστε ως την ευλογημένη μέρα που θα βρεθούμε όλοι ξανά μέσα στον Ελεύθερο Καραβά.

Νίκος Χατζηστεφάνου

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

Α. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19ο ΑΙΩΝΑ

1. Η εκπαίδευση στην Κύπρο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας (1571-1878)

Κατά την περίοδο αυτή η εκπαίδευση στην Κύπρο ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Σχολεία δεν υπήρχαν και οι κάτοικοι ζούσαν σε καταστάσεις αμάθειας και πνευματικού σκότους. Τα μόνα υποτυπώδη εκπαιδευτικά κέντρα ήταν οι ενοριακές εκκλησίες και τα πολλά μοναστήρια που βρίσκονταν κατάσπαρτα σ' όλο το νησί. Σ' αυτά διδάσκονταν λίγα γράμματα, κυρίως ανάγνωση και γραφή. Βέβαια οι δύσκολες συνθήκες ζωής ανάγκασαν τους κατοίκους να δίνουν προτεραιότητα στην επιβίωση και στην εξασφάλιση των καθημερινών αναγκών και ύστερα ακολουθούσε ο,τιδήποτε άλλο.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία όλη αυτή την περίοδο υπήρξε ο μοναδικός εκφραστής του Κυπριακού Ελληνισμού. Συσπειρωμένοι οι άνθρωποι γύρω από αυτήν ενδυναμώνονταν στις προσπάθειές τους για τη διατήρηση των ελληνικών τους παραδόσεων. Η συνεισφορά της εκκλησίας στην εκπαίδευση του λαού, παρά το χαμηλό επίπεδο της παρεχόμενης παιδείας που ανάμεσα στα άλλα οφειλόταν και στην αμάθεια του κλήρου, υπήρξε καθοριστική για τη διατήρηση του εθνολογικού χαρακτήρα του πληθυσμού. Καθοριστικός υπήρξε και ο ρόλος της στην ίδρυση σχολείων που άρχισαν να δημιουργούνται προς το τέλος της περιόδου αυτής. Έτσι από έκθεση του κυβερνήτη της Κύπρου Ισχάακ Πασά προς την Πύλη που έγινε στα 1860, όπου αναφέρονται 37 χριστιανικά σχολεία, μαθαίνουμε ότι τα περισσότερα συντηρούνταν από εισφορές είτε της Αρχιεπισκοπής είτε των Μητροπόλεων. Στα περισσότερα από αυτά διδασκόταν κατ' αποκλειστικότητα γραφή και ανάγνωση. Η διατήρησή τους λόγω των τουρκικών διώξεων γινόταν με πολλές δυσκολίες και οι προσπάθειες για τη συντήρηση και τη συνέχιση της λειτουργίας τους ήταν συνεχείς και επίπονες.

2. Η εκπαίδευση στον Καραβά κατά το 19ο αιώνα.

Ιδιαίτερη σημασία για την ιστορία και την πορεία της εκπαίδευσης στον Καραβά είχε η Ιερά Μονή της Αχειροποιήτου, που ήταν άμεσα συνδεδεμένη με τη ζωή των κατοίκων της κωμόπολης. Στα παλαιότερα χρόνια στη Μονή αυτή διδασκονταν από τους πατέρες της Μονής τόσο οι δόκιμοι μοναχοί όσο και αρκετοί νέοι του Καραβά και της Λαπήθου τα πρώτα τους γράμματα. Στα μέσα του περασμένου αιώνα οι προσπάθειες των μοναχών για τη δημιουργία

σχολείου υλοποιήθηκαν όταν έγινε Μητροπολίτης Κερύνειας ο Μελέτιος (1852 - 62) που καταγόταν από τον Πεδουλά. Ο Μελέτιος που διακρινόταν σε μεγάλο βαθμό για την αγάπη του προς την παιδεία πρωτοστάτησε στην ίδρυση αρκετών σχολείων στην επισκοπική του περιφέρεια. Έτσι, εκτός από τον Καραβά, κατάφερε να θέσει τις βάσεις ώστε να λειτουργήσουν σχολεία στον Πεδουλά, στην Ευρύχου, στη Μόρφου, στην Κερύνεια και αλλού δημιουργώντας στη Μητροπολιτική του επαρχία τα περισσότερα αλληλοδιδακτικά σχολεία από όλες τις άλλες περιοχές της Κύπρου. Τελικά στα 1855 λειτούργησε σχολείο στο Μοναστήρι της Αχειροποιήτου που είχε ως αίθουσα διδασκαλίας του το Συνοδικό της Μονής. Πρώτος δάσκαλος ήταν ο Αθανάσιος Τριανταφυλλίδης που καταγόταν από το Μεσολόγγι και που παντρεύτηκε και έζησε ως το θάνατό του στον Καραβά. Ο Τριανταφυλλίδης δίδαξε μέχρι το 1863, χρονιά κατά την οποία το σχολείο μετακινήθηκε στο παλιό μετόχι της Μονής Κύκκου. Αυτό βρισκόταν εκεί που είναι σήμερα η εκκλησία της Παναγίας της Ευαγγελίστριας. Κατά τα πρώτα αυτά χρόνια τα παιδιά διδάσκονταν κυρίως ανάγνωση από εκκλησιαστικά βιβλία, όπως το Ψαλτήρι και τον Οκτώηχο, καθώς και λίγη γραφή. Το νέο σχολείο, όπως μας πληροφορεί επιστολή του Μητροπολίτη Κερύνειας Χρυσάνθου (1862 - 71) προς τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τον Α' (1854 - 1865) με ημερομηνία 2.11.1865 και που βρίσκεται στα αρχεία της Αρχιεπισκοπής, λειτούργησε στις 9.3.1863 με δάσκαλο το Δημήτριο Οικονομίδη που είχε ετήσιο μισθό 3.500 γρόσια. Ο δάσκαλος αυτός, που καταγόταν από τον Καραβά, ιερώθηκε αργότερα και ποίμανε για αρκετά χρόνια την κωμόπολη.

Στα 1865 κτίστηκε τελικά το πρώτο κοινοτικό σχολείο στο οποίο φοίτησαν 40 μαθητές. Δάσκαλος διορίστηκε ο Σωκράτης Παπαδόπουλος από τη Λευκωσία. Τον επόμενο χρόνο και για δυο συνεχή χρόνια δίδαξε ο Σάμιος Λάιος που στο μεταξύ είχε παντρευτεί στον Καραβά. Το σύστημα και η μέθοδος διδασκαλίας του τελευταίου φαίνεται ότι συνάντησε έντονες αντιδράσεις ανάμεσα στους κατοίκους. Όπως αναγράφεται σε επιστολή ημερομηνίας 1.6.1867 που βρίσκεται επίσης στα αρχεία της Αρχιεπισκοπής και υπογράφεται από πολλούς κατοίκους υπήρχαν φοβερά και μεγάλα παράπονα εναντίον του. Σε άλλη όμως επιστολή ημερομηνίας 4.6.1867 που φέρει τις υπογραφές επίσης αρκετών κατοίκων της κοινότητας δηλώνεται ότι ο Λάιος είχε την πλήρη υποστήριξη τους και ότι είναι κατενθουσιασμένοι από τις παιδαγωγικές του μεθόδους. Ο τότε Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος (1865-1900) ανέθεσε στον Αρχιμανδρίτη Μελέτιο να διερευνήσει το θέμα και να υποβάλει σχετική εισήγηση. Ο Μελέτιος βρέθηκε μπροστά σε αδιέξοδο αφού οι γνώμες των κατοίκων ήταν διχασμένες. Τα γεγονότα όμως αυτά ανάγκασαν το Λάιο να εγκαταλείψει στα 1868 τον Καραβά και να επιστρέψει στην πατρίδα του. Στη θέση του διορίστηκε ο Γεώργιος Παπαδόπουλος από τη Λάρνακα. Τον αμέσως επόμενο χρόνο δίδαξε ο Γεώργιος Ψύλλος, ο οποίος καταγόταν από την Παλλουριώτισσα αλλά παντρεύτηκε και εγκαταστάθηκε στον Καραβά. Στη

συνέχεια δίδαξαν και πολλοί άλλοι δάσκαλοι, όπως ο Γεώργιος Λοιζίδης, ο Λάμπρος Βασιλειάδης, ο Σωκράτης Βακιρτζίδης και ο Κωνσταντίνος Φυλακτού, όλοι από τον Καραβά. Οι περισσότεροι από αυτούς μετά την αποφοίτησή τους από την Αλληλοδιδασκτική Σχολή Καραβά αποκτούσαν ευρύτερες σπουδές στην Ελληνική Σχολή της Λευκωσίας και στη συνέχεια επέστρεφαν ως δάσκαλοι στην κωμόπολη. Εξαίρεση αποτέλεσε ο Λάμπρος Βασιλειάδης, ο οποίος φοίτησε στην Ανώτερη Σχολή του Ναυπλίου.

Οι συνθήκες διδασκαλίας κατά την περίοδο αυτή ήταν πολύ δύσκολες για τους νεαρούς μαθητές. Τετράδια δεν υπήρχαν και έτσι μάθαιναν γραφή γράφοντας με ένα κομμάτι ξύλο πάνω σε άμμο. Θρανία βέβαια και καρέκλες ήταν ανύπαρκτα και χρησιμοποιούσαν είτε το πάτωμα είτε μικρά σκαμνάκια που κουβαλούσαν οι ίδιοι από το σπίτι. Ίδιες δύσκολες συνθήκες είχε να αντιμετωπίσει και ο δάσκαλος. Μέρος του μισθού του πληρωνόταν από τους γονείς των μαθητών, ενώ το μεγαλύτερο καλυπτόταν από την εκκλησιαστική επιτροπή της κοινότητας με επιχορήγηση της Μητρόπολης Κερύνειας. Πολλές φορές αρκετοί πτωχοί γονείς που ήταν αδύνατο να καταβάλουν τα δίδακτρα των παιδιών τους έκαναν ειδική συμφωνία με το δάσκαλο και τον πλήρωναν σε είδος. Αυτά περιλάμβαναν συνήθως ψωμί, γάλα, τυρί και κρασί και ήταν γνωστά ως "Σαββατιάτικα" επειδή συνήθως προσφερόντουσαν το Σάββατο. Το μισθολόγιο των δασκάλων σταμάτησε τελικά να επιβαρύνει τις κοινότητες της Κύπρου στα 1923, όταν οι δάσκαλοι έγιναν δημόσιοι υπάλληλοι.

Η έλλειψη κάποιας κεντρικής αρχής που να συντονίζει τα θέματα διδασκαλίας στα σχολεία επέτρεπε αρχικά στους ίδιους τους δασκάλους να καθαρτίζουν το πρόγραμμα εκπαίδευσης. Περιλάμβανε κυρίως ανάγνωση, γραφή, αριθμητική καθώς και μερικά υποτυπώδη γεωργικά και κτηνοτροφικά μαθήματα. Αργότερα στα 1886 με την έγκριση του Αρχιεπισκόπου Σωφρονίου έγινε από την αποικιοκρατική Αγγλική Διοίκηση κοινό πρόγραμμα για όλα τα σχολεία της Κύπρου. Λίγα χρόνια αργότερα, στα 1898, συντάχθηκε νέο αναλυτικό πρόγραμμα από επιτροπή που είχε πρόεδρό της τον ηγούμενο του Κύκκου Γεράσιμο (1850-1911) και το οποίο ίσχυε μέχρι το 1935. Στα πρώτα αυτά σχολεία η πλειονότητα των μαθητών ήταν αγόρια. Για τα κορίτσια η μόρφωση ήταν πολυτέλεια και από πολύ μικρές προετοιμάζονταν για το ρόλο που τους επεφύλασσε η κοινωνία, αυτόν της αγρότισσας, της νοικοκυράς, της συζύγου και της μάνας. Οι φιλοπρόοδοι όμως κάτοικοι του Καραβά ενδιαφέρθηκαν και για τη μόρφωση των κοριτσιών έτσι ώστε να τους δώσουν όσο το δυνατό περισσότερα εφόδια για να αντιμετωπίσουν τη ζωή. Έτσι, 27 χρόνια μετά την ίδρυση του πρώτου σχολείου, ιδρύθηκε και παρθεναγωγείο στην κωμόπολη. Γράφει σχετικά η "Φωνή της Κύπρου" στις 3/12.11.1884.

"Ο Καραβάς, μια των μεγαλύτερων κωμοπόλεων της Κύπρου, ητύχησε να έχει σχολείον προ τριάκοντα πέντε ετών. Τούτου ένεκεν ολίγοι εκ των κατοίκων οι μη γνωρίζοντες ανάγνωσιν και γραφήν και ολίγοι οι μη αισθανόμε-

νοι την εκ των γραμμάτων ωφέλειαν. Όθεν προ δυο ετών ιδρύθη και Παρθεναγωγείον και επειδή η προς τούτο χρησιμεύουσα αίθουσα ήτο στενόχωρος μη επαρκούσα εις τον αριθμόν των μαθητριών ευηρεστήθη η Αξιότιμος επιτροπή τη προτροπή του Αιδεσίου Σπένσερ και του λίαν αγαπητού ημίν μεγάλου Αρμοστού να ανεγείρει εκ θεμελίων επί καταλλήλου οικοπέδου αγορασθέντος αντί εκατόν εικοσαφράγκων ευρύχωρον αίθουσαν δι' ην θα χρειασθώσιν άνω των τριακόσιων λιρών συμπεριλαμβανομένων και της αξίας του οικοπέδου. Το ρηθέν ποσόν εξοδεύεται εκ του Ταμείου των Εκκλησιών, διότι παρ' αυτοίς το Ταμείον τούτο είναι το Ταμείον των Σχολείων. Επειδή όμως και μετά την αποπεράτωσιν της οικοδομής της εν λόγω αιθούσης ετελείωσαν και τα κεφάλαια των εκκλησιών, είμαι εύελπιν ότι η αξιότιμος επιτροπή δια της συνήθους αυτής δραστηριότητος και φιλομουσίας θέλει εφεύρει το μέσον προς αποπεράτωσιν και των λοιπών αναγκαιούντων αυτή".

Η αγάπη των κατοίκων του Καραβά για τα γράμματα και την αξία της εκπαίδευσης στην καθημερινή τους ζωή υπήρξε αξιοσημείωτη αν κρίνουμε από τις συνθήκες της εποχής. Και στον Καραβά βέβαια συνέβαιναν ό,τι και στις άλλες κοινότητες της Κύπρου, αλλά στην περίπτωση της κωμόπολης αυτής παρατηρήθηκε μια οπωσδήποτε έντονη τάση για μόρφωση και πνευματική πρόοδο. Παρά το γεγονός ότι οι γενικότερες συνθήκες ζωής εξανάγκασαν αρκετούς νεαρούς μαθητές να εγκαταλείπουν τα μαθητικά θρανία και να εκτελούν από νωρίς διάφορα επαγγέλματα για να επιβιώσουν, η πλειονότητα από τους Καραβιώτες απέκτησε αξιοζήλευτη πνευματική καλλιέργεια. Σε αυτό σημαντική υπήρξε αναμφίβολα η επίδραση τόσο του αρρεναγωγείου όσο και του παρθεναγωγείου. Το ψηλό επίπεδο διδασκαλίας των σχολείων αυτών εντυπωσίασε και τον Άγγλον Αρμοστή Robert Biddulph που επισκέφτηκε μαζί με τη σύζυγο του στα 1885 τα σχολεία του Καραβά. Γράφει σχετικά η "Φωνή της Κύπρου" στις 20/2.5.1885:

"Την 1ην Απριλίου περί την 11η και ημίσειαν ώρα π.μ. επεσκέψατο την σχολή ημών η Α.Ε. ο Μέγας Αρμοστής μετά της κυρίας του, όστις ευηρεστήθη να ακροασθεί τας δύο μεγαλύτερας ως και τας δύο μικροτέρας τάξεις εις την ανάγνωσιν εξετάσας και τρεις μαθητάς της Δευτέρας τάξεως εις την αριθμητικήν τον μεν πρώτον εις τον πολλαπλασιασμόν των κλασμάτων τον δε δεύτερον εις την μέθοδον της εταιρείας ή συντροφίας και τον τρίτον εις την βάσανον της πράξεως ταύτης. Μετά το πέρας της εξετάσεως ο δημοτικώτατος Αρμοστής και η ευγενής αυτού κυρία συγχαίροντες τους διδασκάλους δια τε την καθαριότητα, υγείαν και ζωηρότητα των μαθητών και προσθέσαντες ότι ουδέν σχολείον εξ όσων άχρι τούδε επεσκέφθησαν εύρον όμοιον προς το εν Καραβό, απήλθον προς επίσκεψιν του Παρθεναγωγείου αφού δε και εκεί ηκροάσθη τινας των μεγαλύτερων μαθητριών εις την ανάγνωσιν, θεωρήσας δε και τα χειροτεχνήματα επήνεσεν εις αυτήν ότι έτι περισσότερον θα ωφελήσει τας μαθητριάς της εάν συνηθίσει αυτάς να ράπτωσιν τα ενδύματά των. Ανεχώρησεν μετά ταύτα δια Λάπηθον".

Ο ποιητής Γεώργιος Σεφέρης μαζί με μια παρέα με τον Αδαμάντιο Διαμαντή κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου (1954)

Η συνέχιση της λειτουργίας του σχολείου οφειλόταν κυρίως στη σημαντική οικονομική συνεισφορά καθώς και στην εθελοντική εργασία αρκετών μελών της Κωμόπολης. Διαβάζομε σχετικά στη Σάλπιγγα στις 8.10.1888.

"Και η Σχολή Καραβά ήρξατο λειτουργούσα και εφέτος υπό την διεύθυνσιν του αυτού, του επί διετίαν λίαν επιτυχώς διδάσκοντος και αξίου πολλών επαίνων δια τους ατρύτους κόπους ούς καταβάλλει προς μόρφωσιν της νεολαίας κ. Ιωάννην Κ. Εγγλέζον. Μαθητής του αξίου τούτου διδασκάλου κατέταχθη εις την 4ην τάξην του Ελληνικού Λευκωσίας! Ελπίζεται δε ότι μαθηταί του λοιπού θα ώσιν ικανοί και ουχί μαθητής. Και όντως, ως παντού, δεν έλειψαν και ενταύθα τινες, αμαθείας ένεκεν, να καταπολεμήσωσιν την διδασκαλίαν ανωτέρων Ελληνικών μαθημάτων επί τη προφάσει ότι ο διδάσκαλος δαπανά πολύν καιρόν εις αυτά, πλήν επιμώθησαν οι τοιούτοι και έχομεν δι' ελπίδος ότι η αξιότιμος εφορία θα κλείσει τα ώτα προς τοιαύτας κακοβούλους εισηγήσεις, μεριμνώσα μόνον όπως ευκολύνει τον διδάσκαλον εις τον έργον του. Βοηθός εις την Σχολήν ταύτην προσελήφθη ο κ. Α. Τριανταφυλλίδης ο πρώτος του Καραβά προ 30 ετών, και κατά συνέπειαν πολλών μεσηλικών εγγραμμάτων διδάσκαλος. Άξιοι επαίνων τυγχάνωσιν δια τας υπέρ της Σχολής προσπάθειας των οι κ.κ. Ιάκωβος πρόεδρος των Σχολείων και Δήμαρχος και ο κ. Δακτυλιάδης. Τη φιλοκερδεί του κ. Ιακώβου και δραστηρία διαχειρήσει και των σχολικών και των εκκλησιαστικών και των δημαρχειακών μας, εις α αμισθί εργάζεται, τα πάντα βαίνουνσι λίαν καλώς. Από της ιδρύσεως του Δημαρχείου μ.ς τρεις γέφυραι εκτίσθησαν, τη συνδρομή βεβαίως και των κατοίκων και δρόμοι τινές επεσκευάσθησαν. Πόλις, κωμόπολις ή χωρίον ευμοιρούν τοιούτων μεριμνητών δύναται πολλά να ελπίζει".

Μόνιμο πρόβλημα των σχολείων της εποχής ήταν το οικονομικό. Η έλλειψη επαρκούς οικονομικής χορηγίας οδηγούσε αρκετά από αυτά είτε να αναστέλλουν τη λειτουργία τους είτε να υποβαθμίζουν την παρεχόμενη παιδεία. Στον Καραβά παρουσιάστηκε επίσης οξύτατο το πρόβλημα αυτό, το οποίο επιλύθηκε όχι και τόσο εύκολα. Διαβάζομε σχετικά στη "Φωνή της Κύπρου στις 21/3.10.1890:

"Και εφέτος ήρξατο λειτουργούν το ημέτερον Αρρεναγωγείο ως και το Παρθεναγωγείο υπό την διεύθυνση των αυτών δασκάλων, ουχ' ήττον όμως εις ουχί ευάρεστον θέσιν ευρίσκονται τα οικονομικά των, καθότι αι εκκλησίαι ημών ένεκα της οικοδομής του Παρθεναγωγείου καταχρεώθησαν και ουδέ οβολόν δύναται να συνεισφέρουν, ενώ προ οκταετίας αυταί και μόναι διετήρουν τα σχολεία. Από τα εισιτήρια ελάχιστον ποσόν εισπράττεται, πολλοί δε ουδέ 10 γρόσια ευπορούν να δώσουν και το εν τρίτον των μαθητών αναγκάζεται η επιτροπή να δέχεται δωρεάν. Η του αρχιερέως συνδρομή ένεκα φαίνεται ψυχρότητος αυτού προς την επαρχίαν μας καθυστερείται, καθ' α δε πληροφροῦμαι επιστολή των επαρχιωτών εστάλη προς την Α. Πανιερότητα διό και ελπίζομεν οσονούπω να αποσταλεί η συνδρομή, διότι άνευ αυτής τα σχο-

λεία μας θα πνέουν κατά το επιόν έτος τα λοίσθια".

Η οικονομική αυτή κατάσταση φαίνεται πως ανάγκασε την κοινότητα να μειώσει τους μισθούς των δασκάλων. Γράφει η Φωνή της Κύπρου στις 13/25.9.1891:

"Και φέτος το σχολείον ημών ήνοιξε τας θύρας εν τω μέσω καταιγίδος κατά των διδασκαλικών μισθών, τους οποίους επέμενον να ελαττώσωσι κατά το ήμισυ, καίτοι ο Αιδεσ. επόπτης δι' εγκυκλίου του συνιστά να δοθεί στους διδασκάλους ικανοποιητικός μισθός".

Παρά τα πολλαπλά αυτά προβλήματα ο Καραβάς διετήρησε τα υπάρχοντα σχολεία του κατά το 19ο αιώνα. Οι κάτοικοι βοήθησαν ώστε να ξεπεραστούν όλα τα εμπόδια για τη λειτουργία τους και επέδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την πρόοδο των σχολείων, γεγονός που ανάγκασε τον Άγγλο επιθεωρητή Ιωσίαν Σπένσερ να το αναφέρει στη γνωστή του έκθεση για τα σχολεία της Κύπρου που έκανε λίγα χρόνια προηγουμένως στα 1881. Γράφει σχετικώς για τα εκπαιδευτήρια του Καραβά:

"Η αγορά των απαιτούμενων βιβλίων φαίνεται ότι είναι εις τινας περιπτώσεις υπερτέρα των μέσων ή μάλλον της θελήσεως των γονέων. Τα ήδη εν χρήσει βιβλία προμηθεύονται εκ Σμύρνης απ' ευθείας υπό των διδασκάλων και πωλούνται υπ' αυτών με κέρδος εις βάρος των παιδιών. Επειδή και ταύτα

Το μοναστήρι της Αχειροποιήτου (φωτογρ. Κυπριακού Μουσείου, 1936)

είναι πολύ ακριβά πολλά παιδιά ευχαρίστως αγοράζουν την ευθηνήν βίβλον της εταιρείας ήτοι έκδοσιν εν τη Νεοελληνική της Καινής Διαθήκης, από τον περιοδεύοντα πράκτορα, δια τούτο εύρον εις πολλά σχολεία μίαν τάξιν έχουσαν αυτήν ως αναγνωστικόν. Η ανάγνωσις ήταν αρκετά καλή και δεν παρατήρησα τα συνήθη λάθη: την αμέλειαν, την έμφαση όλων των φράσεων, την απελπιστικήν σπουδήν. Οκτώ παιδιά είπον μακρά αποσπάσματα γραμματικής της αρχαίας Ελληνικής χωρίς να σταματήσουν. Η γραφή των ανωτέρω τάξεων ήτο ικανοποιητική. Η αριθμητική εποίκιλλεν από τους πρώτους αριθμούς, τους οποίους έγραφον επί του πίνακος τα μικρά παιδιά μέχρι της μεθόδου των τριών, εν πρόβλημα της οποίας έλυσεν καλώς επί του πίνακος εις μαθητής της πρώτης τάξεως με πολυλογίαν, επανάληψιν των κανόνων με αστραπιαίαν ταχύτητα, και χρήσιν περιττών αριθμητικών πράξεων. Ο μισθός του διδασκάλου Γεωργίου Κυριακίδου ανέρχεται εις 5000 γρόσια, εκ τούτων η τοπική εκκλησιαστική επιτροπεία πληρώνει 2000 και η Μονή 3000. Ο λαός του Καραβά ενδιαφέρεται πολύ δια την πρόοδον του σχολείου".

Σταδιακά με την καλυτέρευση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων του νησιού, βελτιώθηκαν και οι συνθήκες εκπαίδευσης στα χωριά και στις πολιτείες της Κύπρου, αφού με την πάροδο του χρόνου ξεπεράστηκαν τα οικονομικά προβλήματα που εμπόδιζαν την ομαλή λειτουργία των εκπαιδευτηρίων. Το ίδιο έγινε και στον Καραβά, όπου η παιδεία αποτελούσε ένα από τα κυριότερα ενδιαφέροντα των κατοίκων. Αργότερα βέβαια, με την ανάληψη της ευθύνης για το σχεδιασμό της παιδείας από το κράτος, τα πράγματα πήραν τη φυσιολογική τους πορεία, όπως άλλωστε έγινε κατά τον 20ό αιώνα και σε όλη την Κύπρο, με αποτέλεσμα να καλυφθούν πλήρως οι εκπαιδευτικές ανάγκες των κοινοτήτων του νησιού.

Σημειώσεις:

Για τη συγγραφή του άρθρου αυτού αντλήθηκαν πολύτιμες πληροφορίες από τις πολύ ενδιαφέρουσες μελέτες του Λοΐζου Φιλίππου: "Τα Ελληνικά γράμματα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας (1571 - 1878)", Λευκωσία 1930, σελ. 337 και του Ιερώνυμου Περιστιάνη: "Ιστορία των Ελληνικών γραμμάτων από της Τουρκικής κατακτήσεως μέχρι της Αγγλικής Κατοχής (1571-1878)", Λευκωσία 1930 σελ. 74, 94, 98, 182, 353, 365, 367.

Β. Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

Η κατεχόμενη κωμόπολη του Καραβά έχει μια σημαντική συμμετοχή σε κάθε αγώνα του Έθνους για την ελευθερία, τόσο στην Κύπρο όσο και στον ευρύτερο ελληνικό χώρο. Σε έναν όμως από αυτούς, στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1821, έχει μια αξιόλογη προσφορά, όπως φαίνεται τόσο από τις προφορικές μαρτυρίες όσο και από τις γραπτές πηγές. Έχει μάλιστα σχέση και με την ίδια την επανάσταση που έγινε στην κυρίως Ελλάδα, καθώς και με τα τραγικά γεγονότα της 9ης Ιουλίου 1821, τα οποία συνέβησαν στην ίδια την Κύπρο.

Σύμφωνα με την παράδοση, που δεν είναι όμως τεκμηριωμένη απόλυτα με γραπτά στοιχεία, ο πυρπολητής του αγώνα Κωνσταντίνος Κανάρης (1790 - 1877) αφίχθηκε στην Κύπρο από όπου παρέλαβε χρήματα και τρόφιμα, καθώς και ομάδα παλλικαριών που αγωνίστηκαν αργότερα στην Ελλάδα. Αναφέρεται ⁽¹⁾ ότι ο Κανάρης προσάραξε αρχικά στις 19 Ιουνίου 1821 στον Άγιο Σέργιο Αμμοχώστου. Στη συνέχεια κατέπλευσε στην περιοχή Ασπρόβρυση κοντά στις κωμοπόλεις Λάπηθος και Καραβάς, όπου φιλοξενήθηκε στο σπίτι του πρόκριτου Πασπάλλα στην Αγία Παρασκευή Λαπήθου. Αργότερα ήρθε σε επαφή με τις αρχοντικές οικογένειες του Καραβά, οι οποίες ήταν μνημένες στη Φιλική Εταιρεία. Από τον Καραβά παρέλαβε τρόφιμα και χρήματα, τα οποία του παραδόθηκαν μέσα σε νεκροκρέββατα, σε εικονικές κηδείες.

Ο φόβος του Τούρκου κατακτητή ήταν μεγάλος και οι Καραβιώτες με τον τρόπο αυτό επεδίωκαν να κάνουν ευκολότερη τη μεταφορά προς τη θάλασσα των εφοδίων και να μη γίνει αντιληπτή η όλη υπόθεση. Ισχυρότατη παράδοση στη Λάπηθο και στον Καραβά αναφέρει πως μαζί με τον Κανάρη ανεχώρησαν από την Κύπρο 70 περίπου νέοι που κατάγονταν από τις δύο κωμοπόλεις. Από διάφορα έγγραφα ⁽²⁾ γνωρίζουμε πως δύο Κύπριοι ναυτικοί, ο Κωνσταντίνος Κυπριώτης και ο γιος του Γεώργιος Κυπριώτης, υπηρέτησαν ως ναυτικοί κάτω από τις διαταγές του Ψαριανού πυρπολητή. Και οι δύο έχασαν τη ζωή τους κατά τη διάρκεια του αγώνα, ο μεν πρώτος πνίγηκε στη θάλασσα, ο δε δεύτερος σκοτώθηκε σε ναυμαχία. Το ιστορικό αυτό γεγονός της παρουσίας των δύο Κυπρίων στην ομάδα που αγωνίστηκε μαζί με τον Κανάρη για την απελευθέρωση της Ελλάδας, είναι σοβαρή ένδειξη επιβεβαίωσης της επίσκεψης του τελευταίου στην Κύπρο και στην Ασπρόβρυση.

Τον Κωνσταντίνο Κανάρη φιλοξένησε ⁽³⁾ στον Καραβά ο πρωτοσύγγελλος Χατζηνικόλας Λαυρεντίου, ο οποίος ανήκε στη Φιλική Εταιρεία και ήταν στενός συγγενής του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού (1756-1821). Ο Χα-

**Απόγονος του Χατζηνικόλα Λαυρέντη με φυλακτό του πάππου της στο στήθος
(φωτογρ. Α. Στυλιανού)**

τζηνικόλας είχε πολυδιάστατη εθνική και θρησκευτική δράση και ήταν ευσεβέστατος Χριστιανός. Το όνομά του μάλιστα είναι άμεσα συνδεδεμένο⁽⁴⁾ με την ανέγερση της εκκλησίας της Αγίας Ειρήνης στον Καραβά, στην οποία υπηρέτουσε ως ψάλτης. Ήταν από τους πλουσιότερους κατοίκους της περιοχής και με μεγάλη επιρροή τόσο ανάμεσα στους Έλληνες όσο και ανάμεσα στους Τούρκους⁽⁵⁾. Συνελήφθηκε μαζί με τους υπόλοιπους προύχοντες του νησιού και κατατομήθηκε στις 13 Ιουλίου 1821, τέσσερις μέρες μετά τον απαγχονισμό του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού και των Μητροπολιτών Κιτίου Μελέτιου, Πάφου Χρυσάνθου και Κερύνειας Λαυρεντίου. Για τη σύλληψή του διεδραμάτισε ενεργό ρόλο ο επιτετραμμένος των Βακουφίων Λαπήθου-Καραβά Μεχμέτ-Αγάς, ο οποίος εποφθαλιούσε την περιουσία του Χατζηνικόλα. Η σύλληψή του θα μπορούσε να αποφευχθεί αν ο συγχωριανός του, Χαράλαμπος Μεκιάνης, ενεργούσε έγκαιρα. Ο Μεκιάνης είχε βρεθεί τις μέρες εκείνες στη Λευκωσία με σκοπό να πωλήσει τα λεμόνια του. Εκεί ένας Λευκωσιάτης φίλος του Χατζηνικόλα, ο οποίος είχε πληροφορηθεί για τα σχέδια των Τούρκων, του έδωσε γράμμα και του είπε να το δώσει στο Χατζηνικόλα μόλις έφθανε στον Καραβά. Ο Μεκιάνης επέστρεψε στο χωριό του αργά τη νύχτα του Σαββάτου και σκέφθηκε να μην ανησυχήσει το Χατζηνικόλα αλλά να του χορηγήσει το γράμμα την επομένη μέρα στην εκκλησία της Αγίας Ειρήνης. Βέβαια ο Χατζηνικόλας συνήθιζε να ψάλλει και ο Μεκιάνης περίμενε να ψάλει ο παπάς απόλυση και μετά να τον πλησιάσει. Πριν να τελειώσει η Θεία Λειτουργία μπήκε στο ναό μια ομάδα Τούρκων χωροφυλάκων που τον συνέλαβε και τον οδήγησε βίαια στη Λευκωσία, όπου βρήκε μαρτυρικό θάνατο.

Το γεγονός του θανάτου του πρωτοσύγγελου Χατζηνικόλα Λαυρεντίου αναφέρεται ⁽⁶⁾ από το Γεώργιο Κηπιάδη (+1910) στο πρωτοποριακό βιβλίο του για τα τραγικά γεγονότα στην Κύπρο κατά το 1821. Διεσώθη όμως και στο περίφημο "τραγουδι του Χατζηνικόλα", το οποίο καταγράφηκε σε διάφορες περιοχές του νησιού από αρκετούς μελετητές, λαογράφους και ερευνητές που το δημοσίευσαν σε πολλά έντυπα⁽⁷⁾.

Ο Χατζηνικόλας δεν ήταν ο μόνος Καραβιώτης που βρήκε βίαιο θάνατο εξαιτίας των σφαγών της 9ης Ιουλίου 1821. Σύμφωνα ⁽⁸⁾ με το γέροντα Καραγιώργη, ο οποίος καταγόταν από τον Καραβά και ο οποίος πέθανε στα 1916 σε ηλικία 110 χρονών, κατά συνέπεια είχε ζήσει από κοντά τα γεγονότα της εποχής εκείνης, υπήρξαν άλλοι δύο Καραβιώτες που μαρτύρησαν τότε. Ο ένας από αυτούς ονομαζόταν ⁽⁹⁾ Κατσίκκος Μουσκούδι και συνελήφθηκε ενώ πότιζε τα κτήματά του. Παρόμοια τύχη είχε ο Γιακουμής Φραγκοδής, ο οποίος συνελήφθηκε ενώ αλώνιζε το σιτάρι του κάτω από τον καυτό κυπριακό ήλιο. Οδηγήθηκαν αμέσως στη Λευκωσία όπου απηγχονίσθησαν, έτσι όπως ήταν κατάκοποι από την πολύμοχθη εργασία τους. Λέγεται πως ο πασάς του νησιού επέπληξε τους Τούρκους δημίους για τη σύλληψη των φτωχών αυτών ανθρώπων, διότι στόχος τους ήταν μόνο οι ιερωμένοι και οι προύχοντες των οποίων θα δήμευαν την περιουσία. Πιθανότατα ο Κατσίκκος Μουσκούδι και ο

Η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου

Γιακουμής Φραγκούδης είχαν πέσει θύματα κάποιων επιτήδειων Τούρκων που για δικούς τους λόγους εκμεταλλεύτηκαν τις διώξεις των Ελλήνων και τους συμπεριέλαβαν στον κατάλογο των προγραφών. Ο Καραγιώργης αναφέρει πως οι Τούρκοι επεδίωξαν να συλλάβουν άλλο έναν Καραβιώτη, το Χατζηπιερή Φουρκάττη, τον οποίο θα οδηγούσαν στην αγχώνη. Ήταν και αυτός ένας από τους φτωχούς βιοπαλαιστές του χωριού και επιχειρήθηκε η σύλληψή του ενώ πότιζε στον κάμπο τα χωράφια του. Κατάφερε όμως να διαφύγει και να καταφύγει στην περιοχή της Πιτσιλλιιάς όπου και παρέμεινε για μεγάλο διάστημα. Όταν σταμάτησαν οι διώξεις, επέστρεψε στον Καραβά και εκεί έζησε την υπόλοιπή του ζωή.

Σύμφωνα με μια άλλη μαρτυρία ⁽¹⁰⁾, ο Γιακουμής Φραγκούδης κατάφερε να διαφύγει από τους Τούρκους χωροφύλακες και δεν οδηγήθηκε τελικά στην αγχώνη. Έφυγε μάλιστα εκτός Κύπρου και μετέβηκε στο νησί Κύθηρα. Εκεί παντρεύτηκε και παρέμεινε μέχρι το θάνατό του ιδρύοντας ένα νέο συνοικισμό τον οποίον ονόμασε, προς τιμήν του αγαπημένου του χωριού, με το ίδιο όνομα. Ο Καραβάς Κυθήρων υπάρχει μέχρι σήμερα και είναι μια μικρή κοινότητα που οι παραδόσεις τη θέλουν να έχει ιδρυθεί από Κυπρίους, οι οποίοι κατάγονταν από την κατεχόμενη σήμερα ομώνυμη κωμόπολη. Οι παραδόσεις αυτές είναι ενισχυτικές της μαρτυρίας της σχετικής με το Γιακουμή Φραγκούδη, που τον θέλει να έχει διαφύγει από το θάνατο.

Δεν είναι όμως μόνο αυτοί οι Καραβιώτες που απαγχονίστηκαν κατά τις τραγικές εκείνες μέρες του 1821. Ανάμεσά τους περιλαμβάνεται και ο Αρχιμανδρίτης Λεόντιος, ηγούμενος του μοναστηριού Άγιος Γεώργιος Μεζερέ ⁽¹¹⁾. Στο μοναστήρι αυτό μαρτυρείται μοναστική αδελφότητα μέχρι τη δεκαετία του 1820. Στη συνέχεια εγκαταλείφθηκε για να μετατραπεί σε έναν από τους ενοριακούς ναούς του Καραβά. Ο Λεόντιος οδηγήθηκε μαζί με τους μοναχούς Μελέτιο και Φασούλα της Ιεράς Μονής Αχειροποιήτου στη Λευκωσία, όπου και απαγχονίστηκαν ⁽¹²⁾.

Η εθνική προσφορά του Καραβά επεκτείνεται σε κάθε αγώνα του έθνους τόσο στην Κύπρο, όσο και στην Ελλάδα. Μεγάλος αριθμός Καραβιωτών συμμετείχε στον ατυχή Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, στους Βαλκανικούς πολέμους του 1912-13, στον πρώτο και στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, όπως και στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1955-59. Ο Καραβάς έχει μια ιστορία πέρα για πέρα ελληνική και τέτοια πρέπει να συνεχίσει να είναι.

Πηγές

1. Γεωργίου Κηπιάδη: "Απομνημονεύματα των κατά το 1821 εν τη νήσω Κύπρω τραγικών σκηνών", Αλεξάνδρεια 1888, σελ. 13.
2. Λοΐζου Φιλίππου: "Κύπριοι αγωνισταί", Λευκωσία 1953, σελ. 17-22.
3. Κ. Φυλακτού: "Χατζηνικόλας Λαυρεντίου Πρωτοσύγγελου", Κυπριακά Χρονικά, Λάρνακα 1924, σελ. 222-223.
4. Γρηγορίου Ορφανίδη: "Η συμβολή του Καραβά στους αγώνες για την ελευθερία", άρθρο στο βιβλίο των Ανδρέα Στυλιανού και Καλλιόπης Χαρμαντά: "Καραβάς", Λευκωσία 1969, σελ. 141.
5. Γεωργίου Κηπιάδη: ο.π.π., σελ. 20.
6. Χρ. Λίβα: "Ο Χατζηνικόλας Λαυρεντίου Πρωτοσυγγέλλου Ιερομονάχου", Πάφος, αρ.4-6, 1943, σελ. 81-83.
7. Γεωργίου Παπαχααραλάμπους: "Το τραούδι του Χατζηνικόλα από τον Καραβά, τον οποίον εκρέμασαν οι Τούρκοι το 1821", άρθρο στο βιβλίο του Νέαρχου Κληρίδη: "Κυπριακά Δημοτικά Τραγούδια" Τόμος Α, Λευκωσία 1967, σελ. 59-61.
8. "Φωνή της Κύπρου" 5.7.1930.
9. Χρ. Λίβα: "Ο Χατζηγίλας και το Μουσκούδι" Πάφος, αρ. 10-12, 1943, σελ. 182-183.
10. Κώστα Π. Κύρρη: "Το ενθύμιον του Κωστή Ν. Χατζηπαρασκευά (Παρασκευαΐδη)", Χρονικά της Λαπτήθου, τόμος ΙΙΙ, Ιούλιος-Δεκέμβριος 1970, σελ. 211.
11. Ν.Γ. Κυριαζή: "Τα Μοναστήρια εν Κύπρω", Λάρνακα 1950, σελ.43.
12. Χρ. Λίβα: "Ιστορικά γεγονότα από τους μάρτυρες του 1821", Πάφος, αρ. 7-9, 1943, σελ. 125-126.

Γ. Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Η ιδιαίτερή μας πατρίδα Κύπρος αναμείχθηκε πάντοτε ενεργά στους απελευθερωτικούς αγώνες του Ελληνισμού. Η ανάμειξη αυτή εκφραζόταν ειδικά με τη συμμετοχή μεγάλου αριθμού εθελοντών, που στελέχωναν τα ένοπλα στρατιωτικά του τμήματα. Παράλληλα εκδηλωνόταν και με πολλές άλλες μορφές, όπως με την αποστολή υλικών, εφοδίων και σεβαστού ποσού χρημάτων, που συλλέγονταν με διενέργεια εράνων στα χωριά και στις πολιτείες του νησιού. Από τον Εθνικοαπελευθερωτικό Αγώνα του 1821 εναντίον του Τούρκου κατακτητή μέχρι τον πιο πρόσφατο αγώνα εναντίον του Ιταλικού και Γερμανικού φασισμού, Κύπριοι εθελοντές αγωνίστηκαν πλάι σε Ελλαδίτες αδελφούς για την Ελευθερία και το Δίκαιο της Ελλάδας. Αξιοσημείωτη ειδικά είναι η συμμετοχή πάρα πολλών συμπατριωτών μας στους δυο Βαλκανικούς πολέμους, που ολοκληρώθηκαν με την απελευθέρωση της Μακεδονίας, καθώς και μεγάλου τμήματος της Ηπείρου και της Θράκης.

Ο Α' Βαλκανικός Πόλεμος κηρύχθηκε στις 3 Οκτωβρίου 1912 από την Ελλάδα, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο και τη Βουλγαρία εναντίον της Τουρκίας. Τα ελληνικά στρατεύματα κατάφεραν να απελευθερώσουν από τους κατακτητές αρκετές πόλεις της Μακεδονίας και της Ηπείρου, όπως τη Θεσσαλονίκη και τα Ιωάννινα. Ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος κηρύχθηκε τον Ιούνιο του 1913 από τους Έλληνες και τους Σέρβους εναντίον των Βουλγάρων, που αμφισβητούσαν ανάμεσα στα άλλα την ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στο ελληνικό κράτος και τη διεκδικούσαν για τον εαυτό τους. Κατά τη διάρκειά του απελευθερώθηκαν πάρα πολλές πόλεις της Μακεδονίας, όπως οι Σέρρες και η Δράμα, καθώς και αρκετές πόλεις της Θράκης, όπως η Κομοτηνή και η Αλεξανδρούπολη.

Χιλιάδες Κύπριοι εντάχθηκαν την περίοδο αυτή στα ελληνικά στρατεύματα και συνέβαλαν με τη μάχιμη παρουσία τους στην απελευθέρωση των περιοχών αυτών. Πολλοί μάλιστα σκοτώθηκαν στις μάχες που διεξήχθησαν και τάφηκαν στα βουνά της Μακεδονίας, μοναδική μαρτυρία της ενότητας του ελληνισμού. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμμετοχή στους αγώνες αυτούς της κατεχόμενης σήμερα κωμόπολης του Καραβά. Με την έναρξη των εχθροπραξιών 46 νέοι του χωριού εγκατέλειψαν κάθε τους ασχολία και ανεχώρησαν για τα πεδία των μαχών (1). Δεν υπήρχε εχθροπραξία που να μη συμμετείχε Καραβιώτης. Δύο μάλιστα από αυτούς, ο Νικόλαος Γεωργίου Μαούρης και ο Χριστόφορος Αρσενίου Τόφας, έπεσαν πολεμώντας, ο μεν πρώτος στη μάχη του Σκρα στα 1913, ο δε δεύτερος στη μάχη της Τζουμαγιάς την ίδια χρονιά.

Ο ιατρός Ιωάννης Πηγασιού (1884 - 1939)

Ο ιατρός Ιωάννης Πηγασιού στρατιώτης στον Ελληνικό στρατό (Αυτόνομος Ήπειρος 1914)

Η μαρμάρινη πλάκα στην Α' Αστική Σχολή Καραθά με τα ονόματα των πεσόντων
στους Βαλκανικούς Πολέμους

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η συμβολή στους αγώνες αυτούς του Καραβιώτη γιατρού Ιωάννη Πηγασιού (1884-1939), που υπηρέτησε στο μέτωπο παρέχοντας πολύτιμες υπηρεσίες στους τραυματίες και των δυο αγώνων. Οι 46 αυτοί Καραβιώτες είναι οι ακόλουθοι: 1. Ιωάννης Πηγασιού 2. Μήτσος Χαριλάου 3. Χριστόφορος Αρσενίου Τόφας (+) 4. Στυλιανός Δ. Μωυσή 5. Χριστόδουλος Μωυσή 6. Μωυσής Δ. Μωυσή 7. Λάμπρος Γεωργίου Μαούρης 8. Νικόλαος Γεωργίου Μαούρης (+) 9. Κωστής Λ. Ρούσου 10. Ευτύχιος Λ. Ρούσου 11. Σωτήριος παπα-Αλεξάνδρου 12. Γρηγόριος παπα-Αλεξάνδρου 13. Θωμάς Φιλίππου 14. Σοφοκλής Φιλίππου 15. Χριστόδουλος Κ. Φουσεντζή 16. Χριστοφής Κ. Οικονομίδης 17. Χριστόδουλος Πέτρου 18. Χριστόδουλος Κ. Γιαλλούρης 19. Γρηγόριος Θ. Σπανούδης 20. Χριστόδουλος Κ. Σιάννου 21. Χριστοφής Σ. Ρούσου 22. Γεώργιος Κ. Πλουσιού 23. Γεώργιος Ι. Σπουρδής 24. Πέτρος Δ. Χατζηλάμπρου 25. Γρηγόριος Δ. Χατζηλάμπρου 26. Καλλίστρατος Χατζηστασή 27. Γεώργιος Μιζαρολής 28. Ευαγόρας Ν. Πορής 29. Κώστας Γ. Πίτσιλλου 30. Ηλίας Σ. Σμικτού 31. Σωκράτης Θεμιστοκλέους 32. Γιακουμής Ν. Σιακόλας 33. Γρηγόριος Γ. Χαριττής 34. Σάββας Ι. Σπανού 35. Θωμάς Κ. Σόλου 36. Γιακουμής Ε. Αγρότη 37. Αριστόδημος Χατζηστυλιανού 38. Γεώργιος Κ. Αποστόλη 39. Σταύρος Κ. Καλλή 40. Γρηγόριος Δ. Αρμωστή 41. Κυριάκος Χρ. Ζαβού 42. Γρηγόριος Σ. Χατζηαντωνουδιού 43. Κυπρής Κ. Κοντεμενιώτης 44. Νικόλαος Ευστρατίου 45. Παύλος Σάββα Φιερού 46. Χαράλαμπος Κυπριανού.

Η αγάπη τους για την Ελλάδα ήταν τέτοια, ώστε όλοι τους να αναπολούν με ιδιαίτερη νοσταλγία τις μέρες εθνικού παλμού που έζησαν στα Μακεδονικά βουνά. Αρκετοί από αυτούς, όπως ο Λάμπρος Γεωργίου Μαούρης, αδελφός του ήρωα Νικολάου Γεωργίου Μαούρη, ζήτησαν ως ύστατη παράκληση από τους δικούς τους να μεριμνήσουν να ταφούν φορώντας την τιμημένη στολή του στρατιώτη, αυτή την ίδια που φορούσαν κατά τους Βαλκανικούς αγώνες.

Η κωμόπολη του Καραβά τίμησε τους νεκρούς ήρωές της με αναγραφή των ονομάτων τους σε μαρμάρινη πλάκα που εντοιχίσθηκε σε έναν από τους τοίχους της Α' Αστικής Σχολής. Το πλέον πιθανό είναι σήμερα και αυτή να έχει καταστραφεί, όπως άλλωστε και τόσα άλλα ιστορικά και εθνικά ενθυμήματα του ελληνισμού του νησιού από τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής. Η ιστορική όμως πραγματικότητα δεν αλλοιώνεται και παραμένει πάντοτε ως οδηγός στην πορεία των λαών για ελευθερία και κοινωνική δικαιοσύνη. Οι δε τάφοι των νεκρών Καραβιωτών στα βουνά της Μακεδονίας αποτελούν αφ' ενός μια μοναδική μαρτυρία της συνεκτικότητας των δεσμών Κύπρου-Ελλάδας, αλλά και μας καλούν αφ' ετέρου σε συνεχή αγώνα για την απελευθέρωση της Κύπρου και την προάσπιση της Μακεδονίας.

Δ. ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Ο Καραβάς έχει αξιόλογη συμμετοχή στον αγώνα εναντίον της Δικτατορίας και του Φασισμού που διεξήγαγαν τα ελεύθερα κράτη του κόσμου κατά τον Πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Πάρα πολλοί Καραβιώτες συμμετείχαν σε στρατιωτικά σώματα σε όλα τα μέρη του μετώπου. Δύο από αυτούς, οι Κωνσταντίνος Ι. Σπανούδης και Απόστολος Κ. Αποστόλου βρήκαν ηρωικό θάνατο κατά τη διάρκεια του πολέμου. Ο μεν Κωνσταντίνος Ι. Σπανούδης σκοτώθηκε ⁽¹⁾ στο Βερδέν της Γαλλίας το 1916, ο δε Απόστολος Κ. Αποστόλου έπεσε πολεμώντας στο Σκρα της Μακεδονίας το 1918.

Εφημερίδα ⁽²⁾ της εποχής δημοσίευσε επιστολή του Αποστόλου Κ. Αποστόλου προς το θείο του Ιωάννη Ι. Καλαβά, στην οποία διαφαίνεται ο έντονος ενθουσιασμός των νέων της εποχής και η αγάπη τους για την ελευθερία και την Ελλάδα. Η επιστολή αυτή περιγράφει χαρακτηριστικά στιγμιότυπα από τη ζωή των στρατιωτών και είναι ενδεικτική του όλου κλίματος της εποχής. Γράφει ο ηρωικός Καραβιώτης στο θείο του, ανάμεσα στα άλλα, και τα ακόλουθα:

"... Μάθατε ότι εγώ είμαι καλά. Μάχομαι εις την πρώτην γραμμήν του πυρός δια την Ελευθερίαν της Μεγάλης Πατρίδος μας. Πιστεύω να βλέπετε εις τας εφημερίδας τα ανδραγαθήματα του Ελληνικού στρατού τον οποίον θαυμάζουν όλοι οι σύμμαχοι. Προχωρούμεν καθημερινώς, συλλαμβάνομεν Βουλγάρους αιχμαλώτους και Γερμανούς. Τους υβρίζουν, τους ξυλοκοπούν, υποφέρουν από πείνα και από διαφόρους κακουχίας και ασθενείας, εν ω ημείς εδώ τρώμεν, πίνομεν, διασκεδάζομεν, έχομεν και τα όργανα όπου πορεύομεν καθημερινώς. Προχτές είχαμεν αρμόνικαν και εχορέψαμεν εις την πρώτη γραμμήν, ότε ήκουσαν οι Βούλγαροι και ήρχισαν να ρίχνουν οβίδας δια να μας φοβίσουν δήθεν και να χαλάσωμεν τον χορόν. Αλλά φοβούνται ποτέ οι Έλληνες οι δοξασμένοι τους οποίους βλέπουν διαρκώς οι Βούλγαροι ενώπιον των και καταλαμβάνονται υπό τρόμου; Δεν πιστεύω να ξέχασαν το 1912 και 1913 όπου τους εκυνηγήσαμεν έως την Σόφιαν και εχαλάσαμεν τρία ζεύγη αρβύλες δι' αυτούς. Πιστεύω να το θυμούνται όλοι οι αρκουδιαρέοι..."

Ο Απόστολος Κ. Αποστόλου ολοκληρώνει την επιστολή του προς το θείο του με ένα ωραίο τραγούδι που συνήθιζαν να τραγουδούν οι Έλληνες στρατιώτες όταν επετίθεντο στον εχθρό:

"Τα σύννεφα διαλύθησαν, ελιώσανε τα χιόνια

προβάλλει η άνοιξις γοργά και κελαηδούν τα αηδόνια

παντού - παντού ακούονται συμμαχικά κανόνια
φόβος και τρόμος έπιασε της Σόφιας τα αρκούδια
'πο το' να μέρος οι πεζοί 'πο τ' άλλο οι τσολιάδες
πετάν για δώρα στον εχθρό μικρές χειροβομβίδες.
Εμπρός ακούεται παντού από τους παλληκαράδες
οι πυροβοληταί ατρόμητοι σκορπίζουν τις οβίδες".

Κωστής Κοκκινόφτας

1. Ελευθερία, 1/14.9.1918
2. Ελευθερία, 29/12.10.1918

Φυλακτό με σταυρό σε σπίτι του Καραβά

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΤΡΙΦΟΥΡΤΖΗΣ

Ανάμεσα στις προσπάθειες της Κύπρου γι' απελευθέρωση από το Βρετανικό ζυγό παίρνουν θέση τα Οκτωβριανά γεγονότα του 1931. Επιστέγασμά τους υπήρξε η εξορία των Μητροπολιτών Κιτίου Νικοδήμου και Κυρηναίας Μακαρίου με άλλους σημαίνοντες Κυπρίους πατριώτες.

Σ' αυτή την περίοδο αναφέρεται κι η αναδίφηση του θανάτου του νεαρού πατριώτη Μιχαήλ Τριφούρτζη από τον Καραβά.

Είχανε προηγηθεί τα γεγονότα του εμπρησμού του Αγγλικού Κυβερνείου στη Λευκωσία και ο θάνατος του ήρωα Ονουφρίου Κληρίδη, που έπεσε από τις σφαίρες των Άγγλων στρατιωτών.

Ο Μητροπολίτης Κυρηναίας Μακάριος τέλεσε τη θεία λειτουργία στις 25 του Οκτώβρη στο ναό του Μιχαήλ Αρχαγγέλου της Κερύνειας και στο καθιερωμένο κήρυγμά του αναφέρθηκε στα γνωστά γεγονότα της Λευκωσίας. Αυτό υπήρξε το έναυσμα στην ψυχή του νεαρού πατριώτη, που παρακολουθούσε τη θεία λειτουργία. Στη συνέχεια σχηματίστηκε διαδήλωση στην αυλή των δικαστηρίων και έγινε ανύψωση της ελληνικής σημαίας στον ιστό που προοριζόταν για τη βρετανική. Ανάμεσα στο πλήθος που ξεχειλίζει από εθνικό ενθουσιασμό διαδίδεται η πληροφορία, ότι οι Άγγλοι προγραμματίζουν να συλλάβουν τη νύχτα το Μητροπολίτη, στήνοντάς του παγίδα στη Μητρόπολη.

Ο νεαρός Μιχάλης παίρνει την απόφασή του. Γυρίζει στη γενέτειρά του μετά τη διαδήλωση, παίρνει βιαστικά «στο πόδι» το μεσημεριανό φαγητό, δίνει οδηγίες στη μητέρα του Μαριτσού να του στείλει την επόμενη μέρα το μπογαλάκι του στην Κερύνεια - που εργαζόταν σαν μαθητευόμενος - κι ετοιμάζεται να φύγει. Σ' ερώτηση της μητέρας του απαντά, ότι θα πάει στην Κερύνεια, γιατί ενδιαφέρεται «για τη Μάνα μας Ελλάδα».

Έτσι τα διηγείται η αξιόπρεπη μητέρα του¹ και με θολωμένα από συγκίνηση μάτια τελειώνει: «Ο χρυσός μου λάτρευε την Πατρίδα, την Ελλάδα του!»

Η διάδοση για τη σύλληψη του Δεσπότη μαθεύτηκε σ' όλη την επαρχία Κερύνειας και στις 8.30' το βράδυ της Κυριακής με το κτύπημα της καμπάνας κλείνουν τα καφενεία, σταματούν οι χοροί στους γάμους, διαλύονται οι συγκεντρώσεις και όλοι ξεκινούν για την Κερύνεια.²

1. Δίληψη της ίδιας της μητέρας του πεσόντος για τα γεγονότα, που σχετίζονται με το γιο της.

2. Η συνταξιούχος δασκάλα Σταυρινή Χ"Λούκα θυμάται: Η ώρα 9 το βράδυ στις 25 του Οκτώβρη, με το κτύπημα της καμπάνας της Ευαγγελιστρίας, σταμάτησαν τα βιολιά και τα λαγούτα για τους γάμους του αδελφού της Θωμά Κωνσταντίνου και ο κόσμος διαλύθηκε. Άρχισε στη συνέχεια η συγκεντρωση στον αμαξιτό της Κερύνειας για την «προστασία του Δεσπότη».

Ο Μιχαήλ Γ. Τριφούρτζης (οικογενειακή φωτογραφία)

Στον Καραβά έγινε συναγερμός και συγκεντρώθηκαν πολλοί Καραβιώτες οπλισμένοι με ραβδιά στο δρόμο για την Κερύνεια. Ένας προύχοντας της κωμόπολης, ο Ελευθέριος Χ"Στεφάνου³, τους όρκισε στην ελληνική σημαία και ξεκίνησαν πεζοί για «να προστατέψουν το Δεσπότη τους από τους Άγγλους». Άλλες ομάδες με αρχηγούς το Χρίστο Φρακάλα⁴ και τον Κωστή Κορτζιή⁵ πήγαν με αυτοκίνητο, σε τρεις διαδρομές, στην Κερύνεια. Συναντήθηκαν στην περιοχή γύρω από τη Μητρόπολη.

Εκεί συνέχεια κατάφθαναν από όλα τα χωριά της επαρχίας και συγκρούονταν με τους Άγγλους στρατιώτες που είχαν πάρει θέση μάχης. Πολλοί Έλληνες ανεβασμένοι στις γύρω στέγες πετροβολούν τους στρατιώτες, οι οποίοι ανταποδίδουν την επίθεση με πυροβολισμούς. Η Μητρόπολη παραβιάστηκε τη νύχτα από τους Άγγλους, ο Δεσπότης συνελήφθη με βάνουσο τρόπο, - κτυπήθηκε με υποκόπανο όπλου στη ράχη και έπεσε το καλυμμάχιο του - και εξορίστηκε με το Δεσπότη της Σκάλας (Κιτίου).

Την ίδια νύχτα από τους πυροβολισμούς των Άγγλων στρατιωτών τραυματίστηκε στο πόδι ο νεαρός Μιχάλης. Η πληγή αιμορροούσε επικίνδυνα. Οι Άγγλοι αρνήθηκαν να παραδώσουν τον πληγωμένο στους γνωστούς του έγκαιρα για ιατρική περίθαλψη και τον κράτησαν μέσα στη Μητρόπολη μέχρι την επόμενη μέρα. Όταν πια μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο η εξάντληση ήταν μοιραία.

Η χαροκαμένη μάνα ανύποπτη είχε κατέβει στο δρόμο το πρωί της Δευτέρας, για να στείλει στο γιο της στην Κερύνεια «το μπόγο με το καλάθι» που της είχε παραγγείλει την προηγούμενη μέρα. Μάταια όμως αναζητούσε αυτοκίνητο. Κάποιος χωριανός, που είχε πάρει το μήνυμα για το Μιχάλη, της ανέφερε, ότι ο γιος της είχε κτυπηθεί ελαφρά στο πόδι και τη συμβούλεψε ν' αφήσει «το καλάθι» και να «πάμε να 'δούμε τι έπαθε». Μια γειτόνισσά της προσφέρθηκε να τη συνοδέψει στην πεζοπορία της μέχρι την Κερύνεια.

Κατά τις 9 το πρωί, που λαχανιασμένη η μητέρα του έφθασε στην Κερύνεια πεζή, πληροφορήθηκε περισσότερα για τον τραυματισμό του γιου της και πήρε άδεια για να τον δει στο νοσοκομείο. Τον βρήκε ξαπλωμένο στο στρώμα και μόλις πρόφθασε να ανταλλάξει 2-3 λέξεις μαζί του: «...δε νοιώθω μάνα το πόδι μου...» πρόφθασε να πει στη μανούλα του και τον πήρε ο λήθαρχος. Ξεψύχησε το παλληκάρι... Ο πατέρας του, που εργαζόταν στη Βασίλεια, πληροφορήθηκε για το γιο του αργότερα κι έτσι δεν τον πρόφθασε στη ζωή.

Την άλλη μέρα, Τρίτη, 27 Οκτώβρη, οι γονείς του μετάφεραν το νεκρό γιό τους στον Καραβά για την κηδεία στην εκκλησία της Ευαγγελίστριας με

3. † Ο Ελευθέριος Χ"Στεφάνου συνελήφθη και κρατήθηκε στο φρούριο της Κερύνειας με αρκετούς Καραβιώτες για 25 μέρες. Καταδικάστηκε στο τέλος σε πρόστιμο £4.000.

4. † Ο Χρίστος Φρακάλας, παλιός πολεμιστής, έδωσε προφορικά σχετικές πληροφορίες για τη μελέτη αυτή. Συνελήφθη από τον αστυνομικό Σιεφκετ, που συνοδευόταν από άλλο Τούρκο αστυνομικό και Άγγλους στρατιώτες. Κρατήθηκε στο φρούριο της Κερύνειας για 25 μέρες και καταδικάστηκε σε πρόστιμο £4.000.

5. † Κωστής Κορτζής: Δημοτικός ζυγιστής Καραβά· είχε την ίδια τύχη με τον προηγούμενο.

Η εκκλησία της Ευαγγελίστριας

συνοδεία τριών Άγγλων στρατιωτών οπλισμένων. Απαγορεύθηκε η συγκέντρωση στην εκκλησία και έτσι ματαιώθηκε η μετάβαση των μαθητών των Δημοτικών Σχολείων στην κηδεία, όπως είχε προγραμματιστεί, για να τιμήσουν την εκφορά⁶. Μόνο σε δώδεκα πρόσωπα δόθηκε άδεια να συνοδέψουν την εκφορά στο νεκροταφείο.

Πολύ αργότερα, μετά την ανακήρυξη της Δημοκρατίας, ο Μιχ. Γ. Τριφούρτζης τιμήθηκε με την ονομασία του δρόμου της κατοικίας του με το όνομά του και αναρτήθηκε η φωτογραφία του στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της γενέτειράς του, σαν άξιου τέκνου της Πατρίδας.

Τη σύλληψη του Μητροπολίτη Κυρηνείας ακολούθησαν πολλές άλλες συλλήψεις και κρατήσεις στον Καραβά και σ' όλη την Επαρχία. Αρκετοί απ' αυτούς καταδικάστηκαν σε πρόστιμα και μερικοί σε φυλάκιση. Ο Ιωάννης Πηγασιού⁷ εκτοπίστηκε καθώς και άλλοι Έλληνες Κύπριοι, γιατί θεωρήθηκαν υπεύθυνοι για τις «ταραχές». Στους κατοίκους του Καραβά επιβλήθηκε ομαδικό πρόστιμο για την ανοικοδόμηση του νέου Αγγλικού Κυβερνείου στη Λευκωσία.

Καλλιόπη Χαρμαντά - Πρωτοπαπά

(Ανατύπωση από τις Κυπριακές Σπουδές, τόμ. ΜΑ', 1977)

6. Η Χαριτίνη Διγενή, συνταξιούχος δασκάλα, υπηρετούσε τη χρονιά εκείνη στον Καραβά. Διηγείται με λεπτομέρεια τα σχετικά με την απαγόρευση της συμμετοχής των μαθητών στη συνοδεία της εκφοράς του νεκρού παλληκαριού.

7. † Ο Ιωάννης Πηγασιού, γιατρός από τον Καραβά, πήρε μέρος στους Βαλκανικούς πολέμους του 1912-13. Ήταν ηγετικό στέλεχος της εθνικής κινήσεως στον Καραβά. Περισσότερα για τη δράση του στο άρθρο Ορφανίδη Γρηγορίου «Η συμβολή του Καραβά στους αγώνες για την Ελευθερία» *Καραβάς*, σελ. 143-154.

ΕΝΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΦΥΛΑΧΤΟ

Οι πιο μεγάλοι θυμούνται τον Κυπριανό Μπακκή, τον καλό μαχαλλεπάρη. Οι περισσότεροι τον θυμούνται για το ωραίο μαχαλλεπί του, “μαχαλλεπί με το ροδόσταγμα” το καλοκαίρι και “μαχαλλεπί του γαλάτου με την κανέλα” για το χειμώνα.

Θυμώμαι που άκουα τους μεγάλους να λένε. “Το μαχαλλεπί του Μπακκή δεν το βρίσκεις πουθενά. Είναι το καλύτερο”.

Εγώ, μικρή στο δημοτικό σχολείο, τον θυμώμαι έτσι ακριβώς όπως είναι στη φωτογραφία. Ψηλός, λεβεντόγερος, με τη βράκα, το γιλέκο, το καπέλο και το μεγάλο μουστάκι. Και πάνω απ’ αυτά ένα βαθύ χαμόγελο. Αλήθεια, όταν το θυμώμαι, φέρνω μπροστά μου το βαθύ του χαμόγελο.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό του Μπακκή, είναι ότι χόρευε έλεγαν πολύ καλά το “χορό του δρεπανιού”. Ήταν μοναδικός.

Επίσης ήταν θαρραλέος και δε φοβόταν κανέναν. Έλεγαν μάλιστα ότι κάποτε μάλλωσε και νίκησε μόνος του 7 Τούρκους. Γι’ αυτό εξ’ άλλου τον φώναζαν “Μπακκή”. Ήταν το παρατσούκλι του.

Πατέρας του ήταν ο Αθανάσιος Τριανταφυλλίδης ή Δασκαλούδι, όπως ήταν γνωστός.

Ο Αθανάσιος Τριανταφυλλίδης καταγόταν από το Μεσολόγγι. Ήρθε στην Κύπρο επί Τουρκοκρατίας, πριν από το 1860, για να εργαστεί σαν δάσκαλος. Ήταν από τους πρώτους Έλληνες δασκάλους που ήρθαν στην Κύπρο επί Τουρκοκρατίας, για να διδάξουν τα ελληνικά γράμματα.

Στην αρχή εργάστηκε στη Λάρνακα, στο σπίτι του υποπροξένου της Ελλάδας Σταυράκη, διδάσκοντας τις δύο κόρες του.

Όταν τελείωσε η δουλειά στο σπίτι του υποπροξένου, ήρθε στη Λευκωσία για να ζητήσει δουλειά από την Αρχιεπισκοπή. Η Αρχιεπισκοπή τον έστειλε στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου στον Καραβά, με την εντολή να ιδρύσει εκεί σχολείο. Του πρότειναν δωρεάν διατροφή και διαμονή στο μοναστήρι και 200 γρόσια το χρόνο, μισθό.

Στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου ίδρυσε πράγματι σχολείο, στο οποίο φοιτούσαν μόνο αγόρια. Πριν από τον Αθανάσιο Τριανταφυλλίδη, στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου έκανε κάποια μαθήματα σε αγόρια ένας ιερέας, ο παπά Οικονόμος. Ο Αθανάσιος Τριανταφυλλίδης έγινε περισσότερο γνωστός στον Καραβά με το όνομα “Δασκαλούδι”, γιατί ήταν μικρόσωμος.

Στον Καραβά, λοιπόν, το “Δασκαλούδι” παντρεύτηκε την Ευφροσύνη, τη μια από τις κόρες του προύχοντα του Καραβά, που ονομαζόταν Αθανάσιος Κοτζάμπασης. Το αρχοντικό του Αθανάσιου Κοτζάμπαση ήταν το αρχαίο σπίτι του Τάκη του Φυλακτού, ο οποίος το κληρονόμησε από τον πατέρα του. Το σπίτι αυτό αναπαλαιώθηκε πριν την εισβολή από το μουσείο.

Ο Κυπριανός Μπακκής μαζί με τη γυναίκα του Ειρήνη

Η εικόνα της Παναγίας της Προυσιώτισσας. Οικογενειακό φυλακτό από τον πρώτο δάσκαλο του Καραβά Αθανάσιο Τριανταφυλλίδη

Ο Αθανάσιος Τριανταφυλλίδης συνέχισε να εργάζεται σαν δάσκαλος στον Καραβά και στα γύρω χωριά, μέχρι βαθέως γήρατος. Πέθανε από ένα απλό ατύχημα στην αυλή του σπιτιού του. Όπως άκουσα από μια θεία μου, σκόνταψε πάνω σε μια βαζανιά και, αφού έπεσε κάτω, πέθανε.

Τα παιδιά του Αθανάσιου Τριανταφυλλίδη ήταν ο Κυπριανός (Μπακκής), ο Χατζηβασιλής, η Όλγα και μερικοί άλλοι που δε γνωρίζω.

Γυναίκα του Μπακκή ήταν η Ειρήνη του Κολά. Η καλοσυνάτη γριούλα που κάθετα δίπλα στη φωτογραφία. Αγαπούσα πολύ τη γιαγιά μου την Ειρήνη και μου έκανε εντύπωση που ήταν ήσυχος χαρακτήρας. Και εκείνη με αγαπούσε πολύ. Θυμούμαι που μου έλεγε ότι εγεννήθη τον καιρό που ήρθαν οι Άγγλοι στην Κύπρο. Δηλ. το 1878.

Από τη γιαγιά μου την Ειρήνη, κληρονόμησα ένα ενθύμιο της οικογένειάς μας. Γι' αυτό και τη θυμούμαι με αγάπη. Το ενθύμιο αυτό είναι μια μικρή ξύλινη εικόνα της Παναγίας της Προυσιώτισσας, η οποία γράφει από κάτω τα εξής: "Κούφισον Αγνή τα βάρη της Ελλάδος, α νυν πάσχει των κακούργων κακία". Και μετά: "Μνήσθητι Δέσποινα του δούλου σου Αθανασίου μετά της συζύγου και των τέκνων αυτού. 1864".

Την εικόνα αυτή, την πήρε η μητέρα μου η Ιουλία (Ουλού), από τη γιαγιά της την Χ'Ευφροσύνη, δηλαδή τη γυναίκα του Αθανάσιου Τριανταφυλλίδη. Η Χατζευφροσύνη, μου έλεγε η μάνα μου, είχε πολλές εικόνες αγίων. Αυτή, λοιπόν, την πήρε η μητέρα μου, χωρίς να γνωρίζει τι έγραφε. Ήξερε μόνο ότι ήταν η Παναγία. Αργότερα η μητέρα μου, όταν έκανε οικογένεια, την εικόνα την άφησε στη γιαγιά μου για να την προσέχει.

Θυμούμαι, όταν ήμουν μικρή στο δημοτικό και πήγαίνα στο σπίτι της γιαγιάς μου, μου φώναζε να μου δείξει την εικόνα μου. Με έπαιρνε κοντά στο τζάκι, ξεσκεπάζε έναν τενεκέ και μου την έδειχνε. "Αυτή είναι δική σου. Μην το ξεχνάς. Όταν μεγαλώσεις, θα σου τη δώσω". Εκείνη την ώρα, ένιωθα μια απερίγραπτη χαρά. Μοναδική. Μέχρι τώρα θυμούμαι εκείνο το συναίσθημα που ένιωθα μέσα μου. Είχα μια εικόνα της Παναγίας δική μου. Ολόδική μου. Η γιαγιά μου έλεγε ότι δε θα τη δώσει σε κανέναν άλλο.

Όταν μεγάλωσα και έγινα δασκάλα, η γιαγιά μου μου την έδωσε. Αργότερα, όταν έκτισα σπίτι, έκανα ξεχωριστό εικονοστάσι στον τοίχο για να τηβάλω.

Το 1974, στην εισβολή, όταν πήρα τα παιδιά μου και λίγο γάλα για να φύγουμε, θυμήθηκα την εικόνα μου. Αυτή, λέω πρέπει να πιάσω, διότι αν γίνει κάτι, οι Τούρκοι θα μου την καταστρέψουν. Την έβαλα λοιπόν μέσα σε μια τσάντα και την έφερα μαζί μου. Δεν πήρα ούτε ασημικά ούτε ρούχα, διότι νόμιζα ότι θα επιστρέψουμε. Την εικόνα αυτή όμως την πήρα. Δεν ξέρω πώς σκέφτηκα. Ίσως να ήταν θέλημα του Θεού. Και τώρα είναι το ιερό μου κειμήλιο. Το φυλαχτό του σπιτιού μου. Μετά την εισβολή έμαθα ότι είναι η Παναγία η Προυσιώτισσα, από μια Ελλαδίτισσα που ήρθε στο σπίτι μας.

Σωτηρούλα Κοιλαρά

Ο ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΠΑΛΙΟΣΟΦΟΥ

Ένα μεγάλο κεφάλαιο της κυπριακής τραγωδίας που δημιούργησε η εισβολή του 1974 είναι η καταστροφή και ο σχεδιασμός εξαφάνισης της πολιτιστικής και θρησκευτικής μας κληρονομιάς από τους Τούρκους εισβολείς. Εδώ και πολλά χρόνια παρατηρούμε ένα μελετημένο σχέδιο εξαφάνισης κάθε στοιχείου που φανερώνει την πολιτιστική και ιστορική μας ταυτότητα, καθώς επίσης και τη θρησκευτική μας παράδοση. Μεταξύ άλλων βλέπουμε καταστροφές στις εκκλησίες και τις αρχαιότητές μας και την πολύ καλά σχεδιασμένη προσπάθεια των Τούρκων να αλλάξουν όλα τα τοπωνύμια και να δώσουν δικές τους ονομασίες.

Επίσης παρατηρούμε ότι Τούρκοι αρχαιοκάπηλοι εκμεταλλεύονται τις ανεκτίμητες περιουσίες με βασικό στόχο να πουληθούν σε συλλέκτες αρχαίων έργων τέχνης του εξωτερικού. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η περίπτωση των μωσαϊκών της εκκλησίας της Κανακαριάς στο χωριό Λυθράγκωμη. Τούρκοι αρχαιοκάπηλοι αφαίρεσαν από την εκκλησία τα ψηφιδωτά και τα πούλησαν σε Αμερικανίδα συλλέκτρια έναντι του ποσού των δύο εκατομμυρίων δολλαρίων.

Η υπόθεση των ψηφιδωτών της Κανακαριάς ευαισθητοποίησε την εκκλησία της Κύπρου, η οποία με συντονισμένες ενέργειες και σωστό προγραμματισμό κατάφερε να επιτύχει τον επαναπατρισμό των ψηφιδωτών στην Κύπρο.

Μια άλλη μεγάλη επιτυχία της εκκλησίας της Κύπρου θεωρείται ο επαναπατρισμός της εικόνας του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου της εκκλησίας Αγίας Παρασκευής Παλιοςόφου.

Η εικόνα αυτή είχε συμπεριληφθεί σε κατάλογο του οίκου δημοπρασιών SOTHBY'S του Λονδίνου το Σεπτέμβρη του 1992 και επρόκειτο να πουληθεί σε δημοπρασία. Στην περιγραφή της εικόνας αναφερόταν ότι προερχόταν από την Κύπρο και ότι ήταν έργο του 15ου αιώνα μ.Χ. Η τιμή πώλησης υπολογιζόταν να ανέλθει γύρω στις 100.000 λίρες Κύπρου.

Η συμπερίληψη της εικόνας στον κατάλογο SOTHBY'S είχε σαν αποτέλεσμα να αρχίσει αμέσως από μέρους της εκκλησίας της Κύπρου η διαδικασία για να αποσυρθεί η εικόνα από τον πλειστηριασμό σαν πρώτο στάδιο και ακολούθως να ζητηθεί η επιστροφή της στην Κύπρο. Δόθηκε αμέσως δημοσιότητα και σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα δόθηκαν σημαντικές πληροφορίες για την προέλευση της εικόνας. Οι κάτοικοι του χωριού Παλιοςόφου Κύπρος Αρότης, Περσεφόνη Νεοπτολέμου Λούτσιου και Δέσπω

Η εικόνα του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου

Η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής Παλιοςόφου

Δύο φωτογραφικά στιγμιότυπα από την εκδήλωση που διοργάνωσε το σωματείο μας στις 19 Απριλίου 1993

**Έξω από την εκκλησία της
Αγίας Παρασκευής Παλιοσόφου**

Ευτυχίου με ένορκη δήλωσή τους πιστοποίησαν ότι η εικόνα ανήκε στην εκκλησία Αγίας Παρασκευής Παλιοσόφου.

Με δικαστικές ενέργειες της εκκλησίας της Κύπρου η εικόνα αποσύρθηκε τελικά από τη δημοπρασία και ορίστηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο του Λονδίνου ημερομηνία για εξέταση της αίτησης της εκκλησίας της Κύπρου για επαναπατρισμό της εικόνας.

Ο Έλληνας Γιάννης Πετσόπουλος, έμπορος αρχαίων αντικειμένων, εμφανίστηκε ως αντιπρόσωπος του τελευταίου αγοραστή της εικόνας. Αντιλήφθηκε όμως τη σημασία και τη σπουδαιότητα της υπόθεσης για την εκκλησία της Κύπρου. Σε δήλωσή του ανέφερε ότι αποφάσισε να αγοράσει την εικόνα από τον κάτοχό της και να τη δωρήσει στην εκκλησία της Κύπρου. Με αυτή του την ενέργεια η εικόνα του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου επιστράφηκε τελικά στην Κύπρο στις 18 Μαρτίου 1993.

Με θρησκευτική ευλάβεια και συγκίνηση οι κάτοικοι του χωριού Παλιόσοφος και όλοι οι Καραβιώτες προσκύνησαν την εικόνα κατά τη διάρκεια εκδήλωσης που διοργάνωσε το σωματείο μας τη Δευτέρα του Πάσχα, 19 Απριλίου, στην εκκλησία Αγίας Βαρβάρας στην περιοχή Αμαθούντας στη Λεμεσό.

Ήταν μια συγκινητική εκδήλωση και ταυτόχρονα ένα ιερό αναβάπτισμα χρέους προς τα σκλαβωμένα χωριά και τις εκκλησίες μας.

Η εικόνα του Ιωάννη του Προδρόμου φυλάγεται στο Βυζαντινό μουσείο του Ιδρύματος Μακαρίου Γ' και είναι η μοναδική εικόνα από τις εκκλησίες του Καραβά και των περιχώρων που βρίσκεται στις ελεύθερες περιοχές.

Έχουν διασωθεί επίσης από Καραβιώτες το Ιερό Ευαγγέλιο και ένας σταυρός εξαπτερύγων της εκκλησίας Ευαγγελίστριας και το χρυσό δισκοπότηρο της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου, τα οποία φυλάγονται στα γραφεία της Ιεράς Μητροπόλεως Κερύνειας.

Γιάννης Παπαϊωάννου

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΣΗ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

ΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Εισαγωγή

Τα γεωγραφικά τοπωνύμια, δηλ. οι ονομασίες που αποδόθηκαν σε συγκεκριμένες τοποθεσίες, είναι απαύγασμα του λαϊκού παραδοσιακού πολιτισμού και αντικατοπτρίζουν σε μεγάλο βαθμό την πλούσια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του τόπου που μελετάται. Ο ερευνητής των κυπριακών τοπωνυμίων ανασκαλεύει με τη βοήθεια της ετυμολογίας του κάθε τοπωνυμίου ιστορικές περιόδους, τη θρησκευτικότητα των κατοίκων, που αντανakλάται σ' ένα τεράστιο αριθμό αγωνυμένων τοπωνυμίων, τις παραδόσεις, τους θρύλους και τις πεποιθήσεις των κατοίκων. Ολ' αυτά τα στοιχεία που συνθέτουν την πολιτιστική κληρονομιά του κυπριακού λαού υποδηλώνουν έντονα τον ελληνικό χαρακτήρα αυτού του τόπου και την ιδιαιτερότητα της κρατικής του οντότητας.

Η προσέγγιση στην παρούσα έρευνα δεν αποτελεί μια απλή προσπάθεια για συγκέντρωση, καταμέτρηση και ερμηνεία της έννοιας του κάθε τοπωνυμίου ξεχωριστά, αλλά μια σφαιρική επισκόπηση της σημασίας των γεωγραφικών τοπωνυμίων στη διατήρηση της εθνικής παράδοσης της Κύπρου. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού πήρα ως αντικείμενο της μελέτης μου τα τοπωνύμια του κατεχόμενου χωριού Καραβάς, που ανήκει στην επαρχία Κερύνειας.

Τοπωνύμια του χωριού Καραβάς κατά αλφαβητική σειρά

Αγία Γαλατερούσα	Άγιος Παντελεήμων
Αγία Ειρήνη	Άγιος Παύλος
Αγία Μαρίνα	Άγιος Πέτρος
Αγία του Βλαδιού	Αχειροποίητος
Άγιος Ανδρέας	Αθκιακόκρεμμος
Άγιος Ανδρόνικος	Αλουπάτηδες
Άγιος Αντώνιος	Ανεράδες
Άγιος Γεώργιος	Ανεφανή
Άγιος Ευάλιος	Αππιδιές
Άγιος Κυριάκος ή Κουταλάρης	Αρκομολόχι

Αρχάγγελος
Αχνάρια
Βαθύλακκος
Βαθυπόταμος
Βατέρια
Βίκλα
Βοκολόμαντρα
Βούλλες
Βουνάριν τους Λοήδες
Βουνό του Κακαρώννα
Βουνός
Βούφες
Βιζακερά
Γαλατερούσα
Γεραγκαθιές
Γιάκουμος
Γυρίσματα
Ελιά
Έξω Γειτονιά
Ευαγγελίστρια
Καβάλια
Κακοτρύς
Καλαμιόνας
Καλακούλλι
Καλακούλλια
Καλέμπορος
Καμαρούδι
Καραβάς
Καρυδιά του Μάρκου
Κατεμή
Καυκαρούδες

Κανakli Dere
Κεφαλόβρυσος
Κκιφλίκι
Κουζάλης
Κουτσοκέφαλος
Κουφή Πέτρα
Κοχινάς
Λάκκοι
Λάμπουσα
Λειβάδι
Λεφτόν Χωράφι
Μακρύ Χωράφι
Μαυρόλιμνη
Μελωτή
Μερσινιά
Μεσαρίτης
Μιρί
Μιχαήλ Αρχάγγελος
Μότιδες
Μύλοι
Μυλωνάς
Ξιστεριά
Ξυλογιόφυρον
Ξωφάνωτα
Παλιόβρυση (spr)
Παλιομονάστηρον
Παμπακερή
Παμπακερά
Παναγιά Αχειροποίητος
Παναγιά Γαλατερούσα
Πάνω Γειτονιά

Πετρογειτονιά
Πετροκολύμπες
Πηγαδούλια
Πικρό νερό
Πλάκες
Πλατάνι
Πλάτανος

Πλεύρα
Πραστιό
Σκαλιάς
Σπήλιος
Στερακούδια
Φτανά
Χινούδια

Σπήλαιο Αγίας Γαλατερούσσας (φωτ. 1943)

Τοπωνύμια που έχουν φυσικό-γεωγραφική και γεωλογική προέ-
λευση

α) Εδαφολογία

1. Λειβάδι

Είναι μια έκταση γης, όπου τα εδάφη είναι πολύ γόνιμα, επειδή το νερό συγκρατείται από το έδαφος.

2. Λεφτόν χωράφι

Το έδαφος του χωραφιού δεν ήταν κατάλληλο για καλλιέργεια, ήταν άγονο. Παράλληλα ήταν μακρύ και στενό (=λεφτό) χωράφι.

3. Πετρογειτονιά

Είναι μια από τις τέσσερις ενορίες του Καραβά. Το έδαφος είναι πετρώδες.

4. Φτανά

Μια περιοχή γης μεταξύ του Άη Αντριά και του Ζεφύρου. Τα χωράφια αυτά ήταν φτανά, δηλ. δεν ήταν εύφορα για καλλιέργεια. Ήταν βράχος και μόνο ένα λεπτό στρώμα χώματος κάλυπτε το βράχο.

5. Καλέμπορος (Καλόμπορος)

Η ετυμολογία του τοπωνυμίου είναι: καλός-πόρος. Το έδαφος της περιοχής μ' αυτή την ονομασία ήταν εύφορο, γόνιμο για καλλιέργεια.

Μια άλλη εκδοχή αναφέρει πως η τοποθεσία πήρε το όνομα από κάποιο έμπορο, ο οποίος αγόραζε κτήματα σ' εκείνη την περιοχή και τα πουλούσε.

6) Υδρολογία

1. Βαθυπόταμος (Βαθυκάκας)

Ένας χειμάρρος ποταμός που αποτελεί το σύνορο μεταξύ του Καραβά και της Λαπήθου. Ο ποταμός αυτός έδωσε το όνομα στην περιοχή.

2. Γεραγκαθιές και Γερακαθιές (Γεροκαθικιές)

Παράλια περιοχή μεταξύ του Μάρε Μόντε και της αρχαίας πόλης Λάμπουσα. Στην παλιά εποχή υπήρχαν πηγές, που οι κάτοικοι χρησιμοποιούσαν το νερό τους για τις καλλιέργειες λαχανικών (ντομάτες, πιπέρια, βαζάνια, κολοκάσι, κραμπί κτλ.)

3. Κακοτρύς

Πρόκειται για μια πηγή από την οποία το νερό έτρεχε μόνο όταν ήταν καλοχρονιά. Γι' αυτό και οι κάτοικοι θεωρούσαν το νερό που έτρεχε από αυτή την πηγή ως καλό σημάδι. Η ονομασία της πηγής είναι σύνθετη λέξη: κακός (=δύσκολα) τρέχει το νερό.

4. kavakli Dere

Τούρκικη έκφραση, που σημαίνει "περιοχή του νερού".

5. Κεφαλόβρυσος

Η μεγάλη πηγή του χωριού έδωσε το όνομα στην περιοχή. Πριν την εισβολή του '74 ανάβλυζε από την πηγή αρκετή ποσότητα νερού, 4.5 ίντρες, δηλ. 120 τόνοι την ώρα. Οι 30 τόνοι χρησιμοποιούνταν για την ύδρευση του χωριού, ενώ οι υπόλοιποι για την άρδευση των λεμονοκλήπων.

6. Κουτσοκέφαλον (Κουτσοτζιέφαλον)

Όπως και ο Κακοτρύς, το Κουτσοκέφαλον είναι πηγή που, σύμφωνα με την παράδοση, έτρεχε μόνο τις καλοχρονιές, κατά την άνοιξη. Τις άλλες εποχές στέρευε.

Η εκκλησία του Αγίου Ευλαλίου
αφιερωμένη στον πρώτο Επίσκοπο της Λάμπουσας

7. Κοχινάς (Κοσσινάς)

Στην περιοχή υπήρχαν πηγές που ανάβλυζαν νερό από το έδαφος. Βρίσκεται νότια της τοποθεσίας Γεροκαθικιές και γι' αυτό τα περβόλια αυτής ποτίζονταν από το νερό αυτών των πηγών.

8. Πηγαδούλια (Πηδαούλια)

Η τοποθεσία μ' αυτή την ονομασία βρίσκεται μεταξύ του Μάρε Μόντε και του Ζέφυρου. Σ' αυτή την περιοχή υπήρχαν 4 μικρές πηγές.

Η παραλία ανάμεσα στο Μάρε Μόντε και το Ζέφυρο. Διακρίνεται το "νησί"

9. Πικρόν Νερόν

Η πηγή βρίσκεται 1 1/2χλμ. ανατολικά του χωριού Καραβάς, στον κύριο δρόμο Καραβά - Κερύνειας. Ένα τραγικό συμβάν στάθηκε η αιτία αυτής της ονομασίας:

Μια γυναίκα που επέστρεφε κουρασμένη από το μάζεμα των τερατισιών κρατώντας το μωρό στην αγκαλιά της σταμάτησε να ξεδιψάσει από την πηγή. Χωρίς να το καλοσκεφτεί άφησε το μωρό της πάνω στο ύψωμα κι εκείνη κατέβηκε στην πηγή να ξεδιψάσει. Το μωρό λοιπόν αρκούδησε, έπεσε από τον γκρεμό και σκοτώθηκε. Η τραγική γυναίκα μόλις είδε τι συνέβηκε είπε για το νερό:

"Γλυτζιού σε ήπια, μα πικρό μου φάνης".

Από τότε η τοποθεσία αυτή ονομάζεται "Πικρό Νερό".

10. Παλιόβρυση (Παλιάβρυση)

Διαφορετική ονομασία του κεφαλόβρυσцу του Καραβά. Από την πηγή πήρε την ονομασία της η περιοχή.

Σημείωση: Στην παρένθεση είναι γραμμένα τα τοπωνύμια όπως προφέρονται από τους κατοίκους του χωριού.

11. Μαυρολίμνη

Πρόκειται για μια λίμνη που σχηματίστηκε από το νερό του χείμαρρου ποταμού που έκβαλλε στη θάλασσα. Στην τοποθεσία αυτή συγκεντρωνόταν νερό του ποταμού το οποίο δημιούργησε μια λίμνη με στάσιμα νερά και διάφορες ακαθαρσίες.

γ) Γεωμορφολογία

1) Βίκλα

Είναι ένα ύψωμα, που χρησιμοποιόταν ως παρατηρητήριο, στρατιωτική θέση, για τη φρούρηση της περιοχής από τις θαλάσσιες επιδρομές των Σαρακηνών. Η χρησιμότητα της βίκλας διατηρήθηκε και επί Ενετοκρατίας, όταν φρουρούσαν Αλβανοί ιππείς. Η ονομασία "βίκλα" έχει λατινικές καταβολές (λατ. *vigiliae* = σκοπιές, φυλάκια), πράγμα που μαρτυρεί το πέρασμα των αλλόφυλων από την Κύπρο.

2. Ανεφανή

Πρόκειται για το πιο ψηλό σημείο του δρόμου μεταξύ Καραβά και Παλιοσόφου. Κάποιος που έρχεται από τον Παλιόσοφο βλέπει από αυτό το σημείο του δρόμου το χωριό του Καραβά να ξεδιπλώνεται μπροστά του, και το αντίστροφο. Κάποιος που έρχεται από τον Καραβά απολαμβάνει τη θέα του Παλιοσόφου.

3. Αλουπάτηδες

Το έδαφος αυτής της τοποθεσίας είναι γεμάτο από τις τρύπες που έκαναν οι αλουποί (= αλεπούδες) για τις φωλιές τους.

4. Βουνός

Πρόκειται για το βουνό που βρίσκεται στην περιοχή μεταξύ των χωριών Καραβά και Παλιοσόφου.

5. Σπήλιος

Μεγάλο σπήλαιο κοντά στο Ζέφυρο. Οι βοσκοί το χρησιμοποιούσαν ως μάντρα για τα πρόβατά τους.

6. Κατεμή

Είναι η μόνη φυσική δίοδος του ποταμού που επέτρεπε στους κατοίκους να περάσουν από τη μια όχθη του ποταμού στην άλλη. Η λέξη είναι τούρκικη και η ετυμολογική της ερμηνεία είναι ότι "παραχωρώ κάτι στον εαυτό μου", δηλ. η παραχώρηση ενός μικρού τμήματος ξηράς που χρησίμευε για πέρασμα.

7. Πλεύρα

Πρόκειται για ένα ευδιάκριτο μόρφωμα με ανηφορική πλαγιά.

8. Σκαλιάς

Δόθηκε η ονομασία σε κάποιο μόρφωμα που μοιάζει με σκαλί. Αυτό βοη-

θούσε την επικοινωνία μιας σχετικά χαμηλής περιοχής με μια άλλη πιο ψηλά τοποθετημένη.

δ) Γεωλογία

1. Αθιακόκρεμος (Αθκιακόκρεμος)

Η τοποθεσία αυτή βρίσκεται στα νοτιοδυτικά του Καραβά, όπου βρίσκεται το παρεκκλήσι της Αγίας Γαλατερούσας. Στην περιοχή αυτή υπήρχε άφθονη μια πέτρα, το αθκιάτζι, την οποία χρησιμοποιούσαν για το αλώνισμα του σιταριού.

2. Βιζακερά (Βιζατζιερά)

Βρίσκεται στην ανατολική κατοικημένη περιοχή του Καραβά και πήρε το όνομά της από το πετρώδες έδαφος, το “Βιζάτζιν”. Οι βίζακοι είναι πολύ σκληρές και λείες πέτρες. Λόγω του εδάφους η καλλιέργεια ήταν δύσκολη στην περιοχή.

3. Πλάκες

Πήρε προφανώς το όνομα από τις μεγάλες πέτρες με ομαλή επιφάνεια που βρίσκονταν στην περιοχή. Οι πέτρες ήταν γκριζόμαυρου χρώματος και έμοιαζαν με πλάκες.

4. Κουφή πέτρα

Το τοπωνύμιο πήρε το όνομα από ένα μεγάλο βράχο, ο οποίος δεν ήταν καλά στηριγμένος στο έδαφος, φαινόταν ότι αιωρείτο και υπήρχε ο φόβος ότι θα κυλούσε και θα πλάκωνε στα σπίτια της περιοχής. Από το κούφωμα ονομάστηκε και η πέτρα “κουφή”.

Τοπωνύμια που αναφέρονται σε φυτά

1. Απιδιές (Αππιθκιές)

Στην τοποθεσία αυτή ήταν φυτεμένες ορισμένες αχλαδιές. Έτσι στην καθομιλουμένη επικράτησε ο όρος αππιθκιές. Βρίσκεται μεταξύ του γεφυριού του Άη Αντριά και της τοποθεσίας Καλέμπορος.

2. Αρκομολόχι (Αρκομολόσσι)

Πρόκειται για τις άρκες (= άγριες) μολόχες που βλαστούσαν στην περιοχή.

3. Αχνάρια (Αγνέρκα)

Στην περιοχή αυτή, και ιδιαίτερα στις όχθες του ποταμού, βλαστάνουν πολλές αγνιές. Οι αγνιές είναι θάμνοι με διαπεραστική μυρωδιά, κατάλληλοι για να απομακρύνουν τα έντομα και ιδιαίτερα τα κουνούπια.

4. Ελιά

Βρίσκεται στα σύνορα των χωριών Καραβάς και Ελιά. Κατά πάσαν πιθανότητα η περιοχή αυτή πήρε το όνομα από μια ελιά μεγάλης ηλικίας (πάνω

από 5 αιώνες). Όχι μόνο η περιοχή εκείνη, αλλά και ολόκληρο το χωριό Ελιά πήρε την ονομασία του από αυτή τη συγκεκριμένη ελιά.

5. Βατέρια (Βατέρκα)

Πήρε προφανώς το όνομα από ένα φυτό, τις βαθκιές, που βλαστάνουν μόνες τους. Η περιοχή εκείνη ήταν υγρή από το νερό του ποταμού.

6. Καλαμιώνας

Στην περιοχή αυτή υπήρχαν φυτείες καλαμιών με τα οποία έφτιαχναν τις στέγες των σπιτιών ή τις ψάθες (ψαθαρκές) που χρησιμοποιούνταν για την εκτροφή μεταξοσκώληκα.

7. Καυκαρούδες

Πιθανόν πήρε το όνομα από την πληθώρα των άγριων αγκινάρων (στην κυπριακή διάλεκτο καυκαρούδες) που φύτευαν στην περιοχή.

8. Μελωτή

Είναι μια περιοχή με χαρουπιές (στην κυπριακή διάλεκτο τερατσιές). Επειδή με τα χαρούπια έφτιαχναν μέλι επικράτησε η ονομασία "Μελωτή". Δηλ. η περιοχή εκείνη ήταν ο τόπος, κατά κάποιο τρόπο, που "χάριζε" το μέλι στους κατοίκους.

9. Μερσινιά

Από την πληθωρική παρουσία των μερσινιών που βλαστούσαν από μόνες τους.

10. Ξιστεριά (Ξισταρκά)

Η ξισταρκά είναι ένα φυτό που φυτρώνει στην περιοχή και είναι καλλωπιστικό του δάσους. Οι κάτοικοι το έβαζαν στο μεταξοσκώληκα και χρησίμευε για το πλέξιμο του κουκκουλιού του.

11. Παμπακερή και Παμπακερά (Παμπατζερά)

Περιοχή όπου στο παρελθόν καλλιεργείτο σε μεγάλο βαθμό το βαμβάκι. Με την καλλιέργεια όμως των λεμονοδέντρων, που άφηναν μεγαλύτερο εισόδημα, η καλλιέργεια άρχισε σιγά-σιγά να περιορίζεται ώσπου εξαλείφθηκε τελείως.

12. Πλατάني και Πλάτανος

Περιοχή με πλατάνους και μια πηγή από την οποία προμηθεύονται το νερό για το πότισμα των περβολιών.

13. Πρασιό

Ένας τόπος γόνιμος, που χαρακτηριζόταν για την πλούσια πρασινάδα του.

14. Στερακούδια (Στερακούθκια)

Επικράτησε η ονομασία του φυτού της περιοχής. Οι στερατζιές είναι

θάμνος με ψηλές βέργες. Ήταν χρήσιμες στους ζευγολάτες για να παρακινούν τα βόδια να προχωρούν.

Τοπωνύμια που αναφέρονται σε τεχνητά έργα

1. Βοκολόμαντρα (Βουκολόμαντρα)

Βουκόλος είναι ο άνθρωπος που βόσκει βόδια. Στα παλιά χρόνια υπήρχε μια μάντρα στην περιοχή εκείνη, όπου οι χωρικοί φύλαγαν τα βόδια τους. Βρίσκεται ανατολικά του χωριού Ελιά.

2. Γυρίσματα

Η τοποθεσία βρίσκεται νότια του χωριού στο δρόμο που ενώνει τον Καραβά με το Σύσκληπο. Επειδή η περιοχή ήταν ορεινή, οι κάτοικοι έφτιαξαν ένα μονοπάτι γύρω από την περιοχή εκείνη για να περνούν. Επειδή λοιπόν έκαναν αυτό το γύρο, η περιοχή ονομάστηκε Γυρίσματα.

3. Καμαρούδι

Στην περιοχή αυτή υπάρχει χείμαρρος ποταμός. Πήρε το όνομά της από την καμάρα που έκτισε η αρδευτική επιτροπή του χωριού, η οποία χρησιμοποιόταν για τη διοχέτευση του νερού στην ανατολική πλευρά του χωριού.

4. Λάκκοι

Πήρε την ονομασία από μια σειρά λάκκων που άνοιξαν οι κάτοικοι του χωριού, τους οποίους ένωσαν με υπόγεια αυλάκια (λαγούμια) για να ποτίζουν τα περβόλια της περιοχής Μεζερέ. Το νερό των λάκκων αυτών διοχετευόταν με ένα αυλάκι σε μια δεξαμενή από την οποία οι κάτοικοι έπαιρναν νερό για το πότισμα των χωραφιών τους.

5. Ξυλογιόφυρον

Παλιά στο δρόμο Καραβά - Κερύνεια υπήρχε ένα ξύλινο γεφύρι.

Τοπωνύμια που αναφέρονται σε Αγίους

1. Άγιος Ευάλιος

Πρόκειται για το ναό που είναι κτισμένος στην περιοχή της Λάμπουσας ανατολικά της Αχειροποιήτου πάνω σε παλαιότερο ναό, το 16ο ίσως αιώνα. Η ιστορία του είναι παράλληλη με αυτήν της Αχειροποιήτου.

2. Αχειροποίητος

Η μονή είναι από τα σημαντικότερα δείγματα βυζαντινής τέχνης της Κύπρου κτισμένη πάνω σε ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής του 6ου-7ου αι. Η παράδοση αναφέρει πως η εκκλησία ονομάστηκε Αχειροποίητος επειδή ανθρώπινο χέρι δεν την έκτισε. Πριν από αιώνες, όταν οι Τούρκοι ήταν έτοιμοι να κάψουν τη Μικρά Ασία, η Παναγία, που είχε την εκκλησία της στα αντικρινά παράλια, τη σήκωσε από εκεί και τη μετέφερε μέσα σε μια νύκτα, για να τη σώσει από την καταστροφή, στην Κύπρο, στις ακτές της Λάμπουσας.

Μια άλλη εκδοχή αναφέρει πως ο Άγιος Ευάλιος, ο οποίος θεωρείται από τους περισσότερους ο πρώτος Επίσκοπος της Λάμπουσας, σχετίζεται με το κτίσιμο της μονής. Η παράδοση συσχετίζει τον Ευάλιο με το Άγιο Μανδήλιο. Ο τοπάρχης της Έδεσσας Αύγαρος θεραπεύθηκε από λέπρα, όταν πήρε στα χέρια του το Άγιο Μανδήλιο, πάνω στο οποίο ήταν αποτυπωμένη η Θεία Μορφή του Χριστού. Μετά το θάνατο του Αυγάρου κάποιος ειδωλολάτρης βασιλιάς θέλησε να το καταστρέψει. Τότε ο επίσκοπος Έδεσσας Ευάλιος για να το σώσει το πήρε από την πόλη. Σαν ταξίδευε έξω από τις ακτές της Κύπρου ξέσπασε μεγάλη τρικυμία. Ενώ κινδύνευαν να πνιγούν και να χαθεί το Άγιο Μανδήλιο, με φώτιση της Παναγίας ξεδίπλωσε το Άγιο Μανδήλιο, το άπλωσε στην επιφάνεια της θάλασσας και κάθησε πάνω. Τα κύματα της θάλασσας τον έφεραν στην Λάμπουσα. Εκεί έκτισε ένα μοναστήρι αφιερωμένο στην Αχειροποίητο εικόνα του Χριστού.

3. Άγια Γαλατερούσα

Το παρεκκλήσι της Αγίας Γαλατερούσας ή Γαλακτοφορούσας βρίσκεται δυτικά του χωριού, πάνω στο βουνό. Το παρεκκλήσι είναι δημιούργημα των πρώτων χριστιανικών αιώνων.

4. Άγιος Κυριάκος ή Κουταλάρης

Το παρεκκλήσι του Αγίου Κουταλάρη βρίσκεται στην Πάνω Γειτονιά, στην περιοχή "Μύλοι". Δεν έχουν διατηρηθεί πάρα μόνο μέρος των θεμελίων και σωροί από πέτρες και γι' αυτό έχει διατηρηθεί μόνο σαν τοπωνύμιο παρά σαν γνωστό ξωκκλήσι.

5. Άγιος Γεώργιος

Βρίσκεται στην ανατολική енορία του χωριού. Η εκκλησία κτίστηκε το 1843-1854, στα θεμέλια άλλου ναού του 18ου αι. και είναι βασιλική με τρούλλο.

6. Ευαγγελίστρια

Η Ευαγγελίστρια είναι ο μεγαλύτερος και νεότερος ναός του Καραβά κτισμένος στις αρχές του αιώνα μας (1906-17). Η μια από τις τέσσερις енορίες του Καραβά πήρε το όνομα από την εκκλησία αυτή και γι' αυτό ονομάζεται енορία της Ευαγγελίστριας.

7. Άγιος Αντρέας ή Άης Αντριάς

Ο μεταβυζαντινός ναός του Αγίου Ανδρέα βρίσκεται στα ανατολικά, στα όρια του χωριού κοντά στη θάλασσα και έδωσε το όνομά του στη γύρω περιοχή.

8. Ξωφάνωτα

Πρόκειται για μια περιοχή που βρίσκεται στα σύνορα μιας άλλης με το όνομα Άγιοι Φανόντες. Επειδή η περιοχή τροποντινά δε συμπεριλαμβανόταν μέσα στα πλαίσια των Αγίων Φανόντων, ήταν "έξω των Αγίων Φανόντων" πήρε το όνομα Ξωφάνωτα.

Μερική άποψη από το μοναστήρι της Αχειροποιήτου

Η εκκλησία της Αγίας Ειρήνης

Καραβά "Υπομονή και θα γυρίσουμε"

Τοπωνύμια που αναφέρονται σε ιδιοκτησίες

1. Βουνάριν τους Λοήδες

Είναι ένα ύψωμα που βρίσκεται νότια του Καραβά. Πήρε το όνομα των ιδιοκτητών του όταν γινόταν η εγγραφή των κτημάτων.

2. Βουνό του Κακαρώνα

Βρίσκεται νότια της κατοικημένης περιοχής του Καραβά. Ιδιοκτήτης του ήταν κάποιος με το όνομα Κακαρώνας.

3. Γιακούμος

Το όνομα του ιδιοκτήτη αυτής της έκτασης γης ήταν Ιάκωβος ή Γιακουμής.

4. Καρυδιά του Μάρκου (Καρυθιά του Μάρκου)

Η τοποθεσία ήταν κατάσπαρτη από ελιές, χαρουπιές και πεύκα. Ήταν αισθητή λοιπόν η παρουσία της μοναδικής καρυδιάς, που πήρε το όνομα του ιδιοκτήτη της. Γι' αυτό το λόγο και η περιοχή πήρε το όνομα αυτού του δέντρου.

5. Κκιφλίκι (Τσιφλίκι)

Η λέξη τσιφλίκι είναι τούρκικη, πράγμα που φανερώνει την επίδραση του τούρκικου στοιχείου στο νησί. Η ονομασία αυτή αναφέρεται σε μια μεγάλη έκταση γης, που την κατείχε ένας ιδιοκτήτης, πιθανόν Τούρκος.

6. Μακρύ χωράφι

Πρόκειται για ένα μακρόστενο χωράφι. Η περιοχή πήρε το όνομά της από το σχήμα του χωραφιού αυτού.

7. Μεσαρίτης

Πήρε το όνομα από τον ιδιοκτήτη των κτημάτων της περιοχής.. Σύμφωνα με την παράδοση ο ιδιοκτήτης ήλθε από τη Μεσαορία.

Ανάλυση των τοπωνυμίων κατά κατηγορία.

Τα περισσότερα τοπωνύμια έχουν φυσικο-γεωγραφική και γεωλογική προέλευση (Εδαφολογία 6, Υδρολογία 15, Γεωμορφολογία 8 και Γεωλογία 5), ύστερα ακολουθούν τα τοπωνύμια που αναφέρονται στη θρησκεία. (22) και στα φυτά (17).

Το γεγονός ότι τα περισσότερα τοπωνύμια του Καραβά ανήκουν στη φυσικο-γεωγραφική και γεωλογική κατηγορία (35%) δικαιολογείται από την τεράστια φυσική ποικιλία που παρουσιάζει το χωριό και που είναι αποτέλεσμα της γεωλογίας, της πανίδας, χλωρίδας και του ανάγλυφου των ποταμών και των πηγών.

Η δεύτερη κατηγορία με το μεγαλύτερο ποσοστό τοπωνυμίων αναφέρεται στον πλούτο των αγιολογικών τοπωνυμίων (22%), πράγμα που επιβεβαιώνει την προσήλωση των κατοίκων στην ορθόδοξη χριστιανική πίστη και τον άρρηκτο δεσμό τους με την παράδοση και τη ζωντανή ταυτότητα του Ελληνισμού, όπως αυτή παίρνει υπόσταση, μορφοποιείται και κραταιώνεται μέσα από τη σχέση της με τα χριστιανικά ιδεώδη.

Κατά λογική συνέπεια, ο στενός σύνδεσμος των Κυπρίων με το Χριστιανισμό τεκμηριώνει την Ελληνική του υπόσταση, εφόσον Ελληνισμός και Χριστιανισμός συνθέτουν μια αδιάσπαστη ενότητα.

Η τεράστια ποικιλία των τοπωνυμίων, που κατατάσσονται σε επιμέρους κατηγορίες, υποδηλώνει πως η μελέτη των τοπωνυμίων ανάγεται στις σφαίρες της ιστορίας, της παράδοσης, της θρησκείας, της λαογραφίας, γλωσσολογίας και γεωγραφίας, πράγμα που αγγίζει τα όρια της επιστημονικής γνώσης. Η ακριβής ερμηνεία του τοπωνυμικού υλικού προϋποθέτει σαφή γνώση όλων των πτυχών της φυσικής και ανθρώπινης γεωγραφίας.

Επίλογος

Το τοπωνυμικό υλικό της Κύπρου παρουσιάζει μια ποικιλομορφία ως προς τους λόγους που δικαιολογούν τις περιστάσεις και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες σχηματίστηκε. Οι λόγοι αυτοί ανάγονται στη σφαίρα της θρησκείας, της παράδοσης, της λαογραφίας, της φυσικής και ανθρώπινης γεωγραφίας. Γι' αυτό και η μελέτη των τοπωνυμίων πρέπει ν' αγγίζει τα όρια της επισταμένης γνώσης.

Επίσης αρκετά τοπωνύμια είναι κοινά μ' αυτά που βρίσκονται στην

Η παραλία του "Πέντε Μίλι" σήμερα. Διακρίνεται "μνημείο" που έφτιαξαν οι Τούρκοι για να θυμίζει την απόθασή τους το 1974

Ελλάδα, πράγμα που μαρτυρεί τις κοινές τους καταβολές και κατ' επέκταση την ενότητα του ελληνικού χώρου. Ο Χ. Παπαδόπουλλος τονίζει για το Τοπωνυμικό της Ρόδου ότι αυτό:

"Είναι ένας μεγάλος δεσμός που παρουσιάζει μια αδιάσπαστη ενότητα όλου του ελληνισμού, όπως μπορεί να δει κανείς με μια απλή σύγκριση των νεοελληνικών τοπωνυμίων που δημοσιεύτηκαν ως τώρα και προς παντός τη μεγάλη συγγένεια στη ζωή των νησιών της Κρήτης, Κύπρου, Δωδεκανήσου και Χίου και γενικά όλων των νησιών του Αιγαίου".

Το γεγονός ότι ο κυπριακός λαός κατόρθωσε να διατηρήσει τον ελληνικό χαρακτήρα των κυπριακών τοπωνυμίων, παρά τις αλλεπάλληλες ξένες επιθέσεις που δέχτηκε ανέκαθεν, φανερώνει τη γόνιμη προσήλωσή του στις παραδόσεις και την επάρκεια του να αντιστέκεται μπροστά σε κάθε ξένο στοιχείο και να "μη χάνεται στους αιώνες".

Ωστόσο, η χαρτογράφηση και απόδοση των τοπωνυμίων σύμφωνα με τους λατινικούς χαρακτήρες και η καταγραφή τους από γλωσσικά ανεπαρκείς ανθρώπους οδήγησε στη νόθευσή τους ως προς την ετυμολογική τους ερμηνεία. Γι' αυτό και κατά τη μελέτη των τοπωνυμίων απαιτούνται επαΐοντες όσον αφορά τον τομέα της γεωγραφίας, της ιστορίας και της γλωσσολογίας.

Ιουλία Σ. Κοιλαρά

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Χρ. Ζαχαράκι, Έντυπη χαρτογράφηση του Ελληνικού Χώρου από τον 1Ε' μέχρι τον 1Η' αιώνα, Λευκωσία, 1976.
2. ΚΑΡΑΒΑΣ, Τόμος Πρώτος & Δεύτερος, 1989-1990.
3. Καρούζη, Κυπριακή Χαρτογραφική Βιβλιογραφία, Κέντρο Γεωγραφικών Μελετών, 1983.
4. Κληρίδη, Ν., Χωριά και Πόλεις της Κύπρου.
5. Λαογραφική Κύπρος
6. Α. Παναρέτου, Κυπριακή Γεωργική Λαογραφία, Λευκωσία 1967.
7. Α. Παναρέτου, Λαογραφικά Κύπρου Ανάλεκτα, Έκδοση: Παγκύπριος Ένωση Γεωπόνων, Λευκωσία 1977.
8. Κ.Α. Πιλαβάκη, Κυπριακά Τοπωνύμια, Λευκωσία 1973.
9. Σίμου Μενάρδου, Τοπωνυμικά και Λαογραφικά Μελέται, Λευκωσία 1965.
10. Χατζηιωάννου, Κύπρος εις τας ελληνικάς πηγάς.
11. A Complete Gazetteer of Cyprus, Republic of Cyprus, Vol. 1, 1987.
12. J.C. Goodwin, An Historical Toponymy of Cyprus, Vol. 1 & 2, Fifth edition, 1965.
13. Θεόδωρου Παπαδόπουλου, "Συνοπτικόν διάγραμμα Τοπωνυμικής Μεθοδολογίας", Κέντρον Επιστημονικών Ερευνών, Επετηρίς V, 1971-72, Λευκωσία, 1972.
14. Θεοδώρου Παπαδόπουλου, "Τοπωνύμια Ριζοκαρπάσου", Κυπριακά Σπουδαί, Τόμος ΜΣΤ', 1982.
15. Κώστα Α. Πιλαβάκη, "Συμβολή στη Μελέτη Γραμματικής του Κυπριακού Ιδιώματος", "Κυπριακά Σπουδαί", Λευκωσία, Τόμος ΛΔ', 1970.
16. Μενελάου Ν. Χριστοδούλου, "Μικρά Συμβολή εις την Ιστορικήν Τυποποίησιν και Μεταγραφήν Ελληνικών Τοπωνυμίων", Επετηρίς, Κέντρον Επιστημονικών Ερευνών, V, Λευκωσία, 1972.
17. Τοπογραφικοί χάρτες του Καραβά.

Σημείωση:

Το κείμενο που δημοσιεύεται είναι μέρος μελέτης με θέμα "Η σημασία των γεωγραφικών τοπωνυμίων στη διατήρηση της Εθνικής Παράδοσης της Κύπρου". Η μελέτη αυτή πήρε το 2ο βραβείο σε Παγκύπριο Διαγωνισμό του Γεωγραφικού Ομίλου Κύπρου μεταξύ φοιτητών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το 1992.

ΣΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

Νάμαστε και πάλι, χέρι - χέρι με τις μνήμες στον όμορφο Καραβά, για ένα σεργιάνι νοσταλγικό σαν οδοιπορικό. Τούτη τη φορά θέλω να μιλήσω για την άρδευση και την ύδρευση του Καραβά στα χρόνια που μόλις με παίρνει η μνήμη μου. Ήταν κάποια όμορφα ανεπανάληπτα χρόνια που και τώρα να γυρίσουμε στο όμορφο χωριό θα μας φανούν σαν παραμύθι.

Η ύδρευση και η άρδευση του Καραβά εκείνα τα χρόνια γινόταν από το νερό της «Παλιά - Βρύσης», που οι κάτοικοι το 'παίρναν κατευθείαν από το πετραύλακο που σταματούσε στην περιοχή «Καβάτζια», ακριβώς πιο πάνω από τον καφενέ του Παναγή Κοζάκου και μπροστά από το σπίτι του Σταυρή της Ασφάλειας. Από κει και πέρα το νερό κυλούσε σε χωματένια αυλάκια και δεν εθεωρείτο πλέον πόσιμο. Από τα πετραύλακα που ξεκινούσαν από τη «μάνα του νερού» τα νερά γύριζαν τέσσερις νερόμυλους, που δούλευαν σχεδόν νυχθημερόν για το άλεσμα σιταριού, κριθαριού και πουρκουριού. Ο πρώτος και πιο ψηλός μύλος ήταν ο Μύλος του Κώστα του Τταντή, πιο κάτω ο

Ο κεφαλόθρυσος του Καραβά

Μύλος του Κ. Τσιομούνη, πιο χαμηλά ο Μύλος του Διονύση, ο οποίος ήταν και ο πιο σύγχρονος για την εποχή εκείνη, διότι με τη δύναμη του νερού και με τη βοήθεια διαφόρων ξυλίνων εγκαταστάσεων ο μύλος έπλενε, στέγνωνε, άλεθε και χώριζε και το αλεύρι από τα πύτουρα.

Τελευταίος μύλος στη σειρά ήταν ο Μύλος της Παναγίας, που ανήκε αρχικά στη Μονή Αχειροποιήτου, κατόπι δε περιήλθε, όπως και όλη η περιουσία της Μονής, στη Μητρόπολη Κυρηναίας. Εδώ το τοπίο ήταν πολύ γραφικό, με το νερό να πετάγεται από το σιφούνι και να γεμίζει τον τόπο με δροσερά σταγονίδια νερού, οι δε βαθίσκιωτοι πλάτανοι σκορπούσαν τη δροσιά τους στους καλοκαιρινούς θαμώνες του καφενέ στους Μύλους. Από το Μύλο της Παναγίας και μέχρι τα «Καβάτζια» υπήρχε τσιμεντένιο αυλάκι που κατέληγε στες «δησιές», όπου διενέμετο και κατευθύνετο το νερό στα διάφορα περιβόλια. Μέχρι τα «Καβάτζια» υδρεύονταν όσες οικογένειες εγεινίαζαν προς τη διαδρομή του νερού.

Μια άλλη πηγή για ύδρευση ήταν το «Βρυσί» που πήγαζε μέσα από ένα σπήλαιο κάτω ακριβώς από το ιερό της Αγίας Ειρήνης και από το οποίο υδρεύετο όλη σχεδόν η γειτονιά. Το νερό του «Βρυσιού» ήταν εξαίρετο και πολύ δροσερό και τα απογεύματα του καλοκαιριού μέχρι και τα μεσάνυχτα γινόταν σωστό πανηγύρι με τες κοπελιές, που με τις στάμνες τους περίμεναν στη σειρά για λίγο δροσερό νεράκι και το κουτσομπολιό έδινε και έπαιρνε. Κάποτε δεν έλειπαν και οι μικροκαυγάδες. Το περίσσευμα του νερού, αν υπήρχε, «εδοξαμενιάζετο» σε παρακείμενη πετρόκτιστη δεξαμενή γεμάτη χρυσόψαρα και πότιζε ένα μικρό κήπο του μ. Παπα - Γιακουμή, ο οποίος το καλοκαίρι έστηνε μια μεγάλη καλύβα σαν εξοχικό και εκεί παραθέριζε η πολυμελής οικογένειά του.

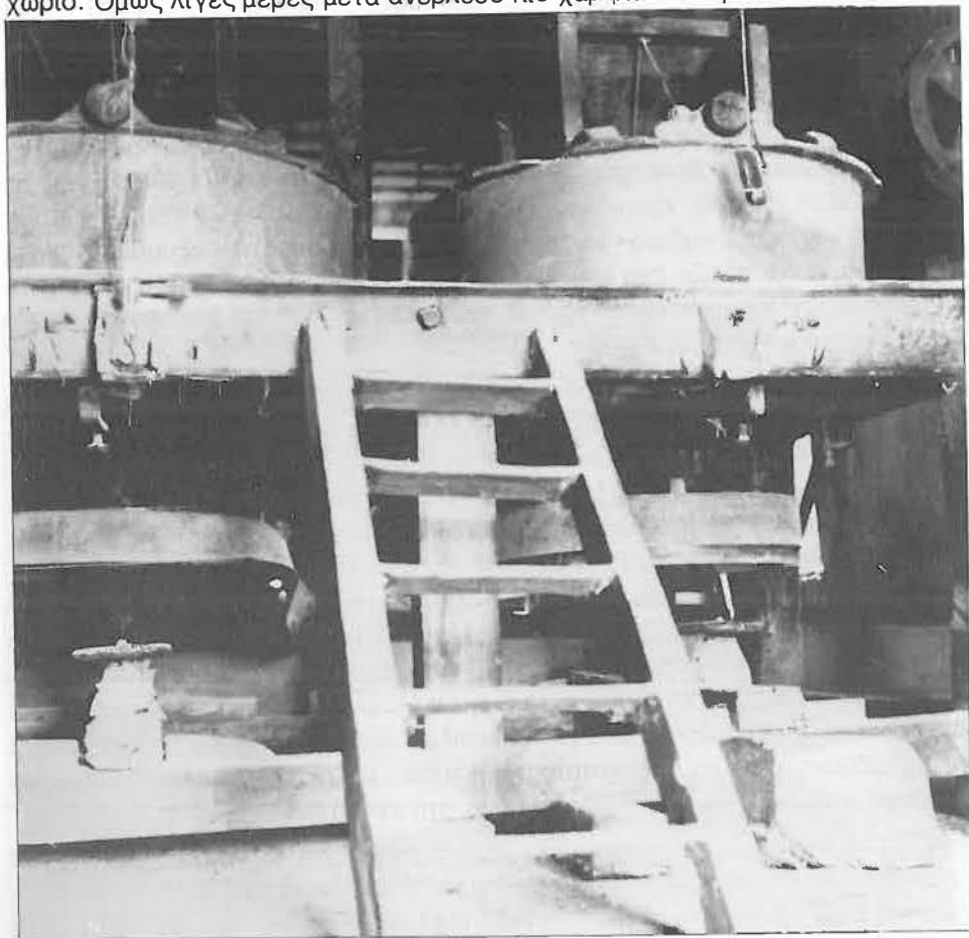
Οι περισσότεροι όμως κάτοικοι έπαιρναν νερό από πάμπολλα πηγάδια που υπήρχαν σχεδόν σε κάθε αυλή. Τα χρόνια εκείνα δεν υπήρχαν οι διατρήσεις και η διασωλήνωση νερού στα σπίτια ήταν άπιαστο όνειρο. Υπήρχαν όμως πάμπολλες πηγές, τες οποίες θα απαριθμήσω περιδιαβάζοντας τον Καραβά και περιγράφοντάς τες με όσο πιο φτωχά λόγια μπορώ, γιατί αν αφήσω το συναίσθημα να προηγείται της γραφίδας, θα χρειαστώ τόμους ολόκληρους να περιγράψω τα γάργαρα και ολόδροσα νερά, που απ' εκεί που πήγαζαν ως εκεί που πότιζαν πρασίνιζαν τα πάντα κι ήταν ανεπανάληπτοι βιότοποι. Εδώ θα πρέπει να κάμω και μια αναφορά στα γραφικά «αλακάτια», μαγκανοπήγαδα, που εκτός που έβγαζαν εκείνο το ολόδροσο νερό, η εικόνα του αλόγου ή του υπομονετικού γαϊδουριού που με παρωπίδες γύριζε καρτερικά το αλακάτι και ο μελωδικός ήχος του αλακατιού σαν κτύπος μεγάλου ρολογιού είναι η πιο γραφική και νοσταλγική εικόνα που μένει στη μνήμη μου.

Τέτοια «αλακάτια» θυμάμαι: Στο δυτικό δρόμο προς το «Μοναστήρι» το Αλακάτι του Τζιυρκαλλουθκιού. Στον κύριο δρόμο προς τη Λάμπουσα το Αλακάτι του Πολλυδωρκού και ανατολικότερα το Αλακάτι του Αντάρτη. Στο δρόμο προς την Κερύνεια το Αλακάτι του Κιτρομήλη, στο δρόμο προς το κοι-

μητρήριο το Αλακάτι του Αδαμή και στα Πηδαούλια το Αλακάτι του Σταυρή του Μουζωμένου. Πρέπει να υπήρχαν κι άλλα αλακάτια εκείνη την εποχή, μα αυτά θυμούμαι, αφού κι η μνήμη άρχισε να ξεθωιάζει. Στα κατοπινά τα χρόνια τα αλακάτια αντικαταστάθηκαν με ανεμόμυλους και πιο ύστερα με μηχανές άντλησης και πιο πρόσφατα με ηλεκτροκίνητες τουρπίνες.

Θα ξεκινήσω τώρα το οδοιπορικό μου για τες διάφορες πηγές και βρυσιά του Καραβά με όσα στοιχεία θυμάμαι για το καθένα.

Και πρώτα το Κεφαλόβρυσο, η «Παλια - Βρύση» ή η «Μάνα του νερού» όπως τη λέγαμε, που ήταν η ζωή του όμορφου χωριού. Πήγαζε λίγο πιο ψηλά από το μύλο του Κ. Τταντή και δίπλα στο δρόμο προς τον Άγιο Παύλο. Η παράδοση λέγει πως μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα το νερό πήγαζε από πιο ψηλά, από την τοποθεσία «Κακοτρής», κοντά στο «Μαυροκόλυμπο». Οι κάτοικοι, θέλοντας να «πολλύνουν» το νερό, ανατίναξαν την πηγή, με αποτέλεσμα να χαθεί το νερό για μερικές μέρες και λέγεται ότι εβουβάθη όλο το χωριό. Όμως λίγες μέρες μετά ανέβλυσε πιο χαμηλά σαν αρτεσιανό, πιο πολύ

Ο μύλος του "Τταντή"

από τη γη, το σημερινό Κεφαλόβρυσο. Άλλη παράδοση λέγει πως το νερό της «Παλια - Βρύσης» έρχεται από υπόγειο ρεύμα νερού από τις ακτές της Κιλικίας. Κάποτε ενός μυλωνά που εργαζόταν σ' ένα μύλο στες ακτές της Κιλικίας, του έπεσε ένα ξύλινο χανάπι σε ένα παρακείμενο λάκκο. Μετά από λίγους μήνες ο μυλωνάς ήρθε στην Κύπρο και έπιασε δουλειά «μυλωνάς» στο Μύλο της Παναγίας. Μια μέρα λοιπόν που καθάριζε το «σιφούνι» του μύλου, βρήκε σφηνωμένο στη «φτερωτή» του μύλου το χανάπι που του είχε πέσει στο λάκκο της Κιλικίας. Η ιδιοκτησία και η διανομή του νερού του Κεφαλόβρυσου αποτελεί μια ολόκληρη διαδικασία, την οποία προτίθεται να περιγράψω Θεού θέλοντος σε μια άλλη ευκαιρία.

Η πιο ψηλή πηγή του Καραβά είναι το νερό του Άη Παύλου. Στην κορυφή του βουνού πάνω από τον Καραβά και κοντά στο εκκλησάκι του Αποστόλου Παύλου, μια μικρή μισοχαλασμένη βασιλική με θαυμάσιες, πλην όμως καταστρεμμένες αγιογραφίες, αναβλύζει γάργαρα και άφθονο δροσερό νερό που πότιζε τους οδοιπόρους και εδοξαμενιάζετο σε μια μεγάλη πανάρχαια πετρόκτιστη δεξαμενή, η οποία ήταν γεμάτη από καταπράσινο «Φλούδι», ένα φυτό που έδεναν τες καρέκλες. Μέσα στη δεξαμενή υπήρχαν εκατοντάδες βάτραχοι που τα δειλινά της άνοιξης άρχιζαν τη μελωδική τους συναυλία σμίγοντας το τραγούδι τους με το τραγούδι των πουλιών στην ήσυχη κορφή του Άη - Παύλου.

Εδώ υπήρχε και το πρώτο καφενείο του Μ. Φιούρη, ενός θαυμάσιου «χωραττατζή», ο οποίος έβαζε και διάφορα ζερζεβατικά. Υπήρχαν εδώ και οπωροφόρα δέντρα, μηλιές, μαραπελιές, ροδιές, χρυσομηλιές, καθώς επίσης αχλαδιές και πολεμιδιές. Στην περιοχή εδώ ζούσαν και μερικές οικογένειες όπως του Κώστα Κύρκου, του Ζοππή κ.α. Τελευταίος ιδιοκτήτης και καλλιεργητής της περιοχής ο Δημητρός από τη Λάπηθο, εξαίρετος φίλος και συμμαθητής μου στο Γυμνάσιο Λαπήθου.

Εδώ θα κάμω μια παρένθεση και θ' αναφέρω ότι πίσω από το βουνό υπάρχουν πέντε μικρά τούρκικα χωριά, η Πλέσια, η Φώττα, το Πιλέρι, το Κρηνί και το Κιόμουρτζι. Εδώ άρχιζε και η πεδιάδα στην οποία πολλοί κάτοικοι του Καραβά είχαν ακίνητη περιουσία, όπως ο Κυριάκος ο Χ' Στυλλής, ο Σάββας ο Μυλωνάς, ο Λευτέρης του Χ' Στεφανή και πολλοί άλλοι. Υπήρχε δε συνεχής επαφή και συναλλαγή με τα χωριά αυτά, που όλα σχεδόν τα γεωργικά και κτηνοτροφικά τους προϊόντα, τα πουλούσαν στον Καραβά. Θυμάμαι χαρακτηριστικά ένα θαυμάσιο Τούρκο χασάπη, ο οποίος δεν έλειπε από τον Καραβά και τα απογεύματα του καλοκαιριού έβαζε και οφτό κλέφτικο. Μάλιστα στο δημοψήφισμα του 1950 για την Ένωση ο Σαμής, έτσι λεγόταν, ψήφισε Ένωση με τη μητέρα Ελλάδα.

Η συγκοινωνία των χωριών αυτών με τον Καραβά γινόταν με ζώα και, αφού οι Τούρκοι ανέβαιναν το βουνό περνώντας από μια απόκρημνη περιοχή που ονομάζετο «Κτίσμα», κατέληγαν στον Άη - Παύλο, στο καφενείο του Φιούρη, να ξαποστάσουν, να δροσιστούν με το γάργαρα νερό της πηγής και να κα-

τηφορίσουν προς τον Καραβά. Το εκκλησάκι του Αη - Παύλου λειτουργούσε κάθε χρόνο στις 29 Ιουνίου, ο μακαρίτης ο Παπα - Γιακουμής και πολύς κόσμος πήγαινε στη χάρη του αποβραδīs και απολάμβανε τη νυχτερινή γαλήνη του βουνού και το πανόραμα της καταπράσινης πεδιάδας της Κερύνειας από τον Κορμακίτη μέχρι την Ακανθού και βαθιά στο πέλαγος, τα όρη της Καραμανιάς. Λίγο δυτικότερα στην περιοχή «Πηάδκια», ανάβλυζε γλυκόποτο νερό λίγο, από κάποια «δόμη», αρκετό για να δροσίζονται οι περαστικοί και τα πουλιά.

Πιο κάτω, στο βάθος μιας ρεματιάς και γύρω στα πεντακόσια μέτρα πιο ψηλά από το Κεφαλόβρυσο, η πηγή του «Κακοτρή» που, όπως προαναφέραμε, η παράδοση λέγει πως εδώ ήταν και η πρώτη πηγή του Κεφαλόβρυσου. Ο «Κακοτρής» ξηράθηκε και μόνο στες «καλοχρονιές» με πολλή βροχόπτωση «ανοίγει» και τότε είναι χαρά Θεού, γιατί γεμίζουν οι πάνω γειτονιές, που δεν τες πιάνει το νερό της Παλιά - Βρύσης, με ζερζεβατικά και καλοκαιρινά. Θυμάμαι κάποιες όμορφες χρονιές του μεσοπολέμου με κολοκάσια και ντομάτες στην πλατεία του Αγίου Παντελεήμονα, το ξωκλήσι στους πρόποδες του «Βουνού του Κακαρώνα».

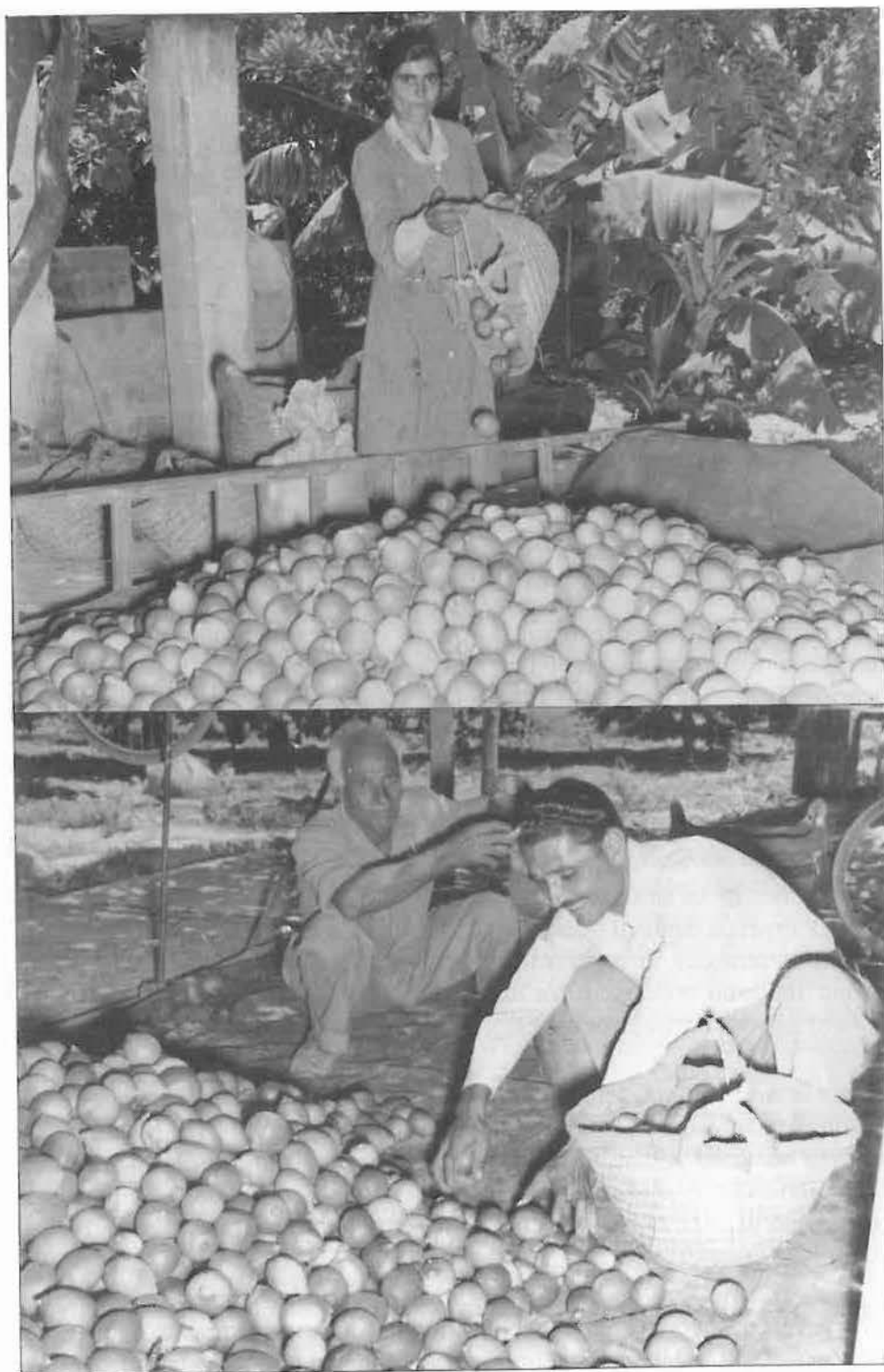
Στο βάθος της ρεματιάς και κάτω από τον «Κακοτρή» ο «Μαυροκόλυμπος». Ένας κόλυμπος σαν μια στρογγυλή χωμάτινη δεξαμενή, γεμάτος πάντα με ένα θολό κατάμαυρο νερό, χειμώνα - καλοκαίρι. Νόμιζες πως δεν είχε πυθμένα. Και εδώ υπήρχαν διάφορες παραδόσεις ότι συγκοινωνούσε με κάποια πηγή στα απέναντι βουνά της Καραμανιάς. Θυμάμαι την πρώτη φορά που μικροί φτάσαμε εδώ, βλέπαμε με πολύ δέος από απόσταση τον «Μαυροκόλυμπο» μην τολμώντας να πλησιάσουμε. Πέρασαν τόσα χρόνια και ο «Μαυροκόλυμπος» είναι ακόμη στην ψυχή μας ένα παράξενο μυστήριο. Πιο χαμηλά, στην περιοχή «Ξυσταρκά» και κοντά στο παρεκκλήσι της Αγίας Γαλατερούσας, υπήρχε δροσερή πηγή όπου ο μ. ο Μιχάλης ο Κάουρος, βοσκός, είχε τες μάντρες του στην περιοχή και εκεί πότιζε το κοπάδι του.

Και κατεβαίνουμε στο «Βρυσί» που προαναφέραμε και που πήγαζε κάτω απ' το ιερό της Αγίας Ειρήνης και δρόσιζε τες γύρω γειτονιές. Πολλοί το θεωρούσαν και αγίασμα. Την ημέρα των Θεοφανείων θυμάμαι ο μ. ο Παπα - Γιακουμής έκαμνε την τελετή του Αγιασμού των υδάτων στο «Βρυσί» και παίρναμε θυμάμαι πορτοκάλια και τα βαφτίζαμε στο αγιασμένο νερό του Βρυσιού. Τα φύλλα δε των βαπτισμένων πορτοκαλιών τα φυλάγαμε και γίνονταν τσάι για τον «πόνο» ή καπνίζονταν στο καπνιστήρι σε εποχές θεομηνιών.

Αναφέρομαι τώρα στες πηγές που βρίσκονταν μέχρι τα κράσπεδα του βουνού.

Ανατολικά του Αγίου Παύλου υπήρχε δρομίσκος που κατέληγε στο χωριό Παλιόσοφος. Λίγο ψηλότερα από τον Παλιόσοφο και στην περιοχή «Καβάλια» υπήρχε πηγή νερού και δεξαμενή και εδώ ο μ. ο Κουρνήσιος έβαζε καλοκαιρινά.

Πιο κάτω στο χωριό Παλιόσοφος, στο ρίζωμα του βουνού, υπήρχε ο γρα-

Η λεμονοκαλλιέργεια στον Καραβά αναπτύχθηκε λόγω των ευνοϊκών κλιματολογικών συνθηκών και της πλούσιας παρουσίας υδατινών πόρων στην περιοχή.
 Άνω: το μάζεμα των λεμονιών. Κάτω: το μέτρημα των λεμονιών

Η πηγή από τον καταρράκτη του Παλιόσοφου

φικός καταρράκτης, όπου το νερό του έπεφτε από ύψος 50 μέτρων σχηματίζοντας ένα γραφικότατο τοπίο. Από το νερό του καταρράκτη και από μια πηγή που ανάβλυζε από το βράχο υδρεύετο και αρδεύετο ο Παλιόσοφος. Το νερό «εδοξαμενιάζετο» σε μια πετρόκτιστη δεξαμενή δίπλα στη γραφική εκκλησία της Αγίας Παρασκευής και πότιζε τα χωράφια του Παλιόσοφου. Χαμηλότερα και στα νότια του χωριού «Μότιδες» υπήρχε τρεχάτο νερό που ερχόταν από «λαούμια» και άρδευε την περιοχή «Μότιδες». Η ύδρευση του χωριού γινόταν από ένα δροσερό βρυσί μέσα στο χωριό Μότιδες και κοντά στο σπίτι του μακαρίτη του Τσιμνητρή.

Λίγο πιο ψηλά από τον Παλιόσοφο και ανατολικά στο χωριό Φτέρυχα υπήρχε πηγή με άφθονο πόσιμο νερό, το οποίο, αφού άρδευε και ύδρευε την περιοχή Φτερύχων, κατευθύνετο προς το χωριό Ελιά, όπου εδοξαμενιάζετο σε μια τεράστια πανάρχαια και πετρόκτιστη δεξαμενή, απ' όπου αρδεύοντο αρκετά χωράφια στην περιοχή Ελιά, όπου και η γραφική εκκλησία του Αη - Νικόλα.

Δίπλα από το δρόμο που οδηγούσε από τον Καραβά στον Παλιόσοφο και σε μια μεγάλη ρεματιά, ο ποταμός του Αντάρτη, όπου υπήρχε τρεχάτο νερό και στα παλιά τα χρόνια εδοξαμενιάζετο σε πετρόκτιστη δεξαμενή και εκαλλιεργούντο εκεί ζερζεβατικά. Μέχρι πρόσφατα εσώζετο η δεξαμενή και ζούσαν ακόμα μερικές συκιές και δύο συκαμιές, για να θυμίζουν την άλλοτε καταπράσινη ρεματιά.

Πιο κάτω ένα θαυμάσιο δροσερό τρεχάτο νερό, το «Νερό τους Λάκκους» ερχόταν από λαγούμια και ακολουθώντας ένα κτιστό πετραύλακο κατέληγε στη δεξαμενή του Μεζερέ, απ' όπου αρδεύονταν τα χωράφια και τα περιβόλια στην περιοχή του Μεζερέ.

Ο Ποταμός του Αντάρτη που προαναφέραμε ενωνόταν με τον κεντρικό

ποταμό του Καραβά, ακριβώς εκεί στους μύλους της Παναγίας. Εκεί υπήρχε ένα γεφύρι, πάνω από το οποίο ο δρόμος οδηγούσε στο μύλο του Διονύση, που ήταν λίγο πιο ψηλά. Κάτω ακριβώς απ' το γεφύρι υπήρχε ολόδροσο «βρυσί» και ο ποταμός ήταν ένας ζωντανός βιότοπος με βατράχους, καβούρια, χέλια, «κάττες» του γλυκού νερού και σμήνη από πολύχρωμες πεταλούδες.

Δυστυχώς το τοπίο και το βρυσί επιχωματώθηκαν και έγιναν πλατεία με το χάλασμα του γραφικού Νερόμυλου και τη μετατροπή του σε σύγχρονο τουριστικό κέντρο. Πού ήσαστε τότε, οικολόγοι και περιβαλλοντιστές;

Το μόνο που διεσώθη είναι μερικά πανύψηλα πλατάνια, που σκορπούν τη σκιά και τη δροσιά τους στους τουρίστες και αποτελούν νοσταλγική ανάμνηση για το γερο - Καραβιώτη, που πεισματικά θυμάται το όμορφο τοπίο του Μύλου της Παναγίας.

Πηγή με λίγο δροσερό νερό υπήρχε και στο «Παλιομονάστηρο», όπου κι ένα καταστραμμένο ξωκλήσι του Αγίου Γεωργίου στα σύνορα Καραβά - Τέμπλους. Όταν ήμουν μικρός, θυμάμαι ότι κοντά στην πηγή του νερού υπήρχαν και δυο συκιές «βάρτικες» με ολόγλυκα σύκα.

Εδώ συμπληρώσαμε τες πηγές του Καραβά μέχρι τα κράσπεδα του βουνού και στα περίχωρα Μότιδες, Ελιά, Παλιόσοφος και Φτέρυχα.

Υπήρχαν όμως και πάρα πολλές πηγές κοντά στη θάλασσα, πολλές από τες οποίες δεν μπορούσαν να αξιοποιηθούν, γιατί πήγαζαν από βράχους σχεδόν μέσα στη θάλασσα και χύνονταν κατευθεία στη θάλασσα. Θα ξεκινήσω από δυτικά. Ανατολικά της Μονής Αχειροποιήτου και στην περιοχή «Τσιακκιλερή» όπου και οι εκβολές του ποταμού του Καραβά, είναι μια θαυμάσια πανέμορφη ακρογιαλιά, γεμάτη καλαμιώνες, συκιές, συκαμιές και ροδιές, όπου υπήρχε τρεχάτο νερό και μεγάλη δεξαμενή και εκαλλιεργείτο η περιοχή από το μ. Διάκο με καλοκαιρινά και λαχανικά. Από την παραλία αυτή οι Καραβιώτες προμηθεύονταν τσιακκίλι για τες οικοδομικές τους ανάγκες. Πιο ανατολικά μέσα στον κολπίσκο του Μοναστηριού και κάτω από ένα βράχο, ανάβλυζε ολόδροσο νερό, το νερό του «Παππού» από το οποίο υδρεύετο το μοναστήρι και οι καθημερινοί επισκέπτες.

Διακόσια μέτρα ανατολικότερα και κάτω από την εκκλησία του Αγίου Ευλαλίου, υπήρχε η πηγή της «Βόσιεντρας» Προφανώς το όνομά της η πηγή το πήρε από ένα μεγάλο φίδι - όχεντρα - που ελυμαίνεται την περιοχή. Η Βόσιεντρα είχε άφθονο νερό, αλλά μόλις πήγαζε από το βράχο έπεφτε στη θάλασσα. Ανατολικά 50 μέτρα από τη Βόσιεντρα, σε ένα μικρό κολπίσκο, κάτω από ένα βράχο, τρέχει ολόδροσο νερό σαν βροχή, το «Κρεμμαστό» αλλά μόνο κολυμβητές μπαίνουν κάτω από το βράχο για να πιουν νερό και να δροσιστούν.

Ανατολικότερα και μεταξύ της παλιάς αποβάθρας και του παλιού γραφικού λιμανιού υπήρχε μια πηγή με γλυκό και πόσιμο νερό, από το οποίο έπαιρναν νερό οι ψαράδες του λιμανιού, παρόλο που πέντε μέτρα από τη θάλασσα στο

γραφικό λιμάνι υπήρχε ξέβαθο πηγάδι βάθους μόλις δύο μέτρων με ολόγλυκο νερό, με το οποίο οι ψαράδες έπλεναν τα δίκτυά τους.

Ανατολικά του λιμανιού άρχιζε η περιοχή των «Γεροκαθκιών». Εδώ φαίνεται η ονομασία προήλθε από τους μεγάλους φράκτες με αγκάθια και βάτους. Ήταν μια καταπράσινη περιοχή με τρεις πηγές, οι οποίες «εδοξαμενιάζοντο» σε μεγάλες δεξαμενές και πότιζαν εκείνη την αρκετά μεγάλη έκταση που παρήγαγε τα πάντα, από ζερζεβατικά, πατάτες, κολοκάσι, ακόμα και σιτηρά, ήταν δε κατάφυτη από οπωροφόρα δέντρα, κυρίως συκιές. Το καλοκαίρι όποιος περνούσε έπρεπε να σταματήσει να δροσιστεί με τ' ολόδροσο νερό και να γευτεί τα ολόγλυκα σύκα που ήταν άφθονα και κανείς δεν τα μάζευε. Η περιοχή ανήκε στη Μητρόπολη Κυρηνείας και πριν από την εισβολή άρχισε να αξιοποιείται τουριστικά και να χάνει το γραφικό της χρώμα.

Δίπλα από τις «Γεροκαθκιές» και μεταξύ Γεροκαθκιών και Μάρε - Μόντε υπήρχε πηγή νερού, το οποίο εδοξαμενιάζετο και εκεί ο Ττοουλής του Νικήτα καλλιεργούσε άφθονα καλοκαιρινά. Πιο ανατολικά και μεταξύ του Μάρε - Μόντε και του Ζέφυρου ένα θαυμάσιο άφθονο νερό, το νερό των «Πηδαουλιών» που πήγαζε από το βράχο και χυνόταν στη θάλασσα. Εδώ υπήρχε ένα μεγάλο σπήλαιο που χρησιμοποιείτο από τους βοσκούς τα καλοκαίρια και θυμώμαι όταν στα δώδεκα μου χρόνια ένα καλοκαιριάτικο δειλινό που πήγαμε στην πηγή των Πηδαουλιών για λίγο δροσερό νερό, βρήκαμε κάποιο βοσκό με τα πρόβατά του να ξεκουράζεται στη σπηλιά και από τότε έμεινε στο μυαλό μου ακόμα και σήμερα, ύστερα από τόσα χρόνια, σαν η σπηλιά του Πολύφημου, του Κύκλωπα που τύφλωσε ο Οδυσσέας. Θα πρέπει επίσης να πω πως οι ονομασίες Μάρε Μόντε και Ζέφυρος είναι πολύ κατοπινές. Η πραγματική ονομασία είναι για το Μάρε Μόντε η «Μούττη του Πηάνου» και για το Ζέφυρο τα «Πηδαούλια».

Άλλη πηγή βρισκόταν κοντά στα αποδυτήρια του Ζέφυρου και πήγαζε από το βράχο μέσα σε αγριοσυκιές. Εδώ το 1947 τοποθετήθηκε χειροκίνητη αντλία και αντλείτο νερό για την ανοικοδόμηση του Ζέφυρου.

Ανατολικότερα του Ζέφυρου είναι η καταπράσινη κοιλάδα του Αη - Αντριά. Σ' αυτήν εκβάλλει ο ποταμός «Καλόμπορος» και είναι μια πολύ εύφορη κοιλάδα με τρεις αρκετά μεγάλες πηγές. Η μια απ' αυτές, που ανήκει στο Μαυρονικόλα από τη Λάπηθο, μπορούσε να ποτίζει κατευθείαν από την πηγή. Οι άλλες πηγές εδοξαμενιάζοντο, όπως του Νεόφυτου, του Φιούρη κ.λ.π. και πότιζαν την εύφορη κοιλάδα. Εδώ καλλιεργούνταν όλα τα είδη λαχανικών, πατάτες, κουκιά, κολοκάσια, ακόμη και σιτηρά. Υπήρχαν όλα τα είδη οπωροφόρων δέντρων, αλλά κυρίαρχο ήταν οι συκιές με τα ολόγλυκα και άφθονα σύκα.

Μεταξύ του Αη - Αντριά και της Νεράιδας υπήρχε και εδώ ένας κολπίσκος με μερικές «Λούρες» τρεχάτο νερό και δεξαμενή, όπου πάλι φυτεύονταν καλοκαιρινά και υπήρχαν καλάμια και συκιές.

Μια θαυμάσια ρεματιά που αποτελούσε την εκβολή του ποταμού

Αναμνηστική φωτογραφία στον καταρράκτη του Παλιοςόφου

«Άνεδρου» ήταν και η κοιλάδα των πλατανιών ή «Πλατάνοι», όπως τους λέγαμε τότε πριν ο μακαρίτης Κώστας Κοζάκος αξιοποιήσει την περιοχή τουριστικά. Εδώ κάτω από το γεφύρι πήγαζε αρκετό πόσιμο δροσερό νερό που προχωρούσε και πότιζε και πρασίνιζε την κοιλάδα των «Πλατάνων».

Και φτάνουμε ανατολικά από το «Πέντε Μίλι» στην τελευταία καμπίσια πηγή του Καραβά, το «Πικρό Νερό». Εδώ, και πάλι, κάτω από το γεφύρι του δρόμου Κερύνειας - Καραβά, τρέχει ένα εξαιρετικά δροσερό νερό, το οποίο πιο κάτω εδοξαμενιάζετο και αξιοποιείτο από τον ακούραστο εκείνο εργάτη της γης, το Μελή, ο οποίος φύτευε τα πάντα στην καταπράσινη κοιλάδα του Πικρού Νερού. Για την ονομασία της πηγής σε «Πικρό Νερό» υπάρχει η εξής παράδοση: Μια γυναίκα οδοιπόρος με το πεντάχρονο παιδάκι της κάθισε στο γεφύρι να ξεκουραστεί και άκουσε το γάργαρο νερό να τρέχει κάτω από το γεφύρι. Κατέβηκε λοιπόν να φέρει νερό να δροσιστεί αφήνοντας το παιδί να κάθεσαι στο πεζούλι του γεφυριού. Ξαφνικά και ενώ έπινε νερό, πέφτει το παιδί από το γεφύρι και πεθαίνει. Κι η χαροκαμένη μάνα απαρνήγορητη έκλαιγε και έλεγε: «Νερό μου, γλυκό σε ήπια και πικρό να μείνεις». Έκτοτε δε η πηγή ονομάζεται «Πικρό Νερό».

Εδώ τελειώνει και η περιδιάβασή μου στες πηγές και τα «βρυσιά» του όμορφου Καραβά. Ήταν ένας νοσταλγικός περίπατος σε τόπους αξέχαστους, σε τόπους αγαπημένους, που πονούν σαν ξυπνούν τες μνήμες μας που άσβηστες κι ασίγαστες περιμένουν την άγια ώρα του γυρισμού για ένα πραγματικό περιδιάβασμα στους όμορφους τόπους, έστω και με το μπαστούνι των γερατειών, έστω και με τη βακτηρία του ανήμπορου.

Ανδρέας Βλάχος

Εξώπορτα παλιού σπιτιού στον Καραβά

Στο σπίτι του Κ. Χατζηφραντζέσκου

ΘΥΜΗΣΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Είναι μερικά πράγματα στη ζωή των ανθρώπων, που παραμένουν δυνατός μνήμες που δεν μπορεί να τις σβήσει κανείς. Εικόνες σαν αγιογραφίες σε παλιά ξωκλήσια, σε ταπεινές εκκλησίες. Στιγμές που μένουν και δε σβήνουν από τις καρδιές και τις αλύτρωτες ψυχές των Καραβιωτών είναι και οι μέρες του Πάσχα, της πιο λαμπρής γιορτής της Χριστιανοσύνης.

Για τους Καραβιώτες, τους περήφανους αυτούς ανθρώπους που είχαν την τύχη να γεννηθούν μέσα στα καταπράσινα περβόλια με τις λεμονιές και τις ελιές, η Άνοιξη ήταν ένα ξεχωριστό κομμάτι από τη ζωή τους. Όλη την ομορφιά που χάρισε ο Θεός στα περβόλια τους την είχαν μεταφυτέψει μέσα στις καρδιές τους. Και μέσα στην Άνοιξη ερχόταν το Πάσχα να δώσει ξεχωριστό χρώμα στη ζωή των Καραβιωτών.

Τι ομορφιά, Θεέ μου, να ζεις τις μέρες της μεγάλης Σαρακοστής μέσα σε τούτη την ομορφιά της φύσης και οι Καραβιώτες να σμίγουν κάθε τους στιγμή με τούτη την πανδαισία της αγάπης, των χρωμάτων και της Ανάστασης!

Ολόκληρη τη Σαρακοστή ανηφόριζαν και κατηφόριζαν οι γριούλες, οι μεστωμένες γυναίκες, οι νιες Καραβιώτισσες αλλά και τα μικρά παιδιά, καθώς και οι γέροι, οι άντρες και τα παιδιά. Άλλοι τραβούσαν για την Αγία Ειρήνη, άλλοι για τον Αη-Γιώρκη του Μεζερέ και οι άλλοι, οι πιο πολλοί, ακολουθούσαν τα βήματά τους που οδηγούσαν στην Παναγία την Ευαγγελίστρια. Η καθεμιά με το δικό της χαρακτήρα, που πήγαζε μέσα σε βαθιά χριστιανική πίστη που έμεινε ριζωμένη στα βάθη των αιώνων, οι τρεις εκκλησιαστικές ενορίες του Καραβά, συναγωνίζονταν ποια θα ήταν η πιο άξια τις μέρες αυτές, τις θείκες.

Τούτες τις όμορφες μέρες της Άνοιξης οι κάτοικοι του Καραβά τις θυμούνται πιο πολύ και φέρνουν στη μνήμη τους όλες τις όμορφες παραδόσεις της Σαρακοστής, της μεγάλης Εβδομάδας και του Πάσχα.

Στα νοτιοδυτικά του Καραβά, στους πρόποδες του Πενταδακτύλου, η ενορία της Αγίας Ειρήνης, η πιο μικρή, είχε ιερέα της τον παπα-Ιάκωβο, ο οποίος εκτελούσε και χρέη ιερέα στην Παναγία την Αχειροποίητο. Στο βράχο κτισμένη ψηλά η Αγία Ειρήνη με τη μικρή της καμπάνα καλούσε τους ενοριάτες στη ζεστή αγκαλιά της. Λίγο νεράκι στο πρόσωπο από την πηγή κάτω

στο "Βρυσίν" και με βαθιά ανάσα η γριούλα ανέβαινε το δύσκολο ανηφόρι προς την εκκλησία. Γύρω τα βουνά αντηχούσαν από τις ψαλμωδίες των ψαλτάδων και του παπά. Κι εκεί, στην άκρη της αυλής, το μεγαλόσωμο κυπαρίσσι σαν φρουρός, σαν ζωντανός Ακρίτας, αφουγκραζόταν τους χτύπους από τις καρδιές των χριστιανών...

Στο άλλο άκρο του Καραβά βρισκόταν ο Άγιος Γεώργιος, η όμορφη γραφική εκκλησία. Η γειτονιά του Μεζερέ και η γειτονιά πάνω από τους Μύλους μαζί μοιραζόντουσαν τον Άγιο Γεώργιο. Ιερέας της εκκλησίας ήταν ο παπα-Γιάννης Μασούρης. Περιτριγυρισμένος με κυπαρίσσια και ευκαλύπτους αλλά και αμυγδαλιές ο Άγιος Γεώργιος τις μέρες του Πάσχα ντυνόταν τα γιορτινά του και καρτερούσε στην αγκαλιά του όλους τους ενοριάτες. Ο ήχος της καμπάνας του ξεχώριζε από τις άλλες δυο εκκλησίες.

Η πιο μεγάλη όμως ενορία ήταν αυτή της Ευαγγελίστριας, που δέσποζε στη μέση του Καραβά επιβλητική και θύμιζε στους Καραβιώτες την αγάπη τους προς το Θεό. Ο ιερέας της Ευαγγελίστριας τα τελευταία χρόνια ήταν ο παπα-Δημήτρης. Η πελώρια καμπάνα όταν κτυπούσε ακουγόταν και στη γειτονική Λάπηθο. Ήταν η επίσημη εκκλησία του χωριού, γι' αυτό είχε μερικές ιδιαίτερες προτιμήσεις από τις άλλες δύο εκκλησίες.

Γιόμιζαν οι εκκλησίες από κόσμο την Κυριακή των Βαΐων αλλά και τα σακούλια με ελιόφυλλα και ελιόκλαδα που μετέφεραν μαζί τους οι πιστοί μέχρι την ημέρα της Πεντηκοστής που θα τα έπαιρναν στα σπίτια τους.

Γενική άποψη του Καραβά (φωτογρ. 1952)

Και οι τρεις εκκλησίες άλλαζαν πρόσωπο από την Κυριακή του Νυμφίου. Τη Μεγάλη όμως Τρίτη με το "η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή" κανείς δεν εύρισκε θέση μέσα στις εκκλησίες, αλλά έμεναν έξω όρθιοι ακούγοντας και ψάλλοντας.

Πενθούσαν και οι τρεις εκκλησίες τη Μεγάλη Πέμπτη. Φορούσαν το μαύρο πέπλο τους. Όμως νωρίς το πρωί αγόρια ανηφόριζαν προς τον Παλιόσοφο για να μαζέψουν τους "μαϊφόρους", τα λιλά μοσχομύριστα λουλούδια που αποτελούσαν τη βάση για το στόλισμα του Επιταφίου.

Υπήρχαν και οι μικροί "κατάσκοποι" που πηγαινοέρχονταν από τη μια στην άλλη εκκλησία και "πρόδιδαν" τα μυστικά του κάθε Επιτάφιου. Πιο πολλοί άσπροι κρίνοι, πιο λίγα τριαντάφυλλα ... Δύσκολο ήταν να ξεχωρίσεις τον καλύτερο επιτάφιο. Όμως η κάθε μια ενορία θεωρούσε πως ο δικός της ήταν ο καλύτερος.

Τη Μεγάλη Παρασκευή στον Άγιο Γεώργιο και στην Αγία Ειρήνη γινόταν η περιφορά γύρω στο προαύλιο της κάθε εκκλησίας. Η περιφορά του Επιταφίου στους δρόμους του Καραβά γινόταν από την Ευαγγελίστρια. Ήταν μια επίσημη ξεχωριστή τελετή που την παρακολουθούσαν χιλιάδες κόσμου και από τα γύρω περίχωρα. Στρατιώτες περιέφεραν στα χέρια τους τον Επιτάφιο, η φιλαρμονική του Γυμνασίου Λαπήθου έπαιζε πένθιμα εμβατήρια. Και πίσω ο ιερέας και οι ψαλτάδες και ο κόσμος.

Το Μεγάλο Σάββατο το πρωί πάντα το θυμόμαστε, γιατί για μας τους πιστρικάδες ήταν το πιο μεγάλο γεγονός και το αποκορύφωμα του Πάσχα. Μα τι άλλο φυσικά από το κάψιμο του Ιούδα στη Λαμπρατζιά, τη μεγάλη φωτιά που ανάβαμε από το απόγευμα του Σαββάτου με αποκορύφωμα το κάψιμο του ομοιώματος του προδότη Ιούδα όταν ο ιερέας έψαλλε το "Ανάστα ο Χριστός" ή το "Δεύτε λάβετε φως"...

Και οι τρεις ενορίες του Καραβά συναγωνίζονταν ποια θα είχε τη μεγαλύτερη φωτιά. Και γέμιζαν τα βουνά και τα λαγκάδια για ψάξιμο καυσόξυλων. Στόχος όλων όμως ήταν οι "κουζούπες".. Και ήταν αυτές οι "κουζούπες" χοντροί κορμοί δέντρων που για να μεταφερτούν στον περίβολο της εκκλησίας ήθελε είκοσι με τριάντα άτομα και πολλές φορές χρειάζονταν και μέρες ολόκληρες για να μεταφερτούν, πιο πολλά όμως κατά τη διάρκεια της νύκτας, διότι το σκοτάδι κάλυπτε τις κινήσεις αλλά και διότι έπρεπε να κρατηθεί και μυστικός ο όγκος που θα είχε η "λαμπρατζιά". Αλλά και διότι πολλές φορές παίρναμε και χρήσιμα καυσόξυλα από διάφορα περβόλια και θα προκαλούσε την οργή των ιδιοκτητών... Πράγμα πολύ σπάνιο βέβαια, γιατί και οι μεγάλοι όταν ανεκάλυπταν πως κάποιο κομμάτι ξύλο έλειπε, έκλειναν τα μάτια τους αλλά και το στόμα τους...

Σε τέτοιες όμως επιχειρήσεις δεν έλειπαν και οι παρεξηγήσεις ... Θυμά-

μαι κάποιο βράδυ, όταν ήμασταν έτοιμοι ν' ανάψουμε τη φωτιά, μια δυνατή φωνή ακούστηκε από κάποιον "την πόρτα μου... την πόρτα μου ... αφιλότιμοι θα μου κάψετε την πόρτα μου". Ήταν ο γέρο Νικόλας που μέσα στους σωρούς των ξύλων ξεχώρισε την πόρτα του ηλιακού που είχε βγάλει για να μπογιατίσει ... Παρ' ολίγο να πήγαινε θύμα κι αυτή της επιχείρησης "λαμπρατζιά" ...

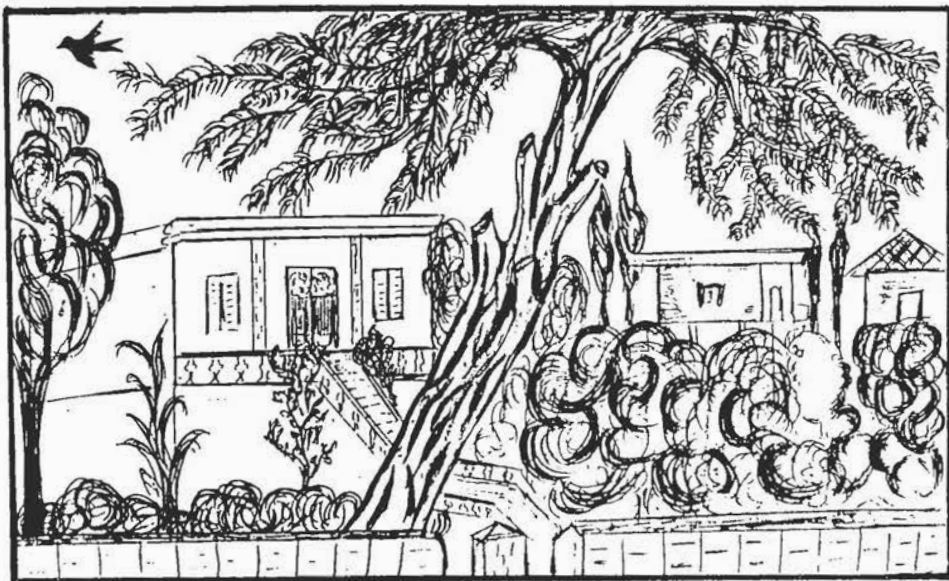
Και ξημέρωνε το Πάσχα.... Νωρίς το πρωί της Κυριακής, μετά το τέλος της λειτουργίας της Ανάστασης, οι νοικοκυραίοι Καραβιώτες μαζί με την οικογένειά τους έτρωγαν τη σούπα τους που είχε ετοιμασθεί από τις νοικοκυρές πριν τη μετάβαση στην εκκλησία, όπου συνηθίζετο να μεταλαμβάνουν των αχράντων μυστηρίων σχεδόν όλοι. Το μεσημέρι του Πάσχα μαζεύονταν οι συγγενείς και με χαρές και γέλια απολάμβαναν το πλούσιο πασχαλινό τραπέζι. Κι ευχαριστούσαν όλοι το Θεό για τα αγαθά που τους έδωσε και γέμιζε πιο πολλή αγάπη η καρδιά τους.

Όμως το απόγευμα της Κυριακής αλλά και της Δευτέρας ήταν κάτι αλλιώτικο, κάτι διαφορετικό. Μικροί και μεγάλοι μαζευόντουσαν στην περιοχή της Αγίας Ειρήνης όπου οι πανύψηλες ελιές φιλοξενούσαν τις σουσες και τότε άρχιζαν τα τραγούδια, οι διαγωνισμοί. Και ήταν πάντα η πασχαλινή φορεσιά της φύσης μια πανδαισία χρωμάτων που πιο πολύ ομόρφαινε πέρα ως πέρα με τα γέλια, τα τραγούδια, τις χαρούμενες φωνές της νεολαίας αλλά και των πουλιών.

Ήταν το Πάσχα μια απεικόνιση του παραδείσου στον όμορφο Καραβά. Τον Καραβά που σκλαβωμένος εδώ και δεκαοκτώ χρόνια από τον Αττίλα περιμένει την Άγια μέρα της Ανάστασης να χτυπήσουν χαρμόсуна οι καμπάνες και να διαλαλήσουν ως πέρα το μήνυμα της Λευτεριάς.

Καλό Πάσχα χωριανοί εκεί πάνω στην Παλιά Βρύση του Μεζερέ, στην Πετρογειτονιά, στο Έξι Μίλι, στην Ελιά, στα Φτέρυχα, στους Μότιδες, στον Παλιόσοφο ... Καλό Πάσχα.

Δημήτρης Κοζάκος

ΕΝΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ «Ο ΠΕΥΚΟΣ ΜΑΣ»

Ακολουθώντας τον κύριο δρόμο που διασχίζει τον Καραβά κι οδηγεί προς την Κεράυνια, σε απόσταση 200 μέτρων από το Δημοτικό Μέγαρο Καραβά προς την ανατολική κατεύθυνση, προβάλλει μεγαλόπρεπα ένας πανύψηλος και φουντωτός πεύκος, που δεσπόζει ενός μαγευτικού περιβάλλοντος. Στο δέντρο τούτο δόθηκε η ονομασία «ο πεύκος του Καραβία».

Την ομορφιά και τη χάρη αυτού του πεύκου την θαυμάζουν οι διαβάτες, την απαθανατίζουν οι φωτογράφοι και οι ζωγράφοι. Κι εγώ του περιγράφω τη ζωή του, που η ύπαρξη κι η ζωή του είναι στενά κι άμεσα δεμένη με την παιδική και την μετέπειτα ζωή μου.

Ανήμερα της γιορτής του Άη - Νικόλα, στις 6 Δεκεμβρίου 1916, με το γέννημα του ήλιου βρεθήκαμε με τον πατέρα μου κάτω από τα ελαιόδεντρα μιας ρεματιάς του Παλιοσόφου για να μαζέψουμεν ελιές. Οι ελιές και το λάδι τη χρονιά εκείνη ήταν για τον φτωχόκοσμο μια οικονομική ανακούφιση, μια διέξοδος στην πείνα. Πόλεμος ήταν κι η πείνα είχαν αρχίσει να μαστίζει την φτωχολογία. Κι έτσι με λάδι στο πιθάρι, μαύρες ελιές στην καλάθα, πράσινες και κολυμπάτες στο βαρελάκι, με αλεύρι στη σκάφη, με μια γίδα στην αυλή για φρέσκο γάλα και χαλλούμια ήταν κάπως υποφερτά εφόδια τροφής στην οικοκυρά, για να μην υποφέρουν από πείνα τα νηστικά παιδιά της.

Ήταν μ' αυτές τις έγνοιες που πρόθυμα άφηκα τη γλυκιά ζεστασιά του κρεβατιού και να βαστάξω το τσουχτερό κρύο και την πρωινή παγωνιά του

Δεκέμβρη, για να βοηθήσω το φτωχό πατέρα μου στο μάζεμα των ελιών για να ρίψουμε ακόμη μια κούζα λάδι στο μικρό μας πιθάρι που είχε να θρέψει ολόχρονα οκτώ πρόσωπα. Αν κι ήμουνα τότε ένα δωδεκάχρονο παιδί, αυτή την κατάσταση την ένοιωθα. Κι ήταν για μένα μια ευχαρίστηση δίνοντας ένα χέρι βοήθειας στην πολυμελή οικογένειά μας.

Σαν ο ήλιος πρόβαλε από τις ψηλές κορφές του Πενταδακτύλου, αρχίσαμε το μάζεμα. Τα ελαιόδεντρα ήταν στρωμένα, γιατί το ανεμοβρόχι της νύχτας είχε ρίψει αρκετούς καρπούς. Κι ήταν αυτοί αδροί σαν βαλάνια κι ήταν μια χαρά Θεού να τους μαζεύεις κι η φούχτα σου να λαδώνει με τον ώριμο καρπό.

Σε τρεις ώρες τελειώσαμε το μάζεμα και κοντά στο μεσημέρι ήμαστε έτοιμοι για επιστροφή. Πηγαίνοντας να φέρω το γαϊδούρι μας για φόρτωμα, το μάτι μου έπεσε σ' ένα απότομο βράχο απ' όπου κρεμότανε ένα πευκάρι. Φαίνεται πως το ανεμοβρόχι της νύχτας είχε παρασύρει το χαλαρό χώμα του βράχου, το δενδρύλλιο ξεριζώθηκε και κρεμασμένο προς τα κάτω στριφογύριζε σαν σβούρα. Σαν αστραπή πέρασε από το νου μου μια σκέψη. Σαν σβέλτο κατσίκι σκαρφάλωσα στο βράχο, τράβηξα το δενδρύλλιο κι εύκολα το ξερίζωσα. Κι αυτό ήταν ολοπράσινο με ριζίδια γερά κι ύψος δύο περίπου ποδών.

Φορτώσαμε την εσοδεία, καβαλλίκεψα το γαϊδούρι και ξεκινήσαμε για το χωριό κρατώντας στην αγκαλιά μου το πευκάρι.

Στην είσοδο του χωριού μας μια ομάδα από συμμαθητές μου παίζανε στ' αλώνι. Σαν με αντίκρυσαν, με υποδέχτηκαν με γέλια και με τα πειρακτικά ξεφωνητά:

– Ο Γιαννής επί πώλου όνου καθεζόμενος μπαίνει στο χωριό για να πει το Λάζαρο ...!

Κι ο πατέρας μου διορθώνει: «Για να αναστήσει τον Λάζαρο...», θέλοντας μ' αυτό να πει πως τάχα το πευκάρι ήταν ήδη πεθαμμένο και πάω να το αναστήσω....»

Κι όμως τα κατάφερα και το ζωντάνεψα. Αυθημερόν το δενδρύλλιο ήταν φυτευμένο με τα δικά μου χέρια και καλά στερεωμένο για να μη το παραδέρνει ο άνεμος. Και για να το προφυλάξω από τις λαίμαργες κατσίκες, έκοψα μακριές και λεπτές βέργες λυγαριάς, έπλεξα μ' αυτές ένα στερεό καφάσι και μ' αυτό σκούφωσα το πευκάρι.

Δεν φαντάζεστε με πόσην ανυπομονησία παρακολουθούσα τη ζωή του κι ήμουνα ανυπόμονος να βεβαιωθώ για το μέλλον του.

Μεγάλη συγκίνηση ένοιωσα όταν κατά το Μάη του επομένου χρόνου κοίταξα πως το πευκάρι μου πέταξε νέα βλαστάρια. Και χαρούμενος φώναξα στον πατέρα μου:

– Παπά, ο Λάζαρός μου αναστήθηκε...

Μεγάλωνα και μεγάλωνε. Χρόνο με χρόνο το δενδρύλλιο έπαιρνε ύψος, φούντωνε και τα πλοκάμια του απλώνονταν σ' όλες τις μεριές. Σε δέκα χρό-

νια ζωής δέσποζε κι έδιδε ομορφιά και στολίδι στο τοπίο της καταπράσινης γειτονιάς μας. Ένας καλός κλαδευτής καθάρισε τον ολόρθο κορμό από τους περιττούς κλάδους, δίνοντάς του ένα εντυπωσιακό σχήμα ομπρέλλας.

Σαν τέλειωσα δάσκαλος, γυρίζοντας από τη Λευκωσία στο χωριό μου, έρριψα το βλέμμα μου στο αγαπημένο μου δέντρο. Κι ήταν μεγάλη μου η έκπληξη βλέποντας τον πεύκο μου κατάφορτο με φωλιές των στρούθων. Κι ήταν τόσες πολλές, που υπό το βάρος των οι κλώνοι έκλιναν προς τα κάτω και σχηματίζονταν όμορφες καμάρες. Ένας μάλιστα κλώνος που είχε κατεύθυνση προς το δρόμο, τα θαλερά κλωνάρια του σχημάτισαν μια μεγαλόπρεπη ασπίδα. Κι είναι αυτή που μαζί με τις πολλές φωλιές των στρούθων σταμάτησαν δύο περαστικούς τουρίστες, για να τον θαυμάσουν και να πάρουν φωτογραφίες. Εντύπωση τους έκαμε και το πήγαινε - έλα των στρούθων και συγκινήθηκαν βλέποντας τους νεοσσούς των στρούθων να προβάλλουν απ' τις φωλιές τους τα κεφαλάκια τους και με το στοματάκι τους ανοικτό και τιτιρίζοντας να δέχονται την τροφή τους από το ράμφος των γονιών τους.

Μια σύμπτωση έδωκε την ευκαιρία στους τουρίστες ν' αποθανατίσουν με τις μηχανές τους μια συνταρακτική σκηνή με φόντο τον πεύκο.

Ένας μαύρος κόρακας είχε θρονιαστεί σαν Σατράπης στο πιο ψηλό κλωνάρι του πεύκου κι άρχισε να κράζει αλαζονικά. Ένας στρούθος, που φαίνεται πως εκτελούσε καθήκοντα φρουρού, σήμανε συναγερμό με τα αδιάκοπα τιτιρίσματα. Στη στιγμή δεκάδες στρούθοι, σαν καλοί μαχητές βρεθήκανε στις επάλξεις για να υπερασπίσουν το άσυλο τους από τον εχθρό. Άλλοι απ' αυτούς φτερούγιζαν γύρω από τον κόρακα και με τα δυνατά τιτιρίσματά τους δη-

Το σπίτι της οικογένειας Δημητριάδη στη Λεωφόρο Πραξάνδρου με το μεγάλο πεύκο στην αυλή

μιούργησαν πάταγο, άλλοι έκαμναν εναέριες βουτιές και με τα σκληρά ράμφη τους άρχισαν να τον κουκουπούν και να του μαδούν τα μαλακά φτερά της ράχης του. Κι ο κόρακας μούλλωσε και σωρεύτηκε στο πετσί του. Και για να σωθεί, άνοιξε τις φτερούγες του και τράπηκε σε άτακτο φυγή ... Αν του άρεσεν ας ξανακοπιάσει...

Οι δύο τουρίστες ενθουσιάστηκαν με αυτήν την εντυπωσιακή σκηνή. Ευχαριστημένος ο ένας μου δήλωσε: – Στην ταινία που τράβηξα θα δώσω τον τίτλο: «Το απόρθητο φρούριο των στρούθων». Κι ο φωτογράφος την επιγραφή: «Μια πολυκατοικία των πουλιών».

Τους χαρακτηριστικούς τούτους τίτλους τους βρήκα ταιριαστούς. Γιατί δόθηκαν και σ' εμένα ευκαιρίες να διαπιστώσω τη μαχητικότητα των στρούθων υπερασπίζοντας το φρούριό τους για την ασφάλεια της πολυκατοικίας τους, που κατά το 1970 μέτρησα πέραν των πεντήκοντα φωλιών.

Σε μια περίπτωση η γάτα του σπιτιού σκανταλίστηκε από τους αμέτρητους νεοσσούς της πολυκατοικίας και θέλησε να γευτεί κανένα μεζεδάκι. Κρυφά - κρυφά σκαρφάλωσε στο ψηλό κορμό του πεύκου και τα κατάφερε να φτάσει απαρατήρητη στη διασταύρωση των κλώνων – στην είσοδο να πούμε της πολυκατοικίας. Μα εκεί έγινε αντιληπτή από το φτερωτό φρουρό κι αυτός αμέσως σήμανε με το δικό του τρόπο το εγερτήριο σάλπισμα «εχθρός εν όψει». Σε δύο δευτερόλεπτα δεκάδες στρούθοι περικύκλωσαν τη γάτα και με τις βουτιές στον αέρα άρχισαν να σφυροκοπούν τη ράχη της γάτας. Του κάκου η γάτα έδειχνε τα αγκιστρωτά της δόντια και πρόβαλλε τα γαμπά της νύχια. Στην προσπάθεια της να αρπάξει ένα στρούθο, κάνοντας ένα πήδημα στον αέρα, απέτυχε, έπεσε στο κενό και βρέθηκε βουτηγμένη σ' ένα πιθάρι με νερό... Από κάτω η βρεγμένη γάτα νιαουρίζει κλαψιάρικα κι οι στρούθοι από πάνω «είχανε χαρές και γέλια κι είχαν γέλια και χαρές..», όπως λέει και το τραγούδι τους.

Σ' άλλη περίπτωση, δυο εργάτες του εξηλεκτρισμού θέλοντας ν' απελευθερώσουν τα ηλεκτρικά σύρματα από έναν κλώνο του πεύκου έστησε ο ένας εργάτης την σκάλα κι ο άλλος ανέβηκε με το πριόνι στο χέρι. Κι εδώ ξετυλίχτηκε μια κωμική σκηνή: Με το πρώτο τρίξιμο του πριονιού οι στρούθοι βρέθηκαν επί φτερών και με τα θορυβώδη τιτιρίσματα και φτερουγίσματα δημιούργησαν φασαρία, για να διώξουν τους εργάτες που τόλμησαν να παραβιάσουν το άσυλο τους. Και μη έχοντας άλλο όπλο αποτελεσματικό άρχισαν να ραντίζουν τη φαλάκρα του εργάτη με τα βρώμικα υγρά τους. Κι ήταν τόσα πολλά, που έτρεξαν και στο πρόσωπό του. Και σαν τα μάτια του εργάτη άρχισαν να τον καίνε, ξαπόλυσε το πριόνι και βλαστημώντας σφογγούσε τα υγρά με τα μανίκια του. Ο σύντροφος του, που πήγε για βοήθεια του, έτυχε του ιδίου χρίσματος. Κι ήταν να τους βλέπεις και να γελάς ...

Για την ύπαρξη του πεύκου τράβηξα και δυο λαχτάρες.

Στην πρώτη περίπτωση ο πεύκος κινδύνεψε να ξεριζωθεί και στη θέση του

να κτιστεί η βεράντα του καινούργιου σπιτιού. Αντέδρασα αμέσως, γιατί για μένα είναι απαράδεκτη η νοοτροπία μερικών να καταστρέφουν το πράσινο περιβάλλον για να στοιβάζουν πέτρες και τσιμέντα. Βρήκα τρόπο και ο πεύκος μας σώθηκε, πείθοντας τον Έπαρχο να κηρύξει τον πεύκο σαν «τουριστικό δέντρο».

Στη δεύτερη περίπτωση το δέντρο διέτρεξε τον κίνδυνο να καεί από βόμβα, που έπεσε κατά τη δεύτερα ημέρα της τουρκικής εισβολής.

Ο πεύκος μας είναι τώρα 63 χρονών. Τον πεύκο κληρονόμησε πρώτα η αδελφή μου Ελένη κι αυτή με τη σειρά της τον έδωσε για προίκα στη μοναχοκόρη της Μαρία. Κι ο μέλλοντας κληρονόμος είναι το τριετές αγοράκι της που ονομάζεται Λευτέρης.

Αγαπητέ μου Λευτέρη, την περασμένη Κυριακή σ' είδα στ' όνειρο μου. Πως αφήσαμε για πάντα τα λημέρια της προσφυγιάς κι ελεύθερα βρεθήκαμε με όλους τους δικούς μας κάτω από τον πεύκο μας. Κι εκεί σου κτυπούσανε παλαμάκια και συ χόρευες χαρούμενα!

Μακάρι, Λευτέρη μου, τ' όνειρο μου ν' αληθέψει. Σύντομα να λευτερωθούν οι τόποι μας, να πάμε στα σπίτια μας. Κι όλοι να βρεθούμε από κάτω στον πεύκο μας. Εκεί πρώτα - πρώτα να καλέσουμε παπά για Αγιασμό, για να καθάρσει ο τόπος από το μίσημα του Αττίλα. Κι ο πατέρας σου, σαν δάσκαλος και ψάλτης, να πει τον Απόστολο και με κατάνυξη να ψάλλει τα τροπάρια «Σώσον, Κύριε, τον Λαόν σου...» και «Τη Υπερμάχω Στρατηγώ τα νικητήρια...» Κι ύστερα να στρώσουμε τραπέζι για φαγοπότι. Και στα στερνά να χορέψουμε και εν χορώ όλοι μαζί να τραγουδήσουμε το τραγούδι της Λευτεριάς.

Γιάννης Καραβίας

Αναδημοσίευση από το Περιοδικό «ΜΟΡΦΩΣΙΣ»

Το σπίτι της οικογένειας Πανίκου Στυλιανού στην περιοχή Αγίου Ανδρέα στον Καραβά

Ξυλόγλυπτη αρχαία καρέκλα από την εκκλησία της Αγίας Ειρήνης

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ: ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ένα μοιρολόι η φωνή και η σκέψη του δασκάλου. Όμορφο χωριό! Χιλιотραγουδημένο «ο Ωραίος Καραβάς». Ωραίε μου Καραβά. Σε σένα όλες οι εποχές είχαν τη χάρη και τις χαρές τους.

Από το Γενάρη φορούσαν τ' άσπρα τους οι μυγδαλιές. Οι πλαγιές φάνταζαν στα ροζ ή τ' άσπρα φουστάνια τους. Ήταν χαρά Θεού να τις απολαμβάνεις περνώντας με το αυτοκίνητο σου για την Κερύνεια ή σε μια εκδρομή σου στους λόφους, τις λιακερές μέρες.

Να βρεθείς ανάμεσά τους, να καθίσεις στο πράσινο καταγής χορτάρι, να μυρίσεις τη γύρη από τον ανθό τους, να τις καμαρώσεις κι από κοντά, να κόψεις κλωνάρια για το βάζο σου ή να σου φέρουν οι μαθητές στην τάξη τ' ανθισμένα κλωνάρια μετά από δική τους επίσκεψη για τη «Μελέτη της Φύσης».

Όλες οι εποχές είχαν τη χάρη τους.

Το Φθινόπωρο το νοσταλγούσες. Θ' άνοιγαν τα σχολεία. Θα γύριζαν τα παιδιά, οι μαθητές μας, στις παλιές τους φωλιές και θα γέμιζαν τον αέρα με τα χαρούμενα ξεφωνητά τους. Θα είχαν να διηγούνται τις ατέλειωτες ιστορίες τους για τις καλοκαιρινές διακοπές, τα παιχνίδια τους στις θάλασσες και στις αμμουδιές ή τους περιπάτους στα δάση, τα λαγκάδια ή τις εξοχές που τους φιλοξένησαν. Θα χαϊρόσουν τα κιτρινισμένα φύλλα να τα βλέπεις να στριφογυρίζουν στο πέταγμα του αέρα και να γυμνώνονται σιγά - σιγά τα κλαδιά των φυλλοβόλων.

Να μυρίζεις το χώμα απ' της πρώτης βροχής το ξέσπασμα, στα πρωτοβρόχια.

Το μουντό του φθινοπωρινού ουρανού να σε συνεπαίρνει κι ο παγερός βοριάς τις χειμωνιάτικες μέρες να σου τρυπά το πρόσωπο, να σου σχίζει χείλη και χέρια.

Τις χειμωνιάτικες νύχτες γύρω στα κάρβουνα του μαγκαλιού, να ψήνονται τα κάστανα, ν' ακούγονται ευχάριστα κι αχόρταγα τα παραμύθια της γιαγιάς, σαν κλώθει το μαλλί ή το νήμα της. Να κόβουν και τυλίζουν σε κουβάρια τις λωρίδες απ' τα παλιά φουστάνια τους για να υφάνουν την επόμενη μέρα στον αργαλειό τις κουρελούδες, τις πατανίες.

Ν' απολαμβάνει ο παππούς το βρασμένο κρασί του, με τις σταφίδες, το σουτσούκο, τ' αμύγδαλα και τα καρύδια. Αντίθετα το καλοκαίρι όλοι στις αυλές και στα καντούνια της γειτονιάς τα βράδια, στο ημίφως του φαναριού, να ξετυλίζονται σκηνές από αστεία παιχνίδια, γέλια, χάχανα και πειράγματα.

22 Μαΐου 1958 - Άρωμα του θερισμού κατά τη διάρκεια της γιορτής των πρώτων ανθεστηρίων στο Ελληνικό Γυμνάσιο Λαπήθου

Στις σκιές (δροσιές) των καντουνιών ή στις δροσιές των ηλιακών, τις καλοκαιρινές μέρες, να μαζεύονται οι κοπελιές, να «πλουμίσουν» να κεντήσουν με το βελόνι ή το «σμιλί» (βελονάκι) τα προικιά με χίλια όμορφα όνειρα για τον καλό τους.

Όλα νάναι χαρά Θεού την άνοιξη. Να μεθάς από το άρωμα των ανθών της λεμονιάς και της κιτρομηλιάς. Να μαζεύουν οι γιαγιάδες τα πέταλα για ανθόνερο στο λαμπίκκο της Καραβγίνας. Να τρως το γλυκό που οι μάνες ετοίμαζαν από τα ανθοπέταλα ή το πράσινο αργότερα κιτρομηλάκι.

Να στολίζονται οι Επιτάφιοι στις εκκλησίες με τους ανθούς περασμένους στις κλωστές σε σχήμα σταυρού και τα λογής - λογής λουλούδια της άνοιξης. Να έχουν καταφθάσει από νωρίς οι αγγελιαφόροι της άνοιξης, τα γοργόφτερα πουλιά, τα χελιδόνια, για να μας ξυπνήσουν από το λήθαργο της βαρυχειμωνιάς.

Να στήνουν τις φωλιές τους στα μπαλκόνια μας, στο δίχωρο ή στον ηλιακό. Ν' αφήνει η μάνα το παραθυράκι της ξώπορτας να μπαίνουν ελεύθερα μη και το βρουν κλειστό και δε μας ξανάρθουν. Τάχε φαίνεται για γούρι; Κι ας καθαρίζαμε κάθε πρωί τις ακαθαρσίες πούπεφταν κάτω. Τα περίμενε. Να μας γεμίζουν χαρά, οι τραγουδιστές της νειότης, της φύσης και της ελπίδας. Να συνεχίζουν άραγε νάρχονται και τώρα στα σπίτια μας, τα άκακα πουλιά, ή λοξοδρόμησαν κι αυτά τώρα που στο πέρασμά τους βρήκαν αλλοιώτικα χέρια να κρατάνε τα σπίτια μας κι αλλοιώτικες φάτσες να μπαινοβγαίνουν; Μη και δεν αναγνωρίζουνε τα παλιά τους λημέρια; Ισχύει και για «σας» καλά μου πουλιά το ίδιο τραγούδι:

«Το σπίτι που γεννήθηκα κι ας το πατούν οι ξένοι, Στοιχειό και σαν απάτητο με ζει και με προσμένει»;

Καθήστε εσείς αν μπορείτε. Κρατείστε και φυλάξτε τη γωνιά σας. Μη σταματάτε να τραγουδάτε, το τραγούδι σας εκείνο που θα λέει πως μια μέρα θ' ανταμώσουμε και πάλι εκεί οι πραγματικοί αφέντες των σπιτιών, με σας.

Μη ξεχνάτε, όμως, και τούτο. Σαν έρχεται η χειμωνιά και ταξιδεύετε για αλλού, διαλαλήστε το άδικο πουΐνγε να το μάθουν όλοι όσοι δεν το ξέρουν.

«Πού ξανακούστηκε, πέστε τους, στον εικοστό αιώνα, να διώχνουν απ' τα σπίτια τους αφεντάδες»;

Και άλλο ένα ακόμα...

»Τώρα που τα τείχη γκρεμίστηκαν αλλού, πώς επιμένουν να δημιουργήσουν στην Κύπρο μας τους Βόρειους και τους Νότιους!»

«Η δική μου η πατρίδα έχει μοιραστεί στα δυο.

Ποιο από τα δύο κομμάτια πρέπει ν' αγαπώ».

Κύπρος μου μοιρασμένη στα δύο, πατρίδα μου! Πώς άντεξες αυτό το χωρισμό!

Γκρεμίστε σεις τα τείχη, πουλάκια της χαράς, πετάξτε και στο νότο. Πέστε μας για τα σπίτια μας.

Βλαστάει ο βασιλικός στη γλάστρα μας; Ο δυόσμος; Η μαντζουράνα; Μοσκοβολά το γιασεμί, το φούλι, η λεβάντα; Ξεράθηκε η γαρδένια; Το γιόκλημα ανθίζει; Το κλήμα στην αυλή μας, τι νάγινε; Κρατάει ακόμα κι ανθίζει; Καρποφορούν οι λεμονιές; Τ' αμύγδαλα στο φράκτη; Πώς είναι οι ματισκορυδιές στις όχθες των λεκάνων;

Πέστε τα όλα και σε μας, που τόσο τα νοσταλγούμε και που στον ύπνο και τον ξύπνιο μας, μπροστά μας θωρούμε.

Πέστε για τα παιγνίδια μας αυτά και των παιδιών μας. Λάφυρα πολέμου γίνανε κι αυτά; Όπως και όλα τ' άλλα;

Οι εκκλησίες υπάρχουνε; Ή τις καταπατήσαν; Τις ρήμαξαν; Τις χάλασαν; Μη και τζαμιά τις κάμουν; Τα κλαίμε όλα μας. Η Κύπρος μας κι εμείς. Κλαίμε μα ελπίζουμε. Ελπίζουμε πως λίγο ακόμα και θα δούμε όλα ν' ανθίζουνε.

Ν' ανθίζουνε οι αμυγδαλιές. Τα μάρμαρα να λάμπουν στον ήλιο. Η θάλασσα του Καραβά και της Κερύνειας να κυματίζει, να μας περιμένει να μας δεχτεί και να μας δροσίσει στην αγκαλιά της τα ζεστά καλοκαίρια, όπως τότε.

Και θα σμίξουμε. Θα σμίξει ο Βορράς με το Νότο. Κι αν μήτε φέτος καρπίσανε τ' αμπέλια και οι πορτοκαλιές.

Συμμετοχή Καραθιωτών σε εκδήλωση ανθεστηρίων στην Κερύνεια (1960)

Κι αν τα περβόλια κάψανε οι φλόγες και οι προδοσίες.

Υπάρχει ακόμα ένα δενδράκι φουντωμένο που ανθίζει μεσ' τις φλόγες και δεν καίγεται.

Ανθίζει στις καρδιές όλων όσων ο πόθος της επιστροφής δε σβήστηκε.

Είναι το άνθος του κόκκινο όμορφο σαν της ροδιάς.

Είναι το λουλούδι της ελπίδας, είναι ο ανθός της Λεφτεριάς.

Θάρθει η μέρα που ο δρόμος θ' ανοίξει για το γυρισμό, η γη η δική μας, δική μας για πάντα θα μείνει. Τούτος ο λαός σωπαίνει, ακούει, δε λέει πολλά. Είναι ένας λαός αλύγιστος, είναι ο λαός της δικαιοσύνης και δεν παύει ποτέ ν' αγωνίζεται, ως να «σπείρει όλη της γης με στάρι κι άστρα ειρήνης».

Ενωμένος κι αδελφωμένος θα προχωρεί με μια απόφαση: Νάρθει μια μέρα και στην Κύπρο μας η πολυπόθητη ειρήνη. Η ειρήνη που οι μικροί τόσο αγαπούν και οι μεγάλοι τόσο λατρεύουν. Η ειρήνη που την αγάπη ανασταίνει και σαν Θεός αληθινός κτυπά και σκοτώνει το θεριό του πολέμου. Η ειρήνη και η λεφτεριά θάρθει και στην Κύπρο μας.

Βασιλική Χριστοδουλίδου

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΜΗΣΕΣ

Φωτογραφίες που συντηρούν τη μνήμη, ξυπνούν τη συνείδηση και δίνουν δύναμη στην πορεία της ανθρώπινης πίστης για επιστροφή στα πατρογονικά μας εδάφη.

Αναμνηστική φωτογραφία Ε' τάξης Δημοτικού Σχολείου Καραθά, 1969 - 1970

Αναμνηστική φωτογραφία Β' τάξης Α' Ασκήτης Σχολής Καραθά, 1964 - 1965

Βαφτίσια στον Καραβά (έξω από την Αχειροποιήτο)

Ιερέας: Παπα Ιάκωβος Κύρκος

Ανάδοχος: Γεώργιος Βιολάρης (Αγρός)

Νεοφώτιστος: Γιαννάκης Χαραλάμπους (εγγονός Ειρήνης και Γιάννη Λαχανάρη)

Διακρίνονται οι: Ευρυδίκη Θεοδούλου, Παναγής Μούγη, η πρεσβυτέρα

Γάμος στον Καραβά, Έτος 1945. Ιερέας Γεώργιος Παπάψαθκίας

Εκκλησία: Παναγία Ευαγγελίστρια

Νεόνυμφοι: Ευθύμιος Μαυρομμάτη (Από Κάμπο Τσακκίστρας) και Ελένη Λαχανάρη (Από τον Καραβά τώρα στην Αμερική)

Πρώτος κουμπάρος: Αριστείδης Χ΄ Δημήτρη

Αναμνηστική φωτογραφία Α' τάξης στη Β' Αστική Σχολή Καραθά (1970)

**Αναμνηστική φωτογραφία Α' τάξης Β' Αστική Σχολή Καραθά (1970)
Δασκάλα Σωτηρούλα Κοιλαρά**

Καλοκαιρινή εξόρμηση στους "Μύλους" του Καραθά

Μια παρέα από Καραθιώτισσες στην παραλία του Καραθά (1962)

Ο γάμος του Παύλου και της Σωτηρούλας Τσιουρούτη στην εκκλησία Αγίου Γεωργίου (1965)

Από το γάμο της Δέσπως και του Ανδρέα Ευτυχίου

Νέοι Καραβιώτες (1951)

Μια παρέα Καραβιωτών τη Δευτέρα της Καθαράς (Έτος 1951) κοντά στη Λάμπουσα
Από Αριστερά: Κύπρος Λαχανάρη, Δημήτρης Γεωργίου Δημητρίου, Γιαννάκης Θεοδούλου, Κώ-
στας Λαχανάρη (μεταμφιεσμένος), Κώστας Παρασκευά, Νεόφυτος Π. Βασιλειώτη, Σταύρος Λα-
χανάρη. Καθήμενοι: Σταύρος Τσιουρούτη και Ανδρέας Παγδατή

ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ

Δυο φυσιογνωμίες του Καραβά που για χρόνια κράτησαν ζωντανές τις παραδόσεις του τόπου μας για να τις παραδώσουν ανόθευτες στις επόμενες γενιές.

Δυο παραδοσιακοί αυτοδίδακτοι οργανοπαίκτες που "πάντρεψαν" με το βιολί και το λαούτο τους εκατοντάδες Καραβιώτες και όχι μόνο - η δραστηριότητά τους επεκτείνεται σ' ολόκληρη την επαρχία της Κερύνειας καθώς και σ' άλλες επαρχίες του νησιού.

Η φωτογραφία ζωντανεύει τους παλιούς αξέχαστους καιρούς, που ο μ. Μιχάλης Τσιάλης (1902 - 1987) με το λαούτο του - που τόσο λάτρευε και που ποτέ δε συγχώρεσε τον εαυτό του που το εγκατάλειψε στα χέρια των Τούρκων - και ο μ. Κυριάκος Κεραυνός με το βιολί του σκορπούσαν τη χαρά με τη μουσική τους και ξεσήκωναν τους Καραβιώτες σε χορό στο μεγάλο πανηγύρι των γάμων. Ο Τσιάλης ήταν παράλληλα και ο τραγουδιστής - του άρεσαν πολύ το τραγούδι και η ψαλμωδία - και με τα τραγούδια του στο στόλισμα του

Ο Μιχάλης Τσιάλης και ο Κυριάκος Κεραυνός

γαμπρού και της νύφης σκορπούσε τη συγκίνηση στους γονιούς, συγγενείς και φίλους του ζευγαριού σε μια από τις πιο ανθρώπινες στιγμές της ζωής μας - το γάμο. Πάντα βέβαια με το αζημίωτο, μια και όσο πιο μεγάλη ήταν η συγκίνηση που προκαλούσαν τα τραγούδια ή όσο πιο πολύ κολάκευε τους ενδιαφερόμενους, τόσο πιο αδρό ήταν και το πλούμισμα! Παλιοί, όμορφοι και-ροί που ούτε η προσφυγιά ούτε ο χρόνος μπορούν να σβήσουν από τις μνήμες.

Η φωτογραφία είναι από το εξώφυλλο δίσκων της Philips με κυπριακούς ανδρικούς και γυναικείους χορούς που ο μ. Μιχάλης Τσιάλης με το μ. Κυριάκο Κεραυνό ηχογράφησαν στα τέλη της δεκαετίας του 1950 στην Κύπρο και που ήταν από τους πρώτους δίσκους που κυκλοφόρησαν στον ελληνικό χώρο με τέτοιους χορούς.

Ηχογραφημένο αντίγραφο των δίσκων έχει ήδη δωρηθεί από τα παιδιά του μ. Μ. Τσιάλη στο σωματείο "Καραβάς" και στο Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών.

Α. Τσιάλης

Η οικογένεια Κώστα Γεννάδιου σε μια αναμνηστική φωτογραφία γύρω στο 1930

Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ 1974

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ ΚΑΙ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΥΣ ΜΑΣ

Εισαγωγή

Στις 7 Αυγούστου 1992, δέκατη όγδοη επέτειο από την κατάληψη των κωμοπόλεων Καραβά - Λαπήθου, διοργανώθηκε από το σωματείο και από το δήμο Καραβά στη Λευκωσία μια σεμνή τελετή, η οποία ήταν ένα αφιέρωμα μνήμης και τιμής στους νεκρούς και αγνοούμενους μας.

Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης έγινε για πρώτη φορά από το 1974 προσκλητήριο πεσόντων και αγνοουμένων Καραβιωτών, καθώς επίσης και όλων των μαχητών που έπεσαν ή χάθηκαν στα πεδία των μαχών την περίοδο 6 - 8 Αυγούστου 1974 στις περιοχές Καραβά - Λαπήθου.

Και ήταν πραγματικά συγκινητικές οι στιγμές που έζησαν όλοι οι παρευρισκόμενοι, όταν μόνο μια απλή ανάγνωση των ονομάτων έδινε το μέγεθος της θυσίας τους και το θρήνο και την οδύνη που προκαλεί μέχρι σήμερα η απουσία τους.

Το πραξικόπημα και η εισβολή του 1974

Το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου σημάδεψε την καρδιά της μαρτυρικής Κύπρου μας. Και ήταν το πλήγμα αυτό πολύ βαρύ για το κορμί της πατρίδας μας, αφού οι Τούρκοι κατακτητές βρήκαν την αφορμή που ζητούσαν για να εισβάλουν στο νησί.

Τη νύχτα της 19ης Ιουλίου οι Τούρκοι ήδη είχαν πραγματοποιήσει την πρώτη τους αναγνωριστική απόβαση σε παραλιακή περιοχή του Καραβά. Διαπίστωσαν ότι η αντίσταση που θα συναντούσαν δε θα ήταν μεγάλη και έτσι το σχέδιό τους για να κάνουν την πρώτη τους απόβαση στον Καραβά τέθηκε σε εφαρμογή.

Πολύ πρωί στις 20 Ιουλίου η θάλασσα του Καραβά είχε γεμίσει με αποβατικά πολεμικά πλοία - ένα σκηνικό πρωτόγνωρο για τους κατοίκους της περιοχής - που μαζί με τις οβίδες και τις βόμβες ναπάλμ που έριχναν τα αεροπλάνα είχαν μετατρέψει την περιοχή σε μια κόλαση πυρός.

Η πρώτη απόβαση των Τούρκων έγινε νωρίς το πρωί στην παραλιακή περιοχή «Πέντε Μίλι». Η αντίσταση της Εθνικής Φρουράς ήταν περιορισμένη. Οι λίγοι στρατιώτες στους οποίους δόθηκαν οδηγίες να μεταβούν στην περιοχή, βλέποντας την τρομερή υπεροπλία του εχθρού, αναγκάστηκαν να υπο-

Η παραλία του Πέντε Μίλι σήμερα. Εδώ έγινε η πρώτη απόβαση των Τούρκων Εισβολέων
χωρήσουν. Οι λίγες ομάδες πυροβολικού που οργανώθηκαν να αντιμετωπίσουν την τουρκική απόβαση δυστυχώς δεν κατάφεραν σοβαρά πλήγματα στον εχθρό.

Η κατοικημένη περιοχή του Καραβά δεν καταλήφθηκε από τους Τούρκους τις πρώτες μέρες της εισβολής. Οι Τούρκοι κατάφεραν να ελέγχουν την τουριστική περιοχή ανατολικά του Καραβά και είχαν προωθηθεί μέχρι το «Έξι Μίλι» και το δρόμο προς τα Φτέρυχα.

Στις 22 Ιουλίου είχε κηρυχθεί εκεχειρία και ο κόσμος ανάσανε· όλοι πίστεψαν ότι το «κακό» είχε κοπάσει.

Οι στρατεύσιμοι Καραβιώτες που βρίσκονταν στο χωριό μαζί με άλλους στρατιώτες εντάχθηκαν στην ομάδα του συγχωριανού Γιάννη Κίτσιου, ο οποίος είχε την ευθύνη για διαφύλαξη και υπεράσπιση του χωριού. Είχε δημιουργηθεί μια αμυντική γραμμή με φυλάκια από την περιοχή του «Έξι Μίλι» μέχρι το βουνό. Επίσης στην περιοχή βρισκόταν το 256 Τ.Π. της Εθνικής Φρουράς για ενίσχυση της αμυντικής γραμμής.

Στις 5 Αυγούστου 1974 η επιτροπή κατάπαυσης του πυρός που είχε συσταθεί βρισκόταν με ελικόπτερο πάνω από την περιοχή Καραβά - Λαπήθου. Επικεφαλής ήταν Άγγλος Ταξίαρχος και συνοδευόταν από Τούρκο και Έλληνα αξιωματικό. Η επιτροπή προσπαθούσε να εντοπίσει επακριβώς τη γραμμή του μετώπου και να καθορίσει τη γραμμή κατάπαυσης του πυρός.

Το ελικόπτερο προσγειώθηκε στην περιοχή του Καραβά πίσω από τις θέσεις του 256 Τ.Π. Στην περιοχή βρισκόταν ο λοχαγός Ευτύχιος Σαλάτας, ο οποίος πήγε προς το μέρος του ελικοπτέρου και μίλησε με τον Έλληνα Ταγματάρχη της επιτροπής. Ο Ελλαδίτης αξιωματικός αμέσως ενθουσιάστηκε, γιατί η περιοχή ελεγχόταν από ελληνικές δυνάμεις. Το ελικόπτερο στη συνέχεια, αφού πήρε τις πληροφορίες που ζητούσε, ανεχώρησε προς άλλη πε-

ριοχή.

Οι προβλέψεις του λοχαγού Σαλάτα από την επίσκεψη του ελικοπτέρου ήταν ότι πολύ σύντομα οι Τούρκοι θα επιχειρούσαν επίθεση για κατάληψη της περιοχής και πράγματι η πρόβλεψη αυτή επαληθεύτηκε την επομένη 6 Αυγούστου.

Η μάχη της περιοχής Καραβά - Λαπήθου

Πρωί της 6ης Αυγούστου εκδηλώθηκε επίθεση με όλα τα πολεμικά μέσα που διέθεταν οι Τούρκοι εισβολείς σε όλο το μήκος του μετώπου στην περιοχή Καραβά - Λαπήθου. Η μάχη κράτησε χωρίς καμιά ανάπαυλα 18 ώρες. Χαρακτηρίστηκε σαν η μεγαλύτερη μάχη του πολέμου. Οι Τούρκοι συνέχισαν την επίθεσή τους και κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Το σκηνικό της περιοχής είχε μετατραπεί σε μια κόλαση πυρός. Ο καλοκαιριάτικος ήλιος είχε κρυφτεί πίσω από τους καπνούς και τις βόμβες. Το γλυκό μурμουρίσμα των κεφαλόβρυσων του Καραβά και της Λαπήθου είχε μετατραπεί σε ένα ασταμάτητο μοιρολόι, προμήνυμα για το κακό που θα ακολουθούσε. Τα φύλλα των λεμονιών φόρεσαν τη στάχτη του πολέμου. Ο Πενταδάκτυλος από ψηλά κοιτούσε με θλίψη και δυστυχία την παντοτινή ερωμένη του, τη θάλασσα, που στις δύσκολες στιγμές τον είχε προδώσει.

Οι μάχες στην περιοχή σε πολλές περιπτώσεις έγιναν από σπίτι σε σπίτι. Η αντίσταση των μαχητών μας ήταν ηρωική και γενναία. Παρέμεναν στις θέσεις τους και κατάφεραν σοβαρά πλήγματα στον εχθρό. Λύγισαν μόνο μπροστά στη συντριπτική υπεροπλία του εχθρού, αλλά το χρέος προς την πατρίδα το εκπλήρωσαν γράφοντας σελίδες ηρωισμού και φιλοπατρίας. Αυτό το χρέος που είναι γνώρισμα της φυλής μας και αποτελεί τη μεγαλοσύνη της ψυχής του έθνους μας.

Στο πεδίο της μάχης στην περιοχή Καραβά - Λαπήθου την περίοδο 6 - 8 Αυγούστου έπεσαν υπέρ πίστεως και πατρίδος επτά αξιωματικοί και οπλίτες και άλλοι 81 αγνοούνται. Πλήρης κατάλογος δίνεται στη συνέχεια.

Ο εγκλωβισμός

Μετά την πλήρη κατάληψη του Καραβά, ένας μεγάλος αριθμός Καραβιτών, γύρω στα 100 άτομα, παρέμεναν στο χωριό. Μεταξύ τους και η οικογένεια του Σωτήρη Χατζηστυλλή με πέντε παιδιά ηλικίας 2 - 14 χρονών και αρκετοί ηλικιωμένοι.

Συγκλονιστικές μαρτυρίες συγχωριανών μας αναφέρουν ότι οι Τούρκοι σκότωσαν εν ψυχρώ ηλικιωμένους Καραβιώτες και πολλούς άλλους κακοποίησαν αδικαιολόγητα.

Όλοι οι εγκλωβισμένοι που απέμειναν αναγκάστηκαν, κάτω από συνεχείς πιέσεις, να εγκαταλείψουν τον Καραβά μέχρι τον Αύγουστο του 1976.

Ο Κώστας και η Δέσποινα Κοζάκου. Σκοτώθηκαν εν ψυχρώ από τους Τούρκους εισβολείς το πρωί της 20ής Ιουλίου 1974

Οι νεκροί και αγνοούμενοι στην περιοχή του Καραβά

Η κωμόπολη Καραβά έγραψε μια από τις πιο συγκλονιστικές σελίδες της συμφοράς του 1974.

Από στοιχεία που έχω συγκεντρώσει, 42 περίπου Καραβιώτες και κάτοικοι περιχώρων σκοτώθηκαν ή αγνοούνται κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος και της εισβολής του 1974. Κατάλογος των ατόμων αυτών δίνεται στη συνέχεια.

ΚΑΡΑΒΑΣ

1. Παπαπέτρου Διονύσης Δημητρίου
2. Βιολάρη Νίκος Ιωάννη
3. Γεττίμης Κυριάκος Χρίστου
4. Καψούρης Σωκράτης Γεωργίου
5. Κοζάκος Γιαννάκης Αθανασίου
6. Μάντολες Ανδρέας Σωτηρίου
7. Μιχαήλ Μιχαήλ Λεάνδρου
8. Νικήτας Κώστας Αντωνίου
9. Σιδεράς Σταύρος Πέτρου
10. Τσιάκκας Παναγιώτης Σάββα
11. Τσιάκκας Σάββας Χατζημιχαήλ
12. Χατζηλούκα Παναγιώτης Πολυδώρου
13. Ευθυμίου Χρυστάλλα

14. Κοζάκου Κώστας Ιωάννου
15. Κοζάκου Δέσποινα Κώστα
16. Μέλισσος Κώστας Γεωργίου
17. Σάββα Σαββάκης Χρίστου
18. Μάντης Σωτήρης Γρηγορίου
19. Ζαμπάς Μιχάλης Σταύρου
20. Κωνσταντίνου Χρίστος Κώστα
21. Σολωμού Σωτήρης Σταύρου
22. Οικονομίδης Πορφύριος Ευσταθίου
23. Οικονομίδου Παγώνα
24. Οικονομίδου Ξένια Πορφύρη
25. Μανώλη Ηλίας
26. Χατζηφραγκίσκου Φραγκέσκος
27. Χατζηπετρή Ροδού
28. Παφίτη Νικόδημος
29. Νικορήλλα Ξενού
30. Γεωργίου Χριστόδουλος
31. Σπαθιάς Γεώργιος

Χωριό ΕΛΙΑ

1. Θεοδώρου Μαρούλα
2. Νικολάου Θεόδωρος Αχιλλέα
3. Κυπριανού Φοίβος Κωνσταντίνου
4. Δαμασκηνού Νεόφυτος Χαραλάμπους

Χωριό ΠΑΛΙΟΣΟΦΟΣ

1. Κοκότας Κώστας Χριστοδούλου
2. Λεοντή Πολυξένη Λ.

Χωριό ΦΤΕΡΥΧΑ

1. Στυλιανού Ιωάννης Ιακώβου
2. Χριστοφόρου Ηλίας Χριστοφόρου
3. Στυλιανού Ιάκωβος Στυλιανού
4. Βούρκα Αλέξανδρος Γεωργίου
5. Ψωμά Μηλιά

Αναμνηστική φωτογραφία μαθητών της Α' Αστικής Σχολής Καραβά (Δ' τάξη - 1969) Στην τρίτη σειρά δεύτερος από αριστερά ο Γιάννης Κοζάκος, ο νεαρότερος Καραθιώτης που χάθηκε τις μαύρες εκείνες μέρες του Ιούλη του 1974. Ήταν μόλις 14 χρονών

Επίσης κατά τη διάρκεια της εισβολής, την περίοδο από τις 20 Ιουλίου μέχρι τις 5 Αυγούστου 1974, οι πιο κάτω αξιωματικοί και οπλίτες που, δεν κατάρχονται από την περιοχή, σκοτώθηκαν ή αγνοούνται στην περιοχή Καραβά.

α) Φονευθέντες αξιωματικοί και οπλίτες

1. Στρατιώτης	Αποστολίδης Χριστόφορος από τη Φιλιά	22.7.74
2. »	Αγαπίου Χριστόδουλος από τον Π. Πύργο	22.7.74
3. »	Γιωργακουδίου Πετρήs από το Π. Δίκωμο	21.7.74
4. Λοχίας	Δημοσθένους Αντώνιος από τη Λευκωσία	22.7.74
5. Δεκανέας	Κουμή Ιάκωβος	20.7.74
6. Ανθυπολοχαγός	Κεντώνης Κωνσταντίνος από τη Λευκωσία	20.7.74
7. Στρατιώτης	Λάμπρου Βάσος από τη Λευκωσία	20.7.74
8. »	Παυλίδης Αντώνιος από το Παλαιχώρι	21.7.74
9. »	Σάββα Ανδρέας από τον Κοντεμένο	21.7.74
10. »	Τριμιθιώτης Σωτήρης από τη Λευκωσία	22.7.74
11. »	Τσίγγης Χαράλαμπος από τη Μόρφου	27.7.74
12. Λοχίας	Φιλίππου Χριστάκης από την Κυθραία	22.7.74
13. Στρατιώτης	Χριστοδούλου Χαράλαμπος από τη Λεμεσό	22.7.74
14. Λοχίας	Χριστοφή Πανίκος από τη Λεμεσό	29.7.74
15. Στρατιώτης	Χριστάκης Κώστας	20.7.74
16. Υπολοχαγός	Τσουκνίδας Δημήτρης από την Ελλάδα	21.7.74

6) Αγνοούμενοι αξιωματικοί και οπλίτες

1.	Στρατιώτης	Αναστασίου Μιχαήλ από την Αμμόχωστο	18.74
2.	»	Βούρκου Κώστας	21.7.74
3.	»	Διάκου Ανδρέας από τη Βασίλεια	20.7.74
4.	»	Ζαχαρία Παναγής από την Αμμόχωστο	28.7.74
5.	»	Κυριάκου Μάμας από την Περιστέρωνα	20.7.74
6.	»	Κοτότσης Μιχαήλ	21.7.74
7.	»	Κυριάκου Ανδρέας από το Μιτσερό	21.7.74
8.	»	Κατσελλάρης Παναγιώτης από την Κ. Μονή	24.7.74
9.	»	Νικολάου Δημήτρης	20.7.74
10.	»	Πασχάλη Παναγιώτης από τη Σωτήρα	20.7.74
11.	»	Παπαπαναγής Ηλίας από τον Άγ. Παύλο	20.7.74
12.	»	Πέτρου Ανδρέας	22.7.74
13.	»	Φερούδης Χαράλαμπος	20.7.74
14.	»	Χατζηδημητρίου Στέλιος από τη Λευκωσία	21.7.74

Όπως έχει αναφερθεί, κατά τη διάρκεια των μαχών στην περιοχή Καραβά - Λαπήθου στις 6 - 8 Αυγούστου 1974 τα παλληκάρια μας έγραψαν, με την αντρεία και την αυτοθυσία τους, μια από τις ενδοξότερες σελίδες της ιστορίας.

Καραβάς και Λάπηθος. Δύο δίδυμες κωμοπόλεις που καταλήφθηκαν από τους Τούρκους εισβολείς σε περίοδο εκκευρίας στις 6 - 8 Αυγούστου

Στο πεδίο της μάχης στην περιοχή Καραβά - Λαπήθου την περίοδο 6 - 8 Αυγούστου έπεσαν υπέρ πίστεως και πατρίδας ο Ανθυπολοχαγός Μπιτσάκος Σταύρος από την Ελλάδα, ο στρατιώτης Αργυρίδης Χρίστος από τη Λεμεσό, ο στρατιώτης Αναστασίου Αντώνιος από την Αμμόχωστο, ο λοχίας Ευθυμίου Ευθύμιος από την Κερύνεια, ο στρατιώτης Λοΐζου Κωνσταντίνος από τη Λευκωσία, ο στρατιώτης Σταύρου Θεοτόκης από τη Μόρφου και ο στρατιώτης Χατζηνεοφύτου Κώστας επίσης από τη Μόρφου.

Μια μεγάλη ομάδα από 81 άτομα χάθηκαν στα πεδία των μαχών την περίοδο 6 - 8 Αυγούστου, ένα ψηλό ποσοστό γύρω στο 10% του συνόλου των αγνοουμένων στρατιωτών καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου του 1974.

Οι αγνοούμενοι στρατιώτες και αξιωματικοί με αλφαβητική σειρά είναι οι ακόλουθοι:

1. Δεκανεύς	Αδάμου Αδάμος	από τη Σωτήρα
2. Στρατιώτης	Αντωνιάδης Γεώργιος	από την Πάφο
3. Λοχίας	Αγγελή Φοίβος	από τη Λευκωσία
4. Στρατιώτης	Αγαθαγγέλου Άγγελος	από τη Λευκωσία
5. Στρατιώτης	Αριστοτέλους Ανδρέας	από τον Κάμπο
6. Δεκανεύς	Αγαθοκλέους Ανδρέας	από τη Λευκωσία
7. Στρατιώτης	Αραβατζής Μιχαήλ	από το Αργάκι
8. Στρατιώτης	Αθηνόδωρου Ευριπίδης	από τον Παχύαμμο
9. Στρατιώτης	Αλαλιώτης Γεώργιος	από την Κυπερούντα
10. Στρατιώτης	Αλεξάνδρου Αλέξανδρος	
11. Στρατιώτης	Δημητρίου Γεώργιος	από τη Λεμεσό
12. Λοχίας	Ευαγγέλου Ευάγγελος	από τον Αγ. Ανδρέα
13. Λοχίας	Ελευθεριάδης Ανδρέας	από το Παλαιχώρι
14. Στρατιώτης	Ευθυμίου Κωνσταντίνος	από τη Μόρφου
15. Στρατιώτης	Ευθυμίου Νικόλαος	
16. Στρατιώτης	Ζουβανής Ιωάννης	από το Φρέναρος
16. Στρατιώτης	Ζαού Νικόλαος	από το Τσέρι
18. Λοχίας	Θεοδώρου Ιωάννης	από την Κατωκοπιά
19. Στρατιώτης	Θεολόγου Χαράλαμπος	από την Κυρά
20. Στρατιώτης	Θεοχάρους Χριστάκης	από το Μηλικούρι
21. Στρατιώτης	Θεοδοσίου Δημήτριος	από τη Λευκωσία
22. Στρατιώτης	Ισιδώρου Κώστας	από τη Λευκωσία
23. Στρατιώτης	Ιωάννου Θεόδωρος	από την Κερύνεια
24. Στρατιώτης	Κωνσταντίνου Φίλιππος	από τον Κάθηκα
25. Λοχίας	Κωνσταντίνου Ελευθέριος	από τον Αγ. Ανδρέα
26. Στρατιώτης	Καμπούρης Χαράλαμπος	από την Κακοπετριά
27. Λοχίας	Κατσελλής Νικόλαος	από τη Λεμεσό
28. Στρατιώτης	Κούμεττος Ρογήρος	από τον Κορμακίτη
29. Στρατιώτης	Κολιαντρή Αλέξανδρος	από την Πεντάγυα
30. Στρατιώτης	Κυριάκου Χριστόφορος	

31. Στρατιώτης	Κωνσταντίνου Αντώνιος	από το Συριανοχώρι
32. Στρατιώτης	Κωνσταντίνου Κώστας	από το Καϊμακλί
33. Στρατιώτης	Κωνσταντίνου Αντώνιος	από τη Μόρφου
34. Στρατιώτης	Κινάνη Μιχαήλ	από τη Λευκωσία
35. Στρατιώτης	Κωνσταντή Κωνσταντίνος	από την Αμμόχωστο
36. Στρατιώτης	Κάβουρα Ανδρέας	από την Κ. Ζώδια
37. Ανθ/γός	Λοϊζίδης Ανδρέας	από την Τύμπου
38. Στρατιώτης	Λιασής Ανδρέας	
39. ΔΕΑ	Μιχαήλ Σαμψών	από τη Νέτα
40. Στρατιώτης	Μονιάτης Βρυώνης	από το Βουνί
41. Δεκανεύς	Μιχαήλ Νικόλαος	από την Αφάνεια
42. Στρατιώτης	Μεράνου Φοίβος	από την Αμμόχωστο
43. Δεκανεύς	Μιχαήλ Χριστάκης	από την Τερσεφάνου
44. Στρατιώτης	Μαυρομμάτης Γεώργιος	από τον Καλοπαναγιώτη
45. Στρατιώτης	Μάμα Γιάγκος	από το Κ. Χωρίο
46. Επιπ. Οδ.	Μερακληγιάννης Γεώργιος	από τη Μόρφου
47. Στρατιώτης	Νικολάου Κωνσταντίνος	από τα Λύμπια
48. Ανθ/γός	Π' Παύλου Κωνσταντίνος	από την Αθηνού
49. Στρατιώτης	Πουλλαΐδης Ανδρέας	από τη Βατυλή
50. Στρατιώτης	Πάμπης Κώστας	από την Κυρά
51. Στρατιώτης	Πελοπίδας Πολύβιος	από τη Μόρφου
52. Στρατιώτης	Πατούνας Παναγής	από τη Συκόπετρα
53. Στρατιώτης	Πύργου Νίκος	από τη Λάρνακα
54. Στρατιώτης	Πιτσιατάρης Γεώργιος	από τη Μόρφου
55. Στρατιώτης	Παρούτης Μιχαήλ	από την Π. Ζώδια
56. Στρατιώτης	Στεφανίδης Χαράλαμπος	από την Π. Χρυσοχούς
57. Στρατιώτης	Σέργη Χαράλαμπος	από την Αχερίτου
58. Στρατιώτης	Συμεού Κωνσταντίνος	από την Αραδίπου
59. Στρατιώτης	Σταυρινού Γεώργιος	
60. Στρατιώτης	Σολωμού Γιάγκος	
61. Δεκανεύς	Σκίτσας Αντώνιος	από τη Λάρνακα
62. Λοχίας	Ταλιαδώρος Ανδρέας	από το Δάλι
63. Στρατιώτης	Τζιάμας Χρήστος	από τον Αγ. Ανδρόνικο
64. Στρατιώτης	Ττοφής Νικόλαος	από το Φρέναρος
65. Στρατιώτης	Ταραπουλούζης Χρήστος	
66. Ανθ/γός	Φουσεντζίδης Μάριος	από τη Νεάπολη
67. Ανθ/γός	Χαραλάμπους Θεόδωρος	από το Σύσκληπο
68. Ανθ/γός	Χ' Νικολάου Γεώργιος	από τη Μόρφου
69. Λοχίας	Χ' Σταύρου Νικόλαος	από την Τεμπριά
70. Στρατιώτης	Χαριλάου Ιωάννης	από την Κυρά
71. Στρατιώτης	Χ' Λούκας Παναγιώτης	από τον Καραβά
72. Δεκανεύς	Χ' Αγγελή Νίκος	από το Συριανοχώρι
73. Στρατιώτης	Χριστοδουλίδης Ευστάθιος	από το Πραστείο

74. Στρατιώτης	Χαραλάμπους Σωτήριος	από το Ακάκι
75. Στρατιώτης	Χριστοφή Τάκης	από τη Μόρφου
76. Στρατιώτης	Χριστοφή Στέλιος	από το Καλό Χωρίον
77. Στρατιώτης	Χαραλάμπους Κων/νος	από το Καπούτι
78. Στρατιώτης	Χριστοφή Φοίβος	από τη Λευκωσία
79. Στρατιώτης	Χριστοφόρου Ξενοφών	από τη Λευκωσία
80. Στρατιώτης	Χριστοδούλου Νίκος	από τη Λευκωσία
81. Στρατιώτης	Χρήστου Μάριος	από την Πάφο

Επίλογος

Πραγματικά πολύ βαρύ το τίμημα που έδωσαν οι Καραβιώτες την περίοδο της εισβολής. Και ακόμα πιο συγκλονιστική και ηρωική είναι η προσφορά των παλληκαριών μας από όλη την Κύπρο που πότισαν με το αίμα τους τα ιερά χώματα του Καραβά.

Σ' αυτούς που πολέμησαν και έδωσαν και την ίδια τους τη ζωή για να κρατηθεί αυτός ο τόπος ελεύθερος και να μην υποστεί τη σκλαβιά και τη δουλεία, τους πρέπει τιμή και δόξα. Και όπως χαρακτηριστικά λέει ο ποιητής Κωνσταντίνος Καβάφης:

*«Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των
ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.
Ποτέ από το χρέος μη κινούντες».*

Το μήνυμα που προβάλλει έντονα από τη θυσία των παλληκαριών μας και από τον πόνο των συγγενών των αγνοουμένων μας είναι συστράτευση, εγρήγορση, καρτερία και αγώνας μέχρι που ο ήλιος της δικαιοσύνης και τηςλευτεριάς ν' ανατείλει πίσω από τον Πενταδάκτυλο και να δώσει ζωή και φως στα καταπράσινα περβόλια του Καραβά φέρνοντας την πραγματική γαλήνη στις καρδιές μας.

Γιάννης Παπαϊωάννου

Πηγές:

- α) Χρονικό της Κυπριακής τραγωδίας - Κ. Τζωρτζή 1991.
- β) Κατάλογος αγνοουμένων - 1974.
- γ) Προσωπικές μαρτυρίες.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΣΟΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΡΑΒΑ

Ο Αντώνης Παυλίδης

Ο Αντώνης Παυλίδης είναι το τρίτο παιδί της πολυμελούς οικογένειας του Χριστοφή Κυριάκου Παυλίδη από το Παλαιχώρι. Γεννήθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 1944. Πολύ νωρίς μπήκε στον αγώνα της ζωής σαν μαθητευόμενος ηλεκτρολόγος.

Με την εκδήλωση της τουρκικής ανταρσίας τον Δεκέμβριο του 1963 βρέθηκε στο μέτωπο της Ομορφίτας με τους λόχους του Χριστάκη Μασωνίδη. Αρχές του 1964 κατετάγη στην Εθνική Φρουρά και υπηρέτησε στην 30 Μοίρα Καταδρομών, το στρατόπεδο της οποίας ευρίσκετο στο Μερσινίκι της ορεινής περιοχής Λευκονοίκου.

Μετά την απόλυσή του από την Εθνική Φρουρά το 1966 και μέχρι το 1970 εργάστηκε στο Μπαχρέιν ως ηλεκτρολόγος (με Κυπριακή Εταιρεία). Από το 1970 μέχρι το 1974 διατηρούσε επιτυχημένο ηλεκτρολογικό εργαστήριο.

Με την εκδήλωση της τουρκικής εισβολής στις 20/7/74 κατετάγη εθελοντικά στην Εθνική Φρουρά. Βρισκόμενος στο πρώτο λεωφορείο που έφυγε από το Παλαιχώρι έφτασε αρχικά στο Γ.Σ.Π. Ακολούθως προωθήθηκε στο Αεροδρόμιο Λευκωσίας και στη συνέχεια στους Αγίους Τριμιθιάς. Κατετάγη εθελοντικά στους λόχους Πανταζή. Το βράδυ της Κυριακής προωθήθηκαν οι λόχοι Πανταζή μέσω Λάρνακας Λαπήθου προς Λάπηθο και Καραβά. Βρισκόμενοι στα κράσπεδα του βουνού βοήθησε συγχωριανό του που πληγώθηκε να μεταβεί στο Νοσοκομείο Λαπήθου. Λίγο μετά το μεσημέρι της Δευτέρας 22/7/74 έπεσε από θραύσματα βλήματος των τουρκικών όλμων που έβαλλαν ακατάπαυστα από πολεμικά πλοία στην περιοχή Καραβά.

Η οικογένεια του Αντώνη Παυλίδη 2 χρόνια μετά την εισβολή

Ο Αντώνης Παυλίδης παντρεύτηκε το 1967 και απέκτησε 3 παιδιά, από τους οποίους το μικρότερο ήταν μόλις δύο μηνών τον Ιούλιο του 1974.

Από μαρτυρίες του κοινοτάρχη Λαπήθου ο Αντώνης Παυλίδης τάφηκε σε κοινό τάφο με άλλους δύο εθνοφρουρούς στο κοιμητήριο Λαπήθου. Ο αραβώνας του αφαιρέθηκε μετά δυσκολίας και επεστράφη στους δικούς του μέσω της Αστυνομίας. Ο ίδιος ο κοινοτάρχης προσδιόρισε το χώρο όπου βρίσκεται ο τάφος εντός του κοιμητηρίου Λαπήθου. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι ο τάφος βρίσκεται μετά την είσοδο του κοιμητηρίου στην Βόρεια πλευρά, πρώτο διάδρομο στα δεξιά, πρώτος τάφος. Επιθυμία και ευχή των δικών του είναι να μπορέσουν μια μέρα να επισκεφθούν τον τάφο του και να μεταφέρουν τα κόκκαλά του στη γενέτειρά του το Παλαιχώρι.

Κυριάκος Παυλίδης

Σημείωση: Όσοι έχουν στοιχεία για τους υπόλοιπους πεσόντες ή αγνοούμενους στην περιοχή Καραβά-Λαπήθου, παρακαλούνται να τα στείλουν στη διεύθυνση του σωματείου μας για μελλοντική δημοσίευση.

Αφήγηση του Ρένου Ανδρέου από την Κλήρου

«Μετά την μάχη του Κοτζάκαγια κοντά στον Άγιο Ιλαρίωνα, ο πρώτος λόχος που ανήκα και εγώ πήρε διαταγή να μεταβεί στον Καραβά-Λαπήθο. Περπατούσαμε διά μέσου των πορτοκαλεώνων μέχρι να φτάσουμε στο σημείο της συνάντησής μας με τους Τούρκους. Σε μια στιγμή βρήκαμε ένα λόχο εφέδρους που οπισθοχωρούσαν, σημείο ότι οι Τούρκοι ήταν κοντά. Λάβαμε θέσεις μάχης και παρακαλέσαμε τους εφέδρους να ενωθούν μαζί μας για να γίνουμε πιο ισχυροί. Ορισμένα παλικάρια είχαν μείνει, άλλοι έφυγαν. Οι Τούρκοι μας έβαζαν συνεχώς.

Σε μια στιγμή είχαν ρίξει βλήμα του ΠΑΟ πάνω μας με αποτέλεσμα να σκοτωθούν τρεις έφεδροι που είχαν μείνει να μας βοηθήσουν. Δεν ξέχασα ποτέ την σκηνή αυτή διότι στον τόπο που βρίσκονταν, προηγουμένως ήμουν εγώ με μερικούς άλλους. Αλλάξαμε θέσεις ύστερα από εντολή του λοχαγού μας.

Το βλήμα αυτό πέρασε από πολύ κοντά μου. Εγώ όμως έκανα γρήγορα 'βαρελάκια' και σώθηκα. Προς στιγμή λόγω του καπνού που δημιουργήθηκε από την επαφή του βλήματος με την ελιά, νόμισα τον εαυτό μου νεκρό διότι δεν έβλεπα τίποτε τριγύρω μου. Είχα την εντύπωση ότι με άγγιξε το βλήμα. Οι άλλοι στρατιώτες με θεώρησαν νεκρό. Όταν συνήλθα κοίταξα πίσω μου και είδα τρία παλικάρια νεκρά. Τα κορμιά τους ήταν γεμάτα θραύσματα του βλήματος. Ο ένας που έλεγξα τα ρούχα του και βρήκα την ταυτότητά του, ήταν ο ήρωας Παυλίδης από το Παλαιχώρι. Για τους άλλους δυο δεν βρήκαμε στοιχεία. Εν τω μεταξύ τραυματίστηκε και ο λοχαγός μας Γαληνός Αθανάσιος στο πόδι. Ο λόχος έμεινε στην περιοχή μέχρι την ανακωχή. Τη Δευτέρα σχηματίσαμε πρώτη γραμμή. Είχαμε απέναντί μας τους Τούρκους σε απόσταση 100 μέτρων. Ποτέ όμως δεν τήρησαν την ανακωχή. Την εκμεταλλεύτηκαν και κατέλαβαν τον Καραβά και τη Λαπήθο.»

Εφημερίδα Σημερινή 20.7.85

ΜΙΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Ιούλιος 15, 1974, Δευτέρα πρωί. Καβάλλησα τη μοτόρα μου αφού πήρα το πρωινό μου και τράβηξα για τη δουλειά μου. Στο σπίτι μόνος, έξι παιδιά έχω και τα δυο μεγάλα όταν τέλεψαν το Γυμνάσιο έφυγαν για την Αγγλία για σπουδή και για δουλειά, αφού κάποιος ξάδελφός μου που ήταν εκεί τα βοήθησε και βρήκαν δουλειά πρώτα. Όταν τέλειωσαν και οι άλλοι, πήγαν στην Αμερική, όπου είχε αδελφό η γυναίκα μου. Εννιά μήνες πριν της εισβολής πήγε και η γυναίκα μου στην Αμερική και μόνος εγώ στο σπίτι τώρα.

Ξεκινώ τώρα για τη δουλειά μου. Είμαι οικοδόμος και εργάζομαι στην εταιρεία Ιωάννου και Παρασκευαΐδη κοντά στο Βαβυλά. Πήγαμε δουλειά και όταν ήλθε ένα λεωφορείο της Λάμπουσας από τη Λευκωσία μας φωνάζουν ότι έγινε πραξικόπημα, κτύπησαν το Προεδρικό και σκότωσαν το Μακάριο. Στο άκουσμα ο υπεύθυνος μας διατάσσει να φύγουμε. Πρώτος εγώ φεύγω με τη μοτόρα και φθάνω στα καφενεία του χωριού. Έρχεται κάποιος από τη Λευκωσία και μας λέει ότι ο Μακάριος ζει, γλύτωσε. Ο κόσμος ανάστατος... Ακούσαμε κάποιες δίπλα να φωνάζουν "Χριστός Ανέστη", "Έπεσε ο τύραννος", "Η σειρά σας..." Αυτές τώρα κόπτονται για αγνοούμενους, ξεσπίτωτους και τουφεκισμένους..

Βλέπουμε να καταφθάνουν ο γραμματέας του Δημαρχείου με έναν αξιωματικό και δυο στρατιώτες και μου φωνάζουν να φέρω τον πωλητή του Συνεργατικού για να πάρουν για το στρατό ό,τι θέλουν ή θα σπάσουν την πόρτα. Δίπλα και ένας από την επιτροπή που έτρεξε να φέρει πελεκάνο διότι ο πωλητής είχε πάει στο χωριό του να δει τους δικούς του. Εν τω μεταξύ τους λέω: "Τόσα μαγαζιά επεράσατε και δεν επήρετε και ήλθετε από τους Μύλους εδώ κάτω;" Ο αξιωματικός με κοιτά και μου λέει: "Δε θα μας πεις εσύ από πού θα πάρουμε και μη μιλάς πολύ". Ανοίξαν, επήραν όλα τα τσιγάρα, σαπούνια και άλλα, όχι τρόφιμα. Ο επίτροπος έδεσε την πόρτα και πήγαμε και καθήσαμε στο καφενείο. Ο αξιωματικός όμως μας διατάσσει να φύγουμε. Βλέπω κάποιο να φεύγει από το καφενείο του και να έρχεται για να δημιουργήσει φασαρία. Κάποιος μου τράβηξε το χέρι και φύγαμε.

Μας φωνάζουν να πάμε στο οίκημα του Μακαρίου όλοι, απέναντι από το σπίτι μου. Πήρα κάτι, έφαγα και μπήκα μέσα. Γέμισε το οίκημα έξω και μέσα. Σε κάποια στιγμή οι γυναίκες, που ήταν ισάριθμες με τους άντρες, θέλησαν να πάνε κάτω στο Μοναστήρι να διαμαρτυρηθούν, γιατί εκεί ήταν το στρατόπεδο του πυροβολικού. Δε θα ξεχάσω τον αυθορμητισμό τους · ήταν χείμαρρος. Πήγαν και όταν ήταν σε απόσταση εκατό μέτρων οι στρατιώτες άρχισαν

να πυροβολούν στον αέρα για φοβέρα. Αυτές όμως ακάθεκτες όρμησαν στη σιδερένια πόρτα, που υποχώρησε από το βάρος και ζητούσαν τους ανωτέρους. Τους είπαν ότι έφυγαν και στράφηκαν πίσω. Την ώρα όμως που προσπαθούσαν να τις αναχαιτίσουν, έπεσε το μπερέ ενός στρατιώτη, το πήρε η Ευγενία Σιακόλα ,το' βάλε σ' ένα καλάμι και το κρατούσε ψηλά. Μπήκαν στο οίκημα, μας είπαν τα καθέκαστα και μετά διαλυθήκαμε.

Πήγα, μαγείρεψα, έφαγα και ... πάλιν εκεί. Ήλθαν από την Πάνω γειτονιά και μας είπαν ότι κάποιοι πανηγυρίζουν και φωνάζουν "ήλθε η ώρα σας". Πέσαμε να κοιμηθούμε αλλά με φόβο. Κάποιοι μας είπαν να μην ανησυχούμε και δεν υπάρχει φόβος απ' αυτούς· αυτοί είναι που φοβούνται. Έβαλα το ράδιο και λέγει ο Μπαϊράκ ότι συσκέπτεται για την κατάσταση στην Κύπρο το Τουρκικό Επιτελείο. Εμείς ξέραμε ότι ήταν η αφορμή αυτή να επέμβουν. Αλλά τότε; Πέρασε η νύκτα, ήλθε η Τρίτη, η Τετάρτη, η Πέμπτη και ακούω ότι θα επέμβει η Τουρκία να προστατεύσει τους δικούς της.

Πλοία τουρκικά εθεάθησαν την Παρασκευή το πρωί ανοικτά του Αποστόλου Αντρέα. Όταν ήλθε το μήνυμα από κάποιο που είχε έλθει από τη Λεμεσό, τότε είπα με το νου μου θα συμπέσει το ίδιο, 20 Ιουλίου που άρχισε ο Βαλκανικός πόλεμος; Και πράγματι έγινε.

Πέντε η ώρα το πρωί. Έπεσε η πρώτη βόμβα δίπλα στο μοναστήρι. Ήμουνα ξύπνιος και άκουσα το βουϊσμό του αεροπλάνου. Ξέβηκα πάνω στην ταράτσα και είδα τα πλοία να βάλλουν στο όρος. Η αγωνία του κόσμου δεν περιγράφεται. Περάσαμε τρεις μέρες και δυο νύκτες τραγικές, ώσπου έγινε ανακωχή. Αλλά δύο μέρες μετά την ανακωχή βλέπουμε να κυματίζουν σημαίες στα υψώματα, η πρώτη πιο πάνω από την Αγία Ειρήνη και οι άλλες πάνω από τη Λάπηθο. Γέμισε στρατός στα υψώματα. Από την πρώτη νύκτα της εμφάνισης της σημαίας άρχισε το κανονίδι στο χωριό και συνέχισε μέχρι τις οκτώ Αυγούστου που κατέβηκαν από το όρος και μπήκαν στο χωριό. Στη Λάπηθο μπήκαν 7 Αυγούστου. Ο κόσμος από την πρώτη νύκτα όταν άρχισαν να ρίχνουν στο χωριό άρχισαν να φεύγουν. Πρώτοι αυτοί που φώναζαν "ήλθε η ώρα σας". Έμειναν στο χωριό 81 άτομα, όλοι γέροι και γριές, τους οποίους μετά με έβαλαν να τους καταγράψω.

Οκτώ Αυγούστου πρωί, πέντε η ώρα, άκουσα πυροβολισμό· το πρώτο θύμα ο Ττοουλής ο Φλόκκος. Μετά άκουσα ορισμένους άλλους. Αυτοί ήταν δίπλα στα καφενεία, όπου καθόταν ο Φραντζέσκος και είχε μισάνοικτη την πόρτα και όταν από τη γωνιά του Συνεργατικού τον είδανε, του ρίξαν έξι σφαίρες που τον πέρασαν και σφηνώθηκαν πάνω στον τοίχο πίσω του. Εγώ ξέβηκα πίσω από το σπίτι που ήταν τα βοηθητικά για να είμαι πιο σίγουρος και όταν πέρασαν δέκα λεπτά, ακούω θόρυβο στο σπίτι. Βλέπω τρεις να τρώνε σταφύλια. Έτρεξα κοντά τους. Ο πρώτος με σημάδεψε· φώναξα "Παναγία μου, σώσε με" και ψήλωσα τα χέρια μου. Αυτός κατέβασε το όπλο και άρχισε

να με κτυπά στο πλευρό και να μου δείχνει να πάω στο δρόμο, όπου είχε έναν αξιωματικό και άλλους τρεις στρατιώτες που τους έδινε διαταγές. Πιο πάνω, που ήταν το σπίτι του δασκάλου του Βακή, ο ένας που με κτύπησε, επειδή ο αξιωματικός δεν τον έβλεπε, έρχεται κοντά μου, βγάζει το κολάνι από το παντελόνι και μου δένει τα χέρια μου πίσω. Του είπα τούρκικα, επειδή ήξερα λίγα, "Πέντακκαστάτιρ γιαού" (Είμαι άρρωστος). Με αρπάζει από τη μέση, με ψηλώνει πάνω και με κτυπά κάτω· ένιωσα τσίμπημα στα σκέλη μου· μου προκάλεσε κοίλη. Είδα να του πέφτει η αλυσίδα που ήταν η ταυτότητά του, με τ' αρχικά και φωτογραφία μικρή μέσα. Ήλθε ο αξιωματικός, με είδε και τον ρώτησε γιατί με έδεσε. Όπως κατάλαβα, του είπε πως έτρεξα να φύγω. Τον διατάζει να πάρει ό,τι κρατώ και παίρνει το ρολόι, το σουγιά και το πορτοφόλι μου, που είχε 205 λίρες. Εκείνη τη στιγμή φώναξα δυνατά "τα χρήματά μου" και βλέπω τον αξιωματικό να μου κλείνει το μάτι και τον προστάζει και μου τα βάζει πίσω στην τσέπη. Κάτι μιλούν κι εγώ βρήκα ευκαιρία και την αλυσίδα την έσπρωξα πίσω μέσα στο χώμα. Εκείνη τη στιγμή δύο άλλοι στρατιώτες φέρανε το Σωκράτη του Καψούρη και τον στήσανε δίπλα μου. Βλέπω να του δένουν κι αυτού πίσω τα χέρια του με ένα σπάγγο. Ο Σωκράτης, πενήντα χρόνια στην Αμερική εργένης, είχε έρθει τρεις μήνες πριν την εισβολή στην Κύπρο, σαράβαλο, κάπου 75 χρονών, σωματώδης. Μας διατάσσουν να πάμε προς τα κάτω που είναι ο δρόμος προς το μοναστήρι.

Το πρώτο σπίτι ήτανε του αδελφού μου, που είχε πεθάνει και εκεί ζούσε η γυναίκα του με τη μάνα της. Όταν μπήκαν μέσα τες βρήκαν με την Ειρηνιά τη Λιβερκώτισα και τες έβγαλαν έξω. Πήγαμε στο μοναστήρι, καθήσαμε πιο πίσω και πρόσταξε τους στρατιώτες και πήγαν να κοιτάξουν αν υπήρχε κανείς. Τίποτα.

Στραφήκαμε πίσω από τον ίδιο δρόμο και παίρνουμε το δρόμο της Έξω γειτονιάς. Περπατούσαμε, κοιτούσαν τα σπίτια, μα κανείς. Όταν πήγαμε στο σπίτι κοντά στου Ατσίγγανου, η πόρτα ανοικτή, μπήκαν μέσα και βλέπω να βγάζουν τον Ατσίγγανο έξω και να τον σέρνουν κάτω με τα πόδια. Τον αφήσανε εκεί και προχωρούμε προς την Ευαγγελίστρια και μετά προς την Αγία Ειρήνη. Εκεί, στο σπίτι του Αυγουστή, καθήσαμε στα σκαλιά απέναντι όπως μας διάταξαν, για να κάνουν έρευνα στα γύρω σπίτια. Βλέπω να φέρνουν την οικογένεια του Σωτήρη Χατζηστυλλή· το Σωτήρη, την Άννα τη γυναίκα του, τα πέντε παιδιά του, τον πατέρα του Κυριάκο, το Νικόλα Παπάκωστη, τη γυναίκα του και τη Μαριαννού. Μόλις με είδε η Άννα ήλθε κοντά μου, με αγκάλιασε κι άρχισε να κλαίει. "Γιατί σε δέσανε, θείε μου"; μου λέει. "Άσε με" της λέω, "εμένα. Εσύ γιατί δεν έφυγες με τα παιδιά σου;". "Πέστου αυτού" μου λέει και μου δείχνει τον άντρα της. Ο Παπανικόλας του' δειξε το διαβατήριο και την αμερικανική υπηκοότητα και παίρνουμε δρόμο προς την Αγία Ειρήνη, κοντά στη δεξαμενή. Εγώ εν τω μεταξύ φώναξα του Νικόλα Παπακωστή και του είπα ότι μου φαίνεται ότι ο αξιωματικός ξέρει ελληνικά. Όταν σταθήκαμε του μίλησε και εκείνος του είπε αγγλικά ότι ο πατέρας του είναι Έλληνας και η

μάνα του Τουρκάλα από την Κωνσταντινούπολη· του έδωσε ένα χαρτάκι με το όνομα Τεύκρος Ιωαννίδης. Μίλησε ο αξιωματικός στον ασύρματο και μας λέγει ότι έρχεται απόσπασμα από πάνω για να μας παραλάβει. "Θα βγείτε πάνω που έχει στρατόπεδο και μετά θα σας πάρουν κάπου με αυτοκίνητο, σε τόπο που έχει και άλλους" είπε. Παίρνουμε το μονοπάτι δίπλα από το σπίτι του παπά Γιακουμή. Ο Σωκράτης δύσκολα περπατεί και τον κρατούν δύο στρατιώτες· το ίδιο και η Μαριαννού. Εγώ προχώρησα μπροστά· γύρευα ευκαιρία να ελευθερωθώ από τα δεσμά μου τώρα που θα μας έπαιρναν άλλοι, αλλά μας πρόκαμαν και δεν πρόλαβα. Βγήκαμε το όρος πάνω που είναι η Ξυσταρκά. Τι να δω! Έναν στρατώνα σ' έναν ισιότοπο! Βλέπω να κάθονται σε μια χαρουπιά, ο Ξενοφών με τη γυναίκα του Αννέζα, ο Πιτσιαής, η Ουλού του Μπακκή και ένας από τα Λιβερά. Ήλθαν και οι άλλοι. Όταν φέρανε το Σωκράτη, έπεσε σαν ψόφιος και τον είδαμε να ουρεί πάνω του. Ήλθε ένας Τούρκος κι έδωσε λίγα μπισκότα για να φάμε. Εμένα μου έβαλε στο στόμα ορισμένα ο Ξενοφών. Μιλούσαμε και μου είπε ότι ο Χατζής ο βοσκός ήταν πυροβολημένος κάτω απέναντι στο δρόμο. Τους είπα κι εγώ ότι άκουσα πυροβολισμούς το πρωί και είπαμε ότι θα έχει πολλούς σκοτωμένους.

Ζητήσαμε νερό, ήπιαμε και το απόγευμα ήλθε ο αξιωματικός και ρώτησε αν κανένας μας ήξερε τούρκικα, τώρα στη γλώσσα του και ο Πιτσιαής του είπε ότι ξέρει. Μας λέει "τώρα θα πάτε πιο πάνω που έχει δρόμο, θα μπειτε σε αυτοκίνητο και θα σας πάρουν κάπου". Πρώτος ξεκινώ εγώ, αφού μας έδειξε το μονοπάτι. Γυρεύω τρόπο να λευτερωθώ. Ο Σωκράτης δε λέει να το κουνήσει· τον παίρνουν δύο Τούρκοι από τις μασχάλες αλλά, όταν μπήκαμε στο μονοπάτι, ένα πόδι πλάτος, με σπαλάθια ύψος ένα πόδι και άνω από τες δυο μεριές, δεν μπορούσαν από το βάρος και τα αγκάθια να περπατήσουν και τον άφησαν να πέσει και να βγάζει αφρούς από το στόμα του και να τρέμει όλο το κορμί του. Με πήρε το παράπονο που μεγάλωσε όταν κάποιος του έδεσε και τα πόδια με σπάγγο, τον άφησαν εκεί και προχωρούμε και τον αφήνουμε.

Όταν βρήκαμε ένα "αρκάτζι" μικρό και στρίψιμο, απέχω από τους άλλους κάπου 40 μέτρα και αφού χαλάρωσα το κολάνι ελευθερώθηκα. Έκανα δυο λεπτά να φέρω τα χέρια μπροστά και ξέβηκα από το "αρκάτζι". Αντίκρυσα τους άλλους και μας έδειξαν πού να πάμε. Κι εκεί στρατόπεδο. Μας απλώσανε μια πατανία χάμω και μας είπαν να καθήσουμε. Μας φέρανε μια караβάνα πιλάφι και λίγο κρέας βραστό. Δώσαμε προτεραιότητα στα μικρά να φάνε· ήμαστε δεκαοκτώ άτομα, εκτός από το Σωκράτη, που ποιος ξέρει εκεί έμεινε, εκεί τον θάψανε. Άρχισε να σουρουπιάζει και κοιτάζουμε να έρχεται από πάνω, που ήταν ο δρόμος που πήγαινε κάτω στη Λάπηθο, ένας και κάτι μίλησε και μας διατάσσουν να βγούμε στο δρόμο, όπου ένα αυτοκίνητο μας περίμενε. Βγήκαμε όλοι πίσω στην κάσια του φορτηγού, αφού βοήθησαν και τους γέρους. Όταν φτάσαμε στο Κεφαλόβρυσο της Λαπήθου, μας διέταξαν να βγούμε. Μπαίνω μέσα στο κέντρο και βλέπω 160 άτομα και μαζί και δυο Ξα-

δέλφια μου, γιατί είχα θεία παντρεμένη στη Λάπηθο. Τους είπα πως μας πιάσανε εκείνη τη μέρα και μου είπαν ότι αυτούς τους πιάσανε από την προηγούμενη και τη βγάλανε νηστικοί στην καρέκλα. Χάμω στη γωνιά έξι γέροι ήτανε στην πατανία κι απ' έξω τρεις φρουραί, ο ένας με ασύρματο.

Το Συνεργατικό παντοπωλείο Καραθά στη λεωφόρο Πραξάνδρου, όπως είναι σήμερα

Τη βγάλαμε στην καρέκλα τη νύκτα. Ξημέρωσε Παρασκευή. Βγήκαμε στη μεγάλη βεράντα και μιλούσαμε. Μου είπαν ότι υπάρχουν πολλοί που είναι κρυμμένοι και πολλοί που τους τουφεκίσανε και είναι άταφοι και θα βρωμήσουν εκεί. Πέρασε και η Παρασκευή 26 Αυγούστου, ήλθε το Σάββατο 27 Αυγούστου και βγήκαν όλοι έξω για να καθαρίσουν ορισμένες γυναίκες το χωλ, διότι οι γέροι είχαν λερώσει εκεί στη γωνιά, παρόλο που το κέντρο είχε τουαλέττες. Σχολιάζαμε την πείνα μας, τον ύπνο μας, την καθαριότητά μας, ότι πρέπει να φωνάξουμε ότι θέλουμε να φάμε, ότι ήμαστε τρεις μέρες νηστικοί μόνο με νερό. Ρώτησε ο Τούρκος και του είπανε, διότι είχε από τη Λάπηθο ορισμένους που γνώριζαν καλά τα Τούρκικα. Πήγε ένας από τους φρουρούς θυμάμαι και γέμισε έναν κουβά μεγάλο χαρούπια, που είχε πιο πάνω, και μας έδωσε από δύο. Τα φάγαμε. Όταν όμως ήλθε η Κυριακή και βγήκαμε έξω πάλι, η κόρη του Ττόμπουλου μας λέει ότι πρέπει να φωνάξουμε. "Εσύ" του λέει "που μιλάς τα τούρκικα πέστου αυτού να πει στον ασύρματο αυτό και αυτό". Ο στρατιώτης έδειξε κατανόηση, μίλησε στο αρχηγείο που ήταν σ' ένα παραθαλάσσιο κέντρο και μας λέει "έρχονται τώρα οι αξιωματικοί". Σε 25 λεπτά καταφθάνει ένα τζιπ. Εγώ καθόμουν στη βεράντα και σηκώθηκα. Βγήκαν πάνω και ο πρώτος στέκει μπροστά μου και μας λέει στα ελληνικά: "Γεια σας, τι κάνε-

τε;" Του λέω "κύριε", "ναι", μου λέει. "Νομίζω ότι και ο πόλεμος έχει τους νόμους του" είμαστε τέσσερις μέρες δίχως φαγητό, δίχως ύπνο". Με κτυπά χαϊ-δευτικά στον ώμο και μου λέει "Όλα τώρα θα διορθωθούν". Ήτανε Έλληνας, Τούρκος υπήκοος, όπως μας είπε. Παίρνει τον ασύρματο και μιλά. Σε μισή ώρα ακριβώς έρχεται αυτοκίνητο και φέρνει δύο κοφίνες ψωμιά, δυο κάσιες ντομάτες και φέττα τυρί. Φώναξε δυο από τους δικούς μας και βοήθησαν να τα διανέμουν. Ήτανε το πιο γλυκό ψωμί που έφαγα στη ζωή μου. Θυμάμαι που ο φρουρός δίπλα μου, όταν είδε ότι η ντομάτα η δική μου ήταν μεγάλη και το ψωμί σώθηκε, μου έγνεψε στην κοφίνα που είχε μείνει η άκρη του ψωμιού και το πήρα. Έδωσα και στο γέρο δίπλα μου το μισό. "Τώρα είναι και ο τσιγάρος", μου λέει ο γέρος. Οι αξιωματικοί ακουμπισμένοι στα κάγκελα της βεράντας και μιλούν. Είδα στην τσέπη αυτού που μιλούσε ελληνικά ένα πακέτο Ρόθμανς και σε μια στιγμή που με έβλεπε του έγνεψα και μου έδωσε το πακέτο. Είχε μέσα μόνο δύο τσιγάρα και πήραμε από ένα με το γέρο. Έρχεται μετά στον ασύρματο και μιλά. Ο δικός μας που ήξερε τούρκικα μας εξηγεί ότι θα μας πάρουν κάπου κάτω. Ο αξιωματικός μας λέει ότι θα' ρθουν αυτοκίνητα και θα πάτε κάπου σε σπίτια.

Πέρασε κάπου μια ώρα, ήλθαν φορτηγά και μας κατέβασαν στον Άγιο Θεόδωρο, στο σπίτι του Μαστραπά του εργολάβου. Μας διατάσσουν να μπορούμε στα γύρω σπίτια για να μας εποπτεύουν εύκολα και επίσης να μας βλέπει ο Ερυθρός Σταυρός που θα αρχίσει να έρχεται. Πρώτος προχωρεί ο Παπάκωστης Νικόλας· μπαίνουν στο πρώτο σπίτι, καινούργιο, μαζί με την οικογένεια του Σωτήρη και τον πατέρα του. Στο δεύτερο, πάλιν καινούργιο, μπήκα εγώ με τη νύφη μου και τη μάνα της, ο Ξενοφών και η γυναίκα του. Όλα άνω κάτω.

Τα ρούχα έξω από τα ντουλάπια, χάμω. Τα μαζέψανε οι γυναίκες και τα' βαλαν στα ντουλάπια. Είχε τρία στρώματα· μου κανόνισαν το στρώμα το μικρό σε μια κάμαρη και το άλλο ο Ξενοφών· σε άλλη κάμαρη η νύφη μου με τη μάνα της. Μπήκαμε στην κουζίνα, άθικτη. Βρήκαμε απ' όλα τα όσπρια, λάδια, πατάτες. "Θα τηγανίσουμε πατάτες", είπαν οι γυναίκες. Το μόνο τα ψωμιά ήταν ξερά, αλλά βολευτήκαμε. Ήθελα να κάνω μπάνιο, ήθελα ρούχα. Μου λένε οι γυναίκες "έχει ό,τι θέλεις στα ντουλάπια". Το φαγητό έτοιμο. Βρήκαμε και κρασί, καθήσαμε και φάγαμε. Φανταστείτε την όρεξή μας που είχαμε! Μας έδωσε κάποιος και τσιγάρα που βρήκε σε διπλανό καφενείο, ήπιαμε τον καφέ μας και πήγα για ύπνο. Θυμάμαι η ώρα εννιά ξάπλωσα. Μου ήρθε ευθύς ο ύπνος. Ξέρεις τι σημαίνει να τη βγάλεις τρεις νύχτες πάνω στην καρέκλα! Τα μικρά του Σωτήρη βρήκαν μια κουβέρτα και κοιμόντουσαν χάμω πάνω σ' αυτήν. Την άλλη μέρα ήρθε ο Ερυθρός Σταυρός μαζί και κάποιος Τούρκος, ο οποίος, όπως μας είπαν, διορίστηκε διοικητής της περιοχής. Φέρανε κάτι κουβέρτες, αλλά βρώμικες και σχισμένες, ούτε τις κοίταξα. Ένας του Ερυθρού Σταυρού, Άγγλος, ήξερε και λίγα Ελληνικά, μου' δωσε χαρτί να γράψω τα ονόματα όλων που μέναμε μαζί. Ο διοικητής διέταξε αν υπάρχουν μαγαζιά κοντά να τα ανοίξουν και να πάρουμε ό,τι θέλουμε και

όρισε το Μαστραπά τον εργολάβο υπεύθυνο. Το γκαράζ το κάναμε γραφείο και αποθήκη. Μαζέψαμε κότες, τες βάλαμε σε παράγκα, βρήκαμε και τροφές και είχαμε και κρέας καιη ζωή συνεχίζεται.

Μετά είπαμε στον υπεύθυνο του Ερυθρού Σταυρού, αφού πέρασαν απ' την ημέρα που μπήκαμε στα σπίτια δώδεκα μέρες, ότι υπάρχουν άτομα που τα πυροβόλησαν και βρωμήσανε και πρέπει να θαφτούν. Δύο άλλοι και εγώ μαζί με έναν που ήξερε πού ήταν η πρώτη, μια γριά γυναίκα πυροβολημένη στην αυλή της, σκάψαμε δίπλα και τη θάψαμε. Άλλοι δύο γέροι, αντρώγυνο, πυροβολημένοι στο κρεβάτι όπως ήταν στο ανώγειο· τους τυλίξαμε όπως ήταν, τους δέσαμε και τους ρίξαμε κάτω από το παράθυρο· τους θάψαμε και αυτούς. Τώρα έμεινε ο Σάββας Σαββίδης, κάτω στον κεντρικό δρόμο, όπου οι δικοί του είχαν μαγαζί· έφυγαν όλοι και αυτός έμεινε. Πήγαμε και αντίκρισα ένα φρικτό θέαμα. Μπήκαμε από την πίσω πόρτα και αυτός, όπως καθόταν αντίκρυ στο παράθυρο σε καρέκλα και η καρέκλα το εμπρός πίσω, ήταν πεσμένος στα κτένια της καρέκλας· τον πυροβόλησαν απ' έξω κι ούτε κουνήθηκε. Τρέχανε οι βρωμιές και ορισμένες κότες από κάτω έτρωγαν από τα υγρά που τρέχανε κι έγιναν ολοκόκκινες από τις ακαθαρσίες που έτρεχαν, ήταν σαν φαντάσματα. Ήταν το πιο φρικτό θέαμα που είδα στη ζωή μου. Σκάψαμε πίσω και τον θάψαμε. Πήγα, έβγαλα τα ρούχα έξω, μπήκα στο μπάνιο και καθαρίστηκα. Ήλθε ο Ερυθρός Σταυρός την άλλη μέρα και τους είπαμε ότι θάψαμε αυτούς που ήταν εδώ γύρω. Είπα του Νικόλα Παπάκωστη να του πει ότι είμαστε από το διπλανό χωριό και έχει και εκεί πυροβολημένους και πολλούς που είναι κρυμμένοι, ως επί το πλείστον γέρους και γριές και αν θέλει μπορώ να πάω τώρα μαζί του να δει. Το είπε του Τούρκου διοικητή και μ' έβαλε στο αυτοκίνητό του και πήγαμε στο σπίτι του Νίκου του Διγενή. Κτύπησε την πόρτα αλλά εκείνος δίσταζε ν' ανοίξει. Του μίλησε Αγγλικά, διότι του είπα ότι ήξερε αγγλικά, και του είπε ότι είναι του Ερυθρού Σταυρού. Τότε του άνοιξε και καθήσανε μαζί με τον Τούρκο. Συμφώνησαν ότι θα φέρουν και τους άλλους και θα έλθει ο αξιωματικός και δυο άλλοι Τούρκοι και θα τους μαζέψουν όλους, εδώ στα γύρω σπίτια. Έφυγαν και ήλθαν την άλλη μέρα.

Πήγαν στη Λάπηθο πρώτα και είπαν τους δικούς μας να φύγουν για το χωριό τους και θα τους συνοδεύσουν δυο αστυνομικοί Τουρκοκύπριοι, ο υπεύθυνος του Ερυθρού Σταυρού που τον συνόδευε και μια γυναίκα, ο Τούρκος διοικητής και ένας αξιωματικός της αστυνομίας. Ο αξιωματικός ήταν προηγούμενως στην κυπριακή αστυνομία και ονομαζόταν Νιαζής. Μπήκαν στο σπίτι του Διγενή και ο Εγγλέζος μου έγνεψε να καθίσω κοντά του. Λέγει στο Νίκο Διγενή αγγλικά και μου εξηγεί και διατάζει το Νίκο να καλέσει ακόμα τρεις που μπορούν να με βοηθήσουν να αρχίσουμε να μαζεύουμε όσους είναι στα σπίτια τους και να τους φέρουμε εδώ γύρω στα σπίτια για να είναι ευκολία να τους επιτηρούν. Είπε ότι θα μας συνοδεύσουν οι δυο αστυνομικοί.

Την άλλη μέρα, όταν ήλθαν οι φρουροί, ξεκινήσαμε. Πρώτα πήραμε την

Αθηνά τη δασκάλα με τη Μαρία του Φλόκκου του Τσουολή. Όταν ρώτησα τη Μαρία για τον άντρα της μου είπε ότι το Σάββατο το πρωί πήγε να με βρει για να του δώσω ψωμί, γιατί πήγαινα στη Λάπηθο στου Τσουλούπα κι έφερνα ψωμιά με το ποδήλατο κάθε μέρα κι έδινα σ' αυτούς που ήταν στη γειτονιά μου· αλλά, όταν πήγα την προηγούμενη μέρα, κοντά στο Γυμνάσιο άρχισαν να μου βάνουν από το ύψωμα, έριξα το ποδήλατο και πήγα στον τοίχο δίπλα. Βλέπω να έρχεται ο Δημητρός ο Λάιος από τη Λάπηθο και μου είπε ότι πήγε στον ψωμά κι αυτός αλλά είχε φύγει χαράματα, διότι η νύχτα που πέρασε ήταν εφιαλτική, νύκτα του Αγίου Βαρθολομαίου. Το Σάββατο βράδυ, η ώρα εννιά, άρχισαν να βάνουν στα χωριά μας από τα υψώματα. Δεν μπορώ να σας περιγράψω πόσες σφαίρες πέφτανε στο λεπτό· ξεκίνησα να φύγω αφήνοντας εκεί το ποδήλατο. Ο Λάιος ζούσε σ' ένα υπόγειο δίπλα στο σπίτι του από φόβο με τη γυναίκα του. Όταν κόντεψα του Παρθεναγωγείου άκουσα πυροβολισμό κι η σφαίρα έπεσε έξι μέτρα απόσταση. Έτρεξα κι αντίκρισα τα σχολεία, όπου δεν μπορούσαν να μου βάνουν. Μπήκα στο σπίτι της ξαδέλφης της γυναίκας μου που ζούσε με τη μάνα της και την Ειρήνη του Γέρου γιατί είχαν υπόγειο και μου κανόνισαν στρώμα κι έμενα για συντροφιά. Ζούσαν μόνες και τους είπα ότι θα κατέβουν όπως φαίνεται. Ο Γέρος ήταν το πρώτο θύμα· οι γυναίκες οι τρεις κρύφτηκαν και δεν τις βρήκαν. Μετά από μια μέρα πήγαν στου Νίκου του Διγενή και ζήτησαν άσυλο.

Μαζέψαμε όλους, 79 άτομα, κι έμεναν μόνο η Σοφία του Κολιανδρή και η

Οδός Ερμού. Σ' αυτή τη γειτονιά θρήκαν καταφύγιο αρκετοί συγχωριανοί μας κατά τη διάρκεια του εγκλωθισμού τους

Νικορίλλενα. Αυτές έπρεπε να τις πάρουμε πάνω σε καρότσι και τη γριά ακόμη δίπλα της Σοφίας της Χατζηττουσλή. Πήραμε το απόγευμα πρώτη τη Σοφία του Χατζηττουσλή, αφού βρήκαμε καρότσι. Στείλανε τον Αντώνη Τεγε-ρίδη και πήρε φαγητό της Σοφίας για τη νύκτα. Του είπε του Αντώνη και της έβγαλε το πάπλωμα έξω και κουβέρτα και σεντόνια γιατί ήταν ζέστη και όταν πήγε το πρωί να βάλει τον ποταμό να ποτίσει πιο κάτω λεμονιές, κοίταξε πρώτα τη γριά, αλλά όταν της φώναξε δεν πήρε απάντηση· ήταν νεκρή. Έτρεξε κάτω μας το' πε, ξεκινήσαμε οι ίδιοι, ο Ξενοφών, εγώ, ο Αντώνης, ο Φίλιππος, ο Γιώρκος του Τσακροκολή και ο Πιτσιαής, σκάψαμε δίπλα και τη θάψαμε και τραβούμε για τη Νικορίλλενα στην άλλη άκρη του χωριού δυτικά και όταν πήγαμε, βρήκαμε το Χρίστο Καρκάνια, που είναι και συγγενής της, να μας λέει "ελάτε μέσα" και τη βλέπουμε πυροβολημένη, αφού τη βιάσαν πρώτα. Είχε χαράκωμα πίσω από τον καιρό του πολέμου, την τυλίξαμε στα στρώματα και τη ρίξαμε στο χαράκωμα και την σκεπάσαμε. Τους λέω στο γυρισμό: "Πού είναι αυτοί που φώναζαν στο πραξικόπημα, έπεσε ο τύραννος, η σειρά σας τώρα, να δούνε αυτά τα αίσχη από αυτούς που μας κουβάλησαν";

Κανονιστήκαμε σε δώδεκα σπίτια και σε κάθε σπίτι είχε και μια ή δυο γυναίκες μόνο να μαγειρεύουν. Βρήκαμε γκάζια για ευκολία, αλλά ο Ερυθρός Σταυρός τι να έφερνε; Λίγο τυρί, λίγα ψωμιά, λίγο βούτυρο, που ούτε για είκοσι άτομα δε φθάνανε. Σκέφτηκα το Συνεργατικό, πως μπορούσαμε να πάρουμε απ' όλα, αφού ήταν μισάνοικτο, αλλά θέλαμε προστασία. Πήγα στον αξιωματικό, του μίλησα και μου έδωσε ένα αστυνομικό να πάει μαζί μας. Πήγα μπροστά στο δρόμο με τον αστυνομικό, ανοίξαμε την πόρτα, την κλείσαμε από μέσα, ανοίξαμε την πίσω πόρτα κι αρχίσαμε να βγάζουμε μαζί με τον Ξενοφό απ' όλα. Στο σπίτι που έμενα είχε αποθήκη μεγάλη πίσω και τα βάλαμε. Όσα όσπρια είχε τα πήραμε, φυσικέλαιο, 80 μπουκάλες μεγάλες, ζάχαρη, καφέ, σαπούνια και ό,τι άλλο θέλαμε. Τα κονιάκ ήτανε πάνω· δεν πήραμε απ' αυτά την πρώτη μέρα. Μια γυναίκα μας υπόδειξε το σπίτι κάποιας δικής της που είχε ελαιόλαδο. Βρήκαμε "λαμιντζάνες" και το πήραμε όλο. Άρχισα να δίνω στο κάθε σπίτι ό,τι ήθελε να μαγειρέψει, αλλά άρχισαν οι λεηλασίες. Πρώτα ο στρατός, έπειτα από τα γύρω τούρκικα χωριά, απ' την Κερύνεια. Ήταν απόγευμα, θυμάμαι, όταν ήρθε ο στρατός με αυτοκίνητο, άνοιξαν δυο μαγαζιά που ήταν απέναντι, πήρανε κάτι βιαστικά και φύγανε· όταν άρχισε να σκοτεινιάζει και φύγανε οι φρουροί, φώναξα την παρέα, αυτή τη φορά και γυναίκες, και αρχίσαμε να παίρνουμε όλα τα τρόφιμα. Στη συνέχεια βρήκαμε μια αποθήκη με αλεύρι και φέραμε 40 σάκκους. Βρήκαμε γαϊδούρι. Δεν ήταν μακριά, αλλά ήτανε ο αξιωματικός ένας άνθρωπος μάλαμα και οι άλλοι δυο επίσης. Θυμάμαι οι δυο αστυνομικοί που μου ζήτησαν να τους δώσω τρόφιμα και λάδι, διότι δεν τους πλήρωναν να ικανοποιούνται, και τους είπα να μου πουν ό,τι ήθελαν. Ζήτησαν να τους δίνω λίγα κάθε βράδυ, γιατί τους έκαναν έλεγχο. Ήθελαν προπάντων λάδια. Δεν υπήρχε τώρα πρόβλημα.

Μετά από πέντε ή έξι μέρες ήλθε κάποιος και είπε όσοι είχανε σπίτια

εκεί γύρω να τα υποδείξουν και να γράψουν απ' έξω ότι είναι εδώ ο ιδιοκτήτης. Πήγα με την Ειρήνη του Γέρου να τους δείξουμε τα σπίτια μας. Πήγα σπίτι, στραφήκαμε και η Ειρήνη στέκει στο δρόμο, στο σταυροδρόμι και με περιμένει· μου λέγει "έλα να δεις, κοίταξε τα αίματα πού πάνε"; Πήγαμε πίσω από το καφενείο του Παυλή του Θρασύ και βλέπουμε τον Ττοουλή το Φλόκκο στη ρίζα της λεμονιάς του Γιάννη του Πηλακούτα. Το' πα του Νίκου του Διγενή και πήγαμε μαζί και η Ειρήνη του Γέρου, βρήκαμε φτυάρι και βάλαμε χώμα, γιατί ήταν σκαλισμένες οι λεμονιές. Δεν μπορούσες να κοντέψεις από τη βρώμα. Της γυναίκας του της το είπαμε ύστερα. 29 μέρες εκεί. Κάποιος που πήγε προς τα πάνω είδε το Νικόδημο εκεί στην εκκλησία της Ευαγγελίστριας που το μονοπάτι πήγαινε σπίτι του. Σκάσαμε στην αυλή της εκκλησίας και τον θάψαμε κι αυτόν, εγώ, ο Φίλιππος, ο Ξενοφών, ο Γιώρκος ο Τσακροκολής, ο Πιτσιαής. Ο Ξενοφών και ο Πιτσιαής είδαν στις 20 Ιουλίου το Χατζή το βοσκό πυροβολημένο στο δρόμο της Παλιάβρυσης· είπαμε να μας συνοδέψουν και οι δυο αστυνομικοί και να πάμε να δούμε, διότι ήταν στο ύψωμα το στρατόπεδο και υπήρχε φόβος. Πήγαμε και βρήκαμε μερικά κόκκαλα· τον έφαγαν οι σκύλοι και οι αλεπούδες....

Λοιπόν αρχίσαμε να ζυμώνουμε. Τρεις γυναίκες ζύμωναν· ξύλα, κλαδιά γύρω μπόλικά.... Χόρτα, λάχανα είχε ο Ευτυχής ο Λευκαρίτης ένα περιβόλι γεμάτο... Εν τω μεταξύ έφυγαν κάποιες γυναίκες και μετά ο Παπάκωστος Νικόλας με τη γυναίκα του. Εγώ είχα ξεχάσει τη διεύθυνση τους δικούς μου κι αυτούς που ήταν στην Αμερική και τους άλλους στην Αγγλία, ακόμα και του αδελφού μου στη Λευκωσία κι έτσι έμενα αδρανής. Σε λίγες μέρες πέθανε στο σπίτι της - είχε φάει κάτω που μέναμε όλοι και μετά πήγε να δει το σπίτι της - η Καλλού του Χατζηπετρή. Όταν δε στράφηκε μου φώναξε η Μαρίτσα του Μαχαλλεπάρη και μου το' πε· πήγαμε και κοιμόταν πάνω σε δυο κουβέρτες. Μας λέει θα' ρθω αύριο. Την άλλη μέρα πήγε η Μαρίτσα και τη βρήκε νεκρή. Τη θάψαμε πίσω στην αυλή της εγώ, ο Ξενοφών, ο Πετρής ο Μαχαλλεπάρης και ο Γιώρκος ο Τσακροκολής. Μετά η Παρούκαινα ... Η κόρη της ήθελε να τη θάψει στην αυλή της Ευαγγελίστριας. Πλήρωσε τέσσερα άτομα και την πήραμε και τη θάψαμε.

Η Ροδού του Χατζηπετρή ήλθε ένα πρωί και μου είπε να πάμε στους Μότηδες μαζί να πάρει κάτι από το σπίτι της. Ο αξιωματικός μας είπε να μην πάμε γιατί θα μας κτυπήσουν. Εκείνη όμως έφυγε χωρίς να πει τίποτε. Όταν άρχισε να σουρουπιάζει και δεν ήλθε, πήγαν πιο πάνω στο σπίτι του γαμπρού της, έψαξαν, αλλά τίποτα. Μπήκαν στο σπίτι του Δημήτρη του Τσιτή... πυροβολημένη και χάμω αίματα... Είχε χαράκωμα και την έθαψαν και ήλθαν και μας το είπαν. Ήταν ο Παρασκευάς και η γυναίκα του.

Μετά από δυο μήνες πέθανε η Αγριππίνη. Τη θάψαμε στο χωράφι του Καλαβά, απέναντι από το σπίτι της Κασσάνδρας. Και η ζωή συνεχίζεται... Οι γέροι γίνανε αγνώριστοι από τα μαλλιά και τα γένια. Πήγα πιο κάτω που είχε

**Ζωγραφιά θωρακίου του εικονοστασίου της εκκλησίας Αγίου Γεωργίου. Με πόνο ψυχής ανα-
λογιζόμαστε τα ανεκτίμητης αξίας έργα της θρησκευτικής μας παράδοσης τα οποία έχουν κα-
ταστραφεί ή έχουν κλαπεί από τους θάρβαρους Τούρκους κατακτητές**

παρπέρικο ο Αριστοτέλης και είχαν σπάσει πρωτύτερα το παράθυρο, μπήκα μέσα, βρήκα μηχανή και τους καθάρισα όλους. Ένας έβγαλε να με πληρώσει. Δεν ξέρω πώς μου' ρθε και με πήρε το κλάμα.

Ξέχασα να σας πω ότι τα σπίτια κάτω γέμισαν Τούρκους από την Πάφο και εμάς που μας σημάδεψαν τα σπίτια ότι θα μένουμε, ήλθε ο διοικητής και μας λέγει: "Θα φύγετε όλοι· δεν έχετε τίποτα τώρα εδώ εσείς". Στο σπίτι μου μπήκε ένας από τα Μανδριά της Πάφου. Έπιασα τον Τούρκο το φρουρό και πήγαμε στο σπίτι μου και του λέω "έμπα μέσα και πες τους ότι θέλω να δω το σπίτι μου". Μπήκε στην είσοδο, κτύπησε το κουδούνι και βγήκε μια γριά· της μίλησε και μας λέει "ελάτε μέσα". Μιλούσε ελληνικά. Δεν έκανα ούτε βήμα και τρέχει και μου φέρνει ορισμένες εικόνες. "Πάρτες", μου λέγει "Βάλε τις κάπου" της λέω και πρώτος φεύγω.

Γύρισε ο χρόνος. 1975. Οι δικοί μου με είχαν αγνοούμενο και εγώ έδειξα αμέλεια να αναφέρω στον Ερυθρό Σταυρό να με βοηθήσει. Οι δικοί μου πήγαν στον Ερυθρό Σταυρό και έδωσαν τα στοιχεία μου. Έρχεται μια Αγγλίδα, υπεύθυνος του Ερυθρού Σταυρού, και φωνάζει το όνομά μου. Εγώ πήγα να φέρω λάχανα κι έτρεξε η Αννέζα και με βρήκε και μου' πε ότι με γυρεύει ο Ερυθρός Σταυρός. Εκείνη με ρώτησε αν έχω παιδιά στην Αμερική και, όταν της απάντησα ναι, μου είπε ότι θα τους πληροφορήσουν ότι είμαι στη ζωή και θα χαρούν. Τη ρώτησα αν μπορώ να φύγω και μου απάντησε "βεβαίως, μεθαύριο· όμως μόνο λίγο ρουχισμό μπορείς να πάρεις μαζί σου". Το μάθανε όλοι ότι θα φύγω και άρχισα να δίνω όσα τρόφιμα είχα σε όλα τα σπίτια. Την επομένη δώλωσαν να φύγουν και ο Ξενοφών και η γυναίκα του και η Μαρία του Φλόκκου. Ήλθε η μέρα που θα έφευγα. Πήγα στους γέρους και τις γριές και τους αποχαιρέτησα και δάκρυζαν που έφευγα· μου έλεγαν "ποιος θα μας φροντίζει τώρα"; Εγώ τους είπα να δηλώσουν ότι θέλουν να φύγουν, να μην αμελήσουν και να πουν στο Διγενή να τους βοηθήσει. Πήγα και στον αξιωματικό να τον ευχαριστήσω που έδειξε τόση κατανόηση για μας. Του είπα ότι αν ήταν από τη φυλή μας δε θα έδειχνε τόση καλοσύνη. "Σε σένα αξίζει ο έπαινος", μου λέγει, "που από το πρωί που ερχόμουν μέχρι το βράδυ που έφευγα, έβλεπα το κουράγιο σου να τρέχεις να βοηθάς τον καθένα και προπάντων τους γέρους· δεν τους άφησες να στερηθούν τίποτα· το φαγητό τους, τον καφέ τους, την καθαριότητα, το κρασί τους, τ'αυγά τους. Όταν θα κανονιστούν τα πράγματα, είμαι στη διάθεσή σου για να πω αυτά όλα που έκαμες και τα είδα με τα μάτια μου".

Γιάννης Καριολής

Ο ΚΑΡΑΒΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΑ

Ήταν παραμονές Χριστουγέννων 1991 όταν ο σύζυγός μου επιστρέφοντας από τη δουλειά του (εργάζεται ως διευθυντής σε ξενοδοχείο της Λεμεσού) μου είπε να ετοιμάσω τις βαλίτσες μου για να πάμε στο πατρικό μου σπίτι που βρίσκεται στον τουρκοκρατούμενο Καραβά. Στην αρχή δεν το έλαβα υπόψη νομίζοντας ότι ήταν ένα από τα συνηθισμένα του αστεία. Αλλά από το μυαλό μου πέρασε σαν αστραπή η ιδέα ότι μπορούσε να ήταν αλήθεια, διότι ο σύζυγός μου είχε επαφές τα τελευταία χρόνια στο εξωτερικό με Τουρκοκύπριους συναδέλφους σε διάφορα συνέδρια. Και εγώ πάντα, επιστρέφοντας από κάποιο συνέδριο στο εξωτερικό, τον ρωτούσα γιατί οι φίλοι του οι Τουρκοκύπριοι δε μας κανονίζουν έστω και μια επίσκεψη στην Κερύ-νεια. Φυσικά αυτό πάντα το συζητούσαν, αλλά δεν ήταν τόσο εύκολο να πραγματοποιηθεί. Κι όμως να που αυτό δεν ήταν αστείο αλλά πραγματικότητα.

Η επίσκεψη ορίστηκε για τις 26 Δεκεμβρίου, αφού μας είχαν διαβεβαιώσει ότι δε θα υπογράφαμε οποιαδήποτε έγγραφα που θα έδιναν κύρος στο ψευδοκράτος του Ντεκτάς. Από εκείνη την ημέρα αυτό είχα συνέχεια στο μυαλό μου. Είχα τους φόβους και ενδοιασμούς μου, αλλά η επιθυμία και συνάμα η περιέργειά μου υπερνικούσαν τους φόβους μου. Φυσικά μου φαινόταν τόσο απίστευτο να επισκεφτώ την Κερύνεια και ιδίως τον Καραβά μετά από 17 1/2 ολόκληρα χρόνια, που φοβόμουν ότι κάτι θα συνέβαινε και θα ματαιωνόταν η επίσκεψή μου.

Το πρωί της Πέμπτης, στις 26 Δεκεμβρίου, φύγαμε από το σπίτι μας η ώρα 9.00 για το Λήδρα Πάλας. Ένιωθα ότι θα ήταν μια αλλιώτικη μέρα. Εκεί στο Λήδρα Πάλας βρεθήκαμε με τους άλλους τρεις της ελληνοκυπριακής ομάδας και ξεκινήσαμε περπατητοί μέχρι το σημείο ελέγχου, όπου μας περίμεναν οι δυο Τουρκοκύπριοι που θα μας συνόδευαν με τα αυτοκίνητά τους στην Κερύνεια. Εγώ τους χαιρέτησα με σφιγμένη καρδιά και ανάμικτα αισθήματα, γιατί ποτέ προηγουμένως δεν είχα καμιά επαφή με Τουρκοκύπριους, ούτε πριν αλλά ούτε και μετά την εισβολή.

Αφού έγιναν οι συστάσεις, χωρίς καμιά άλλη διαδικασία επιβιβαστήκαμε στα αυτοκίνητά τους. Όλα έμοιαζαν με όνειρο· δεν το πίστευα ότι βρισκόμουν στην άλλη πλευρά της πράσινης γραμμής, στις τουρκοκρατούμενες περιοχές μαζί με Τουρκοκύπριους στο ίδιο αυτοκίνητο.

Προχωρήσαμε στην πλατεία Σεραγίου, περάσαμε από την Αγια-Σοφιά. Κάναμε μια μικρή περιοδεία στο χώρο του παντοπωλείου και κατευθυνθήκαμε

μέσω ενός νέου δρόμου που έχουν κάνει μετά την εισβολή προς την Κερύνεια. Αφού περάσαμε λίγα χιλιόμετρα ίσιο δρόμο, στην πεδιάδα, αρχίσαμε να ανεβαίνουμε τον Πενταδάκτυλο. Η διαδρομή ήταν τόσο υπέροχη, που καμιά περιγραφή με λόγια δεν μπορεί να δώσει την πραγματική εικόνα αυτών που βλέπαμε. Σε κάποιο σημείο φάνηκε ο Άγιος Ιλαρίωνας, αλλά το αποκορύφωμα της μαγείας ήταν όταν, φτάνοντας στο πιο ψηλό σημείο του ανηφορικού δρόμου, αντικρύσαμε κάτω την πανέμορφη Κερύνεια με την καταγάλανή της θάλασσα και τριγύρω τα περιβόλια με τις λεμονιές και πορτοκαλιές. Δεν μπορώ να περιγράψω τι ένιωσα εγώ εκείνη τη στιγμή, γιατί ήμουν η μόνη Κερυνιώτισσα της ομάδας. Τα φλας των φωτογραφικών μας άναβαν όλη την ώρα. Θέλαμε να φωτογραφίσουμε το καθετί. Σε διάστημα 20 λεπτών βρεθήκαμε στην περιοχή του Γ.Σ. Πράξανδρος. Όπως μας είπε ο Τουρκοκύπριος συνοδός, ο πρώτος μας σταθμός θα ήταν το ξενοδοχείο Chateau Lambousa, το οποίο βρίσκεται στη Λάπηθο κοντά στην Αϊρκιώτισσα.

Τότε πήραμε το δρόμο για τη Λάπηθο. Η αγωνία μου άρχισε να κορυφώνεται. Κοιτάζοντας δεξιά και αριστερά άρχισα σιγά - σιγά να αναγνωρίζω διάφορα μέρη και τοποθεσίες, όπως το Γ.Σ. Πράξανδρος, λίγο πιο κάτω το στρατόπεδο, που εξακολουθεί να είναι στρατόπεδο των τουρκικών κατοχικών στρατευμάτων, μετά το χωριό Άγιος Γεώργιος, το δρόμο προς την εκκλησία της Γλυκιώτισσας.

Αλλά οι μνήμες μου αρχίζουν να ζωντανεύουν περισσότερο όταν φτάσαμε σε πιο γνώριμα για μένα μέρη. Παρακαλώ τον οδηγό να οδηγεί όσο το δυνατό πιο αργά, για να μπορώ να βλέπω όσο το δυνατό περισσότερο, και το σύζυγό μου να βγάζει συνεχώς φωτογραφίες. Σε λίγο βρισκόμαστε στο Πέντε Μίλι και μετά στο Έξι Μίλι, όπου συνήθιζα να κάνω τα μπάνια μου το καλοκαίρι. Όλα εκεί είναι όπως τα θυμώμαι, φυσικά φθαρμένα από τον καιρό. Οι υπόλοιποι σέβονται τη συγκίνηση και την ένταση που με κυριεύει. Αρχίζω να τους εξηγώ ποιου είναι αυτό το σπίτι και ποιου είναι το επόμενο. Δεν μπορώ να το πιστέψω ότι σε λιγότερο από πέντε λεπτά θα βρίσκομαι έξω από το σπίτι μου. Αλλά η απογοήτευσή μου είναι μεγάλη όταν, φτάνοντας στη διασταύρωση που δεξιά οδηγεί στο MARE MONTE και αριστερά στο δρόμο για να μπούμε στον Καραβά, ο Τουρκοκύπριος οδηγός μου λέει ότι πρέπει να συνεχίσουμε ευθεία για τη Λάπηθο, γιατί εκεί στο CHATEAU LAMBOUSA μας περιμένει η τουρκοκυπριακή αντιπροσωπεία, δεν πρέπει να καθυστερήσουμε. Δεν είναι δυνατό, του λέω, μόλις λίγο πιο κάτω είναι το σπίτι μου· πρέπει να τάζω, η επιθυμία μου έχει φτάσει στα ύψη. Κι αυτός, με όλη του την ευγένεια και αισθανόμενος την επιθυμία και συγκίνησή μου, μου υπόσχεται στην επιστροφή να περάσουμε μέσα από τον Καραβά. Δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς, έπρεπε να ακολουθηθεί το πρόγραμμα. Έτσι συνεχίσαμε μέσω του παρλιακού δρόμου για τη Λάπηθο. Δεξιά και αριστερά έβλεπες τα περιβόλια με τις λεμονιές. Σε λίγο φτάνουμε στην Αϊρκιώτισσα, όπου βρίσκεται το ξενοδοχείο Celebrity. Αυτό το ξενοδοχείο είχε αρχίσει να κτίζεται πριν την εισβολή

από Τουρκοκύπριο και τέλειωσε μετά. Ακριβώς απέναντι βρίσκεται το CHATEAU LAMBOUSA, που ανήκει στον ίδιο Τουρκοκύπριο και όπως μας εξήγησε μετά, είναι και τα δυο κτισμένα σε δική του γη και είναι ίσως ο μόνος νόμιμος ξενοδόχος στις κατεχόμενες περιοχές.

Η Λένια Σάββα μαζί με το σύζυγό της και άλλους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους στην είσοδο του ξενοδοχείου "Chateau Lambousa" στη Λάπηθο

Εκεί στο CHATEAU LAMBOUSA τύχαμε της θερμής υποδοχής του ιδιοκτήτη και τουρκοκυπριακής αντιπροσωπείας, ως επίσης και δημοσιογράφων τουρκοκυπριακών εφημερίδων. Μου φάνηκαν αρκετά φιλόξενοι και εγκάρδιοι και όλοι μιλούσαν ελληνικά. Το ξενοδοχείο αρκετά όμορφο και κτισμένο με τα κυπριακά πρότυπα. Τίποτα το ανατολίτικο δεν υπήρχε σ' αυτό. Μείναμε εκεί περίπου μισή ώρα, ήπιαμε τον καφέ μας, θα αναχωρούσαμε σε λίγο για το Πέντε Μίλι, όπου μας περίμεναν για φαγητό.

Η αγωνία μου άρχισε να ζωντανεύει πάλι. Το όνειρό μου να επισκεφθώ το πατρικό μου σπίτι κοντεύει να πραγματοποιηθεί. Τότε υπενθυμίζω στο συνοδό μας την υπόσχεσή του και αυτός με καθησυχάζει ότι θα με πάρει, απλά να του υποδείξω το δρόμο. Τότε οι Τουρκοκύπριοι δημοσιογράφοι, ακούγοντας ότι θα επισκεφτώ το σπίτι μου μετά από 17 1/2 ολόκληρα χρόνια, άρχισαν να μου κάνουν ερωτήσεις. Κι αυτοί γεννήθηκαν σ' ένα χωριό της Πάφου κι είχαν την ίδια επιθυμία για επιστροφή. Επιτέλους μπαίνουμε στο αυτοκίνητο. Ο Τουρκοκύπριος συνοδός μου μου ζητεί να του υποδείξω το δρόμο, γιατί αυτός κατάγεται από τη Λευκωσία και δεν ξέρει καλά αυτά τα μέρη. Χωρίς κανένα ενδοιασμό του λέω ότι δεν υπάρχει καμιά περίπτωση να μην τα

βρω. Όταν έγινε η εισβολή ήμουν 15 χρονών και θυμούμαι αρκετά καλά. Φεύγοντας από το CHATEAU LAMBOUSA πάλι παίρνουμε τον παραλιακό δρόμο.

Φτάνοντας στη διασταύρωση που οδηγεί αριστερά στην Αχειροποιήτου και δεξιά στα καφενεία του Καραβά, παίρνουμε το δρόμο δεξιά και ακολουθούμε το στενό δρομάκι αναγνωρίζοντας ένα ένα τα σπίτια. Φτάνοντας στο γεφύρι, προς στιγμή τα έχασα. Δεν ήξερα πού βρισκόμουν, όσο και αν νομίζεις ότι τα θυμάσαι πέρασαν τόσα χρόνια. Αλλά ξαφνικά βλέπω μερικά παιδιά με τις βαλίτσες στους ώμους· ήταν ώρα που σχολνούσαν από το σχολείο. Τότε το μυαλό μου πήγε χρόνια πίσω, που και εγώ σαν μαθήτρια έκανα για 9 ολόκληρα χρόνια το δρόμο αυτό. Πόσο θα ήθελα να κατεβώ από το αυτοκίνητο, να περπατήσω ξανά σ' αυτό το δρόμο, να πάω έστω και για πέντε λεπτά στο Β' Δημοτικό Σχολείο! Αλλά δυστυχώς ο χρόνος ήταν περιορισμένος. Τότε προχωρούμε προς τα καφενεία και φτάνοντας στο Δημαρχείο δεν άντεξα στον πειρασμό και κατέβηκα έστω και για μια φωτογραφία. Μετά προχωρήσαμε αναγνωρίζοντας τα σπίτια. Κοντά στη γειτονιά μου, "Φθάνουμε", τους λέω. Δάκρυα άρχισαν να πλημμυρίζουν τα μάτια μου, η ανάσα μου κόβεται· να το γκαράζ του Καλλή, δίπλα το σπίτι της θείας μου και δίπλα το δικό μου. Το αυτοκίνητο σταματά. Λυγμοί άρχισαν να τραντάζουν το κορμί μου. Ο σύζυγός μου δακρυσμένος κι αυτός προσπαθεί να με ηρεμήσει. Έξω σιγοβρέχει. Κατεβαίνω από το αυτοκίνητο.

Ζωντανές εικόνες από την παιδική μου ηλικία αρχίζουν ξέφρενο χορό στο μυαλό μου. Βλέπω τον εαυτό μου, παιδί ακόμη, να παίζει στην αυλή με αδέρφια και εξαδέρφια μου. Τη μητέρα μου να σκαλίζει τον κήπο. Άρχισα να νιώθω θυμό γι' αυτούς που το κατοικούν, που χωρίς κανένα δικαίωμα ήρθαν να ζήσουν στο χωριό μας, στα σπίτια μας και μας ανάγκασαν να φύγουμε. Τώρα βλέπω μπροστά μου ένα σπίτι αρκετά φθαρμένο από τον καιρό, μια πόρτα κλειστή. Στέκω σαν χαμένη, δεν ξέρω τι να κάνω. Άραγε να κτυπήσω την πόρτα; Ποιος θα μου ανοίξει; Τι πρόσωπα θα δω;

Και τότε ακούω ένα αυτοκίνητο να σταματά δίπλα μας. Αναγνωρίζω τους δυο Τουρκοκύπριους δημοσιογράφους που ήταν μαζί μας στο CHATEAU LAMBOUSA. Καταλαβαίνοντας ίσως το δίλημμα προχωρούν προς την πόρτα και την κτυπούν. Σε λίγο μια ηλικιωμένη γυναίκα μας ανοίγει. Κάτι της λέει ο δημοσιογράφος, αλλά εγώ δεν ήμουν σε θέση να αντιληφθώ τι της είπε. Ήμουν τόσο χαμένη και συγκινημένη, που άρχισα να της μιλάω στα αγγλικά. Ζαι τότε αυτή μου μιλάει στα ελληνικά, διότι είναι Τουρκοκύπρια και κατάγεται υπό τα Μανδριά της Πάφου. Της εξηγώ ότι αυτό είναι το σπίτι που γεννήθηκα και μεγάλωσα. Ήταν και αυτή αρκετά συγχυσμένη, το ίδιο και ο σύζυγός της που στεκόταν δίπλα. Το σπίτι μέσα ήταν τόσο διαφορετικό από ό,τι το θυμόμουν· προσπαθούσα να δω κάτι γνώριμο. Και τότε λέω στο σύζυγό μου "Άραγε έκανα λάθος;", αν και ήμουν σίγουρη ότι αυτό ήταν. Τότε η Τουρκοκύπρια εξαφανίστηκε για ένα λεπτό και μετά εμφανίστηκε με μια φωτογραφία στο χέρι. Αναγνωρίζω τη φωτογραφία του γάμου των γονιών μου, που όταν

Η Λένια Σάββα μαζί με το σύζυγό της έξω από το πατρικό της σπίτι μαζί με τους Τουρκοκύπριους που κατοικούν σήμερα σ' αυτό

φύγαμε την είχαμε αφήσει κρεμασμένη στον τοίχο. Δεν μπορείς να φανταστείς τι ένιωσα εκείνη τη στιγμή. Αυτή η γυναίκα μετά από τόσα χρόνια είχε φυλάξει αυτή τη φωτογραφία περιμένοντας ίσως ότι κάποτε θα είχε την ευκαιρία να την παραδώσει στους κατόχους της. Ο θυμός που ένιωθα γι' αυτούς τους ανθρώπους άρχισε να καταλαγιάζει. Ήταν και αυτοί άνθρωποι σαν εμάς, με αισθήματα. Τότε τη ρώτησα μήπως έχει φυλαγμένα τα παιδικά και μαθητικά μας άλμπουμ. Δυστυχώς δε βρήκε τίποτα όταν ήρθε στο σπίτι. Ήταν όλα ρημαγμένα, μόνο αυτή τη φωτογραφία βρήκε. Μετά άρχισα να μπαίνω σ' ένα - ένα τα δωμάτια· στο δωμάτιό μου, στην κουζίνα, έξω στην αυλή και ο σύζυγός μου από πίσω να βγάζει συνεχώς φωτογραφίες, κάθε γωνιά του σπιτιού. Μετά έτρεξα δίπλα στο σπίτι της θείας μου και χωρίς κανένα ενδοιασμό κτύπησα την πόρτα. Και όταν τους εξήγησα ποια είμαι, τους ζήτησα να βγάλω φωτογραφίες· αυτοί δε μου αρνήθηκαν. Μου φέρθηκαν με τον καλύτερό τους τρόπο. Και αυτοί ήταν Τουρκοκύπριοι από τα Μανδριά. Δυστυχώς δεν μπορούσα να μείνω περισσότερο, το πρόγραμμα βλέπετε, αλλά μακάρι να μπορούσα να μείνω και να γυρίσω όλο το χωριό.

Ο σύζυγός μου μου υπενθύμισε ότι ήταν ώρα να πηγαίνουμε, αλλά τα πόδια μου βάραιναν, δεν μπορούσα να μπω στο αυτοκίνητο που θα με οδη-

γούσε μακριά από το σπίτι μου. Όμως με βαριά καρδιά ξαναμπήκα στο σπίτι να αποχαιρετήσω αυτούς που έμεναν σ' αυτό. Και αυτοί με τη σειρά τους ευχήθηκαν να βρεθεί μια λύση που να μπορούν να πάνε πίσω στους τόπους που γεννήθηκαν και εμείς να επιστρέψουμε στους δικούς μας.

Φεύγοντας απ' εκεί, μετά απ' όλη αυτή την ανεπανάληπτη εμπειρία, φτάσαμε στο Πέντε Μίλι, στο κέντρο της Παγώνας, όπως ονομαζόταν παλιά. Εκεί μας περίμεναν οι υπόλοιποι της Ελληνοκυπριακής Αντιπροσωπείας και καμιά εικοσαριά Τουρκοκύπριοι. Μπαίνοντας εγώ στο κέντρο με τη φωτογραφία των γονιών μου στο χέρι τους εξήγησα πως είχε βρεθεί μετά από τόσα χρόνια· τόσο οι Ελληνοκύπριοι όσο και οι Τουρκοκύπριοι συγκινήθηκαν για την τόση ανθρωπιά που υπάρχει ακόμη. Αφού καθήσαμε εκεί για καμιά ώρα, ξεκινήσαμε μετά με προορισμό μας το λιμάνι της Κερύνειας.

Όλοι μας ανυπομονούσαμε να δούμε πώς έχει καταντήσει αυτό το τόσο ωραίο και γραφικό λιμάνι. Αλλά φτάνοντας μας περίμενε μια μεγάλη έκπληξη. Το λιμάνι ήταν όπως το θυμόμαστε παλιά. Τίποτα δεν άλλαξε τη γραφικότητά του. Λες και ο χρόνος έχει σταματήσει στο 1974. Θα έλεγε κανείς πως δεν είναι αυτή η πόλη που είναι υπό κατοχή για 17 1/2 χρόνια. Εκτός από τις τούρκικες επιγραφές και ένα τεράστιο άγαλμα του Κεμάλ Ατατούρκ που είναι στημένο στη μέση της προκουμιάς, τίποτα άλλο δεν πρόδινε την τούρκικη κατοχή. Περιμέναμε να δούμε παντού στρατιώτες, ακάθαρτους δρόμους, γυναίκες με μακριά φορέματα και μαντήλι, μελαψούς έποικους και ζητιάνους. Αλλά τίποτα από αυτό δεν είδαμε όχι μόνο στην Κερύνεια αλλά ούτε στη Λευκωσία και στην υπόλοιπη διαδρομή μας. Οι δρόμοι τους ήταν σχετικά καθαροί, γεμάτοι με αρκετά καινούρια αυτοκίνητα, οι βιτρίνες τους αρκετά καλά στολισμένες. Φυσικά πουθενά δεν υπήρχε η δική μας πολυτέλεια αλλά ούτε το ανατολίτικο στυλ που περιμέναμε να δούμε.

Κατεβήκαμε από τα αυτοκίνητα και αρχίσαμε να περπατούμε στους δρόμους του λιμανιού βγάζοντας συνεχώς φωτογραφίες.

Οι Τούρκοι περνούσαν από δίπλα μας αδιάφοροι που αυτό φανέρωνε ότι δε μας ξεχώριζαν ότι είμαστε Ελληνοκύπριοι, διότι στην ουσία μοιάζουν τόσο πολύ με μας. Περπατώντας στο λιμάνι της Κερύνειας, νόμιζα ότι ζούσα ένα όνειρο, ότι δεν ήταν πραγματικότητα. Η ώρα είναι 4.30 το απόγευμα. Το ηλιοβασίλεμα δίνει μια ξεχωριστή μαγεία στην όλη περιοχή, τα κάνει όλα να φαίνονται τόσο όμορφα και ειδυλλιακά.

Αλλά δυστυχώς η ώρα μας έχει τελειώσει. Η ώρα 5.00 μ.μ. πρέπει να βρισκόμαστε πίσω στο Λήδρα Πάλας στο σημείο ελέγχου. Παίρνουμε το δρόμο για την επιστροφή.

Φτάνοντας στο Λήδρα Πάλας αποχαιρετούμε τους φίλους μας Τουρκοκύπριους και ευχόμαστε γρήγορα να ξανασυναντηθούμε. Ήταν μια πολύ αλ-

**Ο δρόμος που οδηγεί προς τους "Μύλους" του Καραβά.
Δεξιά το γραφείο ταξί που λειτουργούσε στον Καραβά πριν το 1974.**

λιώτικη μέρα. Το όνειρο της επιστροφής στο χωριό μου Καραβά έχει πραγματοποιηθεί, έστω και για λίγες ώρες. Ελπίζω την επομένη φορά να είναι για πάντα.

Επίσης σκέφτομαι πως ξεκίνησα αυτό το παράξενο ταξίδι με διαφορετική γνώμη για τους Τουρκοκύπριους και επέστρεψα με εντελώς διαφορετική. Δε θέλω να πιστέψω πως είναι εξαίρεση αυτοί οι ευγενικοί και φιλόξενοι άνθρωποι. Ούτε αυτούς τους αρέσει αυτή η αβέβαιη κατάσταση.

Το σπουδαίο μήνυμα που απεκόμισα από αυτή την επίσκεψη είναι ότι οι Τουρκοκύπριοι δε φαίνονται ευχαριστημένοι από την ύπαρξη εποίκων και τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο. Και αυτοί θέλουν μια λύση του προβλήματός μας που να μας επιτρέπει να ζήσουμε μαζί. Νιώθουν και αυτοί ξένοι μακριά από τους τόπους τους, νιώθουν προσωρινοί και απ' ό,τι πρόσεξα, τουλάχιστον στον Καραβά, τίποτα καινούριο δεν κτίστηκε στις δικές μας περιουσίες και ίσως αυτό να είναι μια παρηγοριά πως, όταν κάποτε επιστρέψουμε πίσω, δε θα τα βρούμε αλλοιωμένα.

*Λένια Σάββα Βασιλοπούλου
Γένος: Μιχάλης και Κική Σάββα*

ΛΙΓΕΣ ΩΡΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Ονομάζομαι Δέσποινα Καρρεττή (Αναστασίου). Γεννήθηκα στον Καραβά και αποφοίτησα από το Γυμνάσιο Λαπήθου το 1962. Έφυγα και πήγα στην Αγγλία, όπου σπούδασα και για πολλά χρόνια εργαζόμουνα ως γενική προϊσταμένη στο μαιευτήριο σ' ένα από τα μεγαλύτερα νοσοκομεία του Λονδίνου.

Παντρεύτηκα και έκανα οικογένεια, ο πόθος μου όμως ήταν να γυρίσω στον τόπο μου. Δυστυχώς η τουρκική εισβολή του 1974 γκρέμισε τα όνειρά μας.

Τα τελευταία τέσσερα χρόνια εργάζομαι στο Χάρινγκεϊτ, την καρδιά της κυπριακής παροικίας ως σύμβουλος για τη Μεσογειακή Αναιμία. Αφού δεν τα κατάφερα να γυρίσω στον τόπο μου, προσπαθώ με κάθε τρόπο να βοηθώ τα παιδιά και τις οικογένειές τους που υποφέρουν από Μεσογειακή Αναιμία. Μέσω της δουλειάς μου γνώρισα και τον Τουρκοκύπριο γιατρό που με βοήθησε και έκανα το όνειρό μου πραγματικότητα να ξαναπάω στον ωραίο μας Καραβά μετά από είκοσι χρόνια. Το γιατρό αυτό τον είχα βοηθήσει πολύ σε μια έρευνα που έκανε για τη Μεσογειακή.

Στις 29 Μαρτίου πήγαμε στην Κύπρο για το σεμινάριο της Μεσογειακής Αναιμίας. Στο σεμινάριο έρχονταν και 35-40 Τουρκοκύπριοι από τα κατεχόμενα. Έμαθα ότι ο Τουρκοκύπριος γιατρός θα έπαιρνε μια ομάδα για να τους δείξει τους τόπους μας. Του ζήτησα να πάω και εγώ και δε μου αρνήθηκε. Με ανάμικτα συναισθήματα την Παρασκευή (2. 4. 93), στις 12.30' το απόγευμα, πήραμε το ταξί από το Φιλοξένεια και πήγαμε στην Πράσινη Γραμμή. Εκτός από το γιατρό και εμένα, ήταν μαζί μας και άλλες δύο κοπέλλες.

Μετά από μερικές διατυπώσεις περάσαμε τα σύνορα. Εκεί είχε το αυτοκίνητό του ο γιατρός. Το πήραμε και κατευθυνθήκαμε προς την Κερύνεια. Στο δρόμο τον ρώτησα πού θα πηγαίναμε και αυτός μου είπε ότι πρώτα θα μας πήγαινε στο εξοχικό του στην Κερύνεια, όπου μας περίμενε η μητέρα του για φαγητό και μετά θα πηγαίναμε στο Πέλλαπαϊς και την Κερύνεια. Τον παρεκάλεσα να μας πάρει και στον Καραβά και δε μου αρνήθηκε.

Φτάσαμε στο εξοχικό τους, έξω από την Κερύνεια, ένα νεόκτιστο και μεγάλο σπίτι. Η μητέρα του, μια ευχάριστη κυρία, μας περίμενε. Όταν της είπα ότι είμαι και εγώ Κύπρια, με αγκάλιασε και με φίλησε και με ευχαρίστησε που βοήθησα το γιο της στην έρευνά του.

Το μεσημεριανό ήταν πλούσιο, με κεφτέδες, πουργούρι, πιλάφι και κουκιά φρέσκα βραστά. Εγώ όμως ήμουν τόσο συγκινημένη, που ούτε μπουκιά δεν πήγαινε κάτω.

Φύγαμε από το σπίτι τους, ήρθε και η μητέρα του μαζί μας και πήραμε το δρόμο προς τον Καραβά. Περάσαμε από τον Άγιο Γεώργιο. Οι δρόμοι ήταν πλατιοί και καθαροί, τα λεμονόδεντρα μωσχολούσαν, παντού πράσινο. Ο ουρανός ήταν καταγάλανος, η θάλασσα γαληνεμένη, αλλά η ψυχή μου ήταν αναστατωμένη και ένας λυγμός έσφιγγε το λαιμό μου. Δεν ήθελα όμως να κλάψω μπροστά τους. Περίμενα να περάσουμε τη στροφή του Πικρού-Νερού, δεν την περάσαμε. Κατάλαβα ότι φτάναμε στον Καραβά, διότι περάσαμε την Πετρολίνα στο Έξι μίλι και η μητέρα του γιατρού μου έδειξε το δρόμο που πηγαίνει προς το Ζέφυρο. Περίμενα να φτάσουμε στον Καραβά και ο δρόμος μου φαινόταν ατέλειωτος. Σε μια στιγμή μου λέει ο γιατρός ότι πρέπει να έχουμε περάσει τον Καραβά. Κοιτάζοντας αριστερά, βλέπω το γραφικό μας χωριό μαζί και την ωραία Λάπηθο, στην πλαγιά του βουνού.

Δεν κρατήθηκα και τα δάκρυα άρχισαν να κυλούν στα μάγουλά μου. Εγώ περίμενα να φτάναμε στον Καραβά περνώντας από τους κάτω καφενέδες, αλλά ο γιατρός μας πήρε από το νέο δρόμο.

Βρήκαμε δρόμο που οδηγούσε προς τη Λάπηθο και τον πήραμε αυτό. Περάσαμε από τα τούρκικα της Λαπήθου, το κοιμητήριο που είχαμε θάψει πριν πολλά χρόνια τη συμμαθήτριά μας την Αγλαΐτσα του Κασινιόρου. Περάσαμε την αστυνομία, την εκκλησία του Αγίου Λουκά, που φαινόταν σχεδόν ερειπωμένη και εγκαταλειμμένη, περάσαμε το σινεμά της Λαπήθου που το χρησιμοποιούν για γκαράζ. Φτάσαμε στη στροφή που ήταν το εκκλησάκι της Αγίας Μαύρης, τώρα μια τρύπα άδεια μέσα στον τοίχο, και λίγο πιο πέρα το Γυμνάσιο της Λαπήθου.

Μεγαλοπρεπέστατο κτίριο, στεκόταν σαν βράχος, αλλά η τουρκική σημαία κυμάτιζε στον αέρα. Κατέβηκα και έβγαλα φωτογραφίες. Από το Γυμνάσιο πήραμε το δρόμο για τον ωραίο Καραβά. Η καρδιά μου χτυπούσε δυνατά, η αγωνία μου ήταν μεγάλη, τα μάτια μου κοίταζαν δεξιά και αριστερά για να τα δουν και να τα συγκρατήσουν όλα στο μυαλό μου. Περάσαμε το

Η Δέσποινα Αναστασίου στο μπαλκόνι του σπιτιού της στον Καραβά

πρώτο και δεύτερο δημοτικό σχολείο κι έφερα στη μνήμη μου όλες τις ευχάριστες αναμνήσεις της παιδικής μας ηλικίας.

Εκεί στου Τάκη του Ιορδάνους στρίψαμε δεξιά και πήραμε το δρόμο προς την Ευαγγελίστρια. Μόλις αντίκρισα την εκκλησία μας από τη στροφή του Αρτεμής, κατέβηκα αλλά δεν τα κατάφερα να μπω μέσα να προσκυνήσω τις αγίες εικόνες μας. Έχει μετατραπεί σε τζαμί και η τουρκική σημαία κυματίζει στον αέρα. Προχωρήσαμε προς τη στροφή, εκεί στο σπίτι του Χατζηγηρηγορίου (Καρκαούτση), δίπλα στο αρκάτζι και το αυλάκι που πότιζε τα λεμονόδεντρα. Από τη στροφή είδα το σπίτι μας, με τις ανθισμένες ροδιές που έπεφταν μέσα στο δρόμο. Τα πόδια μου λύγισαν, η φωνή μου δεν έβγαινε από τη συγκίνησή μου. Περάσαμε το σπίτι της Ερατώ του Θεοτικού και, μετά από 20 χρόνια, μια ολόκληρη ζωή, ξαναβγαίνω τα σκαλοπάτια του σπιτιού μου. Πόσα δεν περνούν από το μυαλό μου! Ευχάριστες και δυσάρεστες αναμνήσεις. Όλα έχουν αλλάξει, αλλά το σπίτι βρίσκεται σε καλή κατάσταση. Η μητέρα του γιατρού κατέβηκε μαζί μου και χτύπησε την πόρτα που και αυτήν ακόμη την έχουν αλλάξει.

Μια νεαρή κοπέλα άνοιξε την πόρτα και της εξηγήσαμε ποιες ήμαστε. Μας κάλεσε μέσα. Θεέ μου, πόσες αλλαγές! Σαν να μην ήταν το σπίτι μου, όπου έζησα για 18 χρόνια. Της ζήτησα να δω το σπίτι και η κυρία προθυμοποιήθηκε να μου το δείξει και να βγάλει και φωτογραφίες μαζί μου. Το μόνο που αναγνώρισα ήταν το τραπέζι και οι καρέκλες της κουζίνας. Ακόμη και τον κήπο τον έχουν αλλάξει. Τα μόνα δέντρα που δεν έχουν αλλάξει είναι η πορτοκαλιά, το κλήμα και οι ροδιές που κρέμονταν προς το δρόμο και που όταν περνούσαν φορτηγά κτυπούσαν τα ρόδια και στενοχωριόμαστε. Αποχαιρετήσαμε και ευχαριστήσαμε την Τουρκοκύπρια που μας άφησε να δούμε το δικό μας σπίτι.

Προχωρώντας περάσαμε το σπίτι του Οδυσσή και κατέβηκα και έβγαλα φωτογραφία το σπίτι του Κοσιάρη που μου ζήτησε η κόρη του η Καλλισθένη (δυστυχώς η φωτογραφία αυτή δε βγήκε). Περάσαμε το ελαιοτριβείο του Λεωνίδα, το Γεφύρι του Διονύση και από εκεί στρίψαμε προς τους κάτω καφενέδες που ήταν όπως τους αφήσαμε και φύγαμε.

Γυρνώντας πίσω, ο νους μου και η σκέψη μου ήταν στο χωριό μας, στο σπίτι μου, στις εκκλησίες μας, στα σχολεία μας στους συγχωριανούς μας που ζουν μακριά από τη γη μας και τον τόπο μας. Όσα σπίτια είναι κατοικημένα τα κοιτάζουν, όσα όμως δεν είναι κατοικημένα έχουν γκρεμιστεί.

Η επίσκεψή μου αυτή ήταν μια δυνατή εμπειρία, η οποία με γέμισε συγκίνηση, αγάπη, πικρία και αγανάκτηση για την αδικία που επικρατεί στον τόπο μας.

Ας ελπίσουμε ότι μια μέρα θα γυρίσουμε ελεύθεροι στους τόπους μας και δε θα χρειαζόμαστε άδεια για να μπούμε στα σπίτια μας.

Δέσποινα Καρρετή (Αναστασίου)

Το Δημαρχείο Καραβά σήμερα

ΜΙΑ ΑΝΑΠΑΝΤΕΧΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑ

Φίλοι και χωριανοί μου, θα σας διηγηθώ ένα περιστατικό που μου συνέβηκε πριν λίγο καιρό.

Εργάζομαι στο Νοσοκομείο Μακάριος Γ'. Ανάμεσα στις πολλές εργατρίες είναι και μια Τουρκοκύπρια, η οποία ζει ανάμεσά μας εδώ και πολλά χρόνια. Οι σχέσεις μας είναι πολύ φιλικές και αρμονικές.

Κάποια μέρα, εκεί που είχαμε διάλειμμα, με φωνάζει για να μου πει κάτι. Την πλησιάζω και μου λέει: "Βλέπεις αυτόν τον άνθρωπο;"

Ήταν ένας κύριος ψηλός, μελαχρινός και πιο πίσω στέκονταν κάποια γυναίκα με τρία παιδιά. Φαίνεται ήταν η οικογένειά του. Μάλιστα το ένα παιδί φαινόταν να είχε κάποιο πρόβλημα. Τους ρώτησα και ευτυχώς αυτός ο κύριος μιλούσε άπταιστα ελληνικά. Μου είπε ότι κάποιο πρόβλημα συνάντησε το παιδί τους και ότι η κυβέρνησή μας τους επιτρέπει, λόγω ιατρικής φύσεως που είναι το πρόβλημα, να έρχονται στο Μακάρειο Νοσοκομείο.

"Λοιπόν, Σωτήρη, δε θα ρωτήσεις γιατί σου φώναξα"; με ρωτά η Τουρκοκύπρια αυτή γυναίκα.

- "Αυτοί οι άνθρωποι που βλέπεις κατοικούν στο χωριό σου, τον Καραβά". Μόλις άκουσα αυτό το νέο ενθουσιάστηκα και αμέσως ρώτησα πού ακριβώς κατοικούν.

- "Στο τελευταίο σπίτι από το δρόμο των καφενείων προς τη θάλασσα".
- "Δηλαδή, σ' ένα μεγάλο σπίτι κοντά στη θάλασσα προς...".
- "Ναι, πάνω στη στροφή προς το Μοναστήρι".
- "Είχε ένα ατέλειωτο δωμάτιο με σιτάρι;"
- "Ναι, αυτό είναι".

- "Ω Θεέ μου, μα αυτό είναι το σπίτι μου". Κι ενώ αυτός συνέχιζε να μου λέει ότι τώρα κατοικούν μόνο οι γονείς του, αφού αυτός και τ' άλλα του αδελφια έχουν παντρευτεί και κατοικήσει αλλού, εγώ τα είχα ήδη χαμένα.

Ανάμεικτα αισθήματα με είχαν κυριεύσει. Δεν ήξερα πώς να αντιδράσω. Να χαρώ ή να λυπηθώ. Κάτι σαν πόλεμος γινόταν μέσα μου. Το ένα μου μισό έλεγε:

- "Αυτός είναι Τούρκος, είναι εχθρός, κατοικεί στο σπίτι και χαίρεται το βιος των γονιών σου". Ευτυχώς όμως το άλλο μου μισό νίκησε και ξεπετάχτηκε πιο δυνατά φωνάζοντας:

"Όχι, αυτός δε φταίει σε τίποτα, είναι κι αυτός άνθρωπος σαν και σένα, που αναγκάστηκε να κατοικήσει εκεί. Κι αυτός έχει σπίτι, έχει βιος που τον περιμένουν".

Πιστεύω πως και οι δυο μας βρισκόμασταν σε αμηχανία.

- "Δεν κάνει η Κύπρος, ένα τόσο δα κομματάκι και να είναι μοιρασμένο", είπε.

Το πρώτο πράγμα που σκέφτηκα ήταν να του ζητήσω να μου βγάλει φωτογραφίες το σπίτι και το χωριό μου. Μάλιστα του έδωσα χρήματα, αλλά

Το πατρικό σπίτι του Σωτήρη Πογιατζιή

Νέες κτιριακές εγκαταστάσεις στην περιοχή της Λάμπουσας

αυτός χωρίς να τα δεχτεί είπε: "Κράτα τα χρήματά σου, η ανθρωπιά νομίζεις είναι λεφτά; Σου υπόσχομαι πως όταν ξαναρθώ σε δυο-τρεις βδομάδες θα σου φέρω φωτογραφίες".

Και πραγματικά, σε τρεις βδομάδες μου έφερε έξι φωτογραφίες. Τον ευχαρίστησα από καρδιάς κάνοντάς του κι εγώ με τη σειρά μου κάτι αναμνηστικά δώρα.

Πού και πού τον βλέπω, ρωτώ για την οικογένειά του και ιδίως γι' αυτό το παιδί που έχει το πρόβλημα.

Με ξαναρώτησε όταν τον ξανάδα αν ήθελα ο,τιδήποτε άλλο να μου φέρει από το χωριό, αφού μου είχε φέρει φρούτα να μ' ευχαριστήσκει για τα δώρα, και εγώ του απαντώ:

- "Αν μπορείς να μου φέρεις όλο το χωριό μου, κάνε το".

Πραγματικά, μ' αυτό που μου συνέβηκε, κατάλαβα ότι η ανθρωπιά δε χάθηκε, υπάρχει ακόμα στον κόσμο.

"Δεν κάνει η Κύπρος, ένα τόσο δα κομματάκι και να είναι μοιρασμένο".

Σωτήρης Πογιατζής

ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗ Σ' ΕΝΑΝ ΑΛΛΟ ΚΑΡΑΒΑ

Το καλοκαίρι του 1992 έζησα αλησμόνητες στιγμές, όταν κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού μου στην Ελλάδα μεταξύ άλλων επισκέφτηκα και το χωριό «Καραβάς» στα Κύθηρα της Πελοποννήσου.

Δεν ήξερα καθόλου ότι υπήρχε τέτοιο χωριό στην Πελοπόννησο και η επίσκεψή μου έγινε χωρίς να είχε προγραμματιστεί από προηγούμενως. Μόνο το όνομα «Καραβάς» μου είχε δώσει ένα συγκλονιστικό κέντρισμα το οποίο χωρίς δεύτερη σκέψη οργάνωσε στο μυαλό μου την επίσκεψή μου στο χωριό «Καραβάς». Οι εμπειρίες που έζησα ήταν συγκινητικές, γιατί ένιωσα τη φιλοξενία κάποιων ανθρώπων, οι οποίοι έδειχναν πολύ έντονα μια ξεχωριστή περηφάνεια για την καταγωγή τους, η οποία ξεκινούσε από τον Καραβά της Κύπρου.

Στο χωριό συναντήσαμε έναν αυθεντικό, φιλόξενο, ηλικιωμένο κάτοικο του χωριού, ο οποίος με ξεχωριστή διαύγεια πνεύματος μας έδωσε πολλές πληροφορίες για το χωριό. Το όνομά του είναι Κώστας Κύπριος και ο ίδιος λέει ότι κατάγεται από την οικογένεια των Καραβιωτών της Κύπρου, οι οποίοι έφυγαν κατά τη διάρκεια των διωγμών του 1821 και βρήκαν καταφύγιο στην Πελοπόννησο.

Όπως μας εξιστορεί ο γερο - Κώστας, το χωριό ιδρύθηκε από τρία αδέρφια, το γένος «Φραγκάκηδες» από τον Καραβά της Κύπρου, οι οποίοι έφυγαν για να γλιτώσουν από τους Τούρκους την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Από γενιά σε γενιά διατηρείται στο χωριό το επίθετο Κύπριος, για να θυμίζει την καταγωγή των ιδρυτών του χωριού.

Ένα ξεχωριστό σημείο που προκαλεί εντύπωση στον επισκέπτη είναι ότι το χωριό αυτό είναι το μοναδικό της περιοχής που δεν έχει πρόβλημα νερού. Στο χωριό υπάρχουν βασικά τρεις πηγές.

Η πηγή της «Πορτοκαλιάς» είναι κάτι παρόμοιο με τον Κεφαλόβρυσο του Καραβά. Ονομάστηκε έτσι γιατί δίπλα στην πηγή υπάρχει μια μεγάλη πορτοκαλιά, η οποία κάθε χρόνο έκανε γύρω στα 50.000 πορτοκάλια. Σήμερα δυστυχώς είναι ξερή, γιατί οι επισκέπτες συνήθιζαν να ξύνουν τον κορμό της για να γράφουν τα ονόματά τους.

Στο χωριό ζουν γύρω στους 150 - 200 κατοίκους. Το καλοκαίρι όμως υπάρχει μεγαλύτερη κίνηση στο χωριό με την άφιξη των αποδήμων κατοίκων του χωριού από την Αυστραλία, Αμερική, Πειραιά και Αθήνα. Στο χωριό συνηθίζεται κάθε 15 Αυγούστου να γίνονται εκδηλώσεις από το σύλλογο «Πορτοκαλιά».

Η πινακίδα "Καραβάς" μας οδηγεί σ' έναν άλλο Καραβά στην Πελοπόννησο

Η είσοδος στον Καραβά Κυθήρων

Το χωριό είναι κτισμένο σε απόσταση 2 χιλιομέτρων από τη θάλασσα, σε μια όμορφη τοποθεσία. Στην περιοχή καλλιεργούνται λεμονιές, πορτοκαλιές, αχλαδιές, αμυγδαλιές κ.λ.π. Λίγοι κάτοικοι ασχολούνται με την κτηνοτροφία και αρκετοί άλλοι με το ψάρεμα. Ο Καραβάς θεωρείται το πιο πράσινο και όμορφο χωριό των Κυθήρων.

Η εκκλησία του χωριού είναι αφιερωμένη στον Άγιο Χαράλαμπο. Υπάρχουν επίσης αρκετά ξωκλήσια, όπως η «Παναγία Δέσποινα» και άλλα. Στην εκκλησία διετέλεσε ιερέας ο παππούς του Κώστα Κύπριου, ο πατερ - Σωκράτης Κύπριος. Ο γερο - Κώστας μας ξενάγησε στο χωριό και μας έδειξε τον τάφο του παππού του.

Σήμερα ιερέας του χωριού είναι ο παπα - Αλέξανδρος, ο οποίος κατάγεται από τη Χίο. Μας φιλοξένησε στον Άγιο Χαράλαμπο, στα δωμάτια που έχουν χτιστεί από δωρεές των κατοίκων του χωριού. Δε δέχτηκε να πάρει λεφτά παρά μόνο μας παρακάλεσε να ανάψουμε ένα κερι στην εκκλησία και να προσευχηθούμε.

Από τους κατοίκους πληροφορηθήκαμε επίσης ότι στο χωριό δεν πάτησε ποτέ πόδι Τούρκου.

Εντύπωση στο χωριό σου κάνουν τα στενά δρομάκια, στα οποία μικρά σπι-

Μερική άποψη του χωριού Καραβάς στα Κύθηρα της Πελοποννήσου

**Το ψάρεμα είναι μια από τις ασχολίες των κατοίκων
του Καραβά Κυθήρων.**

τάκια, χτισμένα το ένα πάνω στο άλλο, δημιουργούν μια ζεστασιά και προβάλλουν την παράδοση της αρχιτεκτονικής του χωριού.

Το μικρό ποτάμι, το οποίο ξεκινά από τις πηγές του χωριού, δημιουργεί επίσης μια ξεχωριστή ομορφιά, με τα καταπράσινα πλατάνια και τις καρυδιές να θυμίζουν έναν άλλο καταπράσινο Καραβά, ο οποίος έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά.

Η γλώσσα και η διάλεκτος συχνά θυμίζει κυπριακές ρίζες, μια ακόμη επιβεβαίωση της καταγωγής των κατοίκων. Ένα από τα τραγούδια που έτυχε να ακούσουμε μοιάζει πολύ με το δικό μας τραγούδι της πορτοκαλιάς του Καραβά.

Το τραγούδι μεταξύ άλλων αναφέρει:

*Πορτοκαλιά του Καραβά
με τις πορτοκαλιές σου
με τις όμορφες τις κοπελιές
και τις πολλές πηγές σου.*

Η επίσκεψή μας στον Καραβά της Πελοποννήσου ήταν μια εμπειρία πολύ συγκινητική, η οποία θα μας μείνει αξέχαστη, σ' όλη μας τη ζωή. Τέτοιες συγκλονιστικές όμορφες στιγμές θα τις αναζητούμε πάντα. Γι' αυτό είναι πρόκληση για πολλούς Καραβιώτες να επισκεφτούν με την πρώτη ευκαιρία αυτό το γραφικό χωριό, το οποίο ιδρύθηκε από προγόνους μας σε μια περίοδο διωγμών και κακουχιών. Δε θα ξεχάσω ποτέ τη χαρά και τη λύπη μαζί που ένιωσαν οι κάτοικοι του χωριού όταν τους αναφέραμε ότι το δικό μας χωριό είναι ο Καραβάς της Κύπρου, ο οποίος σήμερα είναι σκλαβωμένος από τους Τούρκους εισβολείς.

Αννα Νίκου Κοζάκου

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ

Κλειδώσαμε το σπίτι μας στις 21 Ιουλίου 1974 και πήραμε το δρόμο της φυγής για να γλιτώσουμε από τους Τούρκους.

Ο δρόμος της φυγής έγινε μετά δρόμος της προσφύγιάς. Εκείνο που μας πληγώνει είναι πως όταν τον πήραμε δεν ξέραμε πως θα γινόταν δρόμος της προσφυγιάς, δρόμος χωρίς επιστροφή στον αγαπημένο μας Καραβά, στο χώμα που μας γέννησε και μας ανάθρεψε.

Όταν ακούστηκε η φράση "πρέπει να φύγουμε, γιατί όπως φαίνεται οι Τούρκοι μπήκαν στον Καραβά", δεν μπορώ να περιγράψω τι ένιωσα. Νόμισα πως όλος ο κόσμος γύρω μου γκρεμίστηκε. Τα πόδια μου δε με κρατούσαν και κάθισα σε μια καρέκλα στη γωνιά του πατρικού μου σπιτιού. Μέσα μου άρχισε μια πάλη κι αναρωτήθηκα: "Γιατί να φύγουμε από τον τόπο μας, από το σπίτι μας; Πού να πάμε";

Ο άντρας μου, σαν να διάβασε τις σκέψεις μου, είπε: "Ξέρετε ελληνική ιστορία και ξέρετε τι έκαναν πάντα οι Τούρκοι. Να φύγουμε να γλιτώσουμε τα παιδιά μας και μετά επιστρέφουμε". Κανένας δεν πίστευε πως για 18 χρόνια θα μέναμε μακριά από τον τόπο μας και ποιος ξέρει πόσα ακόμα θα μείνουμε. Ποιος θα μας έλεγε πως αυτή η συνομιλία ήταν η τελευταία μέσα στο σπίτι μας το χιλιοαγαπημένο. Πήραμε λοιπόν την απόφαση να φύγουμε, για να γλιτώσουμε εμείς και τα παιδιά μας.

Ο μόνος από την παρέα που δεν ήθελε να φύγει κατ' ουδένα λόγο ήταν ο πατέρας μου. Ίσως να ήξερε βαθιά μέσα του πως δε θα μπορούσε ν' αντέξει στην προσφυγιά και πως προσφυγιά γι αυτόν σήμαινε τέλος.

Τον θυμούμαι να κάθεται σε μια καρέκλα στην πίσω αυλή του σπιτιού και να καπνίζει. Όταν του είπαμε πως πρέπει να φύγουμε, είπε: "Όποιος θέλει να φύγει, ας φύγει. Εγώ δεν πάω πούποτε, δε φεύγω. Θα πάω κάτω στο λιμανούδι και θα μείνω στην παράγκα και ό,τι θέλει ας γίνει".

Τα λόγια του έδειχναν την πίκρα του για το πού φτάσαμε και την αγάπη του για τη θάλασσα με την οποία η ζωή του ήταν δεμένη. Τότε εγώ κλαίγοντας και κρατώντας το μικρότερό μου γιο στην αγκαλιά τον παρακάλεσα να έρθει μαζί μας. Όταν μάλιστα του είπα πως εγώ δε θα έφευγα, αν δεν ερχόταν μαζί μας, τον έπεισα να φύγουμε.

Κλειδώσαμε το σπίτι μας και ξεκινήσαμε χωρίς να ξέρουμε πού πάμε. Γίναμε πρόσφυγες.

Το κλειδί του σπιτιού μας το φύλαξε η μητέρα μου και το φυλάει στην προσφυγιά σαν κάτι το ιερό. Πολλές φορές το παίρνουμε στα χέρια μας, το περιεργαζόμαστε, το αγγίζουμε και είναι σαν ν' αγγίζουμε το σπίτι μας, είναι σαν ν' ανοίγουμε την πόρτα μας και να βλέπουμε όλα μέσα όπως τ' αφήσαμε την τραγική εκείνη μέρα του Ιούλη, που σημάδεψε τη ζωή μας.

Για μας το κλειδί του σπιτιού μας είναι ένα σύμβολο, ένα ιερό κειμήλιο κι αν το χάσουμε είναι σαν να χάνουμε την ελπίδα του γυρισμού. Κρατώντας το κρατούμε έναν ολόκληρο κόσμο, έναν κόσμο που τα συρματοπλέγματα της σκλαβιάς δε μας αφήνουν να τον δούμε.

Όμως αυτός ο κόσμος δεν μπορεί να χαθεί, γιατί τον έχουμε κλείσει μέσα μας, τον μεταφέρουμε όπου κι αν πάμε και καμιά δύναμη δεν μπορεί να ανοίξει και να μας τον πάρει. Αυτό τον κόσμο έχουμε υποχρέωση να τον μεταδώσουμε στα παιδιά μας, σ' αυτούς που δεν τον γνώρισαν, στη νέα γενιά, που πρέπει ν' αγωνιστεί για την επιστροφή.

Είναι υποχρέωσή μας, εμάς των μεγάλων, να γνωρίσουμε στα παιδιά μας τον τόπο μας, τον τόπο τους, γιατί πώς θα εμπιστευτούμε σ' αυτά τα παιδιά το κλειδί του αγαπημένου πατρικού σπιτιού, πώς θα ανοίξει αυτό το σπίτι αν

Μια από τις γραφικές γειτονιές του Καραβά σήμερα

**Επίσκεψη και εθνικό αναβάτισμα στον τόπο
της θυσίας του Γρηγόρη Αυξεντίου στο Μαχαιρά (Μάρτιος 1958)**

δεν μπορέσει να το αναγνωρίσει πρώτα, αν δεν το έχει κλείσει μέσα του, αν δεν τον έχουμε πείσει ότι ο Καραβάς είναι ο τόπος του - και όχι αυτός ο τόπος όπου σήμερα ζει - και στον Καραβά πρέπει να καταλήξει.

Το κλειδί - σύμβολο, το κλειδί - ελπίδα θα το δίνουμε ο ένας στον άλλο, όσα χρόνια κι αν χρειαστούν, αλλά το σπίτι μας το πατρικό θα το ξεκλειδώσουμε μια μέρα, γιατί όταν φεύγαμε είπαμε πως θα γυρίσουμε να συνεχίσουμε τη ζωή μας εκεί που την αρχίσαμε. Είναι δικαίωμα ανθρώπινο και κανένας δεν μπορεί να μας το στερήσει.

Σπίτι πατρικό, σπίτι αγαπημένο
μιλάς μέσα μου βαθιά, ραγίζεις την καρδιά μου.
Ποτέ μου δε σε ξέχασα και πάντα σε θυμάμαι,
γιατί είσαι ένα σύμβολο ελπίδας και χαράς.
Όλη η ζωή μου είναι εκεί,
στην κάθε σου γωνιά, στο κάθε πετραδάκι.
Εκεί μεγάλωσα, μέσα στην αγκαλιά σου
σαν φυλαχτό μού κράτησες όλα τα μυστικά.
Τ' αδέλφια μου, η μάνα μου, μαζί και ο πατέρας
δίνουν ζωή στις κάμαρες, στον κήπο, στην αυλή σου.
Ποτέ μου δεν σε ξέχασα, σε έφερα μαζί μου,
για να μου δίνεις δύναμη στην προσφυγιάς το δρόμο.
Κι όταν θα' ρθει η Λευτεριά και ρθω ξανά κοντά σου,
σκυφτή θα πέσω στα σκαλιά τα τόσο αγαπημένα
και θα φιλήσω με χαρά τη γη την πατρική.

Κωνσταντία Πίττα Πισιαλή

ΟΥΜΗΣΕΣ

"Τι θλιβερά που σεργιανάν τριγύρω σου τα ψάρια
κι Αντίχριστοι να παίζουνε την τύχη σου στα ζάρια"

γράφει χαρακτηριστικά ο Γιάννης Ρίτσος στην ελεγεία του με τίτλο
"Ύμνος και Θρήνος για την Κύπρο".

Στα ζάρια λες και παίχτηκε η τύχη της μαρτυρικής πατρίδας μας τον
Ιούλη του 74. Λόγια ξαναειπωμένα, εικόνες αγριότητας και φρίκης οικείες
που έρχονται πάντα στο νου του καθενός μας. Εικόνες που οι λέξεις δεν
είναι σε θέση να εκφράσουν απόλυτα.

Σκλαβωμένες πατρίδες, μα όχι χαμένες. Ένας πολιτισμός αιώνων ακρω-
τηριασμένος, ενώ η Αφροδίτη στέκει βουβή χωρίς το πέπλο της ομορφιάς
της, αφού στο διάβα τους οι κατακτητές το άρπαξαν, το σπίλωσαν χωρίς
ίχνος σεβασμού. Στο πέπλο αυτό το αρπαγμένο, μοναδικά στολίδια οι πατρί-
δες μας κι ανάμεσά τους η δική μου: ο Παλαιόσοφος, χτισμένος στις πλαγιές
του Πενταδάχτυλου αντίκρυ στη γαλανή θάλασσα. Ένα χωριό κουρσεμένο,
όπως και τα πρώτα μου δέκα χρόνια, τα παιδικά, που τέλειωσαν ένα πρωί
χωρίς εξήγηση. Κι από τότε χιλιάδες τα γιατί και τα πώς, αφού οι απαντήσεις
είναι δυσεύρετες στα δίσεχτα χρόνια που ζούμε.

Έμειναν μόνο οι αναμνήσεις από τον τόπο που πρωτοπερπάτησα κι
έμαθα τα πρώτα γράμματα. Μυρίζω ακόμα τα κυκλάμινα και τα χιλιάδες αγριο-
λούλουδα. Ακούω ακόμα το νερό του μικρού καταρράχτη να τρέχει μέσα στις
πυκνές φυλλωσιές. Το καμπανάκι του μικρού Δημοτικού Σχολείου ακόμα με
καλεί κι οι ψαλμωδίες της Αγίας Παρασκευής ηχούν σαν ονειρικές ψαλμωδίες
αγγέλων. Μπρος σ' όλους αυτούς τους γνώριμους ήχους και τις μυρωδιές, η
δύναμή μου λυγίζει βλέποντας τ' απαγορευτικά σύνορα και μένει μόνο αναμ-
μένη η ελπίδα κι ασίγαστο το πάθος για επιστροφή. Η θέληση δυναμώνει κι ο
γυρισμός όλων μας θα μοιάζει προσκύνημα, με ιερή τελετουργία.

Ξέρω πως όλα θα' χουν αλλάξει. Κάποιοι από τους δικούς μας ανθρώ-
πους θα' χουν φύγει για το ταξίδι που δεν έχει γυρισμό. Κι εμείς δεν είμαστε
πια παιδιά. Ωριμάσαμε ξαφνικά στα δέκα μας χρόνια και νιώθουμε έντονη την
ανάγκη να επανενώσουμε τη ζωή μας με τις ρίζες και το γλυκό κομμάτι της
πρώτης νιότης, που αφήσαμε φεύγοντας. Για μας αυτή θα είναι, ίσως, η λύ-
τρωση, άσχετα αν φύγαμε από τον Παλαιόσοφο, τον Άη Γιώργη, τη Λάπηθο,
τη βασίλισσα Κερύνεια, τον Καραβά.

Το σπίτι της οικογένειας Λάμπρου Χατζηχριστοδούλου

Δε μας πλάνεψε η προσωρινή εγκατάσταση εδώ, δε χαθήκαμε, δεν ξεχάσαμε ποτέ. Όταν το φεγγάρι θα χάνεται στα νερά της βόρειας θάλασσάς μας, όταν το αεράκι από τα κυπαρίσσια του χωριού μας θα σμίγει με την αύρα των κυμάτων, τότε όλοι θα' χουμε δικαιοθεΐ. Το πατρικό μας σπίτι "κι ας το πατούν οι ξένοι, στοιχειό είναι και μας προσκαλεί, στοιχειό και μας προσμένει". Η Αφροδίτη θα χαμογελάσει και πάλι παρασέρνοντας όλους μας στον πιο μεθυστικό χορό.

"Κουράγιο μικροκόρη μας που μας εγίνεις μάνα. Ύμνος και θρήνος της ζωής κι Ανάστασης καμπάνα...".

Λουκία Κωνσταντίνου - Αντωνέλλου

ΜΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ

Κυριακή πρωί. Το ξυπνητήρι κτυπά σαν τρελλό όπως κάθε μέρα. Και εγώ στρίφογυρίζω νωχελικά στο κρεβάτι μου. Το ραδιόφωνο λέει τις πρωινές ειδήσεις. Το μυαλό κοιμισμένο ακόμα δεν αντιδρά, ώσπου ο εκφωνητής αναφέρει ότι η βαριά χιονόπτωση δεν ξέχασε τον Πενταδάκτυλο.

Μεμιάς τα μάτια μου ανοίγουν διάπλατα. Η καρδιά μου σκιρτά και τα χείλη χαμογελούν πικρά. "Τα συρματοπλέγματα δε φόβισαν τις νιφάδες του χιονιού", σκέφτηκα. "Έπεσαν ελεύθερες και σκέπασαν απ' άκρη σ' άκρη το σκλαβωμένο βουνό".

Έπρεπε να νιώσω αυτές τις μοναδικές στιγμές. Δεν αργώ να σηκωθώ. Μεμιάς βρίσκομαι στην ταράτσα της πολυκατοικίας. Το κρύο με συνεφέρνει πιο πολύ. Στέκομαι σαν άγαλμα κι αγναντεύω το μεγάλο θέαμα.

Θεέ μου, τι ομορφιά! Απλώνω το χέρι να αγγίξω, να νιώσω το βουνό. Μα γιατί Θεέ μου; Φαίνεται τόσο κοντά μου... Μα δεν μπορώ. Γιατί; Μήπως δεν έχω το δικαίωμα να είμαι εκεί; Τα μάτια μου θολώνουν. Η σκέψη γίνεται πουλί και πετά, πετά ελεύθερη και φτάνει ως εκεί στις χιονισμένες κορφές. Γίνεται χιονομπάλα και κυλά, κυλά ... Φτάνει στους πρόποδες και σταματά εκεί ... εκεί που άνοιξα για πρώτη φορά τα μάτια μου.

Βρίσκομαι κιόλας στο σπίτι μου, στον Καραβά. Όλα είναι βουβά. Κανένας δεν κουνιέται, κανένας δε μιλά. Ο πατέρας ... η μητέρα ... τα αδέρφια ... λείπουν. Το σπίτι άδειο. Μόνο κάποιες φωνές ακούονται. Μιλούν μια γλώσσα που δεν την καταλαβαίνω. Νιώθω να πνίγομαι.

Παίρνω γύρω - γύρω τα δωμάτια. Βγαίνω στην αυλή μας. Ψάχνω κάτι να βρω. Μα δεν ξέρω ακριβώς τι είναι αυτό. Τα δάκρυα αυλακώνουν το πρόσωπο.

Προχωρώ και φτάνω στο περιβόλι. Κοιτάζω τα λεμονόδεντρα. Τι χαρά, Θεέ μου! Είναι γεμάτα καρπό ... χρυσό καρπό. Μου φαίνονται μαραζωμένα. Μην τάχα να ψάχνουν κι αυτά γνώριμα πρόσωπα, όπως κι εγώ; Μην τάχα και περιμένουν εκείνον που τα φρόντιζε, που έφυγε όμως τόσο νωρίς από κοντά μας;

Στο μυαλό μου, κιόλας, ζωγραφίζεται η εικόνα του πατέρα. Μια απουσία ... μια παρουσία ... Μου λείπεις πατέρα... Σ' αφήσαμε μόνο σου στον παγωμένο τάφο. Το καντήλι σου μένει σβηστό για δεκαοχτώ τώρα χρόνια. Εκείνοι ...

Γραφική γειτονιά του Καραβά

δε μας αφήνουν να βρεθούμε κοντά σου. Η μητέρα - γενναία γυναίκα αλήθεια -, τα αδέρφια, ο άντρας και τα παιδιά μου σε θυμόμαστε. Κρατούμε μέσα μας άσβηστη ελπίδα, πως εκεί που κοιμάσαι αιώνια, θα 'ρθούμε όλοι να ξανα-νάψουμε το καντήλι και να φιλήσουμε το άγιο χώμα που σε σκεπάζει.

Μα τι συμβαίνει; Το σώμα τρέμει, τα σαγόνια μου κτυπούν. Η πρωινή παγωνιά με ξυπνά από το όνειρο. Ω, Θεέ μου, γιατί;

Άννα Τιμοθέου Βιολάρη

ΤΟ ΖΕΣΤΟ ΨΩΜΙ (Διήγημα)

Καραβάς, 25 Αυγούστου 1785 μ.Χ. Κωπηλατούσε με δύναμη τα κουπιά ο Νικολής ο ψαράς, παλιός ναυτικός που τώρα ασχολείται με το ψάρεμα για να ζήσει τα οχτώ παιδιά του. Σήμερα έπιασε κάμποσο ψάρι.

– Όλα τα παιδιά μου θα φάνε, μονολόγησε ευχαριστημένος.

Το κύμα τον έσπρωχνε προς δυσμάς κι ο Νικολής κωπηλατούσε με δύναμη. Μετά από πολλή προσπάθεια κατάφερε να προσαράξει σε κάτι βράχια δυτικά του Καραβά.

Έδεσε σφικτά τη βάρκα σε κάτι ακροβράχια και, αφού έβαλε στο σακί του τα ψάρια, τóριξε στον ώμο και προχώρησε για το σπίτι του.

Προχωρώντας άκουσε ποδοβολητό αλόγου κι έτρεξε να κρυφτεί πίσω από τα βράχια, αλλά ο Τούρκος καβαλλάρης τον πρόλαβε. Κατέβηκε από το άλογο και σπρώχνοντάς τον του πήρε από τα χέρια το σακί με τα ψάρια.

Ο Νικολής έμεινε άναυδος, ενώ ο Τούρκος καβαλλάρης με σαρκαστικό γέλιο έφυγε καβάλλα στο άλογό του.

Έμεινε για λίγο ο Νικολής ακίνητος και μετά ξεκίνησε αργά με σκυμμένο το κεφάλι για το σπίτι του. Τώρα δε θα 'παιρνε ψάρια στα παιδιά του.

Λυπημένος μπήκε στο σπίτι του. Κάτι πήγε να ρωτήσει τον άντρα της η κυρα - Ευαγγελία, την πρόλαβε όμως ο Νικολής σιγοψιθυρίζοντας:

– Βάλε κάτι στα παιδιά να φάνε, γιατί τα ψάρια μου τα πήρε ένας Τούρκος. Αύριο θα πάω πάλι το πρωί με τη βάρκα να ψαρέψω.

Έτσι η οικογένεια εκείνο το βράδι αρκέσθηκε σε λίγες ελιές και λίγα φρέσκα μαρούλια. Όταν πλάγιασαν όλοι, ο Νικολής γονάτισε μπροστά στο εικόνισμα της Μεγαλόχαρης και με δάκρυα παρακαλούσε την Παναγία για την οικογένειά του, τον Καραβά του, την Κύπρο, το υπόδουλο γένος ολόκληρο.

Την άλλη μέρα κίνησε για ψάρεμα. Δεν πρόλαβε να βγει έξω από το χωριό και φάνηκε ξανά μπροστά του ο Τούρκος καβαλλάρης.

– Να πεις στη γυναίκα σου να φτιάξει ζεστά ψωμιά και θα 'ρθω να τα πάρω, φώναξε ο Τούρκος καβαλλάρης στο Νικολή, που γύρευε φοβισμένος να κρυφτεί.

Έτσι όπως ήταν γυρισμένος κατά το Νικολή και γελούσε σαρκαστικά, γλίττρησε το άλογό του και έπεσε μαζί μ' αυτό σ' ένα μεγάλο χαντάκι αφήνοντας μια μεγάλη κραυγή.

– Βοήθεια, έπεσα, με πλάκωσε το άλογο, βοήθεια...

Ο Νικολής έτρεξε κοντά στον Τούρκο καβαλλάρη, που ήταν τραυματισμένος.

– Εσύ θα με γλυτώσεις, εσύ; είπε με απορία ο Τούρκος. Ή μήπως θέλεις να με σκοτώσεις;

– Μη φοβάσαι, είπε ο Νικολής, χτυπώντας καθησυχαστικά τον ώμο του Τούρκου.

Με μιας έσχισε ένα μεγάλο κομμάτι από τη βράκα του κι έδεσε το κεφάλι του πληγωμένου, που αιμορραγούσε ασταμάτητα. Εκείνος έμεινε άναυδος. Ο Νικολής βοήθησε το άλογο να σηκωθεί και μετά τον πήρε και τον φόρτωσε στο άλογο. Ο πληγωμένος βογγούσε δυνατά.

– Έλα κράτα γερά στο άλογο, πρόσεχε να μην πέσεις κι εγώ θα τραβώ το άλογο, φώναξε ο Νικολής.

Σιγά - σιγά τραβούσε το άλογο στο χωριό. Οι λίγοι χωριανοί που τον είδαν τον κοιτούσαν μ' απορία. Σε λίγο έφτασε στο σπίτι του.

– Αναστάση, φώναξε στο γιο του, σύρε στην Παλιάβρυση να φέρεις κρύο νερό κι εσύ Χαραλάμπη σύρε μέχρι την Πάνω Γειτονιά με τ' άλογο να φωνάξεις το γιατρό.

Προσεκτικά έβαλε τον Τούρκο στο κρεβάτι να ξαπλώσει. Του έπλυνε την πληγή και την έδεσε με καθαρά ρούχα. Η γυναίκα του Νικολή εκείνη την ώρα είχε βγάλει και ζεστό ψωμί από το φούρνο. Έκοψε ένα κομμάτι ο Νικολής και το 'φερε στον πληγωμένο.

– Έλα, πάρε ζεστό ψωμί, είπε ο Νικολής κοιτάζοντάς τον με σπλαχνικό βλέμμα.

Ο Τούρκος άπλωσε το χέρι και πήρε με κάποιο δισταγμό το ψωμί, ενώ τα μάτια του γέμισαν δάκρυα.

Βασίλης Χαραλάμπος

Λάμπουσα - Ψηφιδωτό δάπεδο

ΠΟΙΗΣΗ

Κυπριώτικοι Παλμοί

Κυκλοφόρησε το 1992 ο δεύτερος τόμος της ποιητικής συλλογής “Κυπριώτικοι Παλμοί” του Νοσταλγού Καραβιώτη, καλλιτεχνικό ψευδώνυμο του Ιωάννη Χαρμαντά.

Απο το βιβλίο παραθέτουμε στη συνέχεια τον πρόλογο και ένα ποίημα απο τη συλλογή “Κυπριώτικοι Παλμοί”.

“Οι αναμνήσεις, οι αγωνίες, οι ελπίδες και τα όνειρα ενός ξεριζωμένου καθρεφτίζονται στο Β' τόμο της ποιητικής συλλογής Κυπριώτικοι παλμοί: Αναμνήσεις μιας αγαπημένης γης, γης ζυμωμένης με τον ιδρώτα και το αίμα των πατέρων, μιας γης που κρύβει μέσα της την ιστορία και το θρύλο αλλά και τα ιερά κόκκαλα προσφιλών προσώπων. Αξίες πάνω στις οποίες στηρίζεται το παρόν και το μέλλον, η παλληκαριά, η αυτοθυσία, η ομόνοια, η δικαιοσύνη, η ανθρωπιά. Πίκρα και καημός για τις βαρβαρότητες που τα πλοκάμια της Άρπυιας άπλωσαν πάνω από την Κύπρο, για το μουεζίνη που ψάλλει στις εκκλησιές μας... Ελπίδα για τη συναδέλφωση ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίες και τους Τουρκοκυπρίους, για τη βοήθεια από τους φιλελεύθερους λαούς που θα μας οδηγήσει ξανά στα γαλανά πατρικά ακρογιάλια της Κερύνειας και της πολύπαθης Λάμπουσας”.

Η ΠΟΛΥΠΑΘΗ ΛΑΜΠΟΥΣΑ

Μέσα στη βαθιά θολούρα ξαπλωμένη σε βρίσκω
σε κύματα αφρισμένα ώ πολύπαθη Πόλη.
Βασίλισσα ήσουν λαμπρή σ' όλη την παραλία.
Του Κορμακίτη σύνεση, της Μελαντρύνας ταίρι.
Ακοίμητη φρουρός σ' όλη την παραλία,
μπόρες ανείπωτες στο διάβα του χρόνου γνώρισες
μα η καρδιά άνδρεια στη σκοτεινιά πολύφωτη σ' όλες τις Τρικυμίες.
Μα τώρα ήρθε ο καιρός να τεντωθούν οι φλέβες μέσα στο νου
και την καρδιά άφοβα να υψώσουμε το βλέμμα και τα στήθια
για την πανώρια Λευτεριά της Κύπρου μας λαμπάδα.
Η ώρα επλησίασε οι ήχοι ν' ακουστούνε
της γαλανομάτας Λευτεριάς σειρά με την Αράδα.

ΝΟΣΤΑΛΓΟΥ ΚΑΡΑΒΙΩΤΗ

Κυπριώτικοι Παλμοί

Τόμος Β΄

Το εξώφυλλο της ποιητικής συλλογής "Κυπριώτικοι παλμοί" 2ος τόμος

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ "ΚΥΠΡΙΩΤΙΚΟΙ ΠΑΛΜΟΙ"

Το πέταγμα της ποιητικής ψυχής στα ύψη και το συνακόλουθο πνευματικό ανέβασμα του αναγνώστη των ποιημάτων του Νοσταλγού Καραβιώτη μεταφέρουν σε καιρούς ηρωικούς κι αλλοτινούς όχι μόνο δόξας και μεγαλείου μα και βαθύτατης ανθρωπιάς.

Μέσα στην άβυσσο του προσφυγικού πόνου και της εθνικής ταπείνωσης η ελπίδα αναθρώσκει, ο νους φτερουγίζει σε γενέθλιους προσφιλείς τόπους κι αναπέμπει δέηση λυτρωτική στον Ύψιστο.

Η ιστορική πείρα και ωριμότητα ειρωνικά περιδιαβάζουν στα καταχθόνια σχέδια των ιππέων της διπλωματίας, γιατί στην ποιητική ψυχή φωλιάζει η πίστη στη φιλία και στη δικαιοσύνη, στα λευκά περιστέρια και προπάντων στην επιστροφή στον Καραβά.

Στέλιος Παπαντωνίου

Παρουσίαση της συλλογής ποιημάτων του Δημήτρη Κοζάκου "ΑΝΑΛΗΨΗ" στο χρόνο και στη σκέψη

Έχω μπροστά μου τη συλλογή ποιημάτων του Δημήτρη Κοζάκου "ΑΝΑΛΗΨΗ" στο χρόνο και στη σκέψη, που εκδόθηκε το 1991.

Κάτι πρωτότυπο διαβάζω στο εξώφυλλο: τη διεύθυνση του σπιτιού του στον Καραβά· η πληγή που αιμορραγεί. Στη δεύτερη σελίδα διαβάζω την αφιέρωση στα παιδιά του, τη συνέχεια της ζωής, την επιβίωση.

Γεννήθηκε στον Καραβά, πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του την εποχή του αγώνα της ΕΟΚΑ. Από μικρός άρχισε να γράφει ποιήματα, παρωδίες έργων του Παλαμά και του Σολωμού.

Δημοσίευσε ποιήματα σε εφημερίδες, συνεργάστηκε με το ραδιόφωνο και με περιοδικά γράφοντας ποίηση, κυπριώτικα σκετς και θεατρικά έργα.

Με τη συλλογή του "ΑΝΑ ΠΑΣΑ ΣΤΙΓΜΗ", που εκδίδει το 1980, εξωτερικεύονται οι προσωπικές του εμπειρίες από τα τραγικά γεγονότα του 1974. Τα ποιήματά του αυτά της Ειρήνης και του Πολέμου είναι αφιερωμένα στους γονείς του Κώστα και Δέσποινα, που αγνοούνται από τα πρώτα χτυπήματα των βαρβάρων της Ανατολίας.

1991. Ξεκινά τη συλλογή του με μια προσευχή γεμάτη λυρισμό και αγάπη για τα παιδιά. Συνεχίζει με απορία για την κοινωνία, για την αγάπη και σατιρίζει γιορταστικά την εξουσία. Ακολουθεί πικρία για την όμορφη, ξεκούραστη ζωή που πέρασε κι ανεβαίνει μετά τον ανήφορο μέσα στη σιωπή. Περιγράφει τη ζωή στο χωριό με τις χαρές και τις πίκρες, την απλή ζωή του κόσμου που περιλαμβάνει πλούσιους και φτωχούς, δουλευτές, αητούς και σαλιγκάρια. Σατιρίζει ξανά με οξυδέρκεια τον πλούτο και την εξουσία. Βουβός θρήνος για τα λουλούδια που βγαίνουν απ' τα χαλάσματα και τα χωριά που τους δέσανε τα μάτια.

Ξαναγυρνά στο αιώνιο παραμύθι του έρωτα, της ζωής και του θανάτου, περιγράφει τη ζωή που κυλά με χαρά και δάκρυ προσπαθώντας να το δώσει με ανάλαφρο τόνο και αμέσως μετά με τραγικότητα και σπαραγμό κλαίει και για τους δυο ήλιους που είχε στην ψυχή του και δύσανε για πάντα.

Γυρνά πίσω στα νεανικά χτυποκάρδια και τραγουδά για την Κεράυνεια, νοσταλγεί το χωριό του και περιμένει πότε να ξανασμίξει μαζί τους. Προχωρεί και στη γειτονιά του με τα στενά δρομάκια και στο σπίτι του με πολλή νοσταλγία.

Προχωρούμε σε μια πρωτότυπη ενότητα στην οποία αλληλογραφεί με δεκατρία δέντρα που ζούσαν γύρω του.

Ξεκινά με τη μυγδαλιά.

....."Όμορφα τα αμύγδαλα
μας τάπαν αθασούθκια
και ο παππούς και η γιαγιά
τον ίσκιο σου αγαπούσαν
θυμάμαι ήμουνα μικρός
με το ψωμί, το άλας
στη φούκτα μας βουτούσαμε
τους εύγευστους καρπούς σου..."

Ακολουθεί ένα πολύ όμορφο ποίημα για την πορτοκαλιά, ύστερα για τη χαρουπιά, την πουρνελιά, την κληματαριά, το άσπρο γιασεμί που το καμάρωνε η μητέρα και το έφτιαχνε βραχιόλια η γιαγιά, το κυπαρίσσι που μας περιμένει αγέρωχο παρέα με τους νεκρούς μας, την ελιά που κάπνιζε η μάνα και μύριζε ο κόσμος, τη χρυσή λεμονιά του Καραβά και της Λαπήθου, την πανέμορφη συκιά, τη βασιλιτζιά της γλάστρας το μπαλκόνι, τον ψηλό τον πλάτανο και τη συκαμιά.

Στη συνέχεια "Του χρόνου τα γυρίσματα" κάμνουν τον ποιητή ν' απορεί για την ανθρωπιά και τη μοναξιά, την αγάπη, τους ποιητές, τη ζωή και τα λουλούδια, την άνοιξη, τ' αστέρια, τους λόφους και το φεγγάρι. Αναπολεί τα φτερουγίσματα της νιότης.

Κι ο Καραβάς, η αιώνια πληγή που δε λέει να κλείσει, τα όμορφα χρόνια στο χωριό, τα παιγνιδίσματα της θάλασσας, ο Καραβάς, το κύμα, το βουνό. Ο Καραβάς, τα πεύκα, τα κυπαρίσσια και τα τζιτζίκια. Ο Καραβάς ... όμορφος ο κόσμος.

Αρχίζει η λευτεριά ν' αχνοχαράζει στο μυαλό κι ο ήλιος πικραμένος κι αυτός. Κι όμως χαμογελά μέσα στα ποιήματα. Το χρώμα το γαλάζιο κι οι άγριες πέτρες.

Λέει κι άλλα ο ποιητής για τα παιδιά, το παλιό του σχολείο, τη γνώση, τους φίλους, το δάσκαλο, τη μητέρα, το αδερφάκι.

Πονεί γι' αυτά που χάθηκαν, προσμένει αυτά που θάρθουν.

.....
"Ο ήλιος ανέβηκε ξανά
βασίλεψε στον κόσμο
ένα κλωνί βασιλικό

δυο φυλλαράκια дуόσμο.
Έτσι είν' η αγάπη μας
σαν κόκκινο λουλούδι
λευκή σαν το σπιτάκι μας
της ομορφιάς τραγουδι
κοιτάζω ψηλά τον ουρανό
τα χέρια μου ανοίγω
και την βροχή την καρτερώ
μαζί της για να φύγω".

Θυμάται:
..."Τα χρόνια τούτα τα σκληρά
θυμάμαι και δακρύζω
τα τόσα που περάσαμε κακά
τάχω διώξει απ' την καρδιά
το φως αντικρύζω".

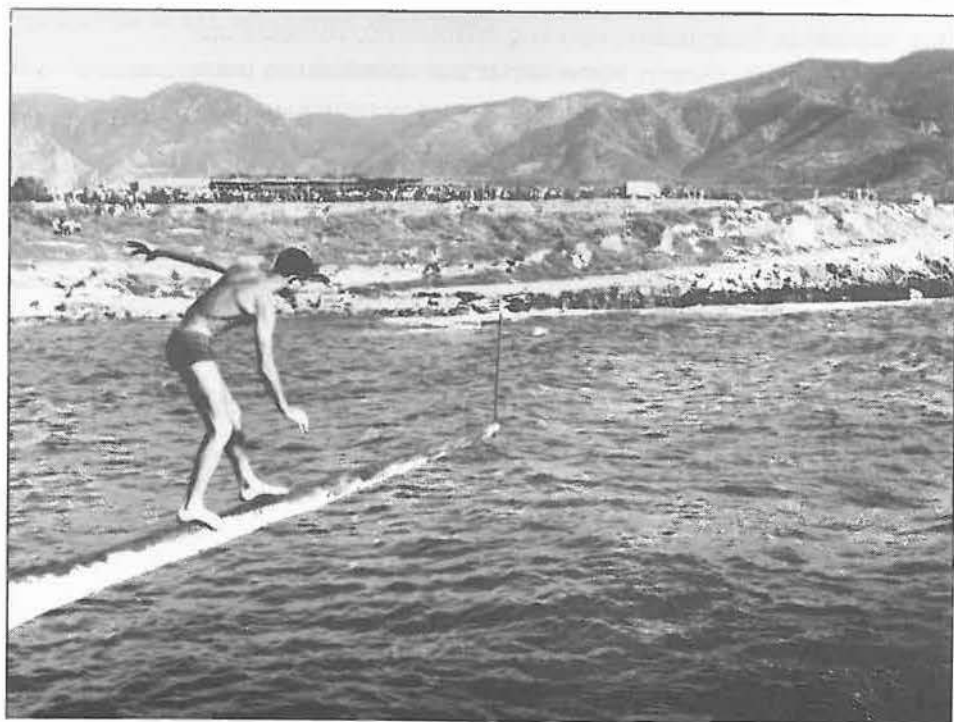
Απορεί:
..."Μια στάλα ήλιου, μια βροχή
μονάχα ένα δάκρυ
που θα κυλήσουνε μαζί
στον πέλαγο την προσμονή
ίσως βρεθεί μια άκρη.
Πικρός που είναι ο χαμός
λουλούδι που μαραίνει
μένει ο κήπος σκοτεινός".

Υπόσχεται:
..."κι όταν χτενίζει η γιαγιά
τα κάτασπρα μαλλιά της
έλεγα "κόψε τα γιαγιά"
και κάνε τα στεφάνι.
Τα χρόνια πέρασαν πικρά
στη σκέψη μου σας έχω
κι εσύ, παππού, κι εσύ, γιαγιά
κάποτε θα ξανάρθω".

Μαρία Σεβέρη

“Χορός του δρεπανιού”. Από εκδήλωση του Κατακλυσμού στην περιοχή της Λάμπουσας

Από εκδήλωση του Κατακλυσμού (ολισθηρός ιστός) στην περιοχή της Λάμπουσας

Και αν

*Αφιερωμένο στη σκλαβωμένη γης μας και ιδιαίτερα στη
γενέτειρά μου τον Καραβά*

Και φοβάμαι ν' αρχίσω. Μήπως έχουν περάσει τόσο πολλοί
απέναντι; Έχουμε μείνει τόσο λίγοι;
Τόσο λίγοι για να μην μπορούμε να βάλουμε ένα αντήλιο
στο καυτό μεσημέρι του Αυγούστου και ν' αντικρύσουμε
ένα βουνό σταυρωμένο, έναν κάμπο ματωμένο, μια θάλασσα φυλακισμένη.
Τόσο λίγοι για να ψηλώσουμε πάνω από το σταυρωτή,
ν' αρμενίσουμε για ακρογιάλια λεύτερα, για κάμπους ανθισμένους.

Πού κρυφτήκαμε τόσο πολλοί, πίσω από λάβαρα κενά, σημαίες διάφανες,
κραυγές άναρθρες;
Μας περίσσεψε ένας Ιούλης και ένας Αύγουστος, να σκαλίζουμε
τη μνήμη για να θυμόμαστε κάποιους να μας αρπάζουν τα σπίτια μας,
να βιάζουν τις αδελφές μας, να σκοτώνουν τον πατέρα μας,
να υψώνουν κόκκινες σημαίες στον ιστό μας; Κι εμείς;
Δεκαοκτώ χρόνια μετά να περιμένουμε τον Αύγουστο και τον Ιούλη
για να θυμόμαστε.
Και αν κάποτε μας προσπεράσει ο Ιούλης και ξεχάσουμε τον Αύγουστο;
Κι αν ξεχάσουμε τα λάβαρα σε κλειστά συρτάρια και τις μνήμες
αμπαρωμένες;

Τι θάχουμε να θυμόμαστε;

Ελένη Χριστοφίδου

ΜΙΑ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΠΟ ΕΞΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Μήπως δε μας γνωρίσεις, Πενταδάκτυλέ μου

Ο γέρο - Πενταδάκτυλος δεν είναι φτιαγμένος από

χώμα και βράχια·

είναι το ίδιο φτιαγμένος όπως η Επτάλοφος και

τ' Αίβαλί,

η ίδια ματωμένη ελληνική καρδιά.

Στα βραχολάγκαδά του δεν ξενίζονται πια

τ' αϊτοπούλια

μήτε τα κυκλάμινα που πηγαινοέρχονται στη

λεύτερη γη.

Ξενίζονται οι αλειτούργητες εκκλησιές

κι ο πατρώες εστίες του Καραβά και της Κερύνειας

που καρτερούν στο έβγα της λευτεριάς.

Κι η ηχώ στο βράχο του δεν αντηχά στη

λεύτερη γη

χώνεται βαθιά στα λαγκάδια και τ' ακροβράχια του

και περιμένει.

Κι όσο περνούν τα χρόνια

δοκιμάζουμε την "πίκρα" της επιστροφής

μήπως δε μας γνωρίσεις, Πενταδάκτυλέ μου.

Καραβάς

Δεμένος πισθάγκωνα ο σκλαβωμένος Καραβάς
σύρθηκε μέχρι τα συρματοπλέγματα.

Έκανε χωνί τα δυο ακρινά βραχοχέρια του
και φώναξε μ' όλη τη δύναμή του.

"Αδέλφια, μη γεμίσετε τον τόπο μισοσκλάβους και μισολεύτερους".
Τον άκουσαν, δεν τον άκουσαν το γέρο Καραβά.

Ποιος ξέρει...

Μουρμουριστά πήρε την καρέκλα του

και κάθισε στο ακροπόδι του Πενταδάκτυλου

σαν το γέρο π' όλο στα εγγονάκια του δασκαλεύοντας μουρμουρίζει.

Κερύνεια

Πλαστογραφήσαμε την άνοιξη για τον επόμενο χειμώνα.

Γλίστρησε ο αποσπερίτης μέσα απ' τα ακροβράχια του Πενταδάκτυλου.

Κι έμειν' ο Πενταδάκτυλος με δύο μάτια αχνονοτισμένα.

Κλειδώθηκε η Άνοιξη σ' ένα μπουκέτο κυκλάμινα.

Και καρτερεί τη λευτεριά.

Κι η Κερύνεια

μισόκλειστο παράθυρο που κοιτά στον ουρανό

το μισό γη και τ' άλλο μισό θάλασσα.

Μεσημέρι στον Πενταδάκτυλο

Σκουντούφλησε ο ήλιος πάνω από τον Πενταδάκτυλο
κι άφησε τον ίσκιο του να λαφροπατήσει μέχρι το τέλος της οδού Λή-
δρας.

Κι έδειξε το ρολόι του φρουρού με το χρυσό σταυρό δώδεκα μεσάνυχτα.
Το' δε κι ο γερο - πρόσφυγας του Καραβά
κι έκατσε και περίμενε να' ρθει το χάραμα,
να ροδίσει η αυγή.

Αγαπημένο μου χωριό

Πόσα χρόνια έχεις, αγαπημένο μου χωριό,
να δεις ξάστερο ουρανό.
Σκόνταψε η λευτεριά στο συρματοπλεγμά σου,
κι έτσι σωριασμένη καταγής
ζητά χέρι λεύτερο να σηκωθεί.
Τα περιβόλια ροδοπέταλά σου
και τα ψηλά καμπαναριά στήμονες που πετάγονται,
αναζητώντας τα μελισσόπαιδά σου,
τη γύρη να δώσεις της πίστης και της λευτεριάς
κι οι πορτοκαλιές σου
τρεμουλιαστά πρασινοδάκτυλα στον αέρα,
ι' ου γνέφουνε στα παιδιά σου
την ανηφόρα ν' ανεβούν,
π' οδηγεί στο ξεσκλάβωμα.

Αναγνώριση

Γράψανε στη βραχόραχη του Πενταδάκτυλου το σήμα της φρίκης
κάτι γράμματα βαρβαρικά
τον φοβέρισαν πως θα τον κάψουν.
Ο γέρο Όλυμπος από απέναντι κούνησε το κεφάλι του.
Θα τον καταλάβουμε και πάλι, μουρμούρισε,
απ' τις μεγάλες ελληνικές κοκκάλες του.

Βασίλης Χαλαλάμπους

Άτιτλο

Σαν αγκαλιά που σε καλεί
το Σούρουπο, το Δείλι,
σαν πλατυστέρνα Παναγιά
σαν εκκλησιάς καντήλι,

Σαν κοπελιάς ερωτικό
ένα φιλί στα χείλη
σαν μέλισσα που αποζητά
των λουλουδιών τη γύρη,

Μοιάζει ο Πενταδάκτυλος
ο Ήλιος σαν θα γύρει.

Κωνσταντίνος Δέλτας

Πορτοκαλιά του Καραβά

Πορτοκαλιά του Καραβά στα σιέρκα του Αττίλα
εππέσασιν τα φύλλα σου τζι εμείναςιν τα ξύλα.

Πορτοκαλιά του Καραβά κρούζεις που τον καμόν σου
πόσο τζιαιρόν να κάθουνται οι Τούρτζιοι στον οσσιόν σου.

Πορτοκαλιά του Καραβά ποττέ σου μεν αθθίσεις
με που τα πορτοκάλια σου τους Τούρκους να ταΐσεις.

Πορτοκαλιά του Καραβά θάρτω να σ' ανταμώσω
τζιαι πάλαι την λακάνη σου νερό να τη γεμώσω

Πορτοκαλιά του Καραβά επότιζά σε εγώ πριν
μα σήμερα εν σου βάλλουσιν με λίπασμα με κόπριν

Βασίλης Χαπέσιης

* Τραγουδιέται με τη φωνή "Πορτοκαλιά του Καραβά"

ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΤΡΙΔΑ

Ήταν καιρός που μετρούσαμε το χρόνο με την ανατολή και τη δύση... Κοιτούσαμε τη γιγάντια φλόγα ν' ανυψώνεται στον ουρανό και να φωτίζει τα πρόσωπα, να σπινθηρίζει στα παγωμένα βλέμματα, να φεγγοβολά στο πράσινο, να καθρεφτίζεται στα νερά, να παρηγορεί τις απαρηγόρητες ψυχές. Κι ήταν η μέρα τόσο μεγάλη, τόσο ακλόνητη, που περιμέναμε πως πριν βουρκώσουν τα χρώματα και κατηφορίσει ο ήλιος θα γινόταν το Μεγάλο Θαύμα. Λαχταρούσαμε να το δούμε να τρέχει στους δρόμους, τα σοκάκια, να χτυπά τις πόρτες και να ορμά να σκεπάσει τον ξεριζωμένο λαό, να πλημμυρίζει τις πόλεις, να σημαίνει την Ανάσταση!...

Μέσα στο χτυποκάρδι, κάθε στιγμή μια αιωνιότητα.

Ταξιδεύαμε με το λιγοστό νερό που έρχεται από τις κορφές του Τροόδους και χύνεται στη Μεσαορία, χτίζοντας όνειρα στο λασπωμένο ρέμα. Στέλλαμε χάρτινες βάρκες -χάρτινες σαν τα όνειρά μας- στην άλλη γραμμή, με το Μήνυμα. Κι ανασηκώναμε το βλέμμα, αντικρίζαμε κατάματα το θλιβερό βουνό και επιβεβαιώναμε: "Θα γυρίσουμε ξανά! Θα επιστρέψουμε στη γη που μας ανήκει"! Κι ήταν υπόσχεση στον Πενταδάκτυλο, στόχος ζωής και χρέος τιμής...

Ηλιοβασίλεμα...

Μια μέρα ακόμα από τη 15η Ιουλίου. Και μια μέρα λιγότερη από τη ζωή.

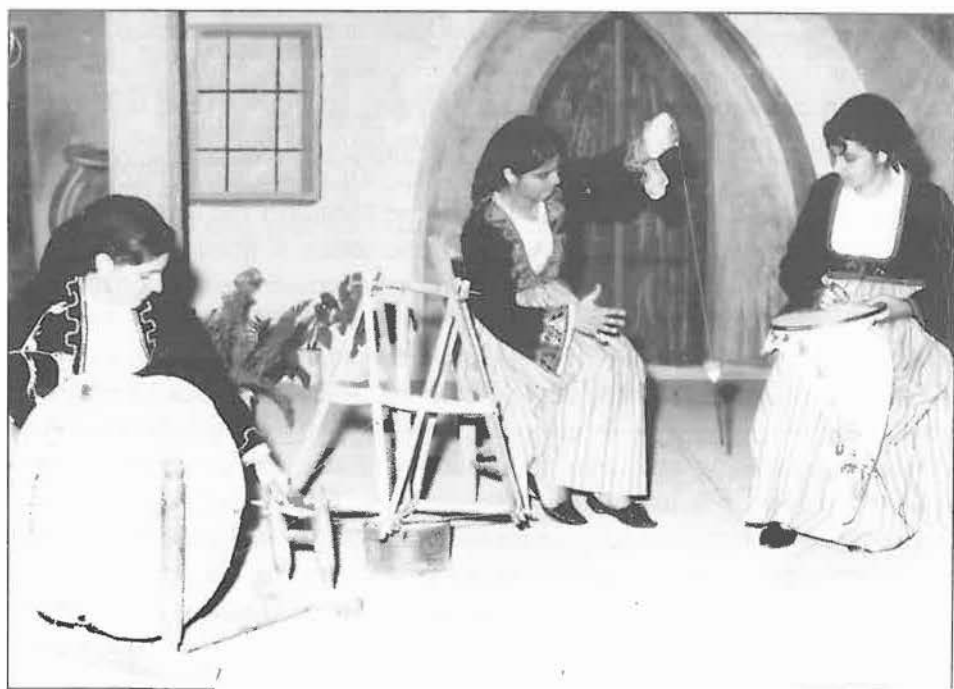
Δεκαεφτά χρόνια.

Σαν εκείνα τα πρώτα ζούμε περιμένοντας. Και στο διάβα του χρόνου, να οικοδομείται το παρελθόν! Αυτές οι στιγμές που τόσο απλά πήγαν να σβήσουν, γέμισαν ξαφνικά μ' αιωνιότητα - στα μάτια, στ' όνειρο, στις ψυχές αυτών που τις έζησαν... Μέσ' από την απλότητα και την ανωνυμία ανάβλυσε το μεγαλείο τους, έγινε η κάθε ανάμνηση πετράδι στον αμύθητο θησαυρό της μνήμης. Ψαλμωδίες γλυκιές, ηχώ και εικόνες ανεξίτηλες, ακατάλυτες, αναδύονται απ' τα βάθη της ύπαρξης και αναπλάθουν το παρελθόν που δε γνωρίσαμε, όμως το ζήσαμε.

Ίσως είναι η ζύμωση του χρόνου που τονίζει την ομορφιά, της δίνει νόημα και ψυχική λειτουργία. Όμως τα μέρη που χάσαμε ήταν όμορφα... Λεμονιές, κεφαλόβρυσσες στον Καραβά και τη Λάπηθο, χρυσός και μάρμαρο στη Λάμπουσα, κάστρα στον Πενταδάκτυλο, πέτρες και μνήματα στην Κερύνεια, τη "Συμβασιλεύουσα"... Στιγμές αξέχαστες στην ξανθή πόλη του Τεύκρου και

Ο Καραθάς διατηρούσε πάντοτε μια πλούσια παράδοση από πολιτιστικές και εθνικές εκδηλώσεις

23 Ιουλίου 1967. Στιγμιότυπο από την εκδήλωση προς τιμή του Απόδημου Καραθιώτη

πράσινο που χυνόταν στη θάλασσα στη χρυσή Μόρφου...

Κι όλα σταματούν στο ίδιο ορόσημο. Στο συρματόπλεγμα της ντροπής που χώρισε το νησί μας στα δυο το 74. Στις σιδερόφραχτες στρατιές του Αττίλα, που καταπίεσε τ' ανθρώπινα δικαιώματα, παραβίασε θεσμούς ηθικής και αρχές δικαίου, όρμησε σε μια γη που δεν ξέρει, ρίξωσε σε μια πατρίδα που για χιλιετηρίδες κρατούσε με δόντια και νύχια την ελληνικότητά της - την πατρίδα μας! Κι ενώ οι φωτιές και τα σίδερα γκρέμιζαν τον πολιτισμό που γονιοί και πρόγονοι σφυρηλάτησαν με ιδρώτα και αίματα, ενώ οι οβίδες γκρέμιζαν τα σπίτια, τις εκκλησίες και τα όνειρα, παρελθόν και μνήμες έγιναν πόνος στη σκέψη των προσφύγων, οδύνη στη ζωή των αγνοουμένων, ντροπή στις ψυχές των νεκρών! Τάφοι ανοιχτοί, ρημαγμένοι, κορμιά άθαφτα ... πνεύματα αλύτρωτα τριγυρνούν μες στα ερείπια, διψώντας για Λευτεριά και Δικαίωση, ζητιανεύοντας μια αληθινή υπόσχεση, ν' αναπαυτούν τα κουρασμένα οστά...

Μα απ' το χώμα που δέθηκε και ταυτίστηκε μ' ένα κομμάτι της Ρωμιοσύνης, το άγιο χώμα που σε κάθε πέτρα κρατεί ένα μνήμα και κάθε σπιθαμή γης κρύβει έναν τάφο, δεν αναβλύζουν πια όνειρα ... παρά μόνο χρέη παλιά κι αξεπλήρωτα.. Ο ουρανός έπαψε να παρηγορεί. Δεκαεφτά χρόνια περιμένοντας - εμείς κι εκείνα!... να γίνει ένα θαύμα, να στραφούν οι δείχτες του χρόνου, κι έτσι ανώδυνα να ξαναζήσουμε το παρελθόν - να γυρίσουμε ξανά... Μα τώρα πια - εκείνα, τα πνεύματα - ξύπνησαν.

Τώρα τριγυρνούν ακράτητα στις ελεύθερες περιοχές του Νότου. Αγωνιστές της ιστορίας, μορφές που πέρασαν και σφράγισαν τον τόπο τούτο και τη ζωή του, παρακολουθούν αυστηρά και κρίνουν, κρατούν στους ώμους ένα σταυρό φορώντας στεφάνι αγκάθινο και γυρεύουν να μας τον φορτώσουν, σαν μια σκυτάλη που δεν παραδόθηκε, μια διαθήκη, ή ακόμα ένα πικρό ποτήρι που δεν μπορούμε ν' αποφύγουμε. Τ' αυστηρά βλέμματα της ιστορίας έγιναν πιο ανυπόφορα, πιο αβάσταχτα σήμερα. Προσπαθείς ν' αποφύγεις τη βαριά σκιά τους. Προσπαθείς να φωνάξεις. "Τώρα κυβερνούμε εμείς, είμαστε άρχοντες του εαυτού μας και του σπιτιού μας. Να φύγετε. Τελειώσατε"! .Μα ένας λυγμός πνίγει τη φωνή μπροστά στο δράμα της καμένης όψης του Γρηγόρη Αυξεντίου, μπροστά στο καρφωμένο κορμί του Αθανάσιου Διάκου, μπροστά στην επιβλητική μορφή του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, του Λεωνίδα και τόσων άλλων... ένας λυγμός στη μνήμη των χαμένων ηρώων, στη μνήμη της γονατισμένης Ελλάδας, στη μνήμη των σκλαβωμένων εδαφών μας ... Δερβενάκια, Θερμοπύλες και Μαραθώνες ζωντανεύουν πια, καλούν τον κάθε Έλληνα πατριώτη να εκπληρώσει το χρέος του προς την πατρίδα, να υπηρετήσει τις αξίες και τα ιδανικά που για αιώνες τώρα άνθιζαν στην ελληνική γη και έδιναν καρπό - τον πολιτισμό, το μεγαλείο, τη Λευτεριά! - ποτισμένα με το άλικο ελληνικό αίμα...

Στιγμιότυπο από σχολική γιορτή στην Α' Αστική Σχολή Καραβά (1966)

Θα σηκώσουμε το Σταυρό που μας καλεί το παρελθόν. Θα φανούμε άξιοι της καταγωγής μας, θ' ανορθώσουμε το ταπεινωμένο πνεύμα της Φυλής! Με πίστη στις ιδέες που διαμόρφωσε ο ελληνισμός δια μέσου χιλιετηρίδων, με υπόβαθρο τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη και με λάβαρο την εργατικότητα και την αυτοθυσία θα χτίσουμε ένα καλύτερο αύριο, θα κερδίσουμε τον τίμιο αγώνα μας. Ας μη φοβούμεστε τ' όνειρο, όταν μπορούμε να το ζήσουμε. Με αυτά τα χέρια, τα δικά μας χέρια, με ομόνοια και αλληλεγγύη, μπορούμε να χτίσουμε το νέο Παρθενώνα. Και θα τον χτίσουμε στην Κερύνεια, εκεί που είναι τα σύνορά μας, εκεί που ήταν και θα είναι για πάντα τα πραγματικά μας σύνορα.

Ξαναπαίρνει κι αυτό το πρωινό η γιγάντια φλόγα τον καθημερινό της δρόμο. Σπινθηρίζοντας στα παγωμένα βλέμματα, λαμπυρίζοντας στο πράσινο, καθρεφτίζοντας στα νερά, φαίνεται να στέλλει και πάλι το μήνυμα. Μα ποιο άλλο; Σήμερα ξεκινά μια νέα μέρα!!!

Χρίστος Χατζηστεφάνου, Γ2.1

(Πρώτο βραβείο Λυκείου Κύκκου Β' για τη διατήρηση της μνήμης των κατεχομένων εδαφών μας και την καλλιέργεια πνεύματος αγωνιστικότητας)

ΠΡΟΣΜΕΝΟΝΤΑΣ

Έκανε κρύο εκείνη τη μέρα. Γύρισε την πλάτη στο χιονισμένο Πενταδάκτυλο και πήρε το δρόμο για το σπίτι. "Ποτέ δεν είναι αρκετή η δουλειά του ανθρώπου για τη γη του, ποτέ δεν τελειώνει. Είναι αιώνιος αγώνας, μια ανηφόρα χωρίς τέλος που δεν μπορείς, αφού την ακολούθησες, να την αφήσεις γιατί - αλίμονο τότε! - η πέτρα που κουβάλησες μέχρι εκεί πάνω θα χαθεί στην άβυσσο παρασύροντάς σε κι εσένα μαζί της".

Με βαριά καρδιά, γυρίζοντας σπίτι μετά από τον ολοήμερο μόχθο στα χωράφια, τα σκέφτεται όλα αυτά ο παππούς. Στο σπίτι όλοι θα ανησυχούν, γιατί άργησε πάλι. Μα πώς μπορεί να ξεκόψει; Μια ζωή ολόκληρη ζυμωμένη με τη γη δεν ξεριζώνεται έτσι απλά. Η γη! Η μαγεία που περικλείει! Δεν είναι απλό χώμα και σκέτες πέτρες· είναι τα αισθήματα, οι επιθυμίες και οι παραδόσεις που κρύβει στα σπλάχνα της. Δεν μπορεί να υπάρξει ίδια γη, αλλάζει σπιθαμή με τη σπιθαμή. Η προσφυγιά ανάγκασε τους ανθρώπους να ψάξουν για υποκατάστατα - δεν μπορούν να υπάρξουν ξανά τα ίδια. Κι ο παππούς που μέρα με τη μέρα προσπαθεί να κάνει το σπόρο της ανάμνησης να βλαστήσει μέσα από την πάλη με τα ξένα χρώματα, δεν το βρίσκει μοιραίο.

Να πάψει όμως να αγωνίζεται; Αυτό θα ήταν το τέλος. Μια ζωή, αγώνας από την πρώτη στιγμή. Οι δυο Παγκόσμιοι Πόλεμοι, η ανατροφή των πιο μικρών αδερφών, μιας και είχαν μείνει ορφανοί, δάσκαλος και προασπιστής της παιδείας και του έθνους. Κι αν βγήκε νικητής απ' αυτά, ήταν με το κουράγιο και το πείσμα του. Η σκληρή δουλειά, λένε, αμείβεται. Και να, εκεί που όλα πήγαιναν καλά, η οικογένεια ευημερούσε, η πατρίδα επιτέλους ελεύθερη, είπαν υπάρχει καιρός για όλα, ακόμα και για ευτυχία. Κι έφτασε αυτή η ευτυχία και κτύπησε την πόρτα μεγαλόκαρδη, με δώρα και υποσχέσεις. Να που υπάρχει άσπρη μέρα για τους θνητούς!

Μα η άσπρη μέρα νύχτωσε και φανέρωσε μαύρη καταιγίδα που πήρε στο πέρασμά της ό,τι δημιούργησαν. Ξανά στο δρόμο αλλά αυτή τη φορά με το βάρος του χρόνου στη ράχη. Αναστέναξε ο παππούς. Ανάμεσα στις σκιές της κρύας αυτής νύχτας μπορούσε ακόμα να διακρίνει το πέπλο του φόβου που πλάκωνε. Ο φόβος, η αβεβαιότητα της επόμενης στιγμής, του αύριο. Ο δρόμος της προσφυγιάς...

Έτσι ξάφνου του φάνησε πως ο πλατύς δρόμος που περπατούσε στένεψε κι αγκάθια φύτρωσαν στις άκρες του. Αγκάθια με μακριά κλωνιά που έφταναν και τρυπούσαν την καρδιά του. Η αβάσταχτη λύπη, ο πόνος κι ο στεναγ-

Εξώπορτα παλιού σπιτιού στον Καραβά

μός, ένας λαός που σταυρώθηκε...

Φτάνοντας στην αυλή του σπιτιού δεν άντεξε στον πειρασμό να ρίξει μια ακόμα τελευταία ματιά στον Πενταδάκτυλο. Ήταν ωραίος το πρωί σαν άνοιξε το παράθυρο και στεκόταν εκεί στη γνώριμή του θέση, ντυμένος στα άσπρα, μεγαλόπρεπος. Μόνο έτσι θα έβλεπε άσπρη μέρα, ίσως. Αλλά ο όγκος του εξακολουθούσε να θυμίζει στον παππού το ταπεινό χωριό του που κρυβόταν πίσω απ' αυτόν. Εκεί που είχε εναποθέσει τις ελπίδες του για μια καλύτερη ζωή που δεν ήρθε.

Απόθεσε ανάλαφρα το φτυάρι στον τοίχο σαν να' ταν να ξεκουραστεί και να 'ναι έτοιμο για το μόχθο της επόμενης μέρας.

Πάνος Πρωτοπαπάς, Β(Σ2) 1

(Πρώτο βραβείο στο διαγωνισμό διηγήματος με θέμα τα κατεχόμενα στο Λύκειο Παλουριώτισσας)

ΑΠΟ ΤΗ ΓΡΑΜΜΗ ΑΝΤΙΠΑΡΑΤΑΞΗΣ ΒΛΕΠΩ ΤΟ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΟ ΧΩΡΙΟ ΤΩΝ ΓΟΝΙΩΝ ΜΟΥ

· Στέκομαι στην πράσινη γραμμή, στη γραμμή αντιπαράταξης, στη γραμμή σταυροδρόμι του αίσχους, του μίσους, της ντροπής. Μια γραμμή είναι όλο που με εμποδίζει να πάω στο κατεχόμενο χωριό μου. Μια γραμμή... Όμως τίποτε δε με εμποδίζει να το δω, κι ας το βλέπω θολά, πες γιατί ήταν μακριά, πες γιατί τα μάτια μου ήταν βουρκωμένα και δεν πρόφτανα να σκουπίζω το φακό των κυαλιών μου που τον λέρωναν τα δάκρυα.

Ας ήταν κι έτσι... Εγώ το έβλεπα, ολοζώντανο μπροστά μου. Το έβλεπα φορτωμένο θρύλους και παραδόσεις, όνειρα κτισμένα από νέες καρδιές, όμορφο, γεμάτο λουλούδια. Έτσι ήταν, είναι και θα είναι ο Καραβάς μου.

Πιστός φρουρός του Καραβά ο Πενταδάκτυλος που με ανοικτή την παλάμη προστάτευε το χωριό μου από ανέμους, χιονιάδες, Σαρακηνούς. Όμως δεν μπόρεσε να το προστατέψει από τους βαρβάρους που ήρθαν να το καταστρέψουν, να το αλλαξοπιστήσουν. Ίσως να μην μπόρεσε να αντεπεξέλθει στην τεχνολογία, στο ψέμα, στην απάτη. Τέτοια πράγματα δεν μπορεί να τα καταλάβει ο Πενταδάκτυλος, δεν τα καταλαβαίνει ένας Έλληνας πατριώτης.

Το φιλάει η θάλασσα του Πέντε Μιλιού με τις δαντελωτές ακρογιαλιές.

Να! Τώρα βλέπω το χωριό μου. Αλήθεια τίποτα δεν άλλαξε, όλα όπως μου τα περίγραψε η μητέρα μου. Σχεδόν όλα, γιατί οι επιγραφές αλλαξοπιστήσανε, γίνανε τούρκικες, όπως και οι κάτοικοί του.

Παντού περπατούν Τούρκοι, όλο Τούρκοι. Ξάφνου βλέπω ένα τεράστιο μνήμα. Τι να είναι αυτό άραγε; Τώρα θυμήθηκα! Αυτό είναι το άγαλμα του Τούρκου Άγνωστου Στρατιώτη! Μη χειρότερα, σκέφτηκα. Αυτοί τα κάνουν όλα αυτά, λες και είναι τούτη η γη, η ποτισμένη με το αίμα και τον ιδρώτα των προγόνων μου, δική τους.

Η ματιά μου τώρα οδηγείται στο σπίτι μου το πατρικό. Ποτάμι τα δάκρυα, βαθιά η συγκίνηση στην ψυχή μου. Το σπίτι μου το κατοικούν Τούρκοι. Αν είναι ποτέ δυνατόν! Τα παραθυρόφυλλα γίνανε από γαλάζια κόκκινα. Το σπίτι μου δεν το άγγιξε ο χρόνος, παρά μένει εκεί βουβό και καρτερεί τη μέρα που θα γυρίσουμε. Οι δυο μεγάλοι πλάτανοι που το σκεπάζουν κουνιούνται δεξιά, αριστερά, λες και με καλούν κι αυτοί να γυρίσω πίσω. Κάτι παιδιά παίζουν στην αυλή. Τυχερά που είναι, σκέφτηκα. Αυτά, ανκαι φορούν ρούχα φτωχικά, ζουν κάθε μέρα στο σπίτι μου. Τι δε θα' δινά να ζω εκεί. Να με

Ζέφυρος - Μια από τις δαντελωτές παραλίες του Καραβά, συμπλήρωμα της άφθαστης ομορφιάς του

Ξυπνά ο κούκος που κελαηδά στα πλατάνια, να κάνω το μπάνιο μου στη θάλασσά του, να ξεκουράζομαι στα πλατάνια του. Γιατί, Θεέ μου, να υπάρχει τόση κακία σ' αυτόν τον κόσμο, γιατί; Τώρα εγώ θα μπορούσα να ζω στον αγαπημένο μου Καραβά. Τώρα θα μπορούσα να πήγαινα περιπάτους μαζί με τη γιαγιά και τον παππού μου...

Όμως, όπως όλα τα ωραία έχουν κάποιο τέλος, έτσι τέλειωσε και η περιήγησή μου - έστω και με τα κυάλια - στον Καραβά. Στο αυτοκίνητο σκεφτόμουν όλα αυτά. Σε σκεφτόμουν εσένα, αγαπημένε μου Καραβά. Με τις γειτονιές, τα δέντρα, τα βουνά σου, τη θάλασσά σου. Ξαναζωντανεύεις στη μνήμη μου, όχι σαν ένα χωριό, αλλά σαν μια ασπροντυμένη παιδούλα που γάργαρο έβγαине το γέλιο από το στόμα της. Στα χεράκια της κρατούσε ένα θησαυρό, την ΕΙΡΗΝΗ. Ναι, Καραβά μου, έτσι θα' ναι. Κράτα γερά, Καραβά μου, μη σε τραντάζουν τα απανωτά κτυπήματα της μοίρας, όχι, μη σε λυγίζουν. Κάνε υπομονή, γιατί ο σπόρος που' βαλε στην καρδιά μου η μητέρα μου για αναμονή και αγάπη, έβγαλε φυλλαράκια, πρασίνισε. Μέρα με τη μέρα μεγαλώνει, έγινε δέντρο. Ένα δέντρο φουντωτό που θα σκεπάσει την αδικία, την απάτη και θα ξαναφέρει την Ειρήνη σε σένα, Καραβά μου. Υπομονή και θα γυρίσουμε! Ναι! Θα γυρίσουμε και δε θα φύγουμε ποτέ πια, ό,τι και να γίνει, από τη ζεστή μητρική αγκαλιά σου. Ποτέ πια....

*Φιλίππου Δέσποινα, Β'8
εγγονή Κωστή και Δέσποινας Κοζάκου*

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ

Το ιστορικό του σωματείου Λάμπουσα

Το 1937 με πρωτοβουλία του γιατρού Σάββα Ζαβογιάννη, του κυρίου Φώσκου από τη Λάπηθο και με άλλους χωριανούς ιδρύσαμε το σωματείο Lambousa. Στο διάστημα αυτό έχω υπηρετήσει δύο διαφορετικές περιόδους ως πρόεδρος. Εργάστηκα μαζί με όλους τους προέδρους και τα συμβούλια και προσφέραμε ό,τι μας ήταν δυνατό. Στείλαμε χρήματα τα Χριστούγεννα σε φτωχά παιδιά, κτίσαμε καμπαναριό στην εκκλησία του Καραβά Ευαγγελίστρια, κτίσαμε παρεκκλήσι αφιερωμένο στον Άγιο Πέτρο στο νεκροταφείο του Καραβά. Γι αυτό το τελευταίο εργαστήκαμε πολύ σκληρά μαζί με τον κύριο Ιωσήφ Φιούρη, τον Κώστα Νικήτα, το Γεώργιο Λούτσιο και με όλο το Διοικητικό Συμβούλιο και τα μέλη. Πήγαμε στην Ουάσιγκτον όπου είδαμε όλους τους χωριανούς και μας βοήθησαν. Μετά την εισβολή υιοθετήσαμε 52 προσφυγόπουλα και ιδιαιτέρως ο κάθε ένας από μας βοηθήσαμε σε διαφορετικούς φιλανθρωπικούς σκοπούς στην Κύπρο και εδώ στην Αμερική.

Αριστείδης Δημητρίου

Σημείωση:

Ο Αριστείδης Δημητρίου γεννήθηκε στον Καραβά. Στις 18 Φεβρουαρίου 1930 έφθασε στη Νέα Υόρκη με εγγύηση του εξαδέλφου του Ιάκωβου Χαρμαντά. Εργάστηκε ως κουρέας για οκτώ μήνες και μετά αγόρασε κουρείο με κομμωτήριο. Μαζί του εργάστηκε ο αδελφός του Γεώργιος και άλλοι συγγενείς. Το 1933 μετακόμισε στην περιοχή Columbia University. Μόλις έφθασε στην Αμερική έγινε Member του New York Hairdresser Assosiation. Διακρίθηκε για την τέχνη του και κέρδισε το Α' βραβείο σε διαγωνισμό ομορφιάς. Υπήρξε συνιδρυτής του σωματείου Λάμπουσα και της Κυπριακής Ομοσπονδίας Αμερικής.

Μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Λάμπουσας το 1985. Διακρίνονται από αριστερά, όρθιοι: Κυριάκος Παφίτης, Κώστας Νικήτας, Αριστείδης Επιφανίου, Ευριπίδης Κόντος (Κο-ντεμενιώτης), Γιώργος Χριστούδης, Χριστάκης Κόντος, Τάκης Χριστοδούλου, Τηλέμαχος Φιούρης. Καθήμενοι: Χαρίτα Παφίτη, Αριστείδης Δημητρίου, Μάρω Καραβία - Ζαμπά, Γιαν-νούλλα Δημητρίου - Κόντου

Το διοικητικό συμβούλιο του σωματείου "Λάμπουσο" Αμερικής μαζί με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο σε μια από τις επισκέψεις του στην Αμερική- Διακρίνονται ο Άρης Δημητρίου, Πρόεδρος, ο Χρίστος Παπαπέτρου, ο Γεώργιος Λούτσιος, η Μαρούλα Δημητρίου, η Ιωάννα Κόντου, η Χαριτίνα Παφίτη, ο Κυριάκος Παφίτης, ο Κώστας Νικήτας, ο Χρίστος Κόντος, η Μαίρη Ζαμπά και η Ελένη Παπαπέτρου.

ΚΑΡΑΒΙΩΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Απόδημοι Καραβιώτες στην Αμερική το 1934. Όρθιοι: Γιώργος Τσέντας, Στέλιος Τεγερίδης, Χρήστος Γεννάδιος. Καθιστοί: Παντελής Τσέντας, Μαρία Κάουρου - Τσέντα, η κα Γενναδίου και η κα Μασούρη.

Απόδημοι Καραβιώτες στην Αμερική το 1934. Από αριστερά: Λουκής Π. Χατζηλούκας, Γιώργος Τσέντας, Γιώργος Παπούλλας. Ο Λουκής Χατζηλούκας κατατάχθηκε στο στρατό των ΗΠΑ και τραυματίστηκε σοβαρά κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου.

Η οικογένεια Κώστα και Ερατώ Μάγου σε μια αναμνηστική φωτογραφία το 1960. Τα τέσσερα παιδιά της οικογένειας ξενιτεύτηκαν και βρίσκονται εγκατεστημένα στην Αμερική.

Καραβιώτισσες στην Αμερική γύρω στα 1934.
Από αριστερά Μαρία Οικονόμου, Ευλαβία Κάουρου, Μαρία Κάουρου, Χρυσταλλίνη Πουρκούρη

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Από τιμητική εκδήλωση που διοργανώθηκε από το σωματείο "Λάμπουσα" Αμερικής. Διακρίνονται ο Philip Christofer, ο Λεφτέρης Χατζηγιάννου, ο γενικός πρόξενος κ. Πάμπος Χαραλάμπους, ο Άρης Δημητρίου, ο Κώστας Χατζηστεφάνου και ο Χρίστος Χριστοδούλου.

Κόψιμο της Βασιλόπιτας, Γενάρης 1991. Ο Άγιος Βασίλης (Τηλέμαχος Φιούρης) μοιράζει δώρα στα παιδάκια της Λάμπουσας.

Από το 8ο συνέδριο της ΠΣΕΚΑ στην Ουάσιγκτον το Μάιο του 1990. Από αριστερά (πίσω): Τάκης Χριστοδούλου, Γρηγόρης Κοζάκος, Ηλίας Πατσαλοσαβθής, Κάκος Λάμπρου (Χατζηχριστοδούλου), Γιώργος Μερκεζάς, Θέτις Κοζάκου, Μαίρη Κούρτακα - Ανδρέου, Καβαρλίγκος, Ανδρούλλα Τσέντα, Κλεάνθης Κωνσταντίνου, Ευτυχία Τιμοθέου - Λάμπρου, Γιώργος Τσέντας, Γιάννης Σάββα, Φίλιπ Κρίστοφερ (πρόεδρος ΠΣΕΚΑ), Ολβία Κοζάκου, Βασιλική Τσέντα - Κοζάκου, Ελένη Κούρτακα - Καβαρλίγκου, Κώστας Τσέντας, Ελένη Κοζάκου - Ιωαννίδη, Κώστας Ιωαννίδης (Χατζηγιαννάκης).

Μέλη της Λάμπουσας λαμβάνουν μέρος στην παρέλαση για την επέτειο της 25ης Μαρτίου στη Νέα Υόρκη το Μάρτη 1992. Διακρίνονται: Νίκη Μαυραδά, Μιχάλης Αρότης, Βάσος Πελεκάνος, Στέλλα και Τάκης Χριστοφόρου και Κώστας Τσέντας.

Στο σπίτι του Κώστα Τσέντα το Νιόβρη 1991, μετά το Χορό του Λεμονιού. Από αριστερά: Στέλλα Χριστοδούλου, Τάκης Χριστοδούλου, Ιάκωβος Κλεάνθους (Σπαθιάς), Γιώργος Τσέντας, Κλεάνθης Κωνσταντίνου, Αϊλὴν Κωνσταντίνου, Ελένη Μεϊτανή - Κλεάνθους, Κώστας Τσέντας, Βούλα Τσέντα, Άντρος Τσέντας, Ανδρούλα Κύρκου - Τσέντα, Πόπη Κλεάνθους.

Καραθιώτες και Καραθιώτισσες στη δεξίωση της ΠΣΕΚΑ στην Ουάσιγκτον το Μάιο 1992. Διακρίνονται οι: Αλέκα Πιτσιλλίδου - Αδάμου, Αθηνά Κύρκου - Κολά, Κώστας Αδάμου, Ανδρούλα Λάμπρου - Δημητρίου, Πέτρος Κοζάκος, Γιώργος Μερκεζάς, Άκης Δημητρίου, Δέσποινα Τσιομούνη - Μερκεζά, Γιάννης Σάθθα, Γρηγόρης Κοζάκος, Βασιλική Τσέντα - Κοζάκου, Δημητράκης Κίσιης, Ανδρούλλα Μεϊτανή - Κίσιη, Άνν Πατσαλοσασθδή, Σωτηράκης Σοφός, Κώστας Πατσαλοσασθής, Ελένη Μεϊτανή - Κλεάνθους, Γιώργος Τσέντας, Ιάκωβος Κλεάνθους (Σπαθιάς), Μαίρη Κούρτακα - Ανδρέου, Κύρος Κολάς, Ανδρούλλα Κύρκου - Τσέντα, Κάκος Λάμπρου, Ευτυχία Τιμοθέου - Λάμπρου, Κώστας Τσέντας και Τηλέμαχος Φιούρης.

Πρώην προέδροι και μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Λάμπουσας στο Χορό του λεμονιού το 1985. Διακρίνονται από αριστερά: Γιώργος Χριστούδης, Κυριάκος Παφίτης, Αριστείδης Δημητρίου, Κώστας Νικήτας, Γιώργος Παπούλλας, ο πρόξενος της Κύπρου στη Νέα Υόρκη Θεόφιλος Θεοφίλου, ο γιατρός Σάββας Ζαθογιάννης και ο Γιώργος Νικολάου - Λούτσιος.

Στο Κόψιμο της Βασιλόπιττας το Γενάρη του 1991. Διακρίνονται από αριστερά: Τάκης Χριστοδούλου, πρώην αντιπρόεδρος, Αριστείδης Δημητρίου, Γιώργος Χριστούδης και Ευριπίδης Κόντος, πρώην πρόεδρος, Τηλέμαχος Φιούρης, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και Κώστας Τσέντας, πρόεδρος.

ΤΙΜΗ ΣΕ ΑΠΟΔΗΜΟ ΚΑΡΑΒΙΩΤΗ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Η δράση και η προσφορά των αποδήμων Καραβιωτών στο εξωτερικό είναι πραγματικά πολύ μεγάλη.

Το συμπέρασμα αυτό πηγάζει από τα οργανωμένα σωματεία των αποδήμων μας στο εξωτερικό, καθώς επίσης και από την προσφορά πολλών συγχωριανών μας σε διάφορα άλλα συμβούλια ελληνοκυπριακών συλλόγων.

Ένα απλό παράδειγμα αυτής της σημαντικής και αξιόλογης προσφοράς είναι η δράση του συγχωριανού μας Κλεάνθη Κωνσταντίνου.

Ο κ. Κωνσταντίνου διετέλεσε για τέσσερα χρόνια (1986 - 1990) πρόεδρος της Κυπριακής Ομοσπονδίας Αμερικής. Κατά τη διάρκεια της θητείας του αναβαθμίστηκε η προβολή του εθνικού μας θέματος και έγιναν πολλές και σημαντικές ενέργειες προς την Αμερικανική κυβέρνηση με στόχο την προώθηση μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης.

Σήμερα είναι στενός συνεργάτης του προέδρου Αμερικής κ. Κλίντον, με τον οποίο διατηρεί μια στενή επαφή και επικοινωνία. Στην προεκλογική εκστρατεία του κ. Κλίντον διετέλεσε πρόεδρος της οικονομικής επιτροπής στην περιοχή της Νέας Υερσέης, όπου είχε καταφέρει να ολοκληρώσει με μεγάλη επιτυχία όλους τους στόχους που είχε θέσει. Κέρδισε με τα προσόντα του την εμπιστοσύνη και την εκτίμηση του κ. Κλίντον με τον οποίο συνδέθηκε πολύ στενά και τον ενημερώνει συνέχεια για το εθνικό μας θέμα.

Για την αξιόλογη προσφορά του κ. Κωνσταντίνου, η Κυπριακή Ομοσπονδία Αμερικής διοργάνωσε στις 24 Απριλίου 1993 εκδήλωση για να τιμηθεί ο εκλεκτός Καραβιώτης. Στη συγκέντρωση παρεβρέθησαν χίλια περίπου άτομα. Μεταξύ άλλων τίμησαν με την παρουσία τους την εκδήλωση ο κυβερνήτης της πολιτείας Νιου Τζέρσεϊ, 7 δημοκρατικοί βουλευτές, ο σύμβουλος για πολιτικές υποθέσεις του προέδρου Κλίντον και δύο ηγέτες πολιτικών οργανώσεων του δημοκρατικού κόμματος. Σημειώνουμε επίσης την παρουσία των πρέσβων της Κύπρου στην Ουάσιγκτον και τα Ηνωμένα Έθνη κ. Σερίφη και Ιακωβίδη αντίστοιχα, πολλών αξιωματούχων της ομογένειας και πολλών αποδήμων Καραβιωτών.

Μεταξύ άλλων μίλησαν ο πρέσβυς της Κύπρου κ. Σερίφης, ο πρόεδρος της ΠΣΕΚΑ κ. Φίλιπ Κρίστοφερ, ο πρόεδρος της Κυπριακής Ομοσπονδίας Αμερικής κ. Κωμοδρόμος και άλλοι.

Το τιμητικό δώρο το οποίο δόθηκε από την Κυπριακή Ομοσπονδία Αμερικής ήταν ένα ασημένιο μικρό ομοίωμα του αρχαίου караβιού της Κερύνειας,

Από το συνέδριο της ΠΣΕΚΑ στην Ουάσιγκτον το Μάιο του 1991. Από αριστερά: Κώστας Πα-
 τσαλοσαβθής, Ευτυχία Τιμοθέου - Λάμπρου (Χατζηχριστοδούλου), Κάκος Λάμπρου (Χα-
 τζηχριστοδούλου), Ανδρούλλα Κύρκου - Τσέντα, Γιώργος Τσέντας, Τάκης Χριστοδούλου, Πωλ
 Τσόγκας, Κλεάνθης Κωνσταντίνου, Ιάκωβος Κλεάνθους (Σπαθιάς), Βασιλική Τσέντα-Κοζάκου,
 Ελένη Μείτάνη - Κλεάνθους, Γρηγόρης Κοζάκος. Καθιστοί: Κώστας Τσέντας και Σάββας Τσί-
 βικος, πρόεδρος επιτροπής Κυπριακού Αγώνα της Κυπριακής Ομοσπονδίας Αμερικής

Στιγμιότυπο απο την εκδήλωση προς τιμή του Κλεάνθη Κωνσταντίνου
 (16 Μαρτίου 1993)

για να συμβολίζει το χρέος προς την πατρίδα και τον αγώνα που χρειάζεται για επιστροφή στην Κερύνεια και σ' όλα τα κατεχόμενα μέρη μας.

Το μεγάλο γεγονός της βραδιάς ήταν το συγχαρητήριο τηλεφώνημα που δέχτηκε ο κ. Κωνσταντίνου από τον πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών Μπιλ Κλίντον. Η συνομιλία τους ακουγόταν από τα μεγάφωνα της αίθουσας. Ο κ. Κλίντον εξεδήλωσε στον ομογενή δικηγόρο την εκτίμηση που τρέφει η οικογένειά του στο πρόσωπό του, για την αμέριστη βοήθεια που έδωσε σε δύσκολους καιρούς, στην προεκλογική περίοδο. Είπε μεταξύ άλλων ο πρόεδρος Κλίντον.

«Θέλω να σε ευχαριστήσω για τη συνεχή σου ανάμειξη και το έργο που επιτέλεσες στην προεκλογική εκστρατεία και τις υποδείξεις σου για το τι θα πρέπει να κάνει η κυβέρνησή μου, στην κατεύθυνση των σχέσεων με την Ελλάδα και την Κύπρο. Θέλω να πω σε σένα και στους φίλους σου ότι προτιθέμαι να τηρήσω τις προσωπικές μου υποσχέσεις σε σας, να συνεχίσω να βοηθώ την Κύπρο με όλη τη δύναμη που διαθέτει η κυβέρνησή μου.

Ελπίζω, όταν αρχίσουν οι συνομιλίες το Μάιο, να μπορέσουμε να επιτύχουμε πραγματική και θετική πρόοδο, στην κατεύθυνση της λύσης. Και νομίζω ότι αυτό μπορούμε να το επιτύχουμε. Εγώ θα συνεχίσω να πιέζω προς αυτή την κατεύθυνση».

Ο κ. Κωνσταντίνου βαθιά συγκινημένος ευχαρίστησε τον κ. Κλίντον για την εκτίμηση με την οποία τον περιβάλλει και υποσχέθηκε ότι θα εργαστεί με κάθε τρόπο για να συνεχιστεί η στενή συνεργασία μαζί του.

Η τιμητική εκδήλωση είχε προγραμματιστεί αρχικά να γίνει στις 13 Μαρτίου 1993. Δυστυχώς λόγω χιονοθύελλας η αρχική εκδήλωση αναβλήθηκε. Αντιπροσωπευτική ομάδα από το Δήμο Καραβά και το προσφυγικό σωματείο «Ο Καραβάς» παραβρέθηκε στην Αμερική την περίοδο που είχε προγραμματιστεί η πρώτη εκδήλωση με σκοπό να τιμηθεί ο εκλεκτός Καραβιώτης από τους συγχωριανούς του που βρίσκονται στην Κύπρο.

Με πρωτοβουλία του σωματείου Καραβιωτών «Λάμπουσα» Αμερικής διοργανώθηκε στις 16 Μαρτίου στο Νιου Τζέρσεϊ, στο ίδιο μέρος που έγινε η εκδήλωση στις 24 Απριλίου, συγκέντρωση όπου δόθηκε η ευκαιρία στην αντιπροσωπεία των Καραβιωτών να τιμήσουν τον κ. Κωνσταντίνου, ο οποίος με τη συνεχή προσφορά του τιμά επάξια την κατεχόμενη κωμόπολη του Καραβά.

Κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης παραβρέθηκαν αρκετά μέλη του σωματείου «Λάμπουσα» Αμερικής, καθώς και αξιωματούχοι της Κυπριακής Ομοσπονδίας Αμερικής και ο γενικός πρόξενος της Κύπρου στη Νέα Υόρκη κ. Καψός.

Από μέρους του Δήμου Καραβά και του προσφυγικού σωματείου «Ο Καραβάς», ο δήμαρχος Καραβά κ. Πανίκος Τσέντας επέδωσε στον κ. Κλεάνθη Κωνσταντίνου ασημένιο δίσκο με αρχαία κυπριακή παράσταση. Ο δίσκος ήταν μια ελάχιστη ένδειξη εκτίμησης και αγάπης των Καραβιωτών προς ένα εκλε-

Ο Κλεάνθης Κωνσταντίνου με τον πρόεδρο της Αμερικής κ. Μπιλ Κλίντον

κτό τέκνο της κωμόπολης.

Συγκινητική ήταν η διαβεβαίωση του κ. Κωνσταντίνου, που έδωσε προς όλους τους παρευρισκομένους, ότι θα συνεχίσει με κάθε τρόπο να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην προβολή του Εθνικού μας θέματος και θα εργαστεί με ζήλο και επιμονή ούτως ώστε η εξωτερική πολιτική της νέας κυβέρνησης της Αμερικής να βοηθήσει στην επίτευξη μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης στην Κύπρο. Μιας λύσης με την οποία ο Κυπριακός Ελληνισμός και οι Καραβιώτες θα μπορούν να ζήσουν στα χωριά και τις περιουσίες τους σε συνθήκες ασφάλειας, με όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα τους κατοχυρωμένα.

Ο κ. Κωνσταντίνου ζει καθημερινά το Κυπριακό πρόβλημα. Οι υπηρεσίες που προσφέρει σήμερα είναι πολύτιμες. Είμαστε σίγουροι ότι η πολύ καλή σχέση και συνεργασία του με τον κ. Κλίντον θα βοηθήσει σε πολύ μεγάλο βαθμό το εθνικό μας θέμα. Η αμερικανική κυβέρνηση διαδραματίζει πρωταρχικό και καθοριστικό ρόλο στην επιβολή αποφάσεων και στην επίλυση προβλημάτων διεθνώς. Και είναι υπό τέτοιες συνθήκες που η προσφορά του κ. Κωνσταντίνου είναι πολύτιμη. Ευχόμαστε κάθε επιτυχία στο έργο του και σύντομα να μπορέσει να επισκεφτεί και να ζήσει ανθρώπινες ευχάριστες στιγμές μαζί με συγχωριανούς και φίλους του στον ελεύθερο Καραβά.

Γιάννης Παπαϊωάννου

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΛΑΠΗΘΟΥ - ΚΑΡΑΒΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

Εισαγωγή

Σε πρόσφατη επίσκεψή μου στο Λονδίνο είχα την ευκαιρία να συναντηθώ με το Γιώργο Καράμανο, οργανωτικό γραμματέα του συνδέσμου Λαπήθου - Καραβά και περιχώρων Μεγάλης Βρετανίας, με τον οποίο αντάλλαξα μια σύντομη συνομιλία σχετικά με τη δράση του συνδέσμου. Από τη συνομιλία αυτή παρουσιάζονται πιο κάτω οι βασικές πληροφορίες που αφορούν το σύνδεσμο.

Ιστορικό ίδρυσης

Η πρώτη ιδρυτική συνέλευση έγινε στις 21 Απριλίου 1985. Βασικοί σκοποί του συνδέσμου είναι η σύσφιξη των σχέσεων των αποδήμων Καραβιωτών, Λαπηθιωτών και κατοίκων των περιχώρων Ελιά, Μότιδες, Παλιόσοφος, Φτέρυχα, Βασιλεία, Όρκα με στόχο την ενίσχυση με κάθε τρόπο του αγώνα για επιστροφή στα κατεχόμενα μέρη μας.

Ο σύνδεσμος σήμερα έχει περίπου 300 μέλη, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στις εκδηλώσεις του.

Εκδηλώσεις του συνδέσμου

α) Εθνικές εκδηλώσεις

Ο σύνδεσμος έχει τάξει σαν πρωταρχικό του στόχο την ενίσχυση του αγώνα του κυπριακού ελληνισμού για επιστροφή και δικαίωση. Ο σύνδεσμος είναι μέλος της Κυπριακής Εθνικής Ομοσπονδίας Μεγάλης Βρετανίας, καθώς επίσης και μέλος της Ένωσης Κυπριακών Επιτροπών Κατεχομένων Αγγλίας (ΕΚΕΚΑ). Πρόσφατα ο σύνδεσμος μετέχει στις ενέργειες και δραστηριότητες μιας μαχητικής ομάδας ομογενών και φίλων της Κύπρου, που εργάζεται μεθοδικά για την προώθηση των δικαιών της εθνικής μας υπόθεσης. Η ομάδα αυτή ονομάζεται «LOBBY for CYPRUS» και έχει προσφέρει πάρα πολλά στην Αγγλία για το εθνικό μας θέμα. Ο σύνδεσμος λαμβάνει μέρος σε διαδηλώσεις και αντικατοχικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται από διάφορους φορείς και συνδέσμους της παροικίας. Επίσης σε αρκετές περιπτώσεις ο σύνδεσμος με επιστολές του προς αρχηγούς κομμάτων της Μεγάλης Βρετανίας, καθώς επίσης και προς βουλευτές, υπενθυμίζει το πρόβλημα της κατοχής στην Κύπρο

Στιγμιότυπα από αντικατοχικές εκδηλώσεις στο Λονδίνο με τη συμμετοχή του συνδέσμου Λαπήθου - Καραθά και περιχώρων.

και με πειστικά επιχειρήματα προβάλλει τις δίκαιες θέσεις μας και την ανάγκη τερματισμού της Τσερκικής κατοχής στο νησί.

θ) Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Ο σύνδεσμος από την πρώτη χρονιά της ίδρυσής του διοργανώνει κάθε χρόνο το «Χορό του λεμονιού». Το λεμόνι έχει καθιερωθεί σαν το σύμβολο που μας ενώνει με την πατρική γη και μας θυμίζει τους καταπράσινους κάμπους του Καραβά και της Λαπήθου.

Μεταξύ άλλων διεξάγονται διάφορες τιμητικές εκδηλώσεις. Αναφέρουμε εδώ την τιμητική εκδήλωση που έγινε στις 21 Ιανουαρίου 1993, κατά την οποία τιμήθηκε ο Λαπηθιώτης αγωνιστής των δικαίων της Κύπρου Σέργιος Φλωρίδης.

Επίσης διοργανώνει κάθε χρόνο καρναβαλιστικούς χορούς για τα παιδιά των αποδήμων μας.

Κοινωνική προσφορά

Ο σύνδεσμός μας ανταποκρίθηκε θετικά σε πολλές περιπτώσεις για βοήθεια δυσπραγούντων συγχωριανών μας, καθώς επίσης και συμπατριωτών μας που χρειάζονται επειγόντως οικονομική βοήθεια.

Στις 10 Μαΐου 1992 πραγματοποιήθηκε ειδική εκδήλωση αφιερωμένη στους συνταξιούχους του συνδέσμου μας. Στόχος μας η εκδήλωση αυτή να καθιερωθεί και να ενισχυθεί ακόμη περισσότερο.

Στιγμιότυπο από την εκδήλωση "Χορός του λεμονιού" που διοργανώνει κάθε χρόνο ο σύνδεσμος Λαπήθου - Καραβά και περιχώρων Μεγάλης Βρετανίας

Τωρινό διοικητικό συμβούλιο

Το διοικητικό συμβούλιο του συνδέσμου μας για την περίοδο 92 - 93 αποτελείται από τους πιο κάτω:

Χριστάκη Κариολή - Πρόεδρο, Δέσποινα Καρέττη - αντιπρόεδρο, Χρυσόστομο Παπαπαύλου - γενικό γραμματέα, Ναυσικά Καβαλλάρη - βοηθό γενικό γραμματέα, Γιώργο Καράμανο - οργανωτικό γραμματέα, Ντίνο Αποστολίδη - βοηθό οργανωτικό γραμματέα, Αντρέα Μυλωνά - ταμία, Πάρη Γεωργίου - βοηθό ταμία, Αφρούλα Γεωργίου - δημόσιες σχέσεις, και μέλη: Σάββα Δημητρίου, Αλέξη Αρότη, Αντώνη Καλησπέρα, Ελένη Τσιάκκα, Ανδρέα Σωκράτους, Νίκο Καραβιώτη, Ανδρέα Λάμπρου, Κώστα Σολομωνίδη και Γεώργιο Χριστοδούλου.

Μεταξύ άλλων το διοικητικό συμβούλιο επιθυμεί να διατηρήσει μια στενή συνεργασία με τα προσφυγικά σωματεία Καραβά και Λαπήθου Κύπρου με κύριο στόχο το συντονισμό των ενεργειών όπου χρειάζεται για να επιτευχθεί ο κοινός σκοπός για επιστροφή στις αγαπημένες μας κωμοπόλεις.

Αφήγηση: Γιώργος Καράμανος

Καταγραφή: Γιάννης Παπαϊωάννου

Αναμνηστική φωτογραφία νέων του Καραβά κατά τη διάρκεια Εθνικής Επετείου το 1945.
Διακρίνονται: Α. Σιακόλας, Πατρίδας, Κ. Σιακόλας, Γιάννης Αλετράς, Κ. Σπανούδης

ΟΙ ΚΑΡΑΒΙΩΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Ο Ξεριζωμός των κατοίκων του Καραβά τους έφερε τη λύπη και την απογοήτευση αλλά δεν έχασαν το θάρρος και τη δημιουργικότητά τους. Μετά την εισβολή μερικοί από αυτούς αναζήτησαν προσωρινή διαμονή εκτός Κύπρου. Ένας μικρός αριθμός οικογενειών έφτασαν στους αντίποδες, στη μακρινή Αυστραλία. Αυτές οι οικογένειες αντιμετώπισαν τα σχετικά προβλήματα της Ξενιτειάς, τα οποία είναι πολύ διαφορετικά από τα προβλήματα των Καραβιωτών της Κύπρου. Ένα πρόβλημα πολύ μεγάλο, μπορώ να πω, είναι αυτό της γλώσσας, καθώς επίσης και ο διαφορετικός τρόπος ζωής, διότι η Αυστραλία, η αποκαλούμενη Lucky Country, είναι μια πολυεθνική κοινωνία. Κάθε εθνικότητα διατηρεί τη θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμά της.

Στα δυτικά προάστια της μεγαλούπολης Μελβούρνης ζουν οι περισσότερες οικογένειες Καραβιωτών. Μόλις έφτασαν, άρχισαν τον αγώνα για μια νέα αρχή· δούλεψαν και δουλεύουν για την εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης.

Προτού όμως έρθουν στην Αυστραλία οι Καραβιώτες των δεκαετιών 70-80, υπήρχαν οι Καραβιώτες που ήρθαν στις δεκαετίες 40-50 και 50-60. Μιλώντας με μερικούς από αυτούς, διαπίστωσα ότι η αγάπη για τον ωραίο μας Καραβά είναι ένα αίσθημα που δεν μπόρεσε να σκοτώσει ο χρόνος. Βρίσκεται πάντοτε μέσα τους ο πόθος για γυρισμό. Μετά από τόσα χρόνια μιλούν για το χωριό σαν να έφυγαν μόλις χτες.

Χαρακτηριστικά η Γεωργία Μαρτίκα Μέλιου μου είπε: "Θυμάμαι όλους και όλα. Θέλεις να σου περιγράψω διάφορες περιοχές; Να αρχίσω από το γραφείο του Καλλή;" Και αρχίζει να περιγράφει τα σπίτια και τους κατοίκους του Καραβά. Σε ερώτηση για τον ερχομό της στην Αυστραλία λέει: "Ηρθα στη Αυστραλία με μια βαλίτσα γεμάτη όνειρα· μα όταν την άνοιξα στο τελωνείο, έφυγαν όλα". "Δύσκολα χρόνια τότε", προσθέτει.... Κρατώντας ένα άλμπουμ με παλιές φωτογραφίες, το χαιδεύει νοσταλγικά, σαν να χαιδεύει τις παλιές αναμνήσεις. Ανοίγοντας το άλμπουμ στην πρώτη σελίδα, βλέπεις ένα γράμμα χιλιοδιπλωμένο. "Αυτό", λέει με συγκίνηση, "είναι το πρώτο γράμμα του πατέρα μου".

Και αρχίζει να σιγομουρμουρίζει ένα τραγούδι με δικά της λόγια:

"Από μικρή σκεφτόμουνα

στην Ξενιτειά να πάω

να φύγω από το σπίτι μου

Αποδήμοι Καραβιώτες της Αυστραλίας σε μια από τις συγκεντρώσεις τους

Στιγμιότυπο από θεατρικό έργο σε Χριστουγεννιάτικη εκδήλωση αποδήμων μας στην Αυστραλία

Ξένο ψωμί να φάω.
Σηκώνομαι ένα πρωί
πήρα τα πράγματά μου
κι ο πρώτος μου ο χωρισμός
έσχισε την καρδιά μου.
Άφησα τον πατέρα μου
και τη γλυκιά μου μάνα,
καλύτερα να κτύπαγε
για μένα η καμπάνα.
Πορτοκαλιά του Καραβά,
σ' άφησα καληνύκτα
από 'σπερίς σ' αποχαιρέτησα
δε θα' ρθω άλλη νύχτα."

"Αυτό το τραγουδούσα στο ρυθμό της μηχανής για πολλά χρόνια" λέει με μάτια βουρκωμένα. "Τώρα δεν έχω κανένα από την οικογένειά μου στην Κύπρο, αλλά μόλις γίνει μια λύση θα πάω", λέει με βεβαιότητα. "Ναι, θα ξαναπάω να δω το χωριό μου".

Μια άλλη χωριανή με πολλά χρόνια στην Αυστραλία είναι και η Αναστασία Παπαϊγνατίου, η οποία λέει:

"Από την πρώτη μέρα που ήρθα στην Αυστραλία το 1950 με το πλοίο "Κόρσικα" ένα ήταν το όνειρό μου, να ξαναπάω πίσω στο χωριό μου, να ανάψω ένα κερί στην Αγία - Ειρήνη, να περπατήσω ξανά μέσα στην αυλή του σπιτιού μας, να δω τους δικούς μου, μα τα χρόνια περνούσαν και το όνειρο έμενε όνειρο. Όταν έγινε η εισβολή και όλοι οι άλλοι συμπάροικοι λυπήθηκαν, εγώ έκλαψα. Αλλά επειδή δεν έζησα τα γεγονότα ,μέσα μου δεν το πίστευα. Γι αυτό όταν το 1982 μπόρεσα επιτέλους να πάω κάτω στην Κύπρο, ένιωσα θυμό και λύπη για τόν εαυτό μου που δεν μπόρεσα πιο μπροστά να πάω, για να δω το χωριό μου. Δε φαντάζεστε τον πόνο μου όταν πήρα το αεροπλάνο για την Αυστραλία, γιατί το όνειρό μου έμεινε ανεκπλήρωτο. Και τώρα, που τα χρόνια μας βάρεσαν, δεν ξέρω αν θα ξαναπάω πάλι στην Κύπρο, στον Καραβά".

Με μάτια γεμάτα από αναμνήσεις και σκουπίζοντας πού και πού ένα δάκρυ, μιλά η Αναστασία Γεωργίου Νικοδήμου:

"Ήμουν δεκαέξι χρονών όταν έφυγα από τον Καραβά και νομίζω, όταν πάω, θα τα βρω όλα όπως τα άφησα. Θυμούμαι όλη τη γειτονιά μου· την Ευαγγελίστρια, το σχολείο δίπλα, θυμούμαι τις συμμαθήτριάς μου και τη δασκάλα μας την Ελένη από το Καϊμακλί, η οποία μου είπε, όταν κατά λάθος έσπασα την πλάκα της Ελλούς του Κουτελλού (δεν υπήρχαν τετράδια), να μην πάω σχολείο αν δεν έπαιρνα λεφτά για την πλάκα. Οι γονείς μου πήγαν τότε στον Άη Αρμόλα και δεν μπόρεσα να πάω τα λεφτά και έτσι δεν ξαναπήγα στο scho-

Νέες Καραβιώτισσες στην Αυστραλία σε μια από τις συγκεντρώσεις τους

Από εκδηλώσεις των αποδήμων μας με συμμετοχή χορωδίας που διευθύνει η Μαίρη Ιωάννου Γεμέττα

λείο. "Και πόσα ήταν οι πλάκες"; "Μόνο δυο μπακίρες", λέει με παράπονο, "άλλοι καιροί τότε", λέει σιγά.

Άλλος Καραβιώτης, που φέρεται ως ένας από τους πρώτους που ήρθε στην Αυστραλία, είναι και ο Ροδής του Γιάλλουρου, κουρέας στο επάγγελμα· έμεινε κουρέας μέχρι το 1966 που πέθανε.

Μερικοί Καραβιώτες που ήρθαν με το πλοίο "Κόρσικα" και δημιούργησαν τις οικογένειές τους - οι περισσότεροι παντρεμένοι με Κυπραίες - είναι: Ο Κώστας Δαμασκηνός, ο Γιάννης Πάτασος, ο Γιώργος Ιακωβίδης (γιος της Σπυρούς), η Μαρούλα του Παπα-Αριστοτέλη και ο Τάκης Γεωργίου Παρπέρης ο οποίος ήθελε πολύ να δει τους Καραβιώτες όλους ενωμένους (πέθανε το 1985). Επίσης στο Σίδνεϋ ζουν μερικές οικογένειες Καραβιωτών, όπως από την οικογένεια του Πετρή του Μαχαλλεπάρη, από την οικογένεια του Γιώργου Τσιάμουρου, του Στέλιου, γιου της Κουτσοκουμνούς και άλλοι. Λόγω όμως των μεγάλων αποστάσεων, πολύ σπάνια τους βλέπουμε.

Οι Καραβιώτες της Αυστραλίας όχι μόνο κρατούν βαθιά μέσα τους την αγάπη για τον Καραβά, αλλά τη μεταδίδουν και στα παιδιά τους, τα οποία μεγαλώνουν όπως ακριβώς τους μεγάλωσαν και αυτούς οι γονείς τους, πράγμα πολύ δύσκολο στον τόπο που βρίσκονται. Χιλιάδες μίλια μακριά από τα πατρογονικά χώματα κι όμως έφεραν μαζί τους όλα εκείνα τα προτερήματα που χαρακτηρίζουν τους Καραβιώτες. Έχουν πολύ ανεπτυγμένο το αίσθημα της φιλοξενίας, του καλού οικογενειάρχη, είναι προοδευτικοί και αγαπούν τα δέντρα, κυρίως τη λεμονιά. Δεν υπάρχει σπίτι Καραβιώτη που στον κήπο του να μην υπάρχουν μια - δυο λεμονιές. Χαρακτηριστικά όσα είπε και ο Ηλίας Ερωτοκρίτου: "Το σπίτι μου είναι στον τάδε δρόμο, νούμερο δε θα σας πω, θα δείτε μπροστά δυο λεμονιές και θα το καταλάβετε".

Τα τελευταία χρόνια, συγκεκριμένα το 1987, με πρωτοβουλία μερικών συγχωριανών, ιδρύθηκε ο Κυπριακός Σύλλογος Καραβά, η "Λάμπουσα", ο οποίος διοργανώνει διάφορες εκδηλώσεις και δίνεται έτσι η ευκαιρία σε όλους τους χωριανούς να μαζεύονται και να ανταλλάσσουν τα νέα από την πατρίδα. Το αποκορύφωμα των εκδηλώσεων αυτών είναι ο πατροπαράδοτος "Χορός του Λεμονιού", στον οποίο λαμβάνουν μέρος μικροί και μεγάλοι.

Αυτή η συντροφικότητα και η αγάπη που ενώνει τους εδώ συγχωριανούς πηγάζει από το αίσθημα ανασφάλειας της ξενιτειάς, αλλά και από ένα άλλο πιο δυνατό αίσθημα, τη νοσταλγία. Νοσταλγία για την πατρίδα, το χωριό μας, για το πατρικό μας σπίτι, για τους αγαπημένους μας συγγενείς.

Μαρία Ιωάννου Γεμέττα

Σημείωση: Θερμές ευχαριστίες εκφράζω προς όλους όσους με βοήθησαν να συγκεντρώσω το υλικό που αναφέρεται στο κείμενό μου για τους Καραβιώτες της Αυστραλίας και ιδιαίτερα τη Γεωργία Μαρτίκα (Μέλιου), Αναστασία Γεωργίου (Νικοδήμου), Αναστασία Παπαϊγνατίου, Κώστα Δαμασκηνό και Ηλία Αγαθαγγέλου.

Η αυλή του μοναστηριού της Αχειροποιήτου με διώροφες στοές

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ

Μια πολύ αξιόλογη θεατρική δουλειά παρουσιάστηκε στην Κύπρο το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Ιανουαρίου 1993 από αποδήμους μας που ζουν στη μακρινή Αυστραλία.

Με ιδιαίτερη χαρά και ικανοποίηση παρακολουθήσαμε αυτή τη θεατρική δουλειά, η οποία γράφτηκε από την Καραβιώτισσα Μάρω Γεμέττα, η οποία με ενθουσιασμό και ζήλο επιμελήθηκε την παράσταση.

Το έργο, το οποίο είχε τον τίτλο «Έννεν καλά, εν άσσημα», περιστρεφόταν γύρω από τη ζωή των αποδήμων μας, μέσα από την οποία νιώσαμε όλες τις δοκιμασίες, τις χαρές και τις λύπες της ξενιτειάς. Μεταξύ άλλων προβάλλονται δυνατά μηνύματα για την έγνοια και την ανησυχία των γονιών που θέλουν να διατηρήσουν τις αρχές και τις παραδόσεις τους σ' έναν ξένο τόπο. Η ενότητα «Καραβάς», η οποία παρουσιάζεται πολύ πετυχημένα στο έργο, δίνει μια άλλη όψη της δοκιμασίας που περνά ο ξενιτεμένος πρόσφυγας. Η όλη παρουσίαση του έργου είναι στην κυπριακή διάλεκτο και είναι απόλυτα συνταιριασμένη με τα μηνύματα που θέλει να δώσει. Όλοι οι συντελεστές του έργου έδωσαν τον καλύτερο εαυτό τους για την επιτυχία του έργου και συγκίνησαν με την απόδοσή τους το ακροατήριο που τους παρακολούθησε.

Αξίζει να αναφερθεί ότι στη θεατρική ομάδα συμμετείχαν και δύο νέοι Καραβιώτες, η Πόλα Σπύρου και ο Χριστόφορος Σοφόκλη.

Όλα τα μέλη της ομάδας ανήκουν στο Θεατρικό Συγκρότημα του Ελληνοκυπριακού Συλλόγου Γονέων και Νεολαίας της περιοχής Sunshine Μελβούρνης Αυστραλίας.

Η θεατρική ομάδα των αποδήμων μας έχει προσφέρει μια αξιόλογη δουλειά στην πολιτιστική ζωή της Κύπρου. Το έργο ανεβάστηκε σε όλες τις πόλεις της Κύπρου και τα καθαρά έσοδα των παραστάσεων δόθηκαν για την ενίσχυση του Ταμείου Αμυντικής Θωράκισης. Η ενέργεια αυτή των αποδήμων μας ήταν μια ακόμα προσπάθεια προσφοράς στον αγώνα του Κυπριακού Ελληνισμού για εξεύρεση μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης στο Εθνικό μας θέμα.

Το σωματείο μας, αξιολογώντας την προσφορά των αποδήμων μας, διοργάνωσε μια ειδική εκδήλωση στη Σχολή Τυφλών στις 27 Ιανουαρίου 1993, κατά τη διάρκεια της οποίας δόθηκε η τελευταία παράσταση του έργου προς το κοινό της Κύπρου. Η παράσταση αυτή σημείωσε εξαιρετική επιτυχία. Με-

Τα μέλη του θεατρικού ομίλου κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους στον Υπουργό Άμυνας όπου παρέδωσαν τα καθαρά έσοδα από τις παραστάσεις τους για ενίσχυση του ταμείου αμυντικής θωράκισης

ταξύ άλλων παρευρέθησαν οι δήμαρχοι της επαρχίας Κερύνειας, εκπρόσωποι του Υπουργείου Άμυνας, ο μορφωτικός λειτουργός του Υπουργείου Παιδείας και πολλοί Καραβιώτες και φίλοι του Καραβά.

Η θεατρική δουλειά που παρουσίασαν οι απόδημοί μας ήταν ένα δυνατό μήνυμα που άγγιξε τις καρδιές όλων μας. Οι απόδημοί μας αγωνίζονται σ' έναν ξένο τόπο να διατηρήσουν τα ήθη και έθιμά μας και τις παραδόσεις μας και μεταλαμπαδεύουν στα παιδιά τους με κάθε ευκαιρία την ελληνική ιστορία και πολιτισμό. Γι' αυτήν και μόνο την προσπάθεια, της αξίζει κάθε έπαινος. Έχουμε δε υποχρέωση ως κράτος και ως οργανωμένοι φορείς και σωματεία να τους βοηθήσουμε όσο μπορούμε σ' αυτή τους την προσπάθεια.

Γιάννης Παπαϊωάννου

ΜΙΑ ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΝΗΜΗ

... Ένας απόδημος Καραβιώτης κουβαλά τον ΚΑΡΑΒΑ μαζί του ...

Τον πιο πρωτότυπο τρόπο για να δείξει την αγάπη του προς το αγαπημένο του χωριό, τον Καραβά, τώρα τουρκοκρατούμενο, βρήκε ο Ανδρέας Δημητρίου, το γένος Χατζηδημήτρη. Με σχετική αίτησή του που έκανε στις αρμόδιες αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών, εξασφάλισε την άδεια να έχει επάνω στο αυτοκίνητό του τις πινακίδες με το όνομα ΚΑΡΑΒΑΣ, όπως φαίνεται και στη φωτογραφία, που έστειλε μέσω της Καραβιώτισσας Ανδρούλας Δημήτρη Ιωάννου. Όσα αυτοκίνητα και ν' άλλαξε, σ' όποια Πολιτεία πηγαίνει, όλα τα αυτοκίνητά του φέρουν την πινακίδα ΚΑΡΑΒΑΣ.

Ο Ανδρέας Δημητρίου έφυγε από τον Καραβά το 1948, σε ηλικία 18 χρόνων. Η ξενιτειά ήταν το σαράκι που έτρωγε την ευτυχία των Καραβιωτών. Η φτώχεια αλλά και η αδιαφορία των Άγγλων αποικιοκρατών, για πρόοδο του κυπριακού λαού, ανάγκαζε χιλιάδες Κύπριους ν' ακολουθούν το δρόμο της ξενιτειάς. Αμερική, Αυστραλία, Αφρική, Καναδάς, Αγγλία ... ήταν οι μητρίες που τους "ανάγιωναν" στην αγκαλιά τους, για μια καλύτερη τύχη, για μια ανθρώπινη ζωή.

Ο Ανδρέας Δημητρίου δεν ξέχασε ποτέ τον Καραβά. Δεν ξέχασε ποτέ τους συγχωριανούς του ... τα πράσινα περβόλια με τις λεμονιές, το κρύο νερό στους Μύλους. Τακτικά επισκεφτόταν τον Καραβά μέχρι εκείνο το μαύρο καλοκαίρι του 1974, που ο βάρβαρος Τούρκος Αττίλας έκλεισε τους δρόμους - προσωρινά όμως - για όλους τους ξενιτεμένους αδερφούς που συνήθιζαν να κάνουν τις διακοπές τους στον αγαπημένο τους Καραβά. Μένει όμως άσβεστη η αγάπη και η μνήμη ... όπως τούτο το παράδειγμα που κάνει τον ΚΑΡΑΒΑ γνωστό σε όλη την Αμερική ...

Με την ελπίδα στην καρδιά και την πίστη στην ψυχή ...

καρτερούμεν μέραν νύκταν

να φυσήσει ένας αέρας

στον τον τόπον πον καμένος

τζι' εν θωρεί ποττέ δροσιάν ...

Δημήτρης Κ. Κοζάκος

Αναμνηστική φωτογραφία Los Angeles - California 1990. Διακρίνονται ο Άρης και η Ανδρομάχη Δημητρίου, ο Ανδρέας και ο Όμηρος Δημητρίου

Το αυτοκίνητο του Ανδρέα Δημητρίου στην Αμερική

Η Καλλιόπη Χατζηλάμπρου και η Ελένη Δημοσθένους

Ο ΠΟΘΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

Το καλοκαίρι του 1992 δύο αδελφές από τον Καραβά, η Ελένη Δημοσθένους και η Καλλιόπη Χατζηλάμπρου οι οποίες κατοικούν στην Αγγλία πάνω από 40 χρόνια,επισκέφτηκαν την Κύπρο.

Σε μια συγκέντρωση με Καραβιώτες μέλη του σωματείου μας η κ. Ελένη μεταξύ άλλων μας είπε:

“Πεθυμούμεν τον Καραβά και εάν οι συνθήκες το επιτρέψουν θα γυρίσουμε ξανά στην Κύπρο να ζήσουμε στον Καραβά και εκεί να πεθάνουμε. Στη ξενιτιά πάντα θυμόμαστε τον Καραβά και πάντα προσευχόμαστε να τον δούμε μια μέρα να ελευθερωθεί”.

Η κ. Καλλιόπη με ενθουσιασμό και συγκίνηση εξιστορεί ιστορίες του Καραβά, αναφέρει λεπτομέρειες για τους γραφικούς χαρακτήρες του Καραβά, θυμάται εκδηλώσεις, γιορτές των σχολείων.

Αυτές οι θύμησης και οι αναμνήσεις της πατρικής γης γιομίζουν την επιθυμία της επιστροφής με ένα συναίσθημα διαφορετικό όπου η αγάπη για τον Καραβά παραμένει ένας δυνατός μαγνήτης που σε καλεί κοντά του έστω κι αν βρίσκεσαι χιλιάδες μίλια μακριά από τη σκλαβωμένη μας κωμόπολη.

Γ. Π.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕ ΓΝΩΡΙΣΑ

Είμαι ένα αγόρι 16 χρονών και ζω στη μακρινή Αυστραλία. Από μικρός πάντα θυμάμαι τους γονείς μου να μιλούν για τον Καραβά.

Αυτά που γράφω είναι ό,τι ακούω σχεδόν κάθε μέρα από τους γονείς μου και τους συγγενείς εδώ. Ο Καραβάς είναι το μέρος που γεννήθηκε και μεγάλωσε η μητέρα μου. Εκεί έζησαν ο παππούς και η γιαγιά έως την ημέρα που οι Τούρκοι κατάκτησαν τον Καραβά. Ο αδελφός μου γεννήθηκε εκεί επίσης.

Ο Καραβάς βρίσκεται στο βόρειο μέρος της Κύπρου. Το χωριό ήταν κατάφυτο από δέντρα λεμονιάς και μοσχοβολούσε όλο το χωριό.

Τον Αύγουστο του 1974 οι Τούρκοι επιτέθηκαν και κατέλαβαν τον Καραβά και έτσι όλοι οι κάτοικοι σκορπίστηκαν σε διάφορα μέρη της γης. Αγαπώ και εγώ τον Καραβά και ας μην τον γνώρισα τον ξέρω από τους γονείς μου. Πήγα στην Κύπρο πριν πολλά χρόνια αλλά όχι στον Καραβά.

Ήμουν πολύ μικρός για να θυμάμαι γι' αυτό θέλω να πάω ξανά στην Κύπρο.

Εύχομαι να μην είναι μακριά η μέρα που όσα ακούω και ξέρω θα τα δω με τα μάτια μου και θα περπατήσω στους δρόμους του Καραβά, από το καφενείο του παππού ως το σπίτι της γιαγιάς.

*Σάββας Χριστοδούλου
10 Benjamin St
Sunshine Victoria
Australia 3020*

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Είμαι ο Ηλίας Αναστασίου και είμαι δεκαπέντε χρονών. Μένω στη Μελβούρνη με τα τρία αδέρφια μου και τους γονείς μου. Οι γονείς μου γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στον Καραβά. Ήρθαν στην Αυστραλία το 1974, αφού οι Τούρκοι τους έδιωξαν από τα σπίτια τους.

Εδώ στην Αυστραλία μένουν Έλληνες και Τούρκοι από την Κύπρο και μπορούν να μένουν μαζί και κάποτε κάνουν και παρέα. Η Αυστραλία είναι μια μεγάλη χώρα που μένουν πολλές εθνικότητες. Στη μια μεριά η Αυστραλία είναι έρημος και στην άλλη μεριά είναι ολοπράσινη. Εμείς στην Αυστραλία είμαστε ελεύθεροι, όμως η ζωή εδώ είναι πολύ δύσκολη. Κάθε μέρα όλοι δουλεύουν. Οι νέοι που δεν έχουν δουλειά πολλές φορές γίνονται κλέφτες και γι' αυτό πάντα ανησυχούν οι γονείς για τα παιδιά τους. Όλοι οι Κυπριαίοι νομίζουν ότι θα είναι καλύτερα στην Κύπρο και γι' αυτό ελπίζουν να γυρίσουν πίσω.

Στην Αυστραλία έχει μερικούς συλλόγους, για να μπορούν οι Κυπριαίοι να μαζευτούν και να μιλήσουν για τα παλιά χρόνια και κάποτε κάνουν και χορούς, όπως ο σύλλογος Καραβάς που κάνει το χορό του λεμονιού. Κάθε χρόνο, όλοι οι Κυπριαίοι εδώ στη Μελβούρνη μαζεύονται στην πόλη και κάνουν μια μεγάλη παρέλαση για την ελευθερία της Κύπρου. Σε όλες τις γιορτές και παρελάσεις όλοι λένε το ίδιο πράγμα· λένε ότι πιστεύουν ότι μια μέρα θα γυρίσουν πίσω στα μέρη τους και θα ζουν όπως ήταν πριν.

Οι γονείς μου μου έχουν πει πως ο Καραβάς ήταν ένα πολύ όμορφο χωριό. Συνέχεια μου λένε ότι αν είμαστε ακόμα στον Καραβά, θα μπορούσα να γυρίζω όλο το χωριό χωρίς φόβο και ότι θα ήταν ξέγνοιαστοι, όχι όπως τώρα εδώ στην Αυστραλία που τους τρώει η έγνοια όταν αργήσω λίγο. Μου λένε πως η θάλασσα ήταν ολοκάθαρη και από το βουνό έτρεχε το καθαρό νερό που πότιζε όλα τα δέντρα. Στον Καραβά γίνονταν πολλές εκδηλώσεις. Μια εκδήλωση ήταν του κατακλυσμού που μαζεύονταν όλοι οι χωριανσί και έκαναν αγώνες.

Όλοι στον Καραβά ήταν ενωμένοι και ο ένας βοηθούσε τον άλλο. Εδώ όμως δεν ξέρεις και τόσο καλά ποιος είναι ο γείτονάς σου, για να του πεις ένα καλημέρα. Οι γονείς μου ελπίζουν ότι μια μέρα θα φύγουν οι Τούρκοι και θα μπορέσουμε να γυρίσουμε όλοι μαζί, για να γνωρίσουμε και εμείς το όμορφο χωριό μας, τον Καραβά, ας είναι και αργά.

*Ηλίας Αναστασίου
98 McLaughlin St. Ardeer 3022
Melbourne, Victoria*

Στους νεκρούς μας

Αφιερωμένο στη μνήμη αυτών που σκοτώθηκαν στις μέρες της εισβολής 1974.

Σας αναζητήσαμε
μα δε σας βρήκαμε.
Εσείς πεθάνατε, εμείς
δεν το πιστέψαμε.
Σας κλάψαμε, μα δε
σας θάψαμε.
Τραγούδια για σας είπαμε,
μα δεν τα ακούσατε.
Το μοιρολόι μας το πήραν
τα πουλιά,
το γυρόφερναν στου Πενταδάκτυλου
τη Σπηλιά και το άφηναν να
συντροφεύει των κυμάτων το φλοίσβο
κάτω στην Κερύνειας τα ακρογιάλια.
Στον αέρα ρίξαμε ροδοπέταλα
μα δε σας τα έφερε.
Χώμα μας ζητήσατε και
δε σας δώσαμε.

*Μαρία Ιωάννου Γεμέττα
Sunshine, Melbourne 1992*

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Είμαι μια γυναίκα, συνταξιούχα σήμερα. Γέννημα - θρέμμα του Καραβά. Η γειτονιά μου, η Ευαγγελίστρια.

Από τα μικρά μου χρόνια, που πήγαινα δημοτικό, θυμάμαι που καθόμαστε στη γειτονιά, όλες οι γειτόνισσες - στο ξωπόρτι - (άνοιγμα από το σπίτι της Σωφτήνας, που πήγαιναν σπίτι τους οι Παντελήδες) έτσι το έλεγαν. Απέναντι στην Ευαγγελίστρια και άλλες με τον φερβολιτέ, άλλες έπλεκαν, άλλες έκαμναν πιπίλλα - τρίπουντη - να τα πάρουν στους κεντητάρηδες στη Λάπηθο - στον Πολύβιο, στο Δημήτρη Αποστολίδη, στον Κουλλαρά (Γιαγκουλλά) να τα πουλήσουν και να αγοράσουν νήματα να υφάνουν τις προίκες των κόρων τους. Στις κουβέντες μας, τα παραμύθια, τα ανέκδοτα, που συνεχίζονταν και τα βράδια, καθεμιά κάτι έλεγε.

Τώρα το μόνο που αντηχεί στα αυτιά μου - σαν νάταν χθες - είναι η κουβέντα της μακαρίτισσας της Αππιθκιάς (Δεσποινού Αλεξάνδρου του Κόλοκου Χ'Λυσάνδρου). Με θαυμαστό ύφος έλεγε:

"Μα τούτη η ολόγρυση (για την Ευαγγελίστρια) ποιος το παραλάλησε πως μια μέρα θα τουρκέψει! Το γράφει - έλεγε - το χαρτί του Κόλοκου (του πεθερού της). Ήταν ένα βιβλίο που ερμήνευε την Αποκάλυψη του Ιωάννου του Θεολόγου και έλεγε σύμφωνα με τα Σημεία των Καιρών.

Και να που επαλήθευσαν τα λόγια της! Μετά το πραξικόπημα, εισβολή, τούρκικη κατοχή, προσφυγιά, βρεθήκαμε, χωρίς να το θέλουμε, ξένοι μεταξύ ξένων και απ' εκεί στη μακρινή Αυστραλία.

Μας φιλοξένησε αυτή η χώρα τόσο όσο κανείς δεν μπορεί να φανταστεί. Με τον ερχομό μου εδώ, ένιωσα κάπως διαφορετικά. Σαν να ήμουν σε γνωστό περιβάλλον. Συνάντησα αρκετές παλιές μου γειτόνισσες και χωριανές και φαντάστηκα πως ήμουν στο χωριό μου. Ως και την εκκλησία (Απ. Ανδρέα) την παρομοίασα - σε μικρογραφία βέβαια - με την Ευαγγελίστρια. Κυπριακή κοινότητα, παπάδες, ψάλτες. Τι με νοιάζει αν λένε πως είναι αντικανονική και δεν υπάγεται ούτε στην Ελληνική Αρχιεπισκοπή ούτε η Αρχιεπισκοπή της Κύπρου την αναγνωρίζει, γιατί είναι ανεξάρτητη. Το λόγο δεν τον ξέρω ούτε ενδιαφέρτηκα να μάθω λεπτομέρειες, μια που εγώ εκκλησιάζομαι, ακούω τους ίδιους ψαλμούς, τα ίδια ευαγγέλια, σαν να είμαι ατον τόπο μου. Φτάνει να υπάρχει πίστη.

Πήγαινε - λένε - κάποτε ένας στους Αγίους Τόπους. Κάποιος φίλος του, ναυτικός και αυτός, του είπε: "Σε παρακαλώ φίλε, μου φέρνεις ένα κομμάτι από το Τίμιο Ξύλο του Σταυρού, για να το έχω πάνω μου να με προστατεύει; Εντάξει, του είπε ο φίλος του. Πήγε ο άνθρωπος, γιόρτασε στους Αγίους Τόπους και ως συνήθως επέστρεψε. Κόντευε να φτάσει και θυμήθηκε το φίλο του για το Τίμιο Ξύλο. Τι να κάμει κι αυτός, αφού το είχε ξεχάσει; Έκοψε ένα κομμάτι από το καράβι και μετά το έδωσε στο φίλο του. Ο φίλος του το κρατούσε επάνω του σφικτά και πίστευε πως ήταν πραγματικό Τίμιο Ξύλο. Οι δουλειές του πήγαιναν μια χαρά. Μια μέρα συναντά το φίλο του και τον ευχαριστεί με τα καλύτερα λόγια: "Φίλε μου, σ' ευχαριστώ, από την ημέρα που μου έφερες το Τίμιο Ξύλο οι δουλειές μου μια χαρά προχωρούν, να είσαι καλά που μου το έφερες", πολλά και διάφορα. Ο φίλος του, που ήξερε πως δεν ήταν Τίμιο Ξύλο, αλλά απλώς ένα κομμάτι από το καράβι, σκέφτηκε πως η Πίστη κάνει τα αδύνατα δυνατά.

Εδώ στην Αυστραλία οι Καραβιώτες προσπαθήσαμε και κάναμε ένα Σύλλογο με την ονομασία "Σύλλογος Καραβά η Λάμπουσα", για να διατηρήσουμε τα ήθη και τα έθιμά μας και να τα μεταδώσουμε και στα παιδιά μας. Συγκεντρωνόμαστε Καραβιώτες και φίλοι των Καραβιωτών, κάνουμε Χριστουγεννιάτικη γιορτή, δίνουμε δώρα στα παιδιά. Για το Πάσχα, γίνεται πάλι συνάντηση, ψήνουν αρνιά στις σουβλές, χορεύουν, διασκεδάζουν. Και το αποκορύφωμα ο Χορός του Λεμονιού, όπως τον συνηθίζαμε στον Καραβά. Δίνονται βραβεία, δώρα, λαχεία, κλπ., διασκεδάζει ο κόσμος, παίρνει κουράγιο περιμένοντας να πάμε να το γιορτάσουμε στον Καραβά με τις λεμονιές του.

Αρκετές φορές επέστρεψα στον τόπο μας, σχεδόν κάθε χρόνο. Προτού έρθω, ζύμωσα, έκαμα προζύμι και το σκέπασα για να μπει - να φουσκώσει - ν' ανεβεί που λέμε. Όποτε πάω πίσω, το κοιτάζω και το παρακολουθώ, για να δω κατά πόσον είναι έτοιμο. Το περιμένω και θα περιμένω - αν είμαι καλά - να πάω πίσω, να ζυμώσω τους άρτους της γιορτής της Ανάστασης, όπως την έκαμνα πριν, και να χτυπήσουν χαρμόсуνα οι καμπάνες της Ευαγγελίστριας, για να γιορτάσουν όλοι οι χωριανοί, μαζί με την Ανάσταση του Χριστού, την Ανάσταση του Έθνους μας. Αν ζήσω, αυτό επιθυμώ. Αν όμως δεν τα καταφέρω - όπως λέει και κάποιο ρητό: "Άλλαι μεν βουλαί ανθρώπων, άλλα δε Θεός κελεύει"- αφήνω εντολή στα παιδιά μου και στα εγγόνια μου να εκπληρώσουν το θέλημά μου.

Χαράς ευαγγέλια περιμένω να ακουστούν, για να γιορτάσουμε "Του Ευαγγελισμού" "Τα Κυπριακά Ελευθέρια".

*Αναστασία Χατζηστεφάνου
Sunshine Melbourne Australia*

ΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

Σαν συμπλήρωμα για τις θύμησες και αξέχαστες ιστορίες του Καραβά από τον πρώτο τόμο για τους γραφικούς και ανεπανάληπτους τύπους του χωριού από τα παλιά χρόνια, θα ήθελα να αναφερθώ και πάλι στο Σιαμπή, διότι έτυχε να έχω και τη φωτογραφία του εδώ και λίγα χρόνια, γιατί ήταν αδελφός του παππού μου Γεώργιου Ευθυμίου.

Όταν λοιπόν ο Σιαμπής πέθανε, επειδή ήταν γεροντοπαλλήκαρο, ο παππούς μου μαζί με τους λοιπούς συγγενείς ρώτησαν τον Παπα - Γιακουμή πόσα ήταν τα έξοδα της κηδείας για να τα πληρώσουν. Ο καλοκάγαθος όμως ιερέας αμέσως γυρίζει και τους λέει: "Να πάτε στη δουλειά σας και τα έξοδα της κηδείας του Σιαμπή είναι πληρωμένα". "Μα πώς τα πλήρωσε, αφού δεν είχε λεφτά;" Ξαναρώτησαν αυτοί. "Μου έφερε τόσες στράτες κόπρι με το γαϊδούρι του πριν αρκετό καιρό και μου είπε να κρατήσω τα λεφτά για το θαφτό του", απάντησε και πάλι χωρίς να δεκτεί αντιρρήσεις ο Παπα-Γιακουμής. Τόσο μεγάλη ήταν η προνοητικότητα του ανεξίκακου Σιαμπή. Επίσης εδώ στη μακρινή Αυστραλία έχω για πρώτο κουμπάρο μου τον Κυριάκο Παντοπώλη από την Άσσια. Ο παππούς του Κυριάκου διατηρούσε Χάνι με καφενέ στην Άσσια, που σώζεται μέχρι σήμερα, αν δε το χάλασαν οι Τούρκοι. Ο πατέρας του Κυριάκου, ο Μήτρος Παντοπώλης, μας πιστοποιεί ότι ο Σιαμπής ήταν ο καλύτερος "μάστρος που αθικιάκωνε δουκάνες" που πέρασεν από την Άσσια και ότι πάντα ξοφλούσε όλα τα "βερεσιέ" προτού φύγει. Επίσης αν σκάψει κανείς, λέει, έστω και τώρα πίσω στην αυλή του καφενέ τους, θα βρει αθικιάκόπετρες που άφησε ο Σιαμπής.

Στη φωτογραφία στα αριστερά είναι ο Σιαμπής και στα δεξιά ο αδελφός του και παππούς μου Γεώργιος Ευθυμίου με στολή αστυνομικού. Ο Γεώργιος Ευθυμίου έζησε το 1884-1962, διετέλεσε "τσιαούσης με τον άππαρον" για πολλά χρόνια και υπηρέτησε σε πολλά μέρη της Κύπρου. Για παράδειγμα αστυνομικός διευθυντής στη Λεύκα, διότι εκεί γεννήθηκε το 1924 ο πατέρας μου Ανδρέας Ευθυμίου - Μαυρής. Υπολογίζω η φωτογραφία να έχει βγει τη δεκαετία του 1920.

Εισβολή

Από προσωπική μου εμπειρία αναφέρω τα ακόλουθα: Τις πρώτες ώρες της τουρκικής εισβολής, το πρωί του Σαββάτου 20 Ιουλίου 1974, τις παρακολούθησα από το παρεκκλήσι του Άη Γιώρκη του Σπηλιώτη, λίγο πιο πάνω από το Γυμνάσιο Λαπήθου. Είδα αρκετές βόμβες από τα αεροπλάνα να πέφτουν

Ο Σιαμπής με τον αδελφό του Γεώργιο Ευθυμίου

και να εκρήγνυνται γύρω από το μοναστήρι της Παναγίας της Αχειροποιήτου, γιατί ήταν και το στρατόπεδο του πυροβολικού, χωρίς όμως να κάνουν καμιά ζημιά. Μια όμως βόμβα που έπεσε έξω από τους κοιτώνες του στρατοπέδου, δηλαδή πολύ κοντά στην εκκλησία, σαν από θαύμα δεν εξερράγη, αλλά την είδα που "κουτρομπέλλησεν σαν βαρέλα" προς τα δυτικά, μακριά από την εκκλησία, προς τους καλαμιώνες.

Δάσκαλοι του Καραβά

Επίσης σαν συμπλήρωμα για τους δασκάλους του Καραβά αναφέρω ότι ο Ιάκωβος Βακής διετέλεσε και διευθυντής του Δημοτικού Σχολείου Κοντεμένου το 1957-1960 περίπου.

*Γεώργιος Α. Ευθυμίου
Μελβούρνη Αυστραλίας*

Ο ΚΑΡΑΒΑΣ ΕΙΝΑΙ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΜΑΣ

Αγαπημένοι μου συγχωριανοί Καραβιώτες, γεια σας.

Αν η προσφυγιά μας ανάγκασε να φύγουμε πολύ μακριά σας, εντούτοις ο νους μας συνεχώς είναι κοντά σας. Φύγαμε με τις παλιές μας αναμνήσεις, φύγαμε απ' τον παράδεισο και ήρθαμε στην κόλαση, 18 ολόκληρα χρόνια, παλεύοντας καθημερινά μέσα στη ρουτίνα της ζωής, το άγχος, τις ταλαιπωρίες, τις αγωνίες και περιμένοντας πότε θα γυρίσουμε πίσω ... πίσω στο αγαπημένο μας χωριό, τον Καραβά μας ... Να ξαναβρούμε το αγαπημένο μας σπίτι που γεννηθήκαμε, να τρέξουμε στους δρόμους μας που περπατήσαμε, να αγκαλιάσουμε και να φιλήσουμε τον κόσμο που αγαπήσαμε, να τρέξουμε στα περιβόλια μας ... να φύγουμε από εδώ, από το μίσος του κόσμου που μας κατατρώει.

Τα παιδιά μας συνεχώς μας κάνουν ερωτήσεις, θέλουν να τα ξέρουν όλα για το χωριό τους. Ο γιος μου είναι 12 χρονών και όταν τον ρωτήσει κανείς από πού κατάγεται, με μεγάλο στόμα τους απαντά: από τον Καραβά και τον Παλαιόσοφο, από το χωριό της μάμας και του παπά μου. Δεν ανέχεται να του πει κανείς ότι είναι Αμερικάνος.

Περιμένουν και αυτά την ώρα του γυρισμού, γιατί με όλα αυτά που τους μιλάμε για τη ζωή μας που περνούσαμε στον Καραβά, γι' αυτά είναι το κάτι άλλο, διαφορετική ζωή, διαφορετικά τα πάντα.

Τι να μη θυμηθούμε, τα μαθητικά μας χρόνια, τις εκδρομές μας που όπου περνούσαμεν γελούσαν οι κάμποι και οι λαγκαδιές, να μαζέψουμε τους πετεινούς και τα ματσικόριδα, να φάμε βαβάτσινους και ξινιατούς....

Κάθε Σάββατο απόγευμα μαζευόμαστε όλες οι κοπέλες της γειτονιάς να πάμε να ανάψουμε τα καντήλια στα παρεκκλήσια του χωριού, να ανταμώσουμε τις γριούλες και τους γέροντες που περίμεναν στο κατώφλι του σπιτιού τους να βρουν κανένα να μιλήσουν και να ανακουφιστούν. Τελειώνοντας να σταματήσουμε στους μύλους να φάμε το παγωτό μας και να πιούμε το αναψυκτικό μας. Τι να μη θυμηθούμε, τα πανηγύρια μας που από μέρες αρχίζαμε και ετοιμάζαμε τις σούβλες που θα κάναμε το οφτό μας, όλη η οικογένεια μαζί, φίλοι και γνωστοί.. Σας στέλλω και μια αναμνηστική φωτογραφία της οικογένειάς μου που βγάλαμε στο πανηγύρι της Χρυσοτριμιθιώτισσας πριν 30 χρόνια, που είναι και η μοναδική μας φωτογραφία που έχουμε του πατέρα μου... που μας έχει φύγει τώρα και 22 ολόκληρα χρόνια.

Η οικογένεια Τιμόθεου και Σοφίας Δημητρίου

Η φωτογραφία αυτή είναι βγαλμένη το 1961, κοντά στην Παναγία τη Χρυσотριμιθιώτισσα, στο χωριό Τριμίθι, κατά τη διάρκεια του μεγάλου πανηγυριού που γινόταν στην περιοχή τη Δευτέρα του Πάσχα.

Ο πατέρας, Τιμόθεος, σκοτώθηκε σε ατύχημα που είχε, πέφτοντας από τη σκάλα στην οποία ήταν σκαρφαλωμένος για να μαζέψει τα λεμόνια του περιβολιού του. Απέθανε στις 21 Ιανουαρίου 1971, ημέρα που γιόρταζε την ονομαστική του γιορτή και είναι θαμμένος στο κοιμητήριο του Καραβά.

Ευχή και πόθος της συζύγου κας Σοφίας και των επτά παιδιών της (Βασιλική, Δημήτρης, Κώστας, Μαρία, Σταυρούλα, Ευτυχία και Άννα) να επιστρέψουν και πάλι στον πολυαγαπημένο μας Καραβά για να ανάψουν ένα κερί στον τάφο του πατέρα τους.

Οι απόδημοί μας διατηρούν τα ήθη και έθιμά μας με πολλή αφοσίωση και επιμονή στο εξωτερικό

Επίσης σας στέλλω και φωτογραφίες με τα παιδιά μας που χορεύουν εδώ τους κυπριακούς χορούς. Είναι όλες Καραβιώτισσες, ακολουθούν τα δικά μας έθιμα. Κάνουμε 2-3 φορές το χρόνο δικές μας εκδηλώσεις και πανηγύρια, για να βρισκόμαστε όλοι μαζί και να θυμούμαστε τις παλιές μας αναμνήσεις.

Όπου και αν βρισκόμαστε, σε όποια άκρη του κόσμου, πάντοτε παλεύουμε και θα παλέψουμε για το δίκαιό μας, με οποιοδήποτε όπλο κι αν κρατάμε θα πολεμήσουμε για να βρούμε την απελευθέρωσή μας, την επιστροφή μας στον τόπο μας, τον Καραβά μας....

Αγαπημένοι μου συγχωριανοί, είμαστε πάντα κοντά σας, πάντα μαζί σας, για οποιαδήποτε βοήθεια χρειαστείτε και όλοι μαζί θα πολεμήσουμε για την ελευθερία μας.

Ανάθεμά σε Ξενιτειά
τζιαι σε τζιαι τα καλά σου
τζιαι αίτιος που έφταιε να
κάψει την καρδιά μου.

Στην χώρα εν π' αρρώστησα
στην Αμερική πάω να γιάνω..
τζιαι στον ωραίο Καραβά
να γείρω να πλαγιάσω...

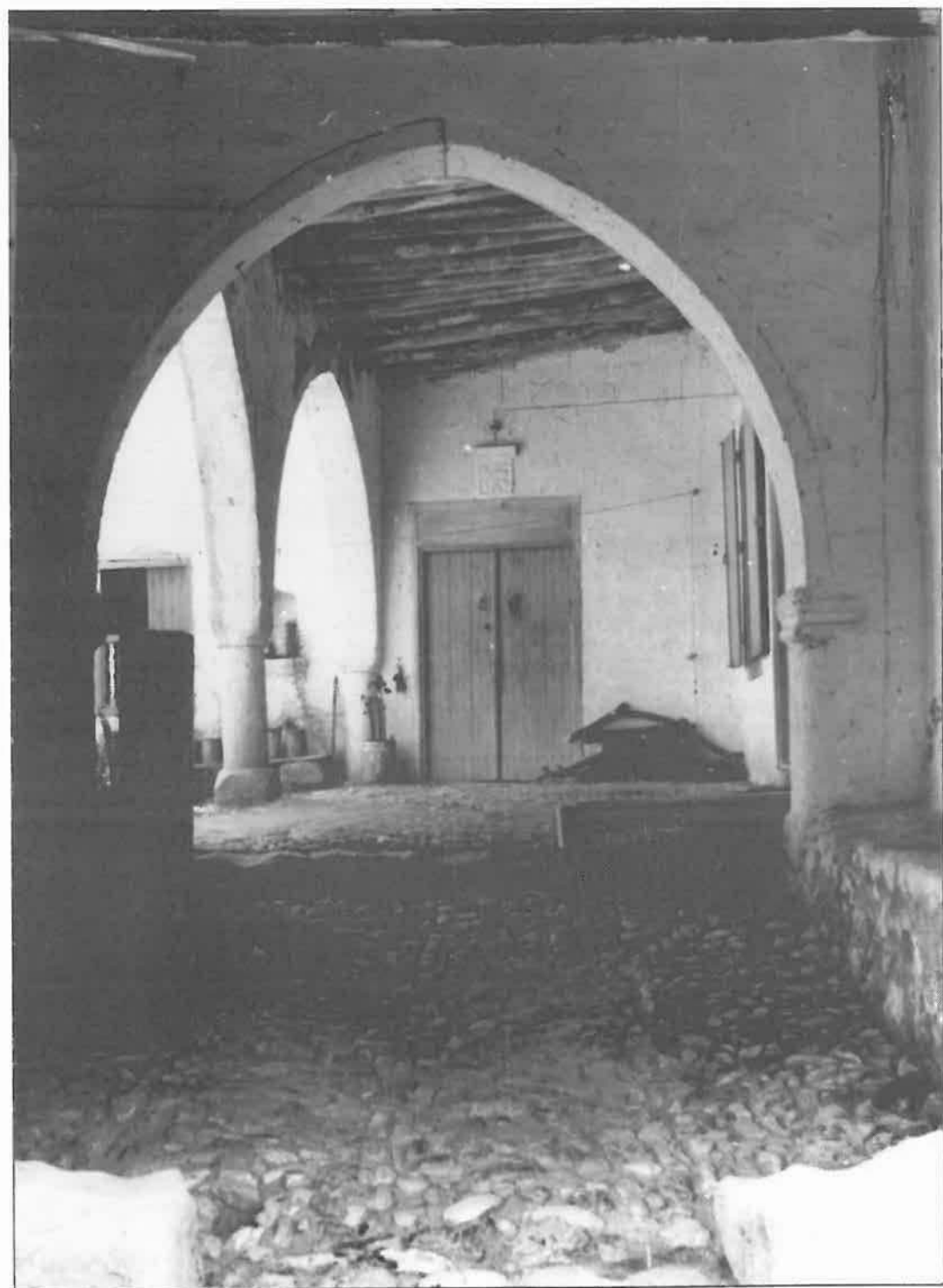
Όποιος ξέρει Ξενιτειά τι πάει να πει
όποιος είδε τους καημούς της με τα μάτια του
δε θα ερχότανε ποτέ σε ξένη γη
για να φάει τη ζωή του και τα νειάτα του..
Κι αν πάρω χίλιες Ξενιτειές
κι αν πάρω μονοπάτια
δεν φτιάχνω πουθενά το σπίτι μου
σαν του Καραβά μας τα παλάτια...
Χρόνια τώρα στην πικρή την Ξενιτειά
όλο δέρνομαι στον πόνο και στη μοναξιά
μακριά από τους δικούς μου και το χρυσό μας Καραβά.

*Με όλη μου την αγάπη
και σύντομη αντάμωση
Ευτυχία Δημητρίου (Λάμπρου)
Washington - U.S.A.*

Καρτερούμεν μέραν νύχταν

"Καρτερούμεν μέραν νύχταν
να φυσήσ' ένας αέρας
Στουν' τον τόπον πον καμένος
τζι εθ θωρεί ποττέ δροσ' ιάν,
Για να φέξει καρτερούμεν
το φως τζ' είνης της ημέρας
Πον να φέρει στον καθέναν
τζιαι χαράν τζιαι ποσπασ' ιάν".

Δημητρης Λιπέρτης

Παλιό σπίτι Αναστασίας Πουρκούρη